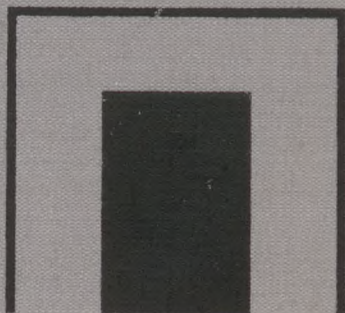
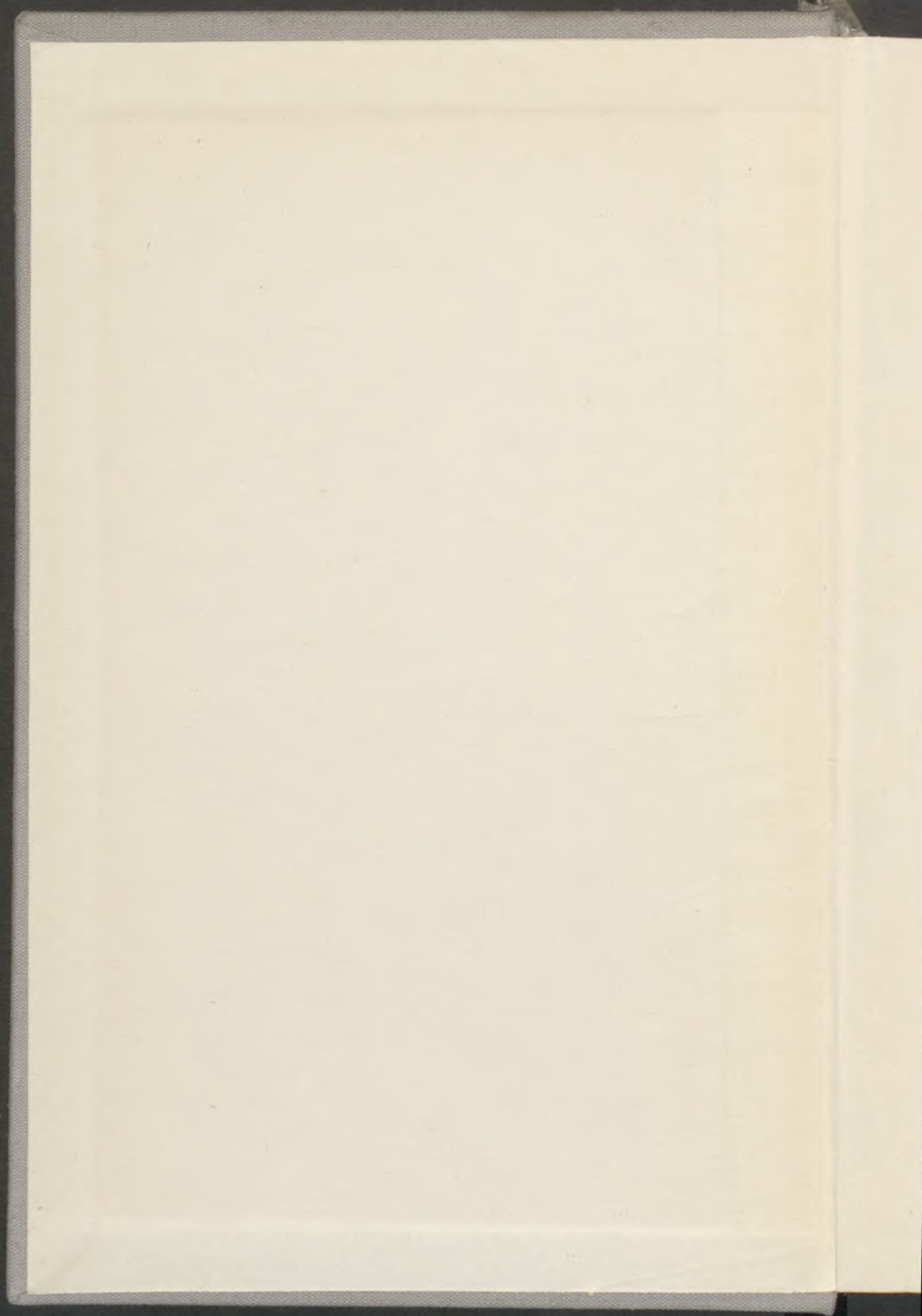
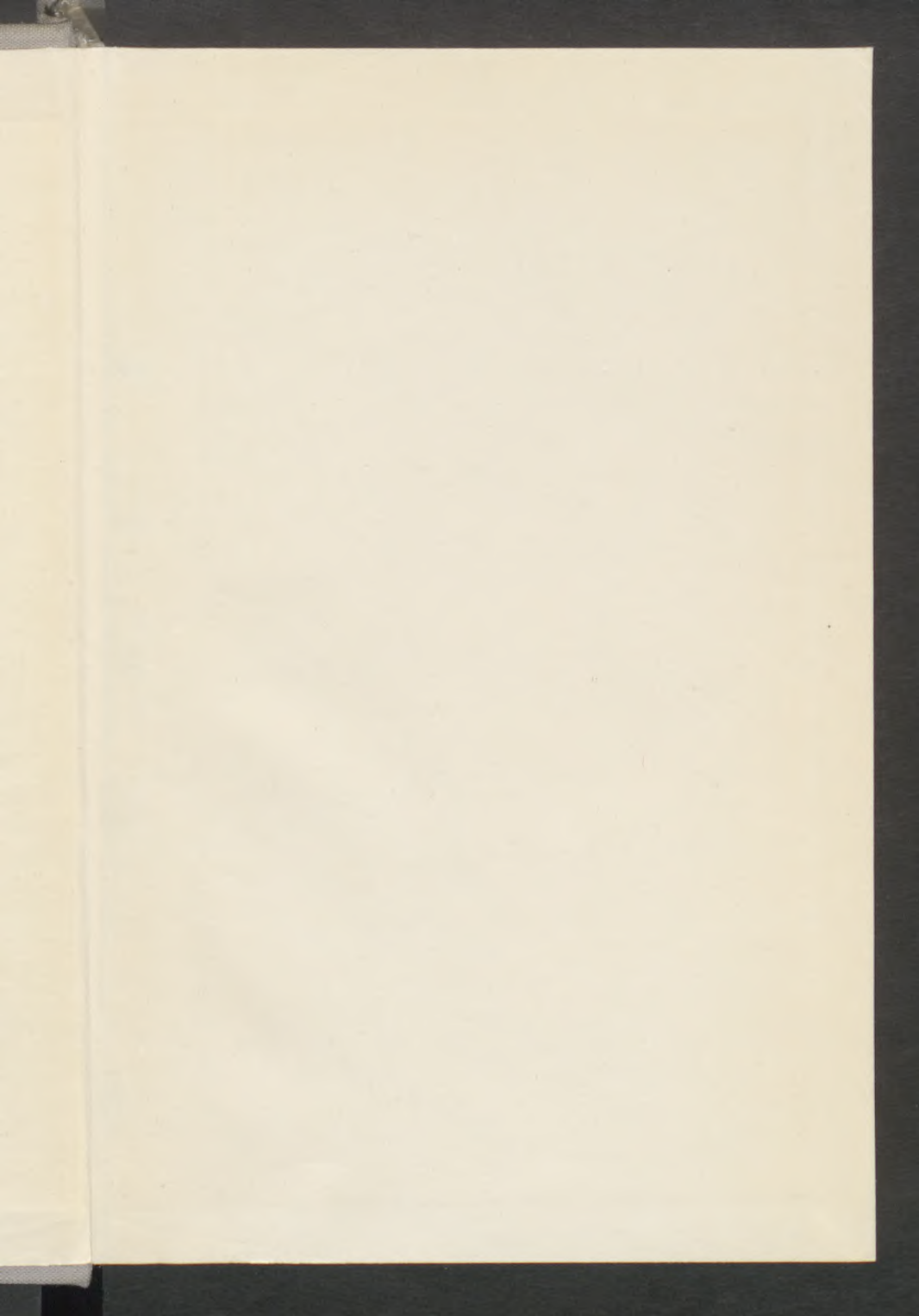

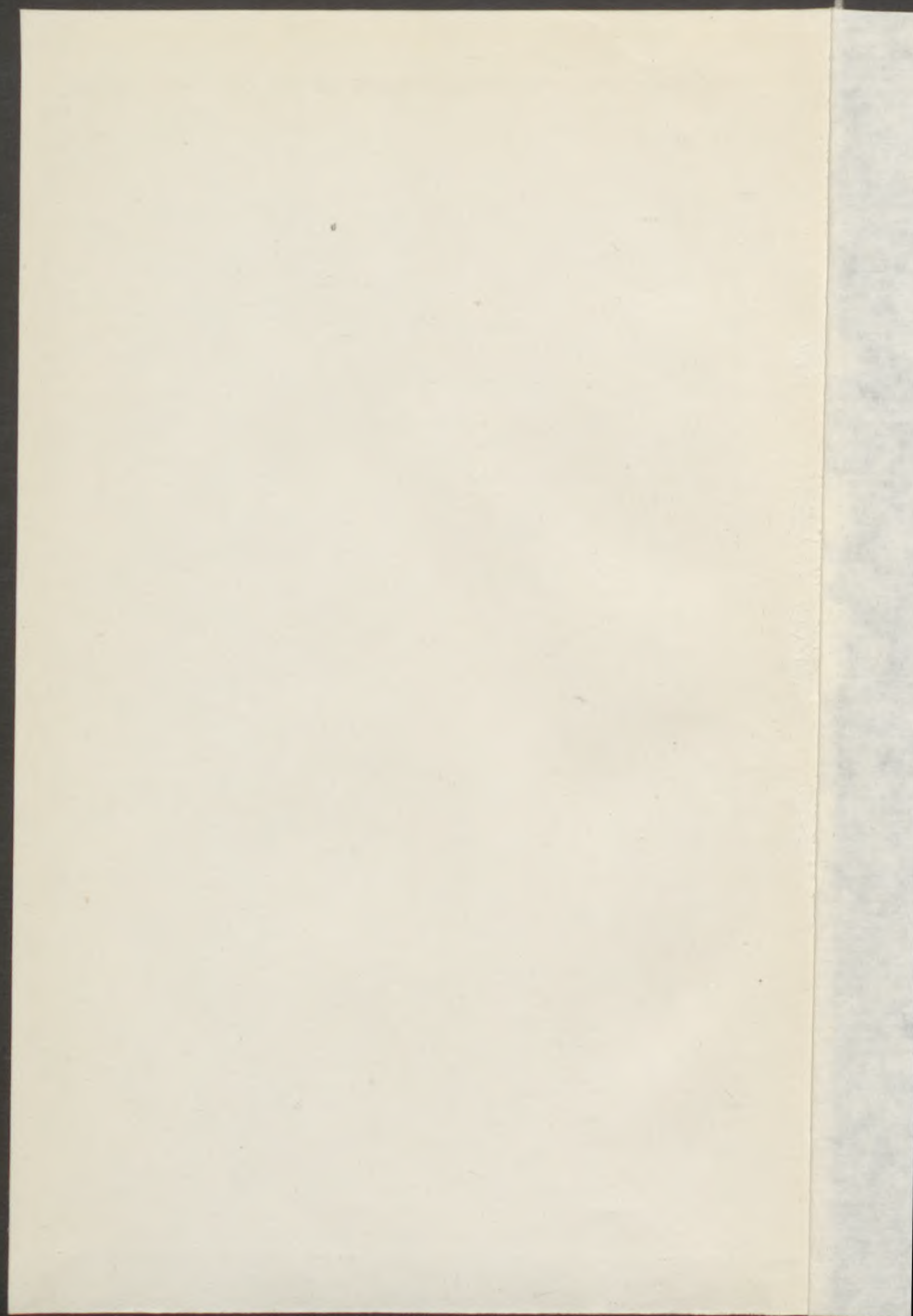
MB
80822 OSZK

.....

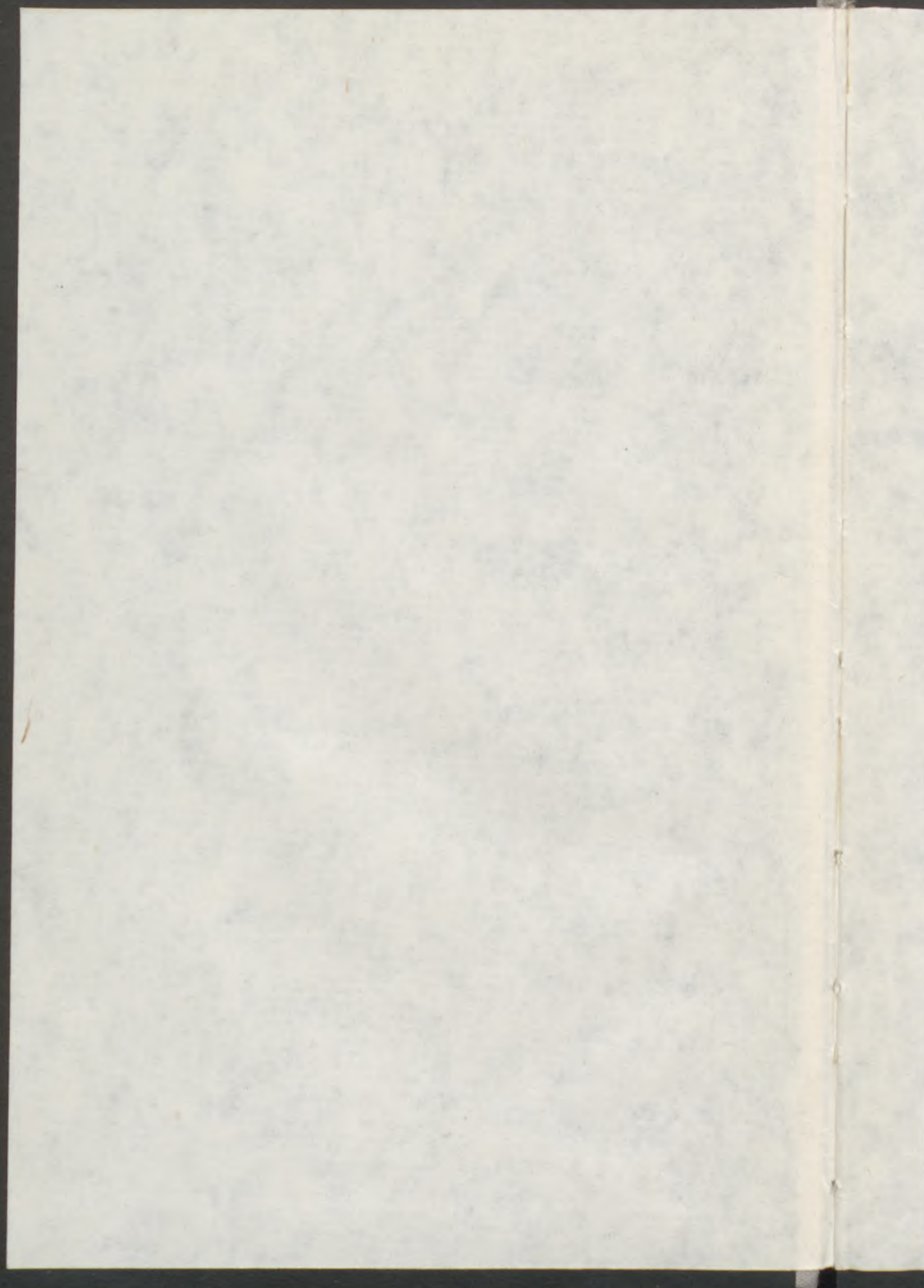

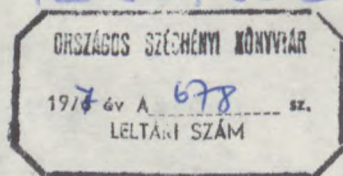
OLÁH JÁNOS

KÖZEL

REGÉNY

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST

III 80. 822

ELINDULOK

*Elni annyi, mint
különböző lehetőségek
között habozni.
(Ortega)*

h
n
h
n
t
e
h
e
t
a
n
N
t
t
k
h
n
e
k
e
n
k
M

KÖZJÁTÉK

Némi hitetlenkedéssel állok e föl-fölbukkanó képek foszlányai között. Szeretném, ha volna mód, mint ahogyan nincs, kikeveredhetnék egyszer, de gyöngé vagyok; még elképzelni is. Mégis, van kezdet valahol, vég valahol, nem kezdete és nem vége ez ugyanakkor, de közel jár hozzá – azt hiszem. Mi véd meg? Talán semmi – játszanak velem. A fordulók valahova vezetnek. Vagy becsaptak? Dehát itt vagyok, ha nem világos számomra mindez, akkor is. Kétségbe vonom, de megtörténik. El kell hagynom. Még egy lehelet az időből, a térből. Kevesebb, ennnyivel is kevesebb, amit elveszíthetek. Szeretnék rendet tartani közöttük, azok között, amiket elveszítetek, s azok között, amik megmaradnak. Nem is a legrégibb, nem is a legfontosabb. Mit jelent az, hogy eszembe jut? Nem tudom. Annyi minden vésődik az ember emlékezetébe, ami aztán el is tűnik, és soha nem kerül elő a telítődés hullámaiból; és mégis, őrizzük ezeket a foszlányokat, én is, aki, aki semmi más nem vagyok, mint ez a nehezen felszított emlékezőképesség. Élünk; miközben megtörténhet akármi. Ahol most állok, ahova jutottam, ezt a helyet homály takarja. Fertőző homály. Az emlékek villódzása egy darab időre ki-kiváltja ugyan, de ezek a képek éppen csak átsuhannak, eltűnnek, mielőtt megtudhatnék bármit. Sötét van, mindenre csak következtethetek, ha van, de nincs elég elvetemültség bennem. Mért nem érthető meg kísérteties találgatások nélkül sem-

mi, ami van? Ha emlékezetemre hagyom magam, nem emlékszem, visszataszítanak a mozdulatok, amiket nem ismerek, önmagamhoz, félelmetes közel, s innen kell mindig és mindig megújra körülnézmem: innen és innen. A pillanat, amibe átlépek majd, amibe át kell lépnem, a jövő, mindig egyformán ismeretlen és távoli, sose kerül közelebb, se távolabb, sose érem el, és sose jutok túl rajta, olyan, mintha nem is volna, és kudarc kudarcra halmozódik közben, s máskorra halasztódik a fölismerés, így aztán mindig van, lesz előttem – marad – valami, amire várjak. Az az érzésem egyszer csak, hogy nem találom a határokat. Mindez megingat. Talán azért is kezdek kutatni, mint egy üres zsebben, a tegnapok kimarjult ráncáiban, ó, nem, nem, hogy rátaláljak valamire, csupán, hogy eltereljem kétséges helyzetemről a figyelmet. Ráadásul még biztosan van is valahol egy pont, bármilyen vétlen moccanás jelenti, amitől kezdve ez vagyok, aki vagyok. Utánanyúlok, bármennyire is leplezetten, de a távlatnak csak üressége ér, hiába a mohó kéz, hiába bármilyen csalás, kockázatos kísérlet: elbukom. Kalimpálni a semmiben, ez sem a legrosszabb állapot. Ha volna egy pont, amire több-kevesebb biztonsággal rámondhatnám, hogy ez az első, s amiről elég valószínűnek is tetszhetne ez, mint ahogy van ilyen, akkor meg nem férközhetnék, mint ahogy nem is férközhetek, a közelébe. Mocorgás élménye egy elenyésző helyen, mintha valaki, igen, túlságosan is nyugodt kézzel lenyúlna értem, miután el ejtett. Idegen arca arcom közelében: ez már a vége; pihenés – így hívják – talán. Miért ne kételkednék ebben is? A legfontosabbat, ha tudom, másoktól tudom. Furcsa, hogy igazi ismerete nélkül van merszem annak ítélni, de van. Most azok a pillanatok is, látszatra legalábbis,

amikről vannak személyes emlékeim, ugyanolyan messze, vagy még messzebbre esnek tőlem, mint azok, amikről nincsenek: semmi közöm hozzájuk; úgy, ahogy ők tartanak fogva engem, én, tudom, sohasem tarthatom fogva őket. Hát ez az, ez is, amiről nem szívesen beszélek. Eltávolítottam, azt is hihetném, s lehet, hogy valóban így van, csupán ez a szakadozott fonal az, ami emlékeztet még valamire, de hogy mire, azt már erről sem tudom. Azért, ha nem is bízom benne, rábízom magam. Nem tudom, honnan hova, de vezet, s hogy hogyan, jó volna ezt hinni egészen, az sem rám tartozik, de nem hiszem. Kétkedés, makacsság? Valaki céltudatosságnak mondta, én óvatosabb vagyok, mégsem hívhatom másként. Arra kényszerít, hogy minden erőmet megfeszítve emlékeim után kutassak. Ezt teszem. Azt remélem talán, hogy választ kapok valamire, amire eddig nem sikerült? Nem. Nem a válasz reményében kutatok. A kényszer, ami hatalmába kerített, elfogultabb, mégis azt hiteti el velem, többre lát. Megtévesztés? Hiba volna, ha elintézném ilyen egyszerűen. Üresség vesz körül, de már a kezdet kezdetétől, és nem vágyom könnyebbségre, ha csak úgy lehet, hogy meghátrálok, és csak úgy lehet. Akkor miért kutatsz ilyen kétségbeesetten? Az is lehet, hogy csupán kedvtelésből. Valami bizonytalansággal, talán mélyebben még e régi ürességnél is, tényleg szoros ismeretségben vagyok. Nem tudok nevet adni neki, és nincs semmi más ismertető jegye se, csak ez a kutatókényszer. Turkálok hát emlékeim szétszóródott, megviselt foszlányai között. Tudom, ettől a turkálástól ismereteim aligha bővülnek, de megszerezhetem vele talán, azt hiszem legalábbis, azt a más valamit, amire ismereteknél is nagyobb szükségem van, és ez a más valami az, ami úgy-ahogy összetart az élet szá-

mára még – de nevet adni nem tudok neki, s talán éppen azért, mert ennyire fontos nekem. És ekkor hirtelen mintha elveszett volna valahol, amit eddig követni véltem, a régi szál; elpárolog a biztonságérzet, csak hagyjuk földetlenül. Tapogatom saját tagjaimat, hogy bizonyosságot szerezzek róla, itt vagyok, de már ez sem jelent semmit, e kézzel fogható bizonyosság: ellökődöm, kivágódok, mintha hintán ülnék. Avval a tisztázatlan pillanattal, születésem pillanatával kezdődött az egész, azt hiszem, avval a pillanattal, amely most már pótolhatatlanul üresen tátong emlékezetemben mindaddig, amíg csak emlékezem. Amit tudhatok róla, másoktól tudhatom, s ennek ellenére él, mint ahogy mindig is élt bennem a vágy, hogy valóban és egészen megismerjem, úgy, ahogy nem lehet. Két homályos pont között távolodom, nehéz eldönteni, ámbár nem kétséges egy pillanatig sem, melyik felé. Innen látszatra bármelyik egyformán elérhető, úgy érzem, kifejezhetem, ami a megközelíthetlenség hiedelme alatt rejtőzik, és szemügyre vehetem egészen közletről. Amikor már-már azt hihetném, megingattam ismeretlenségüket, fölleltem egy érzékelhető világ jelenlétét mögöttük, bennük, tapintatlanul kijózanít a kudarc; még el se képzeltem otthonos mozdulataim, máris a kérdő kezdet áll előm. Hiába képzeletem konok erőfeszítése, hiába kerülök bele egy-egy pillanat újraépíthető közelségébe, ezeknek a pillanatoknak, s talán semelyiknek, nincs kapcsolatuk az előzőkkel, sem a következőkkel, egészen elszigetelődtek egymástól, s így, amit védelemnek szántak, az egyszer csak a visszájára fordul. Mintha fényévek hullának hirtelen közénk, a jelen pillanata s a tegnap egy pillanata közé. Ezek az át nem élt időközök is, ha van, ha nincs tudomásom róluk, ugyanúgy léteznek, mintha

átéltem volna őket, és ugyanúgy mindig új és új meglepetéseket tartogatnak számomra. Innen talán a bénaság érzése bennem. Ha a kétes ésszerűség nem szabna határt, élményeim alapján bármit föltételezhetnék, képzelhetnék bármilyen összefüggést tegnap és ma, itt és ott, megtörtént és meg nem történt közé. A részletek között a semmi mindent felülmúló közönye fészkel, semmi nincs, tárgy, történés, mozdulat, szín, hang, illat, semmi; erő, tudás, bátorság megtorpan előtte, hiszen a tárgy, amit kutatna, fölfedezhetetlen, ez a lényege; a fölfedezés tényével megszűnik. Elindulok mégis, naponta kioldom a vitorlákat, kiteszem arcomat a szélnek, és közben közelebb kerülök, egyre közelebb, csak ha messze, előre nézek, célom – talán nincs is ilyen – irányába, akkor érzem úgy, hogy egyre távolodom. Aztán ezt sem. Mintha eloldódtam volna hirtelen valamikor időtől, tértől, történetem a semmiben kalimpál, s ha velük mérem is helyzetemet, igazi hatalmukkal szembetalálkozni, úgy érzem, nincs jogom, nincs erőm már, és nem is lesz addig, amíg élek. Minek hát akkor ez a reménytelen erőlködés, megtudni, hogy mikor, hol tettem, amit tettem, ki vagyok, minek, hiszen ha befolyásolhat valamit – nem valószínű – ez az igyekezet, csak ronthatja esélyemet, ha vihet valahová, csak hátrafelé, a megsemmisüléshez vihet közelebb, vagy azt mondod, ha előre mennék, akkor se várna más?

ELSŐ RÉSZ

A feszült semmittevés nagyítója alatt kirajzolódnak, egész pórusaikig kinagyítva, a tárgyak; szavak lehelet-közelségben. A látás perifériális mezőjében jelen van ugyanakkor más is. Például lelődul hozzám egy kócos, fekete lófej. Távol nyerítés foszlányai. Lőporfüst. Mind ez homályosan. A beszédet, bár itt van, nem értem; ez fog körül mégis érintéseivel, ha hiányosan is: lehelet szaga, nedvessége.

– Vigyék innen! Neköm nem köllenek!

– Há!

– Vigyék má'!

– Monggya nekik – ez suttogva, de erőszakosan – méggeccör!

– Vigyék má'!

– Na! – Némely hang egészen leválik a beszédről, s hol óriásivá növekedve, hol csaknem semmivé zsugorodva ott kóvályog bennem kiszámíthatatlanul, és nem találom mégse. Szeretném, ha legalább kívülről kapnék valami segítséget, szinte hívom nagyapám dohányszagát, nagyanyám kendőszagát, meg is érkeznek. Más semmi ugyan, de nekem ez elég. Meddig? Most mintha újra kezdődne minden, csakhogy másképp egészen; és én ennek ellenére fölismerni vélem, mint akinek örömet okoz a tévedés. Mintha két nyelv, amelyek közül egyiket sem ismerem, jeleit kapcsolnám össze egy egészen önkényes szabálytalansággal, fordítom innen oda, onnan ide a meg-

felelőnek vélt részeket. Veszélye nem ér e kalandnak, nemcsak magába merít, meg is véd a konyha szürkésege. A pokróc alázatos színének segítségével egyre közelebb férközöm hozzá, és közben fölfedezem, ez is olyan valami, ami csak lemondással érhető el. Túl mindezen, mintha hirtelen fény bénítana, az érintés ereje: kitapinthatóvá lesz a pokróc durva szálassága, a cementlap hideg-sima tükre, a felhólyagzott festék recéi az ajtón, a falon a mész laskás bögye. Itt, most, s számomra a tárgyak használatukon túl, mondhatnám, annak ellenére vannak jelen, s hogy mégis megnevezem őket, ez igazán furcsán hat: asztal lába, tűzhely vasa, dívány alja, konyhaszekrény ajtaja; az asztal alatt egy vesszővéka fonata, a vékában kotlós makog, kint fagy, de már tavasz van. Félig nyitott szemmel álom és fáradtság útvesztőjében lábalok. Miért akkor érzek kényszert a válaszáadásra, amikor nem kérdeznek? Kiválni, ez az a hívás, aminek érdemes volna engedelmeskednem, de aminek aligha lehet. Még halom a csikorgást, még fülemben az egészen el nem hangzott hang, az ajtó bezárul előttem. Kopoghatnék, de minek. Kinek van ereje más próbálni folyton? Nincs egy lehetőségnél se jobb lehetőség. A látás idegenségéből, a hallás idegenségéből, a tapintás, a szaglás idegenségéből fölépíthetnék ugyan valamit, ami hasonlít ahhoz, amit elvesztettem, ami enyém volt valaha, de bármit képzelek, a jeleneteket valamikori teljes jogukba visszahelyezni nem lehet. Vagy fordítsak hátat az egésznek, vagy várom be tétlen, ami következik – most ezt a két utat látom magam előtt, egyik se vonz túlságosan, de hiába, valamegyik az enyém lesz. Talán már járok is rajta, csak még nem tudom. Ruhák. Vagy az egészen közeli égbolt suhanó, kivethetetlen szürkésege csak? Lábak. Még közelebb.

Csizmák. Bakancsok. Hullik, pereg róluk a szárazon egymásra rétegződött s a nedvességtől most újra föllazult sár. Közel, távol, a cementlap párásan csillog, szárazszürkén dereng a lépések alatt. Érintések: valaki a falból éppen csak hogy, közülünk közömbösen, katonák durván, csizmájuk vasa nagyot koppan, csikorognak a cementlap s a csizmatalp közé szorult göröngyök. Van persze, amiről még e lépések sem árulkodnak. Az ismeretlenség mindenesetre ígéretessé teszi, de én csak avval tartok, talán mert csak evvel tarthatok, igazán szoros kapcsolatot, ami látókörömbé ér, ide, egy méterre se a föld közelébe. Persze leereszkednek azért ebbe a szürkességbe, a cementlap gyanútlan visszfényébe alig remélt távoli dolgok jelei is; jelek érkeznek egyre hozzám, és valahonnan nagyon távolról mind, tulajdonképpen megfejthetetlenek. Puha hajamon durva kéz, a repecskes bőr mintázata szinte agyvelőmig látszik. Egy egyenruha sáros gyűrődései, ez már csak tapintásnyira, majd meg mintha közelebb jönne, de csak alig, egy vonalnyit talán, azt érzem, közeledett, de a köztünk lévő távolságon mindez semmi észlelhetőt nem változtat. Nevetés. Berreg valami. Egy arc ereszkedik le hozzám, ez most egészen közel van; a ráncok furcsa ívben futnak a szemtől a szilárd pofacsontok felé. Nevetés ráncai. Fiatalság! Sehol egy megtört, elbicsaklott ív, ami félre vezetne, el, egy dugdosott, titkolt sötétségbe. Bár ki tudja, talán mégis valami hasonló erő táplálja a porló hamvadást, ami a szemekből világít, bizonytalanság, félelem vagy más, esetleg még szégyellni valóbb hiány. S ekkor elhagynak az árulkodó arcok, fölszállnak, szétszóródnak, mint a léggömbök, a mennyezet füstös boltja felé, elhagynak – egyedül vagyok. Az emlékezet merev szokásai, mint

egy szakadozott háló, de a szálak kifeszlenek, széthull, amiről azt hittem, egész. Az a csalfa érzés kísért, hogy most, most tudnék bánni vele, vele, velük, mind-avval, ami elmúlt, amikor már nincs semmi hatalmam; így van ez, csak ami elveszett, az érdekel igazán, de nemcsak engem. Érintetlen fehér lapon megmagyarázhatatlan görbeségtől eleven vonal, egy vonal, ami eddig nem volt. Ha tanú kell, itt van az emlékezet. Emlékezetem? Valaki nyilván megalkotta, okkal-e, vagy ok nélkül, nem tudni, s azt sem, ki volt. Láthatóan leszakad, és egyre jobban, keletkezéséről. Mintha jelentése volna, azaz valami másra utalna, mint ami önmagában. A család valahol itt kezdődik. Föltételezek dolgokat, amiket pedig nem szabadna. Nem így volt ez régen, amikor elindultam, eleinte minden külön kényszer nélkül, igen, egészen önként, olyannyira, hogy e különös kezdet mára se múlt el egészen következmények nélkül. Haladok? Megtorpanni megtorpantam ugyan sokszor, s megtorpanok még ezután is bizonynal, de ez aligha változtat már a lényegen: megyek tovább, akár lesznek következményei, akár sem. Fáraszt, hogy észreveszem tévedéseimet, s főként, hogy idejében, hogy nem sikerült, aminek pedig sikerülnie kéne, végleg elhibáznom utam, hogy még innen is, ahova most jutottam, bárcsak csalna a látszat, van visszaút.

Arcok a gőzölgő konyha homályában, egy nem szűnő lebegés alatt, aztán az udvaron, a lóporfüstös levegőben, ahol a szél dobálja a diófa ágait. Szagok, érintések, hangok – jelentés nélkül igazi mindez, a saját meztelenségében, kívül minden másnemű kapcsolat körén, azon hirtelenében, ahogy elér hozzám, s kicsapódik ösztöneim még romlatlan kristálytüire, beszívom, kitapintom, meg-

hallom, azaz fölfogom őket, s ez elég, mintha hosszú, mőhő keresés után találnánk egymásra, olyan. A reggel ritkás tejköde átjárja az udvart, s nyomában én is egy bizonytalan, bár csak az istállóig tartó úton, de megérkezem, eltemetem arcom nagyanyám tejszagú, trágyaszagú kötényébe, bőrömön a vászon durva érintése, orromban a vizeletszag tűszúrásai s a tej lágy aromája ugyanúgy. Nem akarok mást, csak itt maradni; itt maradni, és nem lehet. A katonaruhák szélszaga, földszaga, löporszaga visszaszít. Irtózom, és közeledem feléjük mégis. Fölnevetek, talán csak hogy leplezzem magam. Öntudatlanul. Észre se veszem, csak utólag, de akkor, mintha csaltam volna, megaláz. Nem emlékszem rá szívesen, talán nem is érdemes, annyira elenyésző részletek, csakhogy egyszerűen nem tudok másra figyelni. A cementlap homályos tükrében ott az egész visszájára fordult, füstbe takart világ. Anyám szerint már tudtam beszélni, én azonban másként emlékszem, a szavak néha valóban riasztóan közel kerültek hozzám, olyannyira, hogy már-már megérintettem őket, de ezen a végső ponton meghátráltam mindig, visszahőköltem, mintha kályha tüzes lapjához érnék. Ennyi volt hát. Ennyi lett volna? Egy-egy szemvillanásnyira sikerült később belátnom e pillanat töredékeibe, de bizonytalan feltárulkozása semmit se mondott, becsapva, megszegyenítve kellett meghátrálnom. Összefut a bútorok éle, aztán szétugrik, ahány, annyifelé; kapok az elszökő irányok után, de azok kisiklanak érzékeim közül, nincs tovább. S ekkor a látvány, éppen azon a ponton, ahol cserben hagyott, hangokká válik: recseg, zúg, pattog, sivít, dörömböl, nyög, dobog, zeng. Aztán visszatér megint ugyanaz az egytagú, mégis vadul mozgalmas szürkeség, de máris új tréfára vált, néhány bántóan erős anilin-

szín válik ki belőle: sárga haj, piros száj, kék szem – s ekkor már látom is, egy nagyfejű, szőke gyereket dobál e színektől idegen, szürke hullám, dobálnak tegnapijai. Bármennyire is tudom, nem szívesen ismerem el, hogy én vagyok. Mert hát valóban én vagyok-e vagy csak egy fénykép? A napfényes verandán állok, a lomb foltjai halvány térképet rajzolnak arcomra, ruhámra, igen, ha mindez alig hagyott is látható nyomot, ha elnémult is a finom fény-árny beszéd az anilinfesték utólagos rétege alatt, így volt akkor is, pontosan így. Csak néhány elnagyolt részlet, a verandakapu, a fal lényegtelen háttere emlékeztet, hogy mi minden megőrződhetett volna, s indítja visszaútra az emlékezést e gazdagabb másnap felé. Aztán vége. Végigborzol a meleg szél, a virágok a drótkerítés rozsdás hálójába hajolnak, s odacsapkodják hulló szirmaikat. Egy ráncos, messzi arc bújik elő a fekete lepel alól, hajtogat, szerel, lakatol, s már indul is tovább. Hogy vissza mikor tért, arra nem emlékszem, pedig vissza kellett tértie, e kép is arról beszél a talmin csillogó üveg alatt, aranyozott keretében, baljós színeivel.

Fölöttem három férfiarc. Olyan közel vannak, hogy látom szemöldökük rángását, az erek lüktetését a duzzadt szemhéjakon. Mindegyikük mintha célozna, valahová a messzeségbe mered, fél szeme csukva. Sokáig így maradnak. Közben az egyik felém nyújtja a kezét, de nem érint meg, ujjá félig begömbül, mintha nemrég még erősen markolt volna valamit, s most nem tudná ellazítani az izmait. Könyökét önkéntelenül testéhez szorítja, talán attól fél, hogy karja egy óvatlan pillanatban túlságosan is messze távozik tőle. S ez jóvátehetetlen volna. Ellenségek. Ez a tudat testesül meg az éber tartásban, a figyelő szemek részében ez tüzel. Ahogy megmozdulnak, nem egy-

szerre következik be, hármuknál három különféle időben, három különféle módon, mégis olyan egyöntetű, mintha ugyanazon parancsra csinálnák. Makacs tekintetek követik őket innen is, onnan is, a konyha rejtett zugából, anyámé, keresztanyámé, nagyanyámé, a macskáé és végül az enyém. Állok a rendszertelenül mozgó durva kezek alatt, arcok alatt, és a veszélynek szinte ingerekig bontható közelsége ellenére is úgy, mintha biztonságban állnék. Homályos érzés adja tudtomra mindezt, amit értelmem képtelen fölfogni, de helyzetem végül mégiscsak megtestesít. Az egész nem más, egy mérhetetlenül finom átmenet, érintése még innen van a cselekvésen, de már túl az elhatározáson. Egyszer csak elpattan a megfigyelés által kimerevített pillanat, folynak tovább a mozdulatok, szavak összevissza, megfigyelhetetlenül, bakancsok, csizmák topognak a cementlap tartózkodó, mértani formái között. Tele van a konyha. Nem is lehet tekintettel követni a mozgást, ami, félő, nem sokáig éri be e szűk határokkal. Tojáshéjtánc. A fáradtság lassan mindent megszokottá avat: félő, hogy a véletlen mozdulatok szétvetik a konyhát, de amikor éppen kell, kinyílik az ajtó szelepe, leül valaki a székre, a díványra, a sarokba húzódik, és minden megy tovább fennakadás nélkül. Az arcokon figyelem. Mire várnak? Megfagy a mozgás. Az egyenruha fölött a csapzott fej sapka nélkül, a nyitott gallérból kilátszik a nyak mély gödre. Igen. A falnál, mintha valaki sorba állította volna őket, egyforma fekete kendőben anyám, keresztanyám, nagyanyám, arcuk valahova mélyen a kendők árnyékába bújik, így, mozdulatok nélkül teljesen egyformák, mintha nem is ők volnának; hiába kapkodom szemem ide-oda, egyikről a másikra s vissza ugyanúgy, nincs hol megállapodjon. És ez megint

valami egészen új érzés: ugrásra készen ott lapul benne a pánik. Szökni, rohanni, mindegy, merre, hová, és kiáltozni, ahogy a torkomon kifér, most ezt szeretném, de nem teszem, fulladtan, bénán, de még mindig valami másra várok. Nem arra, hát persze hogy nem, ami végül valóban megtöri e várakozást, és mégis az töri meg. A dívány alatti pókhálós sötétségben járok, amikor észreveszem végre, mit teszek, de ekkor már nincs visszaút, poros, ragadós homályban mászom. Előre? Még, még, még! Arcom, orrom a falhoz nyomódik, kezem elakad a fölmosórongyban: vége, megérkeztem, itt vagyok. Érdekes, mennyivel otthonosabb ez a szűk világ itt bent, mint az a kinti túlzott tágasságával. Megérint, és mégse tolakvás ez, szinte ismerősen: a súrolókefe szúr, a fölmosórongy hidegen tapad, a pókháló csikland, a dívány rugói a hátamat karcolgatják; nem akarok megfordulni, de ha akarnék se tudnám, hogyan kezdjem el; beszorultam. Az idő lassan visszasüllyed abba a kevésbé ellenőrizhető sodrásba, ahol én is eltűnhetek, és ekkor már nem keres senki, mintha megfeledeztek volna rólam. Igen, itt, ebben a süllyedő, laza és mégis fogékony félig-éberségben röppenek fel és foszlanak szét legkönnyebben az álmok. Álmodom hát. A kényelmetlen testhelyzet zavara akadályoz meg csupán abban, hogy végleg elmerüljek. A zsidobadás, a törődöttség mocsarából mindig új és új, más és más jelek röppennek föl kimeríthetetlen. Annyira röviddek és káprázatosak ezek az álmok, hogy egyszerűen nem tudom fölfogni őket, csak következményüket érzem, azt a kellemes testi bódulatot, amelynek langyos öléből semmi kedvem kimászni. S hogy mégis megteszem? Nem tudom, miért. A mozdulatok egyszer csak elkezdnek patakozni, visznek, visznek tovább, minden rendszer nél-

kül, de kifelé, a kongó, üres konyhába, a sívító levegőre. A nullásgépet éppen csak legyőző kopaszság, borostás arc az ágyban: nagyapám; tenyere bőrében, a repedések mélyén kiirthatatlan az olaj és a vaspor szaga; érzem, ahogy lassan-lassan átjárja ez a szúrósság, ez a szag az egész ágyat, a párnától, a dunnától, a tollak közül, a lepedő érdes ráncáiból ez lehel, tapint. Nem alszom még, arcom a párnába fúrva, s e logikán kívüli, kötöttségeken kívüli sötétségben, amely itt inog szinte túlságosan is érzékenyen a szobában, most új, mondhatnám, igazabb életre kel az egész hátrahagyott nap, mint az eltékozolt, szétszórt jelek, amiket, nem is tudom, miért, itt hordok makacsul még mindig magamban, élvezem, hogy kiszolgáltatva kényemnek-kedvemnek széthull tombolásuk, hogy esendően semmivé esnek egy óvatlan mozdulat nyomán. Tudom, mindez nem az én hatalmam, de kedvtelve veszem tudomásul, hogy annak látszik. Az igazi alvás persze nem itt kezdődik, jóval túl ezen a mégiscsak játszadozáson, ott, ahol a tegnapok önkényesen fölkelt ingerképzeteit már látszólag sem az én hatalmam zilálja szerteszét, ahol még sokkal inkább, mint egyébként, sarokba szorítva, nyűszítve viselem el, ami rámszakad, és eljön az ideje ennek is. Mikor? Minden erőmet annak szentelem, hogy az átváltozást tetten érjem, és mégsem sikerül, még mindig nem ismerem, s talán nem is fogom soha, azt a pontot, ahol kiszolgáltatottsággá változik a játék, ahol mindent elveszíték. Amikor elhatároztam, hogy nem alszom el, hogy éberem lépek át képzeletem játékai közül az álmok közé, még el is hiszem, hogy sikerülhet, hogy mindez lehetséges, aztán olyan váratlanul ér a kudarc, hogy észre sem veszem, elalszom, s csak másnap eszmélek rá szegyenemre, de akkor már a távolság, a fe-

ledés, az új elképzelések elhomályosítják, s megbánás helyett új meg új próbálkozásra sarkallnak. Amikor aztán megint egészen közel jár hozzám az álom, de még szinte világítóan éber közök szaggatják meg, azt hiszem, itt a jó alkalom, és nem tudok ellenállni. A ravasz tervet elfelejtem, csak éberségemet őrzöm megfeszítve, míg csak annyira ki nem merít e törekvés, hogy hirtelen elveszítem magam, s alszom máris, és ide is, az alvásnak ebbe a megmenekített éjszakájába is magammal viszem az éberség ragyogó dobbanásait; s bár nem látom e dobbanásokat, mindez csak emlék, fájdalmasabban vakítanak, mint amikor szembenéztem velük. És itt épül az első álom kiábrándítóan hézagos díszlete. Csalódott vagyok, de alighogy helyére kerül az utolsó szín, illat, íz, akkor tombolón lenyűgöz az egész, annyira közvetlenül a képzelethez szól – az érzékek, feloldva minden köznapi feladat alól, egészen önmaguktól beszélnek –, a színek izzása kitör a felületből – talán ez is csak látszat, ott se volt, belőlem kel, s bennem lel, amilyen hirtelen volt a születése, olyan hamvadásra –, a hangok, a formák, az ízek, az illatok ugyanígy, de mintha nemcsak közel, nagyon távol is volnának ugyanakkor, annyira távol, amennyire még semmi soha tőlem. Ez az a pont, ahol aztán kezdem nem érteni az egészet. Bármilyen erős e képzetek pillanatnyi hatása, s bármilyen végzetszerűen zuhantam közéjük, a legkisebb zavar elég, hogy eltüntesse őket, visszahívjon; egy rossz lélegzet, kényelmetlen mozdulat, és vége. Aztán megint mennyi hiábavaló idő és energia, mire végre újra sikerül megteremteni azt az érzékletes közelséget, ami egy-egy semmiség folytán majd ugyancsak szertefoszlik. És egyre biztosabban nem tudom, hogy az eleven, agyamban maródó álmok közét mi

tölti ki, és nem is sikerül kapcsolatot teremtenem ezekkel a hiányos közökkel, mintha nem volnának, olyan; pedig tudom, hogy léteznek, hiszen belőlük bukkantak azért fel mégiscsak álmaim, és ide is térnek vissza majd. Az ébrenlét helyét foglalják el, de egyáltalán nem hasonlítanak az ébrenléthez, mentesek annak minden torz terheltségétől, és mégse bírom ezt sem elviselni tovább, pedig, ha a logika irányít, képesnek kéne lennem rá. Az üresség szorításában, ha jelen vannak, a tárgyak sokkal érzékletesebbek, mint természetes környezetükben. Némely inger külön életet él. Ezeket szeretem igazán, kiégészíthetem, elferdíthetem, mássá várazsolhatom őket. Bárány gyapja. Meleg, tömör tapintás. Aztán a lassú, mormoló hang, ahogy a lucerna őrlődik a fogak között. Egy mozdulat, szalma zörög. Buta, vízenyős szemek figyelnek. Valami furcsa megilletődöttséget érzek ilyenkor, amit egyébként, amikor az udvar teljes zaja, bűze körülvesz, soha. Már-már összezáruk körülöttem, eltemet ez az önmagába záruló, folyton körbe forgó álom – no igen, ez az: álmodom. Nem is gondolok rá, hogy másképp is lehetne. Egyszerre csak, mintha magától történné, hiszen föl se ébredek rá, azt kezdem érezni, távolodom. Nem cselekvés ez, mégis, mintha az volna; legalábbis valami hasonló öntudatot ad. Visszanézek: egy falu, keserű illat, alkonyodik – Vagy ez még csak a hajnal? – a mély, porral borított utak fölé szederfák hajolnak, a domb fenyői közül a kastély fehér fala világít. Behunyom a szemem, pa pamm, pa pamm, pa pamm. Az álmosító hullámütembe izgatott zörgés, hörgés, sívítás ömlik be, aztán kínos csönd következik, néha egészen hosszan: megálltunk. Az indulás sem kíméletesebb semmivel. Pa pamm, pa pamm, pa pamm; pa pamm, pa

pamm, pa pamm. Nem hiszem el, hogy haladunk. Az az érzésem, ha elmúlik, ugyanoda lépek ki, ahova eddig, ugyanaz a jól ismert ház, udvar fogad be, ugyanaz az ébredés – minden ugyanaz marad.

Apám mellett megyek a sugárzó fényben, tavasz van. Apám kezében meszelő, hosszan lóbálja; a nyél harangnyelve fejem körül, el se ugrom, körül leng-bong. Könynyű fa, úszik, száll a levegőben. A föld még a hólétől nedves, de már zöld foltokat sarjaszt: tenyerem melegíti, érzem. Négy. Kéz. Láb. A homok mintázata bőrömön, most ismerkedünk. Nyomot hagy. Apám! Hol van? Eltűnt. Hol is, hől is? Messze, me-e-sze... Valahol távol, nagyon távol látom meg újra, hosszú, komor léptek viszik. Elmaradtam! Az én arcom ez a riadt arc, ez a sírásra görbülő száj enyém? Nem folytatom, így maradok, kifejezéstelenül sokáig. Ég felé emelt arc a szél... ben? Bukdácsolok. Apám észre se veszi, megy előre, mintha menekülne, nem is érdekli, mit hagy el. Csak engem. Mik ezek? Járnak-kelnek a levegőben, hipp-hopp, sose láttam még; csodálkozom, őszintén, mint egy gyermek – az vagyok. A képzelet szabad, de lekötöz; s ha nem akadályoz, lehet átok az is. Nem kéne ilyen sok mindennel törődnöm. Ha nem érzem meg az új föld virágágy-hamvadását, ha nem tapintom nedves mélyit, szívom be növényszagát, látom meg tomboló tavasz-színét, ó, milyen messzire lehetnék már én is! A bőséges ingerek mögött mohóságom, érzem. Tudom azt is, magam vagyok a hibás, nem sírok hát. Ezért? Másutt vagyok, s ez nagyobb elégtétel, mintha maradhattam volna. Megyek, ahol apám, a világító falak mentén, a léckerítések

árnyüteseai alatt. Még messze van, még nem értem utol, pedig sietek. Fején kalap. Fűtül. Ó, egészen magas: az ablakokig ér. S ekkor már én is itt vagyok, árnyéka alatt, amit hosszan vet hátra a délután. Futok. Mozdulatai, mintha szét akarnának esni, mindig kiáll belőlük külön-külön egy-egy, nem illenek össze. Jókedve lehet, dúdol magában. S bár a lépések hosszában érdektelen, fukar sietség lakik, rugalmasságukat vídám hév feszíti: előre-hátra, föl-le, lengedezik a karja, micsoda pazarló bőség. Most, most érem el. Ugorj! Siess! Hiszen azt teszem. Bumm! Sötétség. Csillagok. Csillagok? Fölpatakszanak hirtelen, majd meg szétugrának, mint a bolhák, egyre több van belőlük, akármit csinálnak, lassan, lassan beborítják ezt az egész hirtelen jött fekete éjszakát. Új vakság egynemű tűzszíne tölt be mindent. Egy-két pont megkísérli még ugyan a menekülést, de a mozgás már nem elég, hogy elkülönítse, elveszik. Micsoda vadító szag! A káprázatnak e véghetetlen vakságán keresztül juthat-e bármi is? Egy kéz. Egy arc. De kinek a keze, kinek az arca ez, csak nem apámé? A bőröm síkosan megcsúszik, talán innen ez a bizonytalan, lehangelő üröm; már nem találok vissza az első, még érthető megingáshoz sem, elveszett. Talán, ha fölébrednék... De nem. Vagy innen bomlik ki mégis ez a kényes, hideg lobogó, a vérem? Fém csengése felel a szájnak. A fájdalom alkotott, és ez szór szét most is, csak nem érzem. Hirtelen világosult meg előttem minden: az utca a háttérben kékes fényben áll, előttem apám arca, egy arc. Ahogy felém hajol, a sárga hólyagpapír-bőr világít. Felém hajol, és mégsem közeledik, sőt; az utca hátere előtt ugyan, de távol van, annyira távol, hogy idefér arca és arcom közé a szél, a nap, s mind e tavaszi lengedezés-

ben forgó napszagú árnyak. Elválasztanak, érzem, s komorabban, mint egy arculcsapás. A vér ujjamra tapad, arcomra mázoló, az is lehet, hogy ordítok. Miféle pánik kevert meg hirtelen? Nem tudom, nem is tudom. Szám szétfeszül, benne a sötétség elharaphatatlan almája. Rémület írásjelei az utca papírján. Ügyetlen kézzel kotorászom, érzem, ahogy meginog, kicsúszik kezem közül a tegnap. Érzem a lehetet, a borostás arcot, arcomhoz ér, igen, most itt van, tényleg itt van. Az ő ujjai ezek a remegő ujjak, ez a bizonytalanság az ő bizonytalansága. Leccsillapít azért. Kinyílik egy kapu, tovább vezet: sötétség, a tárgyakon árnyék s derengés vibrál. Lefolynak arcomon a könnyek, s közben elkeverednek a vérrel, furcsa ízük a számban, torkomon, s én nyelem e szédítőmély kortyokat, csak nyelem, csak nyelem. Nyikorog a kút, valaki vizet húz. Apámat látom. Ő az? Csörren a lánc, félbemaradt lélegzet forrásvízcsobbanása, tarkómra, számba távoli hidegség csorog. Nem nyelem le, de érzem vasízét így is. Mosakszom. A lecsurgó víz tükröt tart elém: a csobogás bő ráncai között látom arcomat, mintha fésülködne a reggeli tükörben, csak valamivel bizonytalanabbul, a sápadt bőr még ugyanúgy világít, ha nem jobban, de a formákat maga alá gyűri az ideges fodrozás. A víz alatt remeg a fehér, zománcos bádog, a zománcon éremnyi vakfoltok. Ideges bőr a lovak horpaszán; fehér és barna: hóka-homlok. Ami volt, eltűnt nyomtalan. Üresen táncol a tükör: vér, fájdalom nélkül; csak a nedves borzongás foltjai ingemen. Apám megtörli az arcomat, némi erőszakkal, porzik a rossz kendő, ellenkezem. Fülemnél, államnál nedves csíkok maradnak, de jön a szél, s álmodó kelmébe bagyulál. A veszendő ingerek mind lemállanak.

– Nem lehet meginni – egy hang csattan a szomszéd-
ból át. Azt mondja: mekini, de azért megértem, gon-
dolom, apám is. A hang gazdája közben sehol, csak ké-
sőbb derül ki, hogy a kerítés takarja el. A kerítés. Igen.
Mit mondjak róla? Deszkából van, s legalább két méter
magas, a deszkaréseket mindkét oldalon vékony lécek
takarják, így aztán átlátni csaknem lehetetlen, az volna
egészen, ha az idő ki nem hullatott volna közben a meg-
szürkült deszkákból pár repedt görcsöt. Egy ilyen lyu-
kon nézek át: napfény zuhog az ablakokra, a fehér falra,
a félig cserép, félig nád tetőre, mintha üveg alatt őriznék,
olyan a látvány egészen. Megtörülködve, az elállt orr-
vérzés után mennyire más minden: a kutyatálban, ami-
ben arcomat mostam, még ott a víz, de nyughatatlansága
egészen végetért, zöldes tükre mozdulatlan, hűen fogadja
magába az udvar képeit: innen, ahol most vagyok, a ke-
rítés mellől, éppen a fészer gerendáira vetíti tekintetem,
ott bujkálnak a homályban, a gyöngye szél meg se ren-
díti őket, szarufák, székszelemen, támgerendák, oszlo-
pok, könyökfák, talpgerenda, sárgerenda látszatra eset-
leges, valójában több mint évszázados rendbe fogózva.
Melyik honnan, hova, hát bizony nem tudom, ha össze-
dőlné, aligha volnék képes mindezt visszaidézni. Ahogy
elfordulok, csaknem nyomtalan tűnik el a látvány. Új
képet még újabb követ. Akác és bálványfa lombja, galy-
lya mögött az ég. A fehér téglából rakott tűzfal ólom-
szín síkja. A disznóól kimeszelt, rossz deszkafala, öklöm-
nyi, kirágott lyukak. A falnak támasztva meszelő. Ugyan-
az-e? A nyél kinyúlik az árnyékból, átbotlik rajta a fény.
A fészer döngölt, kemény földjére dobva poros lószers-
zámok hevernek szerteszét. Itt vagyok. Egyelőre még
mozdulatlanul őrzöm helyemet, nem merek tovább men-

ni, s még ez is olyan terhes. Aztán mégiscsak elindulok apám után, akit már rég elnyelt a ház: a fészerek, ólak, szobák, a padlás ezeregy zuga. Belépek az első adódó ajtón, hideg por és dohszag fogad, a nyerstégla-falakon salétrom virágzik, az ablak vaskeretbe foglalt apró szemei is portól hályogosak, lábamnál összeszáradt lótrágyacsomók, a falak meztelen, füstös síkjait csak néhány rozsdás szög háborítja, s a bejáratnál szemben a vályú. Egy, a sarokban, a mennyezetre vágott lyukon egész a padlásra látni. Nem, nem tudom, mióta állok, álltam így, egyszer csak azt veszem észre, hogy szitálni kezd a szűrület, mint a hó, nincs tovább, több ajtó nem nyílik innen, csak ez, amin idefelé is jöttem, ez az egy, nincs választás, vissza kell ténnem. Már hazafelé megyünk, egy másik utca, ház felé, amiről, bár ott lakunk, még kevesebbet tudok. Ahogy kilépünk a kapun, mindjárt feltűnik, hogy ez már egy más megvilágítás, a lépések rugalmas láncában aztán érzem is. Vastag bőr, a kéreg szakadéka: a kéz apám keze, kapaszkodom belé, idekinn hűvösödik, ott meg egy fészek forró csöndje lapul. A bizalom mindig gyöngeség, igen, de ki tehet róla, jólesik, akkor is.

Aztán hirtelen, egy újabb varázsütésre, az istálló, a fészek, a szobák, minden a használatból ismerősek. Talán csak nem itt lakunk? Minden lehet. Tétován forgatjuk a táncoló, idegen tárgyakat, amiket nem is olyan régen hagyott el igazi tulajdonosuk. Ezekről a tulajdonosokról azon túl, amit az itt maradt tárgyak elmondanak, szinte semmit nem tudok, és, bármilyen visszataszító, nem is érdekel semmi több. Talán azért, mert ahogy a házat elfoglaltuk, az hasonlított a rabláshoz. Aztán egy tolawó szó mégiscsak közéjük áll, tárgyaik közé, s kö-

zékük. Kitelepítettek. Fölfordulás, vagonok csattogása, talpfa-este, fegyvercsövek, szekérnyikorgás, lőnyerítés, búcsú, könnyek és jajgatás, mindez annyira zavaros kézzel van összehányva s annyira még a téli éjszaka hideg szele süt belőle, vér, sár, hó, hogy nem is merem tovább bontogatni, mert ki tudja, minek jövők a nyitjára, mi támad föl belőle és ellenem, aki pedig nem is tehetek semmiről, aki éppen hogy csak élek. A tegnap ágyútorkában forog lefojtva mindez, s nem akarom, hogy elősüvítsen, kitörjön elébem, nem akarom, nem akarom, nem és nem. Ahol annak idején, az első látogatáskor nem jártam, most megnyílnak előttem a szobák: az első szoba, ez néz egyedül az utcára, a középső, mi konyhának használjuk, a kisszoba, itt alszunk. Ami ezután jön, azokban már nem lakunk, sorban, egy másik szoba s egy mosókonyha. A lakott részbe a konyhán keresztül lehet bejárni, innen nyílik egy ajtó az utca felőli első szobára s egy másik a kisszobára. A lakatlan rész ajtai mind külön-külön az udvarra nyílnak, persze, csakúgy mint a konyhaajtó, a tornácon keresztül. Lakni valójában a konyhában lakunk. Télen át egyedül itt van, úgy, ahogy van, meleg; a rozsdás, likacsos tűzhelyben mindenesetre ég a tűz, és mindenesetre dől belőle a füst. Fölszáll esténként a főzés szaga. Néha a befagyott ablak is kiolvad.

– Bedurrantok – mondja apám, és ilyenkor valóban vörösben izzanak föl a szétégett tűzhelykarikák. A tűzhely a bejárati ajtóval szemben, a jobbra eső sarokban áll. Ugyanígy, de a bal sarokban a dívány. A dívány és a tűzhely között a konyhaszekrény. A világoskék-virágos viaszosvászon abrosszal letakart asztal a konyha közepén, a lámpa alatt. A bejárati ajtó mellett, az ablak alatt, a leghidegebb helyen van a mosdóállvány, mellette vödör-

ben a víz, hogy sokszor befagy reggelre. Talán ezért is utálok ennyire a mosakodást, a reggelt, amikor a jéghideg víz bélyeget süt az arcomra, a nyakamra, a számba. Az első ajtó, amelyik a nagyszobára nyílik, egész télen át zárva van. A lábát se teszi be senki, hacsak nem muszáj, kriptahideg van, a falak kékre festve, a hengerlés nyoma rajtuk, ezüstszín virágok. Két ablak nyílik innen, szembe az ajtóval, az utcára. A másik ajtó, a hátrafelé szoló, eszténként már mindig résre nyitva, mert ez a kisszobába vezet, ahol alszunk. Ez egy egészen keskeny, sötét szoba, egyetlen ablaka északra néz, az udvar felé, s ráadásul a zöld zsalugáter is állandóan csukva előtte. Az én ágyam az ablak alatt áll, bár ez a hidegebb hely, jobb szeretem, mintha az a másik jutott volna, a szekrény mögötti homály, az övék, a szüleimé. Ugyanúgy nyel el itt is az álom ketrece, ahogy elnyelne, tudom, bárhol másutt: hideg dunna fogad, ráncos lepedő, szúrós szalmazsák; hirtelen, erős elhatározás kell, hogy közéjük vessem magam, de ha már megtettem, akkor megbékélek velük hamar, befogadnak, visznek tovább, óvó, balzsamos kezek, napfény, homok, langyos víz nyalja a mellemet, aztán kicsúszik hátam alól a homok, így maradok hanyatt fekvé a lebegés álmos ütemében, közben a résre hagyott konyhaajtón valóban beszivárog egy kis meleg, bár érezni ez már alig érezhető, s ha inkább az volna is, akkor se tudnék róla többet, hiszen már alszom, mélyen és körültekintés nélkül, ahogyan nem szabadna. Terhes tudás, emlékek, amik csak arra jók, hogy megszabadulj tőlük. Mindez nehéz is, nemcsak kellems, néha szeretném azt hinni, tévedés. Lefelé-fölfelé, az idő lépcssein rohanok céltalanul, amerre visz a lábam, mintha ábrándjaimat kergetném. Fölfordított székek

egy szekér tetején, közöttük dunnák gyűrődései, lábasok, zsákok, ládák, bútorok újra egészen ismeretlen élei. Iskolából jövök éppen, szemben a nappal, amely elvakít, a legsűrűbb álom méze csöppen így. Mintha nem lettem volna részese a készülődésnek már napok óta, meglep a látvány. Futok. Itt vagyok. Gyomrom kétes remegése befogadja az izgalmat. Lópaták lusta kattogása a bazaltkockákon, majd a keramit síkos, sárga felületén, visszfényben a lovak hasa alja, fehér szőrcomók, csúsznak a patkók, a kocsis kiabál, autódudák, villamos sívít, lehajtott fejjel mögöttük baktatok, de nem, most, most már én is meggyorsítottam a léptemet, most fordulunk, itt vagyok középütt a bagzó izgalomban, hóha, hé, vigyázz, na, gyia, gyia, ne, mehetsz, azanyádnésirasson, cö cö, cö cö, cö cö, itt megnyugszik a kocogás ritmusa egy ideig, egész rövid ideig persze, mert máris újabb forduló, a kavardás most se kisebb, de ez valahogy mégis mintha gyorsabban lezajlana, autók, villamosok, motorok lavinája csap össze mögöttünk, látszik, nem egészen önszántából engedett el, földübörög egy vontató, nekünk már mindegy, megérkeztünk, horkanva állnak meg a lovak, vaskos testükön remeg a bőr, néha ledobbantják a lábuk, patkójukon vastag gumi, s ez belesüpped a homokba, er nyedten vizelnek, a sárgán széthabzó vizeletből szénaszag árad, mohón szívom be, mint egy ismerős, távol üzenetet, mert tényleg az, ha csak egy véletlen dobta elém, akkor is. Lepakolni már én is segítek, táskám a tornácon egy rozoga padra dobva, veszem le a könnyebb darabokat, milyen sok ez is, székek, dunnák, párnák, lepedőbe kötött ruhák, kosarak, olyan gyorsan jönnek, egy piszkos, napbarnított férfi adogatja őket, hogy hirtelenében nem tudom hova rakni, egészen összevissza minden, a fél ud-

var kopott szobáink bútoraival van beterítve, szinte meglep, amikor vége van, alig akarom elhinni, amit pedig most már látok is, hogy elfogyott. Az üres kocsi lassan megindul kifelé, lustán himbálózva a széles gumikerekeken, a kocsis a lovak közé csap, és fölharsog odakint az utca. A kaput apám csukja be, nehezen megy neki, káromkodik. Itt nem egyedül lakunk, mint ott, a másik házban. Az L alakú épületből öt lakás ajtaja nyílik ugyanarra a tornácra. A két jobbik lakás az utcai szárnyban található, az istállóból átalakított udvari szárnyra jut a másik három, amelyek közül egy, ez a legrosszabb, egyetlen szobából áll, a másik kettő egyforma: egy keskeny előszobaszerű konyha, ennek végében egész kicsi kamra, s oldalt a szoba, ennek ablaka is a közös tornácra néz. A többi lakásban már laknak, csak a miénk üres. Belépek. Két lépés a konyhán át, s máris a szobában vagyok. Kicsi, de tágasnak tetszik, nem is tudom hirtelen, mitől, talán a friss meszelés szaga, talán a beözönlő napfény teszi, mert itt aztán nincs belőle hiány, a nagy, roló és spaletta nélküli ablak egyenest délre néz, és szinte szívja magába az álmosító, boldog napsütést, hullámszik a fehér falak pusztá tükrörszíne, s mint egy finom háló emelkedik, súlylyed bennük a hengerlés halványzöld mintázata. Vajon ez meg, ez a világító tavaszi nap, hova torkoll, miféle megfutásba? Mindez lehetne pusztán szónoki kérdés is, ha nem égne benne a föltételezés, a gyanú, de benne ég, s így már nem is kérdés, gyanakvás keverte szavak rossz hordaléka, csak egy pillanatot kérek a megelégedkezésből, s azt megkapom, és ez az én vesztém. Meg nem nyugtat, de azért arra gondolok, a holnapban semmi se biztos, bekövetkezni bármi bekövetkezhethet. Behordjuk a bútorokat: szekrények, ágyak, a dívány – mostantól ezen al-

szom. Hol a kiságy, az ágyam, otthagytuk, elveszett? –, tükörállvány, asztal, székek, és zsúfolásig megtelt a szoba, mozdulni se lehet, asztalt, székeket kell félre- és visszahozni, ha a szoba egyik végéből a másikba akar eljutni az ember. Nem, hát ez így nem jól van, rendezkedünk, mindezt az alkony szárnyai alatt már, odébbtoljuk a szekrényt, az ágyat, aztán vissza megint, recseg, ropog a padló, és közben tudjuk, hogy sokkal jobb sehogy se lesz, mert egyszerűen nem lehet. A hasadékokból merő sötétség szökik elő, talán nem is csak azért, mert este van. Befejezzük lassan, be kéne fejezni. Vagy már be is van? Elővesz a bizonytalanság, megrezzenek minden moccanásra, fölkapom a fejem, mintha idegenben volnék. Érdekes, nem gondoltam volna, hogy most az este hidege csaknem olyan akadálytalanul ömlik befelé az ablakon, mint nemrég a napsütés. Állok a szoba közepén a bútorok közé szorulva, és nem tudom, mit kezdjek magammal, merre induljak, hova térjek, ahol védelmet remélhetek, persze az is kérdéses még, tényleg csak a hideg ellen-e. Amikor fölkatant a villany, fénye még jobban kifoszt, mintha hirtelen a szoba falain túlra tágulna ez az újdonsült rendetlenség, a gúnyosan hátráló éjszakába egyenest. Rossz érzés. Zavarban vagyok, és ez segít hozzá, hogy foglalkozzam magammal. Ki kell mennem, csak azt nem tudom, honnan induljak el.

– Nem kell kimenned? – és még anyám is figyelmeztet. Mért figyel az ennyire rám tartozó dolgokra is ilyen, hogy ne mondjam, eszelősen? Nem tudom. Talán ő maga se. Ha valaki megkérdezné tőle, biztosan zavarba esne, de nem kérdezi senki, és ő biztos ebben, hát szabadjára engedi magát. Nem szólok, eltemetem magamban bosszúságomat, szinte észrevétlen. Odakint a messzekék ég

szélfútta csillagaival. Nem, sokkal több figyelmet ez sem érdemel. S amikor visszatérek, mintha már volna hova, a sarokban a dívány mintha engem várna. Ha sokáig nem sikerül is, egészen késő éjszakáig kísért az álmok hideg kerületése, végül csak elalszom. A függőnytelen ablakon átvilágít a hold, búcsúfényében látom az asztalt, rajta pohár, kancsó, ha kinyúlnék felénk, talán még elérném, de nem nyúlok, abbamarad a mozdulat, mielőtt megkezdődne.

Mintha csak az itt, csak a most volna, múlt és jövő ragados iszapjáról mintha mit se tudnék. Fölébredek, egyszer csak ezt veszem észre, itt is, besüt a nap az ablakon, átdereng az álmok peremén, aztán lassan, fokozatosan föloldja őket, mint sót a víz. Látok, élek: gyöngé szellő kap bele, függöny árnytánc a falakon, egy más lélegzet, de egy lélegzet ritmusa. Egyedül vagyok a szobában, milyen jó, de milyen furcsa is ez egyben. Mi történt, mi történhetett, hogy csak így, ennyire észrevétlen megkaptam mindazt, amit annyi erőfeszítéssel nem sikerült elérnem. Hétfő, kedd, szerda, csütörtök, péntek, szombat, vasárnap, lehet ez akármelyik, nem figyelmeztet senki, majd megtudom, ha megtudom; rádió szól valahol, aztán ez is, ez a játékos dallam, ez a furcsán ugyanaz a szignál is eltűnik, előbb csak megszakad, de aztán hallhatóan kikalimpál a közelemből. Miért van ilyen csönd? Gyanús, hát hogye volna, talán nemcsak egy más nap, egy más évszak határa is. Az üvegen darázs kopog, megpihen, és újra kezdi. Október.

– Kitért a háború! – A nyitott ajtó keretében anyám: fésületlenül, rosszul gombolt, foltos-piszkos pongyolában, a szeme vörösre dörzsölve, mintha sírt volna, bőre zsíros fényén látszik, hogy még nem is mosdott; eszelős

tekintetét egyenesen rám szögezi. Vissza a párnába, vissza! Tudom, hogy nem nyugszik bele, nem, hogy a hatás elmaradjon. Nem tévedtem. Kisvártatva valóban megismétli az előbbi mondatot, s ha lehet, most még több felhangot kever a hangsúlyba. Mert nincs más választásom, fölkelek, nem nézek anyámra, úgy megyek ki a konyhába, s hajlok a mosdótál fölé, mikor a törülközőért nyúlok, akkorra meg már el is tűnt. Apám lép be helyette. Tenyerén egy apró sárgaréz golyó, az orrom alá dugja.

– Belóttek!

– Hol?

– Ott ni – mutatja a szobában a mennyezetet, amin tényleg látható a lyuk, nád és sárdarabok lógnak ki belőle a fénybe. Anyám is betolakszik újra, és szemrehányó tekintetét vet rám. Észreveszem, de nem törődöm, valahogy nem tudok törődni vele.

Nyakamban földig érő, fehér lepedő, előttem hatalmas tükör, kikezdte már a vakota, és tele van légy piszokkal; itt forog velem a szék. Egy, kettő, három, öt, hét – nem is tudom, mit számolok. A borbélyműhely, mint egy puha, nyálas száj, benyelt. Laci bácsi! Táncot lejt szinte: gyufaszál kar röpköd gyufaszál törzs körül. Egyik kezével belém, mintha attól tartana, elszököm, a másikkal az ollóba kapaszkodik. Az olló, ahányszor összezecsattintja, annyszor akad el, ettől aztán megmérgesül. Nem hagyom magam, dehát végül is csak én húzom a rövidebbet, hát persze, hogy én. Gyulladásos bőr. El az ollóval, el! Hajcsomók hullanak a lepedőre, s onnan meg a padlóra. Lábam kalimpál. Ó, el, csak elrúghatnám

magam! Szállani, szállani föl, egyedül erre vágyom. Oda, ahol csak a szél fúj, csak a szél; selyme szétfut a bőrön. Gyógyító kedv koccan gyógyító kedvhez. Ez a mi útunk barátom. A fémhang a tükörből szivárog.

– Barátocskám – ő így mondja –, ne rángasd a fejed!

– Húz!

– Húzd vissza!

– Jaj!

– Milyen legény vagy te, ha már ettől is jajgatsz?

– Kijön!

– Antúl jobb, antúl erősödik a hajgyökér, az ám.

– Fáj!

– De hiszen nem is húzom. – Megáll, hátralép, szét-tárja a karját, csodálkozik. Az olló úgy maradt, ahogy hagyta, nyitva a kezében. A keskeny homlokon összefutnak a ráncok, a sárga szemöldök – igen, sárga – olyan bozontos, hogy azt hihetné az ember, ki se lát alóla. A hosszú, ősz haj szinte a vállát verdesi, de a fejtetőn, ahol szétnyílik, kitetszik alóla a fénylő koponya. A földből majd csak az eső mossza ki, innen már a huzat is. És ráadásul nem takarékoskodnak, nyitva van mindkét ajtó, az utcára nyíló, meg az asztalosműhely felőli is. Az utcáról szabadon csap be a szélben kavargó por, a konyha és az asztalosműhely felőli ajtónyílásban kopott, fogdosásos pargetfüggöny dagad, kis zöld-lila virágok rózsaszín alapon, hol majdnem szétreped, hol meg ronggyá lappad a huzat szeszélye folytán. Étél és fűrészpör szaga szivárog, néha-néha eszelősen sívít föl a fűrészgép pengéje. A függöny egy-egy lebbenése legyek óriási hadát csapja a műhelybe. A fűrészgép időszakos sívításai között csönd van. Vasárnap délelőtt. Az utcáról napfény vetül a pad-

lóra. Mindez csobbanás és segélykiáltás nélkül merül el a tükörben. HahóÓÓÓ! Végül is egyetlen tiszta tiszta ógyűrűzik szét, semmi más. Egy óriás torok mélyén a lélegzet von föl s alá. Üteme van, de nem lehet eggyé válni vele. Vége a csodálkozásnak. Ismét a munka láza lobog föl, hajlítja lángolásra a vézna testet, hogy kapkodjon felém, csapjon le rám, mindegy, ollóval vagy anélkül. A pofacsont és az elvadult szemöldök szakadékában résnyi, szürke szem. Talán nem is lát vele, hiszen erre vall minden, lépcsősre vágja a hajam, megvérzi a fületem, nyakamat, most is, timsót szorít rá, csíp. Hagyjuk. A szem bogarán repedés fut át. A lapátfülön átrózsállik az ablak. A vastag száj ritkán nyílik föl, de akkor látni benne mindent, nemcsak a négy sárga agyarfogat, megfeketedett csonkokat, arany-, ezüstkoronát, hanem, túl ezeken, a torok romlékony piros húsát is, a lepedékes nyelv mögötti éjjelt, ahonnan bűz tör föl, kétségbeejtő, verejtékes álmok, gyomorszag. Mintha hanyatt esnék, fény zuhan felém. A tükör?

– Auúúú! – Megpördül. Na, na, csak nem az egész szoba? A szekrény, a polcok ezernyi üvegét szédülés teríti ki, né csak, hogy úsznak, megdülnek, mégsem csurog ki belőlük a folyadék. Amilyen gyors, annyira óvatos lendület porgeti őket. Így van, ha valami elkezdődik, véget is ér, bármilyen hosszúra nyúljon különben kezdet és vég, bárhova nézek, mindenütt a tovább-nem-folytathatóság fenyegetése; és bárhol vagyok, a rázkódásig közel. Csak úgy, egyszerűen, mintha magától jönne, visszaáll minden, mielőtt bármi igazán megtörténhetne. Újra csak Laci bácsi: száraz, papír-tenyerébe olaj csorog, hajolaj. Most visszateszi az üveget a polcra, kezét óvatosan a fejéhez emeli, egy csepp se, vigyáz rá, el ne hulljon, aztán

zsupsz, oda loccsintja száraz hajam közé az egészet, s a fejbőrömig dörzsöli, méghozzá milyen vadul. – Ne, ne, jaj! – De mire sírni kezdenék, már a fésű szánt keresztül érzékeny bőrömön. Vége? Mély lélegzetet veszek, miként egy kínzás befejeztével illik is. Most, hogy megszemlélje művét, hátralép, aztán vissza, letépi a bő lepedőt nyakam körül. A tükörben mintha, egészen szemérmetlenül, nem is magamat látnám. A haj csirizként ragad a koponyára, micsoda rögzös forma, a fésű nyomai meg egész a fejbőrig látszanak. Aztán a szék megint megforog. Érdekes, ilyenkor, ha ismerősen fogadom, meg se érint a szédülés. Laci bácsi közben kis seprűjével vállamat, hátamat, mellemet piszkálja, puha keféjével a nyakamba nyúl, hogy megtisztítsa bőrömet a ráragadt hajszáaktól, sikertelenül, egyre mélyebbre és mélyebbre piszkálja őket. Behúsom a nyakam, nem azért, hogy ellenkezzem, mégis mintha megsértődne. Leteszi a kefét, és oda se figyelve int, hogy vége, kész, mehetsz, de nem mozdul előlem. Csak nem akar még mindig valamit? Inge a melléig kinyitva, szőrszálak hajtanak át a résen. Lecsúszom a forgószékről, gyerünk, gyorsan, mintha menekülnék. Éppen csak lent vagyok, és itt van ő is újra, bújik elő hétrét hajolva a lebbenő függöny mögül, kezében partvis, szemétlapát: lehajol, még mélyebbre, mint volt, ha lehet, és öszsesöpri a szétszórt hajcsomókat.

Jobbra az ajtótól egy lóca, ketten ülnek rajta, apám meg még valaki, szemben ezzel, az ajtótól balra egy másik, de ugyanilyen lóca, és ezen is ül valaki. Csak ült. Mert most föláll, és nehézkes léptekkel, de önként indul el a szék felé, ahonnan én az imént szabadultam, még biztosan őrzi melegem a párna, dehát ő, a vastag posztónadrágon át aligha érez ebből valamit. Rezzenetlen,

unalmas arc, a bőrt mintha vaspor lepte volna be, olyan szürke.

– Mi lesz?

– Borotválás. – Most még furcsa érzés, hogy helyet cseréltünk, de nem sokáig. Hátrafordulok, hogy kinézzek, de a sárga függöny, amin térképfoltokat hagyott az eső, nem enged. Az utca fénye tompán szűrődik át, és szétfolyik az újságokon. A bő, szétterített lapok harsogva gyűrődnek meg, amikor leülök közéjük. Laci bácsi a régi, de a szürke arcot hamarost fehér hab lepi el, szappanhabhnár, mintha nem is élne, úgy fekszik ott a szék támláján hátravetve. A másik vendég, mintha csak erre várt volna, leteszi kezéből az újságot, köszön és távozik. Csönd van, és egészen régóta már nem sívít a fűrészgép se bele, a borotvasercegés meg az újságzizegés a legnagyobb zaj, ezek is elég tétován moccannak és ritkán. A legyek szállodnak csak a régi szorgalommal, hogy szinte ragadnak. Meleg van. Az újságbetűk is mintha ugyanígy mozognának az ujjam alatt, egyszerűen nem tudom megtalálni őket. Laci bácsi most hátralép, csak nem fejezte be, de, alighanem, és megszemléli, mire jutott; elégedett lehet, mert becsattantja a borotvát, ügyesen a felső zsebébe csúsztatja, és a mesterség furcsa, bohém szokásaira tér, láthatóan nagy élvezettel: arcvíz, krém, hajolaj, puder. Egész finom illat- és porfelhőből kell végül is kibontakoznia.

– Egy parti belefér, Lénárt úr?

– Nem, Laci bátyám, most nem. Tudja . . . – Fölemeli a fejét, és megnézi magát a tükörben.

– Az asszony . . .

– Á, nem arról van szó. – Föláll a székről. – Csakhát egész héten nem ér rá az ember, egyedül ilyenkor vasár-

nap. – Elindul az ajtó felé. Annyira széles test, hogy egész elsötétül a műhely, amikor visszafordul, mert éppen az ajtóban áll meg.

– És pótolni kell, igaz-e? – Evvel már apámhoz fordul. Még hozzátesz egy kurta furcsa nevetést is. – He he he, he he! – Apám nem válaszol, csak bólogat maga elé, és zavartan vigyorog.

– Minden jól! – Ismét a széles hát látszik csak, ahogy kilép az utcára, s egyre kisebbedve, átvág a túlsó oldalra, ahol aztán eltűnik az első sarok mögött. Akadálytalanul ömlik újra a fény, Laci bácsi derékig ebben áll, hunyorog, és a bajuszát sodorgatja. A műhelyen átlebben a már majdnem kész ebéd szaga s az edénycsörömpölés. Indulni kéne. Arra várok, hogy apám álljon föl előbb. Láthatóan nehezen szánja rá magát, aztán megteszi mégis, ropognak a csontok, az izmok. Nem az ajtó felé indul, ahogy kellene, körülnéz, mintha keresne valamit.

– Mit keres?

– A kalapom.

– Volt magánál kalap?

– Persze hogy volt.

– Mert nem emlékszem. Attól azért még lehetett.

– Nem tudom.

– Keresse csak, mert ha volt, akkor meglesz, meg kell lennie. – Apám most hozzám fordul.

– Hoztam én kalapot?

– Nem. – Csalódott. Miért állítom ilyen biztosan, amikor nem tudom?

– Na látja – és rámhunyorít. – A gyerek jobban tudja. – Undok cinkosságot gyanítok.

– Hát akkor gyerünk! – mondja apám, és egy egészen váratlan elhatározással valóban megindul kifelé.

– Hova siet? – Apám készséggel torpan meg.
– Nem sietek – mondja. Így marad állva a műhely közepén.

– Na látja, ez már beszéd. Belefér egy parti, na, bele?

– Bele – mondja apám, és visszaül a helyére. Laci bácsi már hozza is a sakkot. Egészen fölenged, élénk és vidám. Kiönti a bábukat. Szétgurulnak. Húsz ujj kapkod utánuk, több-kevesebb sikerrel. Laci bácsi már rég fölrakta a maga felét, amikor apám még mindig a parasztokkal vesződik, minduntalan kiugranak nehézkes ujjai közül. Többször is le kell hajolnia egyért-egyért, mire végre sikerül. Laci bácsi egy darabig tanácstalan nézi, aztán segíteni akar. Nagy igyekezetében ki-kikapja apám kezéből a bábukat, erre apám megmérge.

– Hagyja csak, én is föl tudom állítani.

– Csak segíteni akartam.

– Ha belekapkod, még lassabban megy. – Egy, már tényleg utolsó mozdulat, és kész.

– Mehet?

– Hát persze.

– Akkor kezdjen!

– Én?

– Maga hát; maga a világos, nem?

– De, én vagyok.

– Hát akkor mire vár?

– Kezdjen maga!

– Én?

– Maga.

– Aztán miért?

– Nem szeretek kezdeni.

– Na jó. – Fölemeli a táblát, hogy megfordítsa.

– Mit csinál?

– Megfordítom a táblát.
 – Minek?
 – Sötéttel nem lehet kezdeni.
 – Mér?
 – Na. – Remegnek a bábuk, nem sikerül megfordítania a táblát, visszateszi. – Erről nem vitatkozom.
 – Én se.
 – Még mindig azt akarja, hogy én kezdjek?
 – Azt.
 – Akkor cseréljünk helyet.
 – Cseréljünk – mondja apám, de látszik rajta, hogy nincs kedve hozzá, és még mindig nem érti, hogy minek. Azért nem mozdul egyikük sem, csak ülnek szemben egymással, és nem csinálnak semmit. Laci bácsi szánja rá magát előbb, érdekes, hogy kicsit mérgesen, apám csak utána. Megtörtént. Laci bácsi ül a világos, apám a sötét oldalon.

– Így ni – mondja, és fölemeli a kezét, éppen csak megáll egy pillanatra a tábla fölött; nem, ez még nem tétovázás. – Hát akkor . . . – És lecsap az egyik parasztra. – Gyerünk! – Megteszi az első lépést. Szájából éles fütty hasad ki, és mint üvegben a repedés, végigszalad a levegőben. Most apám jön. Hosszan gondolkodik már itt a megnyitásnál. Nem akarja elrontani. Türelme, hát igen, türelme az van. Homlokát ráncolja, s lassan, körülményesen egyszer csak megjelenik e ráncok előtt a vaskos, nikotinsárga hüvelykujj, de aztán nyomban, mintha nem ezt akarta volna, le is engedi a kezét, ahol volt, a térdére, és a másikkal kísérletezik, de semmivel se magabiztosabban. Sokáig bizonytalankodik a tábla fölött, mire végére szánja magát. Nem, nem, mégsem. Az utolsó pillanatban rebben vissza, árnyéka rásimul a fekete-fehér négy-

zetekre. Újra fölhasan az idegtépő fütty, hasogat szinte: tralla, tralla, tralla. Apám mintha csak erre várt volna, végképp és megadóan ejti le a kezét ugyanarra a parasztra, mint az imént Laci bácsi, és megteszi ugyanazt a lépést. Mikor fölnéz, homlokán már nincsenek ott a ráncok, elégedetten mosolyog.

Mintha szalmába süllyednék, úgy süllyedek el, ez az én utam: lefelé, lefelé. Por fojtása, szálak borzongása közben. Ugyanaz a sárgás, árnyékos derengés ritkul, sűrűsödik körülöttem mindig. Ellenkezem, küzdök utam ellen, ahova pedig a tehetetlenség lökött, bámulatom megsemmisült jele. Először világosodni kezd, és akkor, amikor már végleg földadnám, besüt a nap, gyógyszerüveg fénye elálmosít, s így tér aztán vissza, lopva, észrevétlen, alvás köntösében a sötétség, de csak hogy meghátráljon megint. A képkivágások ablakaiban megjelenő világ szűrt fényű képeit mintha egy tetszés szerint összezagyvált utazás dobálná elém. Nincs indulás, és nincs megérkezés. Föllobban és kialszik a magnéziumláng, hetek, hónapok, évek telnek közben el, de én egyetlen sűrű pillanat bűvkörében találkozom mindavval, amit megvilágított, megteremtett. Mintha hazugságból emelkednének, úgy emelkednek ki a betűk közül e képek szigetei. Pedig hát! No, de hagyjuk. Tűz melegénél, a huszonötös égő fénykörében, igen, mert este volt, és még a régi házban, a viaszosvászon abrosz kék-fehér virágmintái fölött, ott találkoztunk először. Játék volt. Anyám sorra, mind megnevezte őket. Nem tehetnek róla, hogy aztán minden rosszra fordult. Úgy kezdődött, mintha titkok megfektetésébe fognék. És mi lett belőle, mi lesz? Akárhogy is, nem én vagyok a megmondhatója. Mintha a biztonságra utalnának. Mert minden körülmény ellenére egy végzetszerű

kapcsolat jelképei. Mintha nem is a tökéletlen technika, hanem valami megnyugtató szükségyszerűség folytán alakult volna így, hogy a képek pontokból legyenek összeróva. Pedig hát nem. A pontok, mint a szavak. Sűrűség és ritkaság aránya vezet. Persze hiba volna arra gondolnom, hogy hová. Kiábrándulhatsz. Hát nem elég ez? Országutak. Kereszteződés kereszteződés után. Lehet, hogy ez az éhség nem vezet sehová, de legyőzni sem tudom, s arra kényszerít, hogy tovább gondoljam összes következményeivel. És itt már egyre kevésbé van értelme, egyre kevésbé. Előrehajlik, s így az arc árnyékba vész; a hatalmas kopasz fej betölti az oldalt. Nem, nem. Még más is van itt. Rövid babos szoknya lobog a szélben, s áttetsző, röpke haj. Ó, szél, mi mindent juttatsz eszembe, mi mindent! A lány egyébként mentét visel. A férfi szőrös keze ezen a hímzett menteháton.

LEÍRHATATLAN LELKESEDÉSSSEL ÜNNEPLI
A MÁSFÉL SZÁZEZRES TÖMEG RÁKOSI ELV-
TÁRSAT FELHARSAN SZÁZÖTVENEZER TO-
ROKBÓL A JÓLISMERT ÜTEMES ÉLJEN RÁKO-
SI KIÁLTÁS DE SOSEM HALLOTT ERŐVEL SO-
SEM LÁTOTT KITARTÁSSAL SOSEM TAPASZ-
TALT ÖNFELEDT UJJONGÁSSAL MÁR PERCE-
KIG ZÚG A TAPS AZ ÜTEMES ÉLJENZÉS ÉS RÁ-
KOSI ELVTÁRS EZÚTTAL HIÁBA TAPSOL KÖZ-
BE A TÖMEG NEM HAGYJA ABBA RÁKOSI
ELVTÁRS HÁTRAFOORDUL ÉS INTÉSÉVEL LE-
ÜLTETI A DÍSZEMELVÉNYEN LÉVŐKET DE
EZ SEM HASZNÁL A TÖMEG SZERETETÁRA-
DATÁT NEM LEHET MEGÁLLÍTANI MOST A
BÉKE MELLETT A NÉPHADSEREG MELLETT

FARKAS ELVTÁRS MELLETT TÜNTETNEK A
RÉSZTVEVŐK A TRIBÜN FELÉ FORDUL A TÖ-
MEG ÚJRA ÉS ÚJRA RÁKOSI ELVTÁRSAT ÉL-
JENZI NEM ILYEN FORRÓ LELKESEDÉST A
DOLGOZÓ NÉP VEZÉRE IRÁNTI SZERETET
ILYEN HATALMAS MEGNYILVÁNULÁSÁT MÉG
SOHA SEMMILYEN NAGYGYŰLÉSEN NEM
LÁTHATTUK ZÁSZLÓERDŐT EMEL A TÖMEG
A MAGASBA AZ ERŐS ESŐFELHŐKET HAJTÓ
PORFELLEGEKET KERGETŐ SZÉLBEN CSO-
DÁLATOSAN LOBOG A VÖRÖS ÉS A HÁRMAS
SZÍN ÉS EGYRE TOVÁBB HANGZIK ÉLJEN RÁ-
KOSI ÉLJEN RÁKOSI ÉLJEN RÁKOSI RÖVID
AZ IDŐ A KÜLÖNVONATOKNAK IS IDŐBEN
KELL INDULNIOK

Trala lala lala ... A betűk halvány csipketengerén a
vastagon szedett részek palackpostája; kiemelem, feltö-
röm, de visszacsúszik kezemből, még mielőtt tisztába jö-
hetnék jelentésével. És ott hánykódik tovább, ugyanúgy,
mintha sose próbálkoztam volna megfejtésével, mintha
nem álltam volna ott, még az imént is, éjszakájában.
Apám és Laci bácsi ugyanúgy ülnek egymással szemben,
mint amikor magukra hagytam őket. Apám keze a tábla
fölött. Soká tétovázik, míg végre rászánja magát, és meg-
fogja a bábút, amit kiszemelt, de alighogy megfogja,
mintha forrót érintene, el is kapja rögtön a kezét. Pedig
egyébként tenyerébe veszi az élő parazsat is.

- Avval lépjen, amit megfogott, az a játék.
- Hát hiszen avval lépek, ha nem mondja is. – És da-
cosan megragadja újra a bábút, és lép egyet.

– Akkor jó. – Laci bácsi vár egy darabig, aztán merően apámra néz. – Ezt lépte?

– Ezt – mondja apám, és mérgesen néz vissza.

– Szóval ezt – éneklí Laci bácsi, mert most már majdnem énekel. Jó kedve van. S alig látható könnyed mozgulattal leemeli a tábláról apám futóját. – He he he he he... – Apám megdöbbenve nézi, mi történt. Elsápad.

– A bátyával köllött vóna – dörmögi zavartan.

– A bátyával?

– Evvel e – mutat rá apám, és meg is ragadja rögtön, mintha az segíthetne. Laci bácsi nem szól, most az egyszerű ő is gondolkodik.

– Hát akkor mért nem avval lépett?

– Eltévesztettem.

– Vissza akarja csinálni?

– Hát...

– Na, nem bánom, most az eccer. De ez nem játék, azt tudja-e?

– Nem köll – mondja apám, és megint összeszaladnak a ráncok a homlokán.

– De, de... Eccer már megegyeztünk. – És maga rakja vissza a bábukat eredeti helyükre. – És most jobban vigyázzon! – Apám mintha meg se hallotta volna, határozottan nyúl a bátya után. Nem gondolkodik. Megfogja, lép, de úgy, hogy az egész tábla rezeg bele, dülöngélnek a bábuk.

– Na!

– Ezt lépte?

– Ezt.

– Na, de tényleg!

– Tényleg.

– Nem rossz – mondja Laci bácsi, és megvonja a vállát.

– Mit vitatkozik állandóan, lépjen, az a játék, nem?
– Az.
– Hát akkor meg...
– Szóval lépjek? – Mintha csak mellékesen nyúlna le, és kész van máris. Fölnéz, elégedetten vizsgálja apám arcát.

– Sakk? – néz föl apám a tábláról. Kicsit bizonytalan, mivelhogy Laci bácsi nem mondta be.

– Matt.

– Hol?

– He he he, beszorult a kis királyocská. – S minthogy apám egyre hitetlenebbül csóválja a fejét, még meg is mutatja. – Itt, itt ni! – De apám még erre sem mutatja semmi jelét annak, hogy megértette volna, miről van szó.
– Na, hát nem látja?

– Dehogynem – mondja apám, mintha mély álomból ébredt volna föl. Még a tarkója is vörös, amikor egy mérges mozdulattal lesöpri a táblát, hogy csak úgy gurulnak szerteszét a bábuk a vastag hajópadlón. Laci bácsi lehajol, és mérgesen szedegeti össze őket, rakja el máris a dobozukba. És revancs nem lesz? – vág közbe egészen váratlanul apám.

– Revancs? – Laci bácsit ez láthatóan meglepi.

– Revancs.

– Na, nem bánom – egyezik bele Laci bácsi mégis. Amilyen mérgesen rakta el, ugyanúgy szedi elő a bábukat. Apám mohó kézzel nyúl utánuk, és nyomban rakni kezdi őket, nem sokkal több eredménnyel, de sokkal nagyobb igyekezettel, mint először. – Kész?

– Kész.

– Ki kezd?

– Kezddjen maga.

– Én?

- Maga.
- Az előbb is én kezdtem.
- Hát aztán...
- Na jó. - Elindul az újabb játszma.

És én itt az ablak alatt, a dél sárga fénytócsájában újra egyedül vagyok elsüllyedve a műhely más-más zajainak tengerfenekén. Ahogy a papírt gyűröm, Laci bácsi vagy apám hangja fölhangzik, a sakktábla megrezdül, a huzatban elcsattan a függöny, mindez mintha egy más időből, térből jutna el hozzám, idegen világ. Minden kép, hang egyetlen elveszett örvénylésbe mállik bele. A jelenbe? Körülöttem a világ távozó tárgyai, kopár tükör, kölnis, olajos üvegek, szappantartók, téglék. Lüktetve hátrább és hátrább polc és tükör, de még mindig a visszatérésre készen. A lélegzés homályos ritmusa uralkodik. Kétes uralkodás. Olyan nevetségesen oszlik el minden akarat, minden ellenkezés, hogy szinte szegény. És én nem akarok részt venni benne. Megelégszem a figyelemmel. Figyelek. Ha elég éber leszek, sikerül talán félreállnom, mielőtt eltaposnak. De csak akkor. Nem olyan könnyű mesterség ez sem, amilyennek első pillanatra tetszik. A végsőig csigázott erőfeszítés olykor-olykor valószínűtlen állapotba emel, ahol mindent másnak talállok, mint amilyen valóban, vagy legalábbis különbözök attól, amilyennek eddig elképzeltem. Ez még nem volna bűn, ha nem hinnék neki jobban, mint annak, amivel ellenkezik. Egy darabig próbálkoztam vele, hogy nem valom be magamnak. Be kellett vallanom. Vonzódásom a valószínűtlenhez örökös büntudattal kínozott mindaddig, amíg úgy tettem, mintha nem létezne. Mélyen csendül meg, hosszú, visszhangos útja mintha egy kút gyűrűin vezetne át, amíg hozzám ér. Jó lenne gondolkodás nélkül

elfogadni, s inni, mint örömből hosszú kortyokat, de nem lehet. Nem vagyok képes egyelőre semmilyen kapcsolatot se létesíteni vele. Tehát abban sem lehetek biztos, hogy van. Idő kell, mindenhez idő, mint a figyelemnek az alkalmazkodáshoz, az eseménynek a bekövetkezéshez. Most úgy találom, hogy lehetetlen kívánni bármit is, de amikor itt van, akkor meg túl gyorsan jött. Hát ez az. Ha nem magam érezném, talán még ennél is homályosabb volna. Micsoda tékozlás, milyen esendő, milyen ráérs csoda, hogy élünk! Miközben a véletlenek egyre széjjelebb szórják a világot, valami érthetetlen igyekezet újra és újra visszarendezi, igaz, hogy mindig tökéletlenül, mindig kicsit másként. Ahol a dallam nem, ott a hiányos ritmus fűzi össze a kavargó hangokat, s köti oda a távol eredet közös pontjához. Ezt keresem, ide indultam. Most elérhetném, megtalálhatnám célomat, ha vissza tudnám gombolyítani az elszállt dallamot. Ami elér hozzám, önmagam feledve hallgatom; ha dúdolván, ha dünnyögve, ha kicsit pongyolán idézem is, szárnyalása nem csuklik össze. Te kedves lány, hosszú, érzelmes á nevedben, ki vagy? Édes víz illata száll belőled, mintha kútkáván hajolnék át. Homlokodon üveggyöngysor, hajadban csak a szél. Kicsit duzzadt, cserepes ajkadon fénylik a nyál. Bőröd pihék ezüstözik. Szemed keskenyre húzod. Miért? Pedig úgy szerettem volna látni! Mindegy, ha nem, hát nem lehet. A szemöldök férfiasan dús, az áll szögletes és erős. Ki is vagy tulajdonképpen? Hajad búzaszíne, szemed kékje, bőröd pírja, bár sohasem láttam, ismerős. Tetőig zöld lepelbe bújtatott mozgás távolít el. A mezeten kar fölemelve, föl, föl, föl, s a ruha redői lecsúsznak róla, ömlenek, mint a vízesés, mintha meg sem akarnának állni. Pedig útjukat szegi már a váll is, az érzékeny

mell, a has, a comb, a csípő. A másik kéz e habozva meg-
megtorokló ráncok között virágot tart. S mindez a kék
ég háttere előtt lebeg áttörve annak hajlott távlatával.
De a meztelen láb már virágos réten tapos. Most, most
kéne elindulnom, míg el nem tűnsz egészen szemem elől,
de nem merek, egyetlen mozdulat, félek, megzavar, el-
veszít. Mindegy, vakká éget így is a sötétség. Nem látlak,
de tudom, ki vagy. Ó, Flóra, Flóra, Flóra! Mintha meg-
virradna, újra világosul a műhely, a homályos sarkok, a
puszta tükör. A menekülés hangjai is egyre messzebb jár-
nak; egy szánt dobálnak havas úton a döccenők. Ki, ki
a nyárból: Mária kékje és fehére, égzeng az ordastorkú
tél. Hallgatom.

– Na – ez Laci bácsi –, földadja?

– Dehogya adom.

– Hát akkor sakk. – Apám megfogja a királyt, és
hosszú gondolkodás után leteszi az egyik látszólag üres
kockára. – Na na! – Apám erre ijedten kapja vissza,
rosszat sejt, de nem akarja semmiképpen se megadni ma-
gát. – Oda nem lehet.

– Mér ne lehetne?

– Mert ott is sakk.

– Itt?

– Ott bizony.

– De hát akkor . . . hova az istenbe lépjek?

– Schova.

– Hát ezt meg hogy érti?

– Matt.

– Matt? – Laci bácsi már föl is állt a táblától, apám
nem akar, valószínű, még mindig nem hiszi. Kínosan so-
káig marad így a tábla fölé görnyedve, ahogy görcsösen
a nemlétező megoldás után kutat.

– Majd a jövő héten folytatjuk, de addig trenírozzon ám! – Fél kézzel már a ragadós függönyt fogja, csak arra vár, hogy eltűnhessen a konyhában egészen. Miközben apámra vár, hogy rászánja magát az indulásra, hozzám fordul, aki már az ajtóban állok készen. – Hát te meg tucc-e má' sakkozni?

– Tudok.

– Tucc, hát akkor mé' sírtá, ha tucc?

– Nem sírtám.

– Mér hazucc?

– Nem hazudok, én nem szoktam hazudni, vegye tudomásul!

– Jó van, jó van, mit mérgelőcc! – Apámhoz fordul. – Hajja-e, de mérges egy gyerek! Aztán mindig ilyen mérges?

– Jó napot! – Nem várom meg, mi lesz, kint vagyok máris az utcán. Egy sima vaskorlát, végighúszom rajta a kezem, ujjam lesiklik, megyek tovább. Az utca megint, a bizonytalan utca. Apám! Hova lett? Elállt a szél, de a szürke por még ott lebeg fölöttem, éppen csak átsüt rajta a nap, meleg van. Előrefutok, csikorog a kavics a lábam alatt. Hiába. Visszanézek. Most jön csak ki az ajtón.

– Ott hagytad a zsebkendődet – mondja, és felém nyújtja a zsebkendőt. Elveszem, de nem szólok. – Mi bajod van?

– Mért mondta, hogy hazudok?

– Csak viccelt.

– Viccelt? – fölnézek, hogy meggyőződjem róla, igazat mond-e.

– Hát persze, ilyen, ilyen vicces ember. – Mindjárt otthon vagyunk. – A leckéd kész van?

– Szünet van már.

– Aha.

– Mikor utazunk? – Álmos és hűvös reggel. Apám hallgat. Meleg van, a tarkóm mégis fázik. A sötétség szilánkjából bontom majd ki. Fölébredek. A messzeségbe ékelődve. Mást nem is akarok. Kalászos melege. Nap-szagú bőr. Jobb, jobb, ha így marad, kikezdetlenül.

A kopott, bizonytalan színű papírbőrönd az ágy alól egyszer csak az asztalra kerül. Rongy bolyha száll, anyám a port törli. Körül könyvek, ceruzák, festékek, rajzlapok, ingek, nadrágok, s ki tudja még mi minden hirtelen jött, idegen összevisszasága.

– Ezt a füzetet még!

– A szandárom...

– Betetted az ennivalót?

– Víz, vizet is tegyél!

– Mit?

– Tudod, hogy mindig szomjas. – A tárgyak ostroma szinte semmit nem csillapul, de a bőrönd telé van, már nem is lehet becsukni. Lehajtjuk a fedelét, fölpattan. Anyám ráültet engem is, ez sem használ. Ideges. – Csukd már be! – mondja apámnak. Apám odalép az asztalhoz, s a bőrönd fölé hajol, két hatalmas tenyere a homokszín földélen, ránehezedik. Bekattan a zár. Csak az óra kegyeg tovább. Kimaradt, kimaradt, kimaradt. Hogy mi, pontosan egyikőnk se tudja, mindenki másra gondol. Egy kínos hiába-érzés hosszú-hosszú, bár egyre lanyguló ostroma. A bőrönd a földön. Mellette a kosár. Anyám a táskájában kotorász, a kulcsok között. Bezárunk. Az erős, fehér faajtó előtt állunk. Lent az utca, hátul a kert. Az ajtót finom repedések hálózák be. Mint pókhálón át,

lépünk ki az utcára. Szembe fúj a szél, lesöpri a tárgyakról a megszokás porát. Minden idegen, s mennyivel szebb így. Forma, szín, illat: bordó, fehér, okkersárga, szürke, anilinzöld – falak; szabálytalan sokszögek szeszélyes sora az utca, erre megyünk; növény és vegyi illat a szélben, tavasz és gyár. Apám nagyokat lép, anyám szinte üget mellette.

– Ne maradj el! – Ez nekem szól, de már későn, elmaradtam. De hát hol vagyok, hol is? Vaskorlát hűvösége bőrömon, a homályban a csilingelő borbélyüzlet korai, dermedt álma. A hajnali napfény a homokra szemerkél. Mint egy üres hangláda, olyan az utca, csak a bőrend fülében csikorog a drót, apám avval kötötte meg; hangosabbnak hallom, mint valóban. A házfalak közt lila akác moccanatlan, lucernasűrű lombja. Megvárnak mérgesen. Villamos döcög velünk. Végig a hajnali városon. Poros kórók a szélben. Véget nem érő gyárudvarok. A suhanó ablakokra függönyt takar a kosz, csipkét ver az eső. Éppen hogy szemerkél egy kicsit, és máris eláll. A sárszínű égbolton átsüt megint a nap. Arcomba vág a por és a korom. Szememből kicsordul a könny.

– Vonat indul a külső harmadik vágányról öt óra huszonnégy perckor tíz perc múlva Bátaszék felé vonat indul a külső harmadik vágányról – Csengő, bongó, visszhangos furcsa hangokból épül a mikrofonbeszéd – öt óra huszonnégy perckor tíz perc múlva ...

– Még bent sincs – dörmög apám.

– A jegy ...

– Nálad van az igazolvány, vedd meg, addig én ... fölugrok.

– Ne! – De apám már neki is indul, futva a sokaságon át, éppen csak visszakiabál, aztán eltűnik.

– Vedd meg addig a jegyet! – Erre aztán anyám is eltűnik. Itt hagytak egyedül, és egy szót se szóltak. Nem egészen értem, mi történik, bármilyen világos mozzanatokból rakódik össze az egész. Egyedül állok a bőrönd mellett a lökdösődő, durva sokaság forgatagában. Távol már látszik a szerelvény hátsó, mozdony nélküli vége. Lassan, feketén, hosszú-hosszú percekig kúszik felém. Betolat. Vasbika mered szembe az ütközővel. Lassan közelítenek, túlságosan lassan. De azért még van remény, még összecsaphatnak. Aztán már ez sincs. Öklömnyi rés csak, de rés tátong a két komor vas között. Nem sikerült. Miért sajnálom ennyire? Gőz csap föl a kerekek közül, új lendületet kap a tülekedés. Bőröndök, kosarak, zsákok járnak a lépcsőkön, mint a lift. Apám! Megvan. Ott áll az egyik ablakban derékig kihajolva. Hogy került oda ilyen hamar, amikor még mindenki itt tolong lent a lépcsőkön, a peronon? Kiabál.

– Ide gyertök, ide! – még az is megfordult a fejemben, hogy itt hagyom a csomagokat, és engedelmeskedem neki. És ekkor valaki megfogja a kezemet, megszorítja, hogy szinte fáj, és hisztérikusan ránt előre. Föladjuk a csomagokat az ablakon át. Aztán a lépcső, mászom föl rajta én is. Hátamban a csarnok visszhangos lihegése: to vább, to vább, to váb bbb... Vonatszag. Hideg, mocskos fapadok. Hely az ablaknál. Mellettem egy kosár. A kosarunk. Tolongnak, kiabálnak közben. Álmos vagyok. Anyám is itt van. Friss és hideg a kinti szélről.

– Már el akarták foglalni.

– Kicsoda? – néz körül apám dühösen.

– A helyet.

– Ül le, és kész. – Máris indulunk? Mintha egy föld-rengés lökései ráznák a kocsit. Dehogyan. Csak rákapcsol-

nak valamit. Talán most. Igen. Ez az. Apám leugrik. In-
tegetés.

Langyos hullámokban csap át rajtam a ringatózás: el-
süllyedek, kibukom belőlük. Nem állok ellen, álmodom
és fölébredék. Ez az enyém. Újságpapír zörög. A táj. Za-
jok. Betűk. Nézek, hallok, s ebben a nézésben, ebben a
hallásban a képtelenség izzása lakik. Félbehagyott moz-
dulatok. Megpróbáljam összeilleszteni őket? Szétrázód-
nának úgyis: ta ta ta ta, tata tata, tatatata, ta tatata, tata
tata, tatatata, ta ta ta ta, tata tata, tatatata . . . A kényel-
metlen döcögés véget nem érő viszontagságai körülvesz-
nek, nem tudnék számot adni róluk, de érzem őket. Mi-
óta, és meddig tart, hány óra van, hol vagyunk? A tekin-
tet kiválaszt egy pontot az áramló világból, látszólag egé-
szén önkényesen, és odatapad. Miért oda? Az az érzésem,
nem egészen véletlen. Amikor kezdem elveszíteni, ahogy
megtépi és elhomályosítja a távolság, megmagyarázhatat-
lan hiányérzés marad utána. Sokáig. És közben ideprése-
lődik közénk a zölden szikrázó vetés, a barna rögök, egy
más, egy boldogabb látvány ígérete. Aztán elveszítem ezt
is, még mielőtt egészen megkaphattam volna. Ragaszkod-
ásom megint a távolabbi múltba réved. Tekintetem el-
csett tétovázása a tompán viharzó színek és formák között
megfélemlít. A bizonytalanság e hosszú másodpercei alatt
erőt gyűjtök, hogy legalább elképzeljek egy megbízható
pontot a csalfa szín-, formatánc absztrakt örvényei fölött.
A meddő harc kimerít, és megcsal, tudom, de annál va-
dabbul, annál több tűzzel vetem belé magam. Mi lesz
ennek a vége? Hátradőlök a helyemen, fejem a pad tám-
lájára koppan, az a kevés bizonytalanság is, ami eddig
legalább velem volt, elhagyott. Dombok. A lágy és erős
hűvösség hullámai elöntenek. Lecsukódik már a szemem.

Nem emlékszem. Vagy csak álmodom az egészet? De a tied, igen, valahol itt veszett el, de a tied nyitva, atyám.

Honnan lépek ki? Csikorgó kavicsok, fehér betonkerítés. Lábam nem engedelmeskedik. A vonat! Most újra földohog. Gőz pamacsa a lábam előtt. Fönn nyárfák. Lenn hosszú, üres peron a sínek mentén. Senki. A sötétben túl, az állomás előtti fényből egy ismerős arc tűnik elő. Nagypám! Nem látom, de a hangja itt van, egészen közel. Borostás arca arcomhoz ér, megcsókolom. Most anyámhoz lép. Szél és hűvösség, hirtelen jött elemi borzongás a bőrömon. A dombok fölött sötét üvegablak-ég. Kikopott téglajárdán megyünk az eperfák alatt.

– Mi van, lányom?

– És maguknál? – Olyan ez az egyre mélyülő este, mintha örökre telepedett volna körénk; kopogtatják egyenetlen lépéseink, meghasítja egy-egy kutyaugatás, de azért zavartalan.

– Tudod, be köllött lépnöm. – Hirtelen, mintha félbeszakítaná, úgy hallgat el. Csak egy lélegzetvétel a fájdalmas némaságból, s anyámból máris dől a szó. Engem meg fölszív az este. Az udvarokból friss trágyaszag szivárog, s belekeveredik a por távoli, száraz illatába. A lombokban madarak fészkelődnek, az udvarokból kihallatszik az esti jövés-menés dohogása, csörömpölése, ez itt még a falu, belül vagyunk védett körén. Aztán egy ismerős fordulat, de meglep. Kikanyarodunk az országútra. Hirtelen zárul ránk a szél egyenletes, kemény zúgása, s onnan túlról az esti földek hideg, nyers szaga. Járda helyett itt ingatag gyalogösvény vezet tovább, kis kanyarai majdnem elvesznek az apróra legelt árokparti fűben. Fejünk fölött új fák, diók, hársak hatalmas lombja zúg. A gallyak a házak cserepeit kotorják, a tűzfalakat verik. Meg-

érkeztünk. A ház előtt diófák, ha lehet, ezek még a többinél is nagyobbak, a ház ablakai az utcára néznek, a falakat vadszőlő futja be. A mező felől egyenletesen árad a szél, de odabent meleg van. A rádió szól, villany ég, vacsora vár. Nagyanyám: egy fekete kendő. Keresztanyám: virágos városi ruha.

Egyedül fekszem a dunyha merev, hideg hullámai alatt. Kintről a fény pengeéllyi csíkja, s az érdes ajtóüvegen vasszürke derengés. Lassan fölmelegszem. Ott hon: a dunyha illatában; mert ez az: hazatalálás meseútja. Megkeresném, bárhol vagyok. Itt földidézhetem, amit elfeledtem. Föl-fölbukkan, nem akar megállapodni mégse semmi. Bárány bundája. Lucernaíz. Az előbb még mintha itt lett volna arcom előtt mindez, most meg mintha egyre távolabb. Igen, így van. Tudok róla, hogy elveszítem. Ami ébren van belőlem, nem én vagyok, egy elgondolás, vagy annyi se, dobhártya lüktetése, recehártya haló izgalma. A keserűség mégis a valóság elvesztésének keserűsége. Lélegzet nélkül zuhanok. Csak keresztanyám van itthon, hallom, jár-kei a konyhában, az ajtó nyitva, bekukkant a szobába is, s mindezt, hogy föl ne ébresszen, túlzott óvatossággal teszi. Ez az, amitől biztosan fölébrednek. Titkolt zajok, amiket csak úgy ismerek föl, ha odafigyelek. Odafigyelek hát. Csissz-csossz, tutyi vászontalpa a kövön. Megállt? Most csönd van egy pillanatra. Megvan, megvan! Nem is tudtam, hogy ennyire ragaszkodom hozzá. Visszatartom a lélegzetem is, mégis megcsörren valami, hát persze, odakint a konyhában lehet, a tűzhely fölött. Aztán, mintha hirtelen elszabadult volna a pokol, más zajok is. Nem tudom értelmezni, azonosítani őket, minden egyes moccanás külön-külön a várakozás ütemtelen messzeségében. Fölkelnék, de a pil-

lanat, amelyben éppen gondolok rá, sehogy sem alkalmas erre, valami másra várok. Pedig az ágy már nagyon kényelmetlen, a lepedő ráncai törnek, a dunyha fullaszt. Hogyan szabadultam? Kicsit szorongva gondolok vissza, de nem emlékszem rá, és ezt szerencsének érzem. A nyár üvegbúrája alatt ülök, a veranda levelein még a harmat szaga, üveg-szúnyogdongás. Üres az udvar, keresztanyám is eltűnt, lebbenése az ajtó mögött. Előttem az üres asztal. A reggelit már megettem. Néhány nedvességfolt a viaszosvásznon. És az utca. Egy autó. Hirtelen csap föl a sárga por a kerekek alól, s lassan ülepszik vissza. Oda-kint a mezők fölött remeg az izzó levegő, talán még tisztábbnak is látszik, mint amilyen, és forróbbnak mindenestre. Egyik véglet a másikat szüli, ez is, az is jelen van, de elviselhetetlen távol egymástól, nem foghatja át őket semmilyen erőfeszítés se. Egy búra merev üvege. Kihalt falu: ember, állat a mezőn, csak a disznók rőfögnek a hídlásban, néhány öregasszony a nyári konyhák mélyén, búzós árnyékban. Elindulnék, de nincs hova. Tétovázom. Meleg van. Túlságosan is meleg. Talán elaludtam közben? Hát igen, ez az, elaludni, és fölébredni észrevétlen. Hol itt, hol ott vagyok, s nem tudom, miféle káprázat játszik velem. Árokpart füve. Diófalomb. Esélyek. Függőben maradt jövőm. Úgy lépek el mellettük, mintha unatkoznék. Unatkozom. Poros fű. A szelíd marton libák legelnek, hulló tolluk a fehérbe hajló ég előtt lebeg.

Fölismerem: már megint az állomás felé megyünk. Milyen ismerős! Mellettem anyám, hátul nagyapám a bőrrönddel. Apám hol van? Otthon maradt, hát persze, persze. Kerítések, lomb – gyorsan jutunk át. A sorompó leeresztve, piros és fehér csíkok; de ez még nem az a vonat. A meszelt betonkerítés most szinte világít a bántó

napsütésben, a peronon kavicsmező, dől a meleg belőle. Várunk. Szemem újra bejárja, újra és újra ugyanazt az utat. Leheletnyi eltérésekbe bonyolódom csupán, ezekbe is akaratlan. Félrevezetnek mégis. Lecsap a gőz. Foszlányaiban anyám. Ahogy fölkapaszkodik a lépcsőn, lobog a ruhája. Egyedül áll a peronon láncok és vasrudak között a huzatban. A zaj lélegzetelállító hullámai. A vonat. Kiáltások. Lassan kihúz az állomásról. Még testközelen van, még látom a csillogó alkatrészeket, ahogy birkóznak a messzeséggel. S mindezt a gőz foszlányai alatt. Lecsap a szél, és a ragyogó napfénybe tárul újra minden. Könnyörület nélkül ér a fölismerés: itt maradtam. Integtek. A vonat messze, nagyon messze már. Anyám még mindig az ablakban. Nem látom, de elképzelem. Folyik a könnyem. Csak nem sírok? Gyerünk! Utolérem, hát persze hogy utol. Szememből kiszáradnak a könnyek. Égő, száraz tekintetem a semmiben. Hahó, hahóóó! Nagyapám áll mellettem, szorítja a kezemet. Fölnézek rá. Mintha nem ő volna, pedig ő az. Megyünk visszafelé. Mögöttünk a kihalt állomás, a kusza lombok se itatják föl a füst keserű szagát. A templom. Eperfák. Lombjukban durva, délelőtti verőfény. A fekete fenyők közül elővillog a kastély fehér fala. A képek, amikkel szembe találom magam, mind e fényen túl lobbannak föl, míg mi itt állunk, megyünk benne egészen kiszolgáltatva. Egy kalap. A karima alatt mély árnyékban az arc. Nem ismerem, de azért köszönök. Taplóbőr. Kihez beszél, csak nem hozzánk? Mögötte a fészker homálya. A fénycsíkokban táncol a por, akárcsak a szavak elharapott zenéje, cikákolás, harákolás közepett elálló, vagy éppen megeredő vízcsap.

- Isten álgya!
- Isten álgya!
- Incse'te! - Nem vagyok biztos benne, még nem, hogy így kell, de kimondom, és lesem a hatást. Rendben van, rendben minden, úgy látszik. Talán még válasz is jön. Nem tudom. Most hátat fordít, és eltűnik a fészercsomályában. Kasza pendül, kivillan a vas, miközben mi is továbbmegyünk, egy újabb találkozás akadályá felé.
- Onokád?
- Az.
- Mögnyűnnek a gyerekek.
- Mög.
- Mi mög öregszünk.
- Há'.
- Azér vagyunk.
- A tieid hunn vannak?
- Kaposba.
- Nagyok má'?
- Há!
- Mögnyűnnek.
- Mög.
- Ez is.
- Az annya?
- Most mönt haza.
- Itt vót?
- Itt.
- Tucc má segíteni? - Ez meg csak nem nekem szól? Mindenesetre úgy csinállok, mintha nem nekem szólna.
- Tud ám.
- Hát csak segiccsön is, ezöknék kő dógozni, mi má dógoztunk öleget, igaz-e sógor?
- Igaz.

- Pihenni kőne egy kicsit.
- Majd a földbe.
- Alighanem.
- Assíncs messze.
- Szöröncsére. – A köszönés szakít félbe megint. Aztán egyedül vagyok. Hová lett nagyapám?
- Mi van, gyerekek?
- Megyek a bótba.
- Mit vésző?
- Kenyeret.
- Nem süt öreganyád?
- Nem.
- Osztán mér?
- Nincs lisztje.
- Dehonnincs, csak sajnájja.
- Nincs neki.
- Mondd neki, hogy öllessön! Vagy fész tüle?
- Nem.
- Hát akkor mér nem mondod?
- Csak.
- Teli van a pallás, igaz-e, búzáva?
- Nincs.
- Dehonnem, teli van az, csak sajnájja. Mondd neki, hogy ne sajnájja, mert e'viszik a fináncok, oszt akkor má' hiába sajnájja majd. Lesöprik a pallást, oszt mög-döglenek még az egerek is.
- Incse' te!
- Csak nem emész má', te?
- De.
- Osztán hova mész?
- A boltba.
- A bótba? – A mélyen lehúzott, fakó kendő alatt egy

barnára égett arc. Ráncok a bizonytalan vigyorgás rab-
ságában. Elképzelem, hogy fölszabadulnak. Nem, csak
megpróbálom elképzelni. Semmi. Elsimulnak majd, mint
a víz. Mi ez? Csak nem a halál? Nem lesz. Igen, egyszer
csak nem lesz. Látom a deszkakerítés hasadékán át, aho-
gyan hátrafelé billeg a kertbe. Magában talán még min-
dig dohog. Még ring szoknyái fakókék ránc, aztán el-
nyeli ezt is az udvar szürkése. Már nem különül el a
kert poros lombjaitól, a szalmakazal piszkossárga foltjá-
tól, de a járás természetellenes ritmusa ott lüktet az alak-
talan homályban, nehézkesen döccen a láb a szétdagasz-
tott s most kőkeményre száradt sárban, aztán eltűnik.
Előtérben itt marad a magányos udvar, elhagyatva. Csak
részleteket, mindig csak annyit látok, ami a szemembe
ötlik. A fölszaggatott föld. Jobbra a tornác fut végig a
sosem használt lakószobák, a konyha előtt, egész a pad-
lásfeljáróig, mignem az istállóknál hirtelen véget ér. A
felhasogatott föld itt közvetlenül a küszöbig nyomul. Az
istállók végében a trágyadomb, azon túl meg a kert, a
szalmakazlat mintha ölében tartaná. Derékba metszi az
udvart, szembe szegezi velem bőséges zöldjét, és olyan
váratlanul, hogy szinte hihetetlen. Megtorpan a tekintet.
Hova tovább? Megáll, aztán visszaindul a másik oldalon.
Disznóólak, kerítés, a szomszéd ház vakolatlan hátfala,
s e fal előtt fák; körte, birs acélos levele peng. Alattuk
örökös árnyékban moha és ritkás fű. Befejeztem. Bár te-
kintetem továbbsiklik, de átlép a kerítés sötét metsző-
síkján, ki az utcára. Fák. Lombjuk az álló levegőben is
meg-meging. S ezt hallani. Lassú, kiolthatatlan suttogás.
Más a diók, más a hársak, más a gesztenyék, más a sze-
derfák alatt. A bolt előtt szivarfa szórja virágát, a járda
szabálytalan tégláira. A nedves, már nem új téгла nyers,

piros színe még küzd a föld emésztő hatalmával, de a hézagokból mindenütt kiütözik a gaz, a homorulatokat ellepi a moha, a szegély fölé behajol az árokpart haragoszöld, fűrtös báránfyüve, a bolyhosan virágzó vadhere. Lányokat kísér a csarnokba az este békés borzongása, kezükben kanna nyikorog, fölszáll a friss tej illata. A kapuban korhadó padokon, a taplógomba-eres deszkán, öregek ülnek, arcukon izzadtság, napsütés rajzolta ráncok, kezük a térdükön; csupa szó, csupa melegség a kérges, durva bőr, tudom, és ruhájuk porában ott van az istálló langyos szaga. Már hazafelé jövök, futok. Olyan elhagyott és üres bennem minden, mintha lakatra volna zárva. Kút nyikorog, locsog a víz, edények csörömpölnek, de nem hiszem, hogy visszatálatok hozzájuk, az érintések közvetlen mesevölgye mintha elveszett volna végleg.

Aztán mégis, a hideg víz tart tükröt elem, a vályú fölé hajlok. Törött arc diófa törött lombja közt, és mindegyre újabb érintés törí szét mindegyiket. Szinte cseng, ahogy arcomról, mellemről lecsöppen a víz. Vörösre dörzsölt bőr, a bőröm; törülköző érdes vászna közben. Fölmelegszem. Megbékélés visz tovább. A verandán bor pirosa, vacsora íze, szúnyogok. Az előszobában félhomály; aszparágsz, ne rágj. A nagyszobában púpos, fehér dunyhák. Megnyikordul a padló, most, most kéne a belső szobába lépnem. Törékeny vászon. Nem megyek tovább. Bebújok a hirtelen jött vászon-, tollhegyek alá. Fekszem. Fölöttem az álom még nem igazi hullámai. Víznél ritkább, levegőnél sűrűbb anyaga kezemre, arcomra, mellemre loccsan, de, bár megérint, nem nedvesít be, nem hűvös, nem meleg, csak végigsimít, mint a puha nyári szél. És átlátni rajta. Az ajtó érdes üvegén világosság, az alsó résen fénycsík bukik át. Meg-megrebbenek a fények. Ajtó

csukódik. Rádió szól. Hullámokban hallok csak, ahogy megjelenik a csend fölött. Egy szál piros pókfonál a mélykék szakadékon át. El kéne indulnom. El kéne indulnom. Érzem, a szál lassan meginog, csúszni kezd, elhalványul, még sötétlila repedésként kiválik a szakadék kék örvényéből, de alig, a romlékony remegést se érzem, talán nincs is már, csak a káprázat játszik velem, és a semmiben járok. Minden lehet. Süllyedek, egyre jobban süllyedek, csak nem érzem. Az ajtó mögött közben az éjszaka, a sötétség igazi méhe nem ilyen békés csalódásokkal van átítatva. Ágak koccannak a tetőn, csikorognak a cserepeken, zúg a szél, eltévedt lépések az ablak alatt. Mindez néha egészen távol, már-már túl a hallhatóság határán, néha meg csaknem lélegzetembe ivódva. Elalszom. Nem ébredek föl akkor se, amikor nagyapám bejön. Mintha csak álmodnám, ahogy vetkőzik, tapogat, nyikorog. Bebújik ő is a dunyha alá, érzem bőrének kesernyés istálló- és műhelyszagát, olaj és trágya. Régről, mintha nagyon régről jutna el idáig. Fejemen a kerges tenyér. Orrom se látszik ki a dunyha alól. Lassan mintha fölengedne az eddigi szorongás, álmodni kezdek, amit csak akarok. Kinyújtom a kezem, hogy kiválazzak egyet. Keresgélek: melyiket is? Válogatás közben tévedek el. Egyre messzebb nyúlik ki a kezem, el se látok már odáig, ahol kutat, és mégsem ér semmit el. Csattog, nyög lábam alatt a kavics. A vonat után futok. Hol van, hol is? Karom belegabalyodik a gőz szalagjaiba. Lerázom. Gyűrűnk! Feje tetején áll a táj. Gombokkal televarrt zöld kabát. A domb. Lassan a vonat is föltűnik előttem. Akármilyen lassan, de közeledem hozzá. Most kéne utolérnem, amíg ki nem húz erről az állomásról is. Már csaknem a siker örömből kortyát nyelem, amikor megcsörren-

nek újra a láncok, fölcsattan a kerék, döngnek az ütközők. Vége. Megállok. Kifújom a levegőt magamból, és nem szívok be újat. Távolodunk. Most már aztán igazán reménytelen. Egy kéz nyúl ki az ablakból, nem láthatom, kié, de karcsú, finom, integet. Kendő lobban el. A szél? Itt van. Itt van az arcomon.

A poletár felé vezető út porlepte eperfái alatt megyek a naptól betonkeményre szikkadt földön öreganyám háza felé. Hátam mögött zűrzavar furcsa hullámai. Bekanyarodom a düledező, részeg kerítések közé, és hirtelen hatalmába kerít a bizonytalanság. Minden lépésért meg kell küzdenem, nehogy visszaforduljak, mert legszívesebben ezt tenném. Még sose voltam itt egyedül. Mindig jött velem valaki; persze leginkább apám. Biztos révből biztos révbé hajóztam. A poshadt, ízes körtéket hullató fa, öreganyám száraz gallyként heverő keze, a lucernát ropogtató, lehajtott fejű lovak, az omló vályog napsütésmeleg fala, mindez, így együtt, különösen, hogy ennyire magamra maradva emlékezem rá, túlságosan távolinak tesz ahhoz, hogy még egyszer elérjem, és valószínűtlennek az is, hogy valaha beléphettem közéjük, megközelíthettem őket, és minden különösebb szorongás nélkül. Magam vagyok, ennek súlyát most minden lépésnél külön-külön is el kell viselnem. Szeretném elodázní a megérkezést, ugyanakkor szeretnék minél hamarabb túllenni rajta. És itt bajlódom egyre csak, útközben még mindig, lépéseim bizonytalan ritmusával. Szinte akaratom ellenére sodródok a jégtáblákként ingó, szárazságtól megfagyott sarú udvarok között előre. Föltűnik a mohাতে, taplógombás léckapu, fölötte a körtefa csúcsos, fémszöld lomb-

ja. Mit tegyek? Amíg legalább nem láttam a kaput, amin be kell lépnem, aránylag könnyű volt másra gondolnom, de most már szinte lehetetlen. Megpróbálom mégis, de aránytalan erőfeszítésre van szükségem; nem, hát ez nem éri meg. És mégse hagyom egészen abba, habár tudom, hogy ezt kellene. Ahogy kezdetben haladni nem volt, most visszafordulni nincs erőm. Rábízom hát, kénytelen-kelletlen, magamat ugyanarra az erőre, amire eddig, s ez azt jelenti, hogy mégiscsak előre megyek, ha lépésről lépésre megtorpanok, ha sokkal lassabban, mint mehetnék, akkor is. A megérkezés is ugyanolyan meggondolatlan mozdulat csak, mint a többi. Legyünk túl rajta. Belököm a kaput. Nehezen megy, aztán kicsapódik hirtelen, s csattanva visszaleng. Lábam alatt a tornácra vezető téglalájarda púpjai, körül az ezerszer fölvergőtt és ezerszer visszazáradt sár tengere. Hátul a szalmakazal, ölében tyúkok főtörnek. Óriási medve: dülöngni kezd. Kutya pattan föl a tyúkok közül. Bobi! Fölismerem. Kitérek mégis rohama elől. Újra kívül vagyok. A kutya a behúzott léckapunak csattan. Csalódott morgás. Sárga hab a száján. Foga villog. Recsegnek, ropognak a lécek, ahogy birkózik velük. A nyálzó szájban fekete moha, taplógomba apró levélfénye. Most leválik a kapuról. Egy merész fordulat, még félig a levegőben, és már nyargal is visszafelé, de csak hogy lendületet vegyen az újabb támadáshoz, vidáman rebbennek szét a tyúkok körülötte.

A kihalt udvar közepén egyszerre ott áll az ángyi. A keze csípőn, széles szája szögletében szfinx-mosoly.

– Bobi, ne te! – A kutya mintha meg se hallaná. – Hát nem hallod, az anyád istenit? – Erre aztán újra leválik a kerítésről, s visszaoldalaz az udvar mélye felé,

de már sokkal kedvetlenebbül, mint az előbb, még a tyúk-
kok se veszik észre. Ahogy kullog, farka a csüdjét veri.

– Csókolom, ángyi!

– Te vagy a', gyerök? Há' nem is ismertelek mög.
Nézzék má', hogy mögnyütté.

– A mama itthol van?

– Itthun há'. A nyári konyhába'. – Maga előtt tusz-
kol, egy darabig a tornác mentén, aztán keresztbe vá-
gunk az udvaron. Egy kis féltetős, fehérre meszelt épület
a disznóólak közvetlen szomszédságában, éppen szemben
a padlásfeljáróval. Az ajtóban megállunk. – Mönny bel!
– mondja, de hogy nem mozdulok, ő löki szélesebbre a
résnyi ajtónyílást, s szól be a fejem fölött a sötétbe. – A
Jani fia, ehun e. – Odabent csönd és feketeség. Motozás
ébred, abbamarad, újra ébred, újra abbamarad. Csak
nagysokára hallom meg öreganyám hangját, s akkor meg
nem tudom, most hallom először, vagy hallottam-e már;
az az érzésem, hallottam, csakhogy egyáltalán nem em-
lékszem mégse semmire.

– Apád hun van?

– Otthol.

– Pestön?

– Ott.

– Mé' nem gyüött?

– Hát mert...

– Anyád nem engette?

– Nem, nem azért.

– Hānem?

– Dolgozik.

– Pedig semmibe se kerüne neki, ingyen jegye van. –
Ez az ángyi.

– Tégöd mög ki kérdőzött?
 – Sönki, na. Mé', nem szabad má' beszéni se?
 – Attá' a disznóknak?
 – Jóvan, mögyök má', na, nem kő mindönér veszekönni. – Elmegy. Egyik keze a kopott, rongyos kötény alatt, a másikban vödör. Botladozik a göröngyökön. Egyedül vagyok. Nem mondhatnám, hogy félek, gyorsabban veszem mégis a levegőt. A vélt sötét foltra szegezem a tekintetem, ahonnan a motozás is hallatszik a konyhamélyből, mert valószínűleg ez öreganyám.

– Vasárnapra se gyün mög?
 – Nem.
 – Hogy mondtad?
 – Majd csak máskor.
 – Osztán mikor?
 – Ősszel.
 – Mikor?
 – Nem tudom.
 – Mé' nem gyüssz má' be, így nem hallok sömmit. – Egészen nyitva az ajtó, de a helyiség ettől nem lesz világosabb, ugyanúgy előnt a sötét, amikor belépek, mint ha becsuknám magam mögött az ajtót. Lehet, hogy be is csukom? Sárból tapasztott tűzhely. Lobog a tűz, pedig kint is milyen meleg van. Szemben a tűzhellyel vaságy, szürke lópokróccal van letakarva, ezen ül öreganyám. Közelebb von magához. Kevés erőszakra van szüksége, hogy kilendítsen álló helyzetemből, de aztán már megy magától minden, mint a karikacsapás. Ott állok előtte, a kötényét nézem, a fakult, félig a tej, félig a korom színére emlékeztető vásznat.

– Na, mast mondd!

– Egy hónap múlva.

– Ulyyan sokára?

– Igen. – A tűzhely és az ágy között áll az asztal, fölötté kis, szürke ablak. A hátsó falon felaggatott háztartási eszközök: gyúródeszka, sodrófa, galuskaszaggató, habverő, fakanalak, szűrők, sajtár, vágódeszka, köcsögök, lábasok, szakajtok, tepsik, sziták. Rájuk esik a hályogos ablak gyöngye fénye. A tűzhely fölött feketén ásít a kémény, most üres. A zsúfoltság, bár első pillanatra úgy látszott, hogy ez lehetetlen, most helyet enged, befogad, része vagyok már. A pokoli meleg s a döngölt föld hűvöse közt elválaszthatók a rétegek.

– De mögnyütté! – A szúrós tekintet arra késztet, hogy összehúzzam magam.

– Nem kapott szabadságot a gyárban. – Előrehajol, s mintha nem látna jól, közletről az arcomba néz. Érzem, nem hiszi el, amit mondok.

– Jól vattok?

– Igen.

– Apád is?

– Ő is. – Váratlan ér véget a szembenézés. Öreganyám feje a köténye fölé hajlik, és így marad. Elaludt volna? S amikor újra megszólal egészen más hangon, vékonyan, szakadozottan, mintha ez a más hang egyenesen abból a nemrég elhagyott álomból szivárogná elő.

– Na gyere, kapsz egy kis szőlőt! – Mert tétovázom. – Mi az, nem köll? – Érzem a hangján a sértődést, hogy szinte meggondolta, sajnálja már. Ijedten kapok utána.

– De!

– Hát akkor gyere! – Föláll, és elindul kifelé. Megyek utána. – Kosarat hoztá’?

– Nem.

– Na nem baj. Itt van, fogd mög! – Felém nyújt egy fonott szatyrot. – Ehun ez a szütyő. – Megfogom. Kilépünk az udvarra. Mennyi fény! Az ég szikrázó alagútja. – Aztán hozd ám vissza! – Gyorsan kelünk át.

– Visszahozom. – Már a tornácon állunk, a szőlőlevelek falra vetülő, foltos árnyékában, de most ez is bántja a szemem, vaksin hunyorgok. Az újabb ajtó hirtelen nyílik föl, mint egy csapda. Lépj bel! Állok a veremhez hasonló kamra sárgafőddel fölsikált fenekén, és lassan-lassan újra látni kezdek. Körték, almák, diók csak úgy a földön, a szőlő magas keresztrudakról csüng összekötözött fűrtökben. Öreganyám arcát a mélyen lehúzott kendő alatt is megfesti a sárga visszfény, gonosztságot lop az egyébként kifejezéstelenül tiszta ráncok mögé. Az egész padlásfeljárót, mert tulajdonképpen erre szolgál a kamra, csak a félig nyitott ajtón át beszüremelő fény világítja meg. E különös megvilágítás merevítő körében elveszítik színüket, formájukat a tárgyak, egy-egy árnykép mindegyik: padlásfeljáró, polcok, üvegek, gyümölcsök, kenyerek, dobozok. A fény, s különösen így, hogy háttal állok forrásának, nem árulkodik arról, honnan jön. Mintha egy gödör fenekén volnánk. A fal egyenetlenségei még az ásónyomokat látszanak őrizni. S mintha öreganyám horgas keze is göröngyök között válogatna. Hátamon a hideglelés tűszúrásai, apró verejtékcseppek a hajamban. Leszorított szemhéjam alól könny szivárog. És ezt már szégyellem. A horgas kéz a kis szütyőbe hullatja a göröngyöket. Fölengedek. Ahogy megszokom a különös megvilágítást, minden sokkal otthonosabbnak tetszik nyomban. Érzem a szagokat is: a gyümölcs, a viasz, a méz, a meszelés, a kenyér illatát. Csak azt nem értem, öreganyám mit beszél. Pedig beszél, látom, mozog a szája.

Mi nyelheti el ilyen nyomtalanul a hangot? A kosár tele. Alul kövér körték, felül két fej szőlő. A polchoz lép, kenyeret göngyöl ki a pirossal hímzett vászonruhából, megszegi, miután keresztet vetett a hamus héj fölött a késsel. Most a mézesüvegek közt válogat.

– Ikrás kő?

– Igen. – Kiválasztja az egyik üveget, leveszi a polcról, s egy alacsonyabbra helyezi, leoldja a hólyagpapírt, mézet csurgat a kenyérre, elkeni, aztán felém nyújtja a csillogó karéjt, elveszem, visszafordul a polc felé, elrakja a kenyeret, beköti az üveget, sokáig motoz így, míg végül mindent a helyére rak. Nem félek már. Kezemben a kenyér. Beléharapok, hűvös íz. Megbarátkoztam. Mégis föllélegzem, amikor kilépek. Öreganyám előttem megy. Igyekezniem kell, hogy el ne maradjak a nyomából. Kint vagyunk máris az udvaron. Minden igyekezetem ellenére kicsit elmaradtam, csak azt látom, ahogy a fekete kendőt elnyeli a nyári konyha ajtaja. Egyedül vagyok. A nyár fülledt, langyos levegője hirtelen ömlik végig a bőrömhöz, lemossa róla a benti hűvösség érintését, az árnyékot, az illatokat. Minél tovább állok így, annál kevésbé érzem a levegő meleg simítását, lassan ezt is megszokom.

Harangszó úszik fel hirtelen a levegőben. Dél volna máris? Odaát nagyanyámék asztalhoz ültek, ebédelnek, párolog a leves, fehér terítő, lábasok piros zománca, a fedő alatt a vasárnapi csirke, vörösbor az üvegben, otelló, harákol a szódásüveg, kés, villa, kanál csörren a tányér fenekén. Nem vagyok ott, pedig biztosan várnak, hiszen meg is ígértem, meg, igen, mennem kéne, de valami megmagyarázhatatlan ernyedtség nem enged. Állok a szőlőlevelek árnyékában, nézem az udvart, az eget, csak foszlányok vetülnek át a messzi kékből a déli felhők fehér

füstködén. Kezem, szám ragad a méztől, a levelekbe tör-
löm. Elbitangolt. Ennyi csak? Sárga örvényekben száll,
szóródik a szalma, ahogy rohan, pörög, buk fencezik
benne.

– Bobi te, ne te! – Már én is! Remegő teste a lábam-
nál feszül, de alighogy elszáll a kezemből a piros meggyfa-
bot, kivágódik utána, elpattannak a túlcsigázott inak, iz-
mok, mint egy rakoncátlan, táncoló rongycsomó éri el
a botot, mintha subát dobnék rája, szájába kapja, és fut
vele vissza, vissza. Harapása nyomán a piros héj alól ki-
látszik a fa csontfehére. Itt áll előttem. A fejét ingatja,
pofája ferde, szemét félig lehunyja. Úgy csinállok, mintha
észre se venném. Erre közelebb jön, még közelebb, még
közelebb. S ekkor elkapom a bot egyik, cselből fölkinált
végét. Sértett morgás a válasz. Visszarántja. Nem számí-
tottam ekkora erőre. Elengedem. Kikapja a kezemből,
és fut vele boldogan a rikoltozó tyúkok, a szálló szalma
közt körbe-karikába. Én meg utána. Herseg a levegő,
mintha a szalmát harapnám. Megvan, hát újra megvan.
Most már jobban vigyázok, mint először, szorítom össze
a fogamat. Hirtelen váltásokkal igyekszik szabadulni tő-
lem. Teljes erőből jobbra, majd úgy, hogy még egyensú-
lyomat sem sikerül közben visszanyernem, balra ránt, el-
esek, de a botot nem engedem, a váratlan fordulatától
aztán elesik ő is. Én kapok lábra először. Fölálllok. Fo-
rogni kezdek. Fölemeli a lendület, mégsem enged. Foga
mélyen a fába zárva. Talán már ha akarná se tudná el-
engedni. De hát nem is akarja. Bő, sárga gomolygás kí-
séri szokatlan útján, mert néha-néha a szalmaíg vonja
vissza a súlya, de csak hogy aztán újra földobódjon. A tár-
gyak elmosódnak körülöttem, már őt se látom, a mereven
négyfelé nyújtott lábakat, a lesütött tüzes kutyaszemeket.

Aztán összeomlik minden, rám dől az ég, hanyatt fekve nézem, az összezúzott magasság mivé lesz.

Öreganyám kiált az udvaron át. Föltápaszkodom, porlom magamról a töreket, bőven ömlik belőlem, ingemből, nadrágomból, és még ki tudja, honnan, beszemetelem az udvart. Az ajtó fekete rése előtt állok megint, nyikorgás, belépek, sötét van, mintha üres volna a konyha, lustán rebbennek el lábam alól a csirkék. Botladozom. Keserű csirkeszag, síkos, hideg csirkeürülék mindenütt. Öreganyám, most veszem csak észre, amikor megmozdul, az asztal fölé hajlik, késsel vakarja a gyűrődéskáról a ragadék tésztát, tenyerével földre söpri a szárnyverdesve vjjogó csirkék közé.

– No, most má' ölég! – Söprűvel hajtja őket kifelé. – Hess ki, hess ki . . . – Riadtan futnak, bukácsolnak szinte egymás hátán keresztül, de alighogy kiérnek, fordulnak is vissza a kifelé rohanók szárnya alatt, lába között, hátára kapva, csak azért, hogy amint beértek, ismét megforduljanak. Az az érzésem, ez sohasem sikerülhet. Aztán egyszer mégis becsukódik a konyha, öreganyám elégedetten roskad a szürke pokrócos ágyra, temeti ölébe a kezét. Megint végtelenül üres minden. Szinte szégyellem, hogy még élek. Mintha magas, pengő hangot ütnének meg, hallani hosszan, kitartóan, aztán közel jön, csaknem a dörmögésig. Mi volt ez? Orromba csapódik, ijedten kapok utána, de ekkor már a combomon mászik. Vagy itt is, ott is? Érzékeny bőröm, mintha az árbocra vászon helyett papírt feszítenék, és nem szakadna el. Nem tudom. Legyek, és a méz szagára gyűlnek, belegabalyodnak, hajamba, orromba, számba, hiába hajtom őket.

– Micsinász te?

- Legyek.
- Fész tölük?
- Nem, csak csípnek.
- Csípnek? - A ráncos, gyíkpuha kézfejre nézek, és elhallgatok. Vastagon másznak rajta a legyek, de a bőr enyésző lüktetése mintha tudomást se venne erről, s arról se, amikor elröpülnek. A füléből bújik egy kifelé. Nekem viszket, aki csak látom. Talán nem is él már!
- Mama! - Erre megmozdul.
- Na, mi van?
- Semmi.
- Ehös vagy?
- Nem. - Mégis föláll, leemel a tűzhelyről egy fehér, halványkék-virágos zománcátlat, és az ölembe teszi, a nehéz foltozott ónkanalat utána nyomja a kezembe.
- Azé' csak ögyé'! Tikhus. Szeretöd?
- Szeretem. - A leves fölé hajlok, de a legyek minduntalan megzavarnak, abbahagyatják velem az evést.
- Mög akarod fogni őket?
- Igen.
- Nem úgy kő. Mögmutassam?
- Igen.
- Na, idenézz! - Kevés cukrot szór ki az asztalra, nemsokára vastag, fekete réteg ülepszik föléje, egymás hátán bozsognak benne a legyek, s mind lefelé tülekszik, a cukor felé. Öreganyám fölöttük áll, elégedett mosollyal nézi őket, megvillan sárga szeme. Na most! Ujját összeszorítja, tenyerét kicsit behajlítja, és merőlegesen az asztal lapjára fekteti, pontosan szembe a legyek csíkjával, ha megállapítható ebben a tülekedésben egyáltalán valami irány. Vár egy kicsit. Aztán egy olyan hirtelen és váratlan mozdulattal, hogy szinte követni sem tudom, vé-

gíghúzza kezét az asztal lapján, ahol nemrég a legyek mocskos, fekete csíkja bozsgott. Legyek csapódnak le a földre, szét mindenfelé. Vége. Hát ez volt az. Rámnéz. Fölmutatja öklöbe szorított kezét.

– Megvannak?

– Mög ám!

– És most mit csinál velük?

– Mögszorongatom őket egy kicsit, hadd szédüljenek e'. – A tűzhelyhez megy, összeszorított öklét a moslékos lábas fölé tartja. – Osztán betöszöm őket a moslékba. Odaggyuk őket a disznóknak.

– A disznóknak?

– Há.

– Minek?

– Mögönni.

– És szeretik?

– Szeretik ám, de még hogy! Ettü lösz zsiros a kóbász. Szeretöd-e?

– Mit?

– Hát a kóbászt.

– Szeretem. – A zárt ököl lassan kinyílik a gőzölgő levegőben, szédült bogarak másznak, evickélnek ki belőle, s hullanak le egyenesen a fortyogó moslékba. Mikor azt hiszem, na, ez már az utolsó, mindig újabb és újabb mászik utána, mintha egyenest öreganyám bőre alól hullának. – Na, mögpróbálsz? – A félig kikanalizott tál még az ölemben, leteszem magam mellé a székre, és az asztalt nézem. Még mindig tele van legyekkel, olyan jelentéktelen a pusztítás, amit öreganyám végzett közöttük, hogy észre se lehet venni. Vadak, mintha vesztüket éreznék. Ez az összetűzés kikökkentette őket előbbi lusta nyugalmukból. A cukor sávjában a veszély érzete ellené-

re nagy a forgalom, mégsem itt kísérletezem. Kiválasztok egy magányos példányt, mögéje illesztem a kezem, meglendítem. Hiába. Még látom, ahogy elszáll, köröz a fehér fal előtt, majd fölcsap, és eltűnik a mennyezet alatt felhőző rajban.

– Elment.

– E' hát, mert rosszú csinyátad. Szömbe kő tönni a kezedet, osztán akkor éppen beleröpül. Ejis csak elüre tud főszáni, mint a röppüllőgép.

– De ha meglátja a kezemet, nem ijed meg?

– Rosseböt ijed az, nincs annak esze. – Szemem már megint az asztal lapján kutat, keresem az új áldozatot. Ez már szinte szenvedély. – Na, mögpróbállod mégec-cör?

– Meg. – Itt van, ni. Óvatosan elé helyezem a kezem, meg se rebben, úgy mászik tovább, a veszte felé.

– Na, most csinyád te! – Az izgalom zsibbadása föl-szökik bennem. Észre se veszem, hogy megtettem a moz-dulatot. Öreganyám eszméltet rá. – Na, mögvan?

– Nem tudom.

– Bízörög a markod?

– Nem tudom.

– Ha bízörög, akkor mögvan.

– Azt hiszem, bizsereg.

– Na, akkor jó szoricsd mög! – Szorítom. – Most már kinyithatod. – Kinyitom. Tenyerem ráncaiban egy nyá-las, fekete pont, odaragadt. Undorodva piszkálom ki, de örülök.

– Megvan. – Az asztalra pottyán. Öreganyám horgas keze kinyúl érte, fölemeli a szárnyánál fogva, s ezt is a moslékos lábosba dobja, a forró gőztől új élet kel benne, kapálózni kezd, de már hiába, menthetetlenül elnyeli a fortyogó fazék.

– Na, most má öhecc tovább. Kiérdöműted. – Sós kortyok, arcomban a gőz és a zsír illata, meg a zöldségeké. Elvékonyodnak, szétválnak, majd visszaragadnak az aranykarikák. A só bántó, mély íze mögül alig sejlik ki valami. Megszokás kérdése csak ez is. Lassan már így a jó. Testemben szétfut a meleg bizsergés. Tészta, a keménytojás és a zsír avas íze közül melyiket válasszam? Kanál a tálba, kanál a szájhoz, minden mozdulatomban akaratlan mohóság irányít. Hirtelen orromba fut a korty.

– Légy! – Fölkapom a fejem, mintha szabadulhatnék. Már megtörtént, hozzáértem. Öreganyám mintha meg se hallaná, magot szemezt a kötétyében. A kanál csörrenve csúszik ki a kezemből, bele a tálba. Nem eszem tovább. Öreganyám erre néz csak föl: kérdő tekintet, fölszaladt homlokráncok.

– Ölég vót?

– Belesett egy légy.

– Hun van?

– Itt. – Az egész tálat felé nyújtom, hogy megmutassam. Belenyúl a már csaknem hideg levesbe, kiemeli az apró, fekete hullát, még visszaesik róla egy két csöpp, a moslékhoz lép vele, beledobja. Elégedetten néz utána.

– Na, most má' jó' van? – Nem válaszolok, de hiába van előttem a tál, kezemben újra a kanál, nem eszem. Az undor torkomig ér. Mélyen a tál fölé hajlok, de így is érzem öreganyám tekintetét. Mit néz? Úgy csinállok, mintha ennék, még nyelek is, de a kanalat nem merem a szájamhoz emelni. Aztán megteszem, de üresen. Üresen? Mintha valódi kortyokat nyelnék! Azok is. Mikor alakult vissza valódi cselekvéssé az utánzás, nem tudom, de megtörtént, meg kellett történnie, mert benne vagyok. Üresen koppan a tál aljára a kanál. Erre ijedek föl. Ed-

dig ha volt is bennem némi boldogító kétely, oda. Öreg-
anyám kiveszi kezemből az üres tálat, kis vizet önt bele,
meglötyögteti, és ezt is a moslékba önti. – Izlőtt? – Ami-
kor ezt mondja, hátat fordít.

– Igen.

Kutyacsaholás hangzik föl, lovak dobognak, beszéd-
foszlányok. Bátyám érdes hangja. S a kis, szürke ablak-
ban a homályos kép: dobálják a lucernát. Ketten vannak,
egyik a bátya, másik a fia, az unokatestvérem. Vége a je-
lenetnek. Egyikük már a földön, olyan gyorsan ugrott le,
észre se vettem, másikuk most kászálódik csak. Öreg
csontok. Ekkor már kint vagyok az udvaron. Fogják ki
a lovakat, szedik le róluk a szerszámot. Ott vagy itt,
nem tudom, állok, közvetlenül a közelükben, mégis egé-
szén messziről látom a mozdulatokat. Bátyám: szürke
ruha, földszag, lucerna fűillata. A göröngyös archa szél
üt, lomb csapódik. Dombos táj. Lehajol hozzám, csilla-
gok a szürke alkonyatban. Nagyon, nagyon messze.
A szőke, őszes haj között a szél. Begöngyöli a szürke ég.
Honnan jött, látod-e? A bakon ül, kezében ostor, meg-
pöccinti a kalapját, a lovak közé vág, a gyeplőt tartja, az
ostor hegyével előre mutat. De hova? A szőlőhegy me-
redék lejtőjén helyezkedik hosszan, tapogatja nehéz ba-
kancsával a talaj egyenetlenségeit, aztán kaszálni kezd.
Derékba tört alak a darázsfészeknyi falu fölött, a szürke
égre rajzolódva. A kocsí egy meredek horhóba tűnik el,
végigsöprik a lehajló ágak.

– Az anyád úristenit, nem hallod, hogy rínak azok a
disznók?

– Hallom, há' má' honne hallanám!

– Akkor mér nem ötötöd mög őket? Mindön csupa

kosz. Fő se söpörté. Csak tudnám, mi az úristent csinyász egész nap, csak azt tunnám!

– Há', maj' éppen fősöprök, hogy magik összefőtör-gyék. Vót dolog ölég, azt ne higgye, hogy nem vót. – Hull a lucerna zöld esője a disznóól lerágott deszkái közé, har-matos, nyers tisztaság a koszra. Eláll a visítás. Tüleke-dés békéllő zaja hallatszik a zöld szálak alól. Ló patája dobog, egyik már az istállóban, a másikat most vezeti át az udvaron unokatestvérem. Ez Csillag. Szerszám nélkül, lomposan csapkod a farkával. Véletlen sodrása a fáradt mozdulatokban. Most a pokróc fogy el a szekérről, aztán a saroglya, a vella, végül csak az ülésdeszka marad. Gye-rünk! Előttem a rúd, föl, az égnek, a szalmakazal fölött sötétlő meggyfalombnak mered. Éjszaka lesz. Hűvös, sö-tétkék üveg. Elkezdődik álomtól gémberedett agyam füg-getlenülése. El? Egy terv, amit sose tudok véghezvinni, de aminek fertőzésétől sem tudok szabadulni; átadom magam, mintha nem volna közöm hozzájuk, a mozdula-toknak. Talán még sajnálom is, annyira önfeledt kavar-gásból ragadnak ki. Lábam már a kerékagyon, lelépek, újra az udvar földje, mennyire durva ez a biztonság, amit ad, most érzem csak, amikor visszatérek hozzá. Az istálló felé megyek. Kezemben az ostor. Fölakasztom az ajtófélfába vert szög-re. Állok az istálló kiszivárgó mele-gében, de a hűvös ég alatt. Hallgatom a fejés ütemes za-ját, ahogy a sajtárba csorran a tej. Elmegyek, s ez meg-magyarázhatatlan keserűséggel tölt el.

– Csókolom. – Miért így köszönök, nem tudom. Talán eltévesztettem?

– Mindörökké! – Ángyom kilép az udvarra, lefolyik arcáról a petróleumlámpa fénye. Hóna alatt a tele sajtár. Tej édes gőze. Ekkor már kívül vagyok. Látom, hogy hu-

nyorog a sötétben. Engem meg magába szív a hamuszín szürkület. Kezemben a kosár, de mintha nem is volna. Más idő áramlik felém az egyformaszürke utca egyformaszürke fái alatt. Egyik alkonyat a másikba mosódik, de hogy melyik melyikbe, nem tudhatom. Ez, amiben most megyek, mintha képes volna befogadni valamennyit, amelyik e fák alá valaha lehajlott. Halogatom újra csak a megérkezést, talán még jobban, mint idefelé jövet, igazi büntudat gyötör. A bizonytalanság ott van a tárgyakra települő szürkesség sejtelmes ragyogásában; árnyak lopakodnak felém mindenünnen, a magasba indázó vadszőlő-sorokból, a fekete kukoricából, az üres tarlók felől. Nem tudok parancsolni vérem lüktetésének, a torkomba szökő dobogásnak, s ez keserít el igazán. Nincs hova szökjem, meggyorsítom mégis a lépteimet, de úgy érzem, ennek ellenére sem haladok gyorsabban, sőt, mintha megállnék. Egy zökkenés segít a holtponton át. Sietés a szempillák szűk rácsa előtt. Bezárva. Ez az, hát ez az. Vagy eltévedtem csupán, azért nem értem? Dehogy. Ösztöneim túlságosan is magabiztosan tapintják ki az unásig ismert kerítések, fák, járdák között az utat. Elmosódnak a határvonalak, minden. A diófák alatt, a vadszőlős verandán vacsorához terítve már az asztal. Villanyfény hasítja ki az estéből a képet. Járnak-kelnek a házban. Haragszanak. Ebédre vártak, és csak most jövök. Milyen könnyű is megszegni ígéretet, s milyen nehéz szembenézni aztán. Elképzelem, milyen jó volna elodáznai a megérkezést, egészen.

– Hun vótá' ilyen sokáig? Má' aszittük, e' veszté. Aztán azt se tuttuk, hun keressünk. – Nagyanyám.

– Minket már talán nem is szeretsz, csak azokat? – Keresztanyám.

– Agyon idegösködtem magam, e'vittek a cigányok, vagy mi a rosseb, azt se tuttam, mit gondújjak. Még a gyomrom is remög. – Nagypám. Még meg sem érkeztem, de már hallom őket. Dülöngve futnak mellettem a kerítések lécei, a dróthálók behorpadnak. Most homorú feszülés szív magába, hogy aztán egy hirtelen domborulat kivessen. Nehezen haladok, mintha mély homokban lépnék. A homály szürke hamuja mintha magától nyílna meg előttem, aztán meg mellemre nehezül, arcomba tömődik. Szédülök. Izmaimban a végső kimerültség ingere. Kinyújtom a kezem a kerítés felé. Lécek! Elérem őket. Most ők vezetnek tovább, aztán meg kivetnek a partra, ahonnan elragadtak. Most már tudom. Másik kezem a kosarat szorítja görcsösen. Kosarat? Egy kéz. Apám keze? Anyám keze? Bármilyen szorosan is vetülnek egymásba emlékeim, nincs, ahova meneküljek. Még mindig vannak önfeledt pillanataim, amikor elhiszem, hiába furakodott ide az illetéktelen idő, legyőzhetem, elfelejthetem. Hiszen minden csak véletlen van úgy, ahogy van. Vissza! Vissza! Még megpróbálhatnék előlről kezdeni mindent. Elöttem a csönd jeltelen, üres palatáblája, a se itt, se ott hamuszín. Igen, ha van, ha lesz valaha, ez az a pillanat. Hát akkor mért nem teszem? Nem tudom. Túl-ságosan is elhagyom magam. A régi ritmus ragad tovább, annyira egyszerűen, hogy nem is tudok róla.

Egyenletes sötétség tölti be a szobát; betölti; beetölti; betöltii; beetööltii. Tintapacni a kockás papíron; tiintaa paacnii. Arra vall, hogy egyébként üres. A bútorok, egy-egy recsenés jelzi csak jelenlétüket, láthatatlanok. Csönd van. Sípoló hiány. Lebegünk. Valahol mégis az eleven

beszéd, kimondott szavak megtévesztő tisztasága. Nem tudom, mi igaz, s mi a képzelet. Zúrzavar fogad. Hallgatózom. Micsoda vékony szalon jutok el oda, ahol egész örömmé sűrűsödik a beszéd! Nem, a szavakat nem tudom elkülöníteni egymástól, se háttérüktől, a csöndtől. Együtt van még minden. Azt hiszem, csak játszik velem az emlékezet. Játszik csak. Aki beszél, az nincs jelen. Sívár igazság, csak az számít, aki hallgat, aki megérti, mindezt. Megérti? Arcomon feszült figyelem; s ami mögéje élményként lerakódik, az mégis a figyelem hiábavalósága. Az elveszített jelentés, az elszalasztott hangsúly hiányát nem pótolja a számba vett lehetőségek sokasága. Nem pótolja semmi. Alszom, de közben mindevvel számot vetek. Utána ismét a már egyszer megízlelt hiány sípjait hallom. Átkelek. Üresség vesz körül, de egyre vékonyodik, alig hogy elférek benne. El se férek. Úgy kell hozzá idomulnom. Testem kilapul, elnyúlik, behorpad. Mindez egy tágas szobában játszódik le. Köhögés rázza a most éppen láthatatlan bútorokat. Pedig talán valóban nincsenek is. Ez az, most mintha rátaláltam volna ütemére. Egy séta méze. Poros dülőutak. Délután. Így villan föl, ennyire hajszálvékonyan minden emlék. Összeállíthatom-e belőlük, hol vagyok? Széttologatom a falakat, a bútorokat. Mi marad körülöttem, a csillagos ég? Ha éppen este van. Se könnyebb, se nehezebb. Ugyanott vagyok, ahol voltam. Nem hittem volna. Folytathatnám, de abbahagyom a keresést. Most vonat csattog át már-már a szabad ég alatt. Kezdetben ez is mintha meglepetés volna, aztán meg, még mielőtt megszoknám, elmúlik. Egy eleven mező tarkasága lobban föl helyette. Sárga és fehér minták, az alap zöld. Légies gyanú: hova lett a keserű illat, amiről fölismerhettem egyébként mindig? Most, mint

egy függöny, esik le élém. Elválaszt valamitől. Vagy még ez sem létezik, ez a táj, ahol megyek? Könnyen lehet. És ráadásul egyedül vagyok. Egyedül, mint bárki más volna, aki mellől álom sodorja el a jelent. Nem emlékszem, pedig az előbb még itt volt, itt velem, legalábbis itt kellett volna lennie. Ne áltasd magad, próbálom jobb útra téríteni magam, de belül azért csak marad a gyanakvás. Nem, nem is gyanú, valahogy több annál. Akármilyen megfoghatatlan, így van. Miért akarjam elfeledni? Egyszer majd megint találkozunk. Egy hosszú, hosszú beszélgetés fonálán függ az egész elsodort világ, és én is vele. Himbál a szél. Esendő sorsot szán, úgy lehet, elfogadom. Mi mást tehetnék? Jólesik a felejtés veszélye. Lehet, hogy igazságtalan, de így van. Üres a mező, még csak üres se. Kialvó és fellobogó színek: zöld, fehér, sárga, kék, piros, lila. Megérint. Először csak bokáig ér, aztán mellig, majd állig. Félő, hogy itt sem áll meg. Menjek-e tovább? Érdekes, hogy egyáltalán nem félek, bár a lábam se éri a földet. Mint tükörkép a vízen: játék, játék, játék. Örülni is tudok már neki. Olyan közel vagyok az álomhoz, hogy szinte érzem. Ez az. Fehér. Sárga. Lila. Kilobbannak szökőkút-foltjai, ki a sötétség-világosság egyenmű üressége felé. Álom? Kétségbeesem, mint egy újszülött. A nemtudás borzalma, érzem, sejtjeimig maródik. A képzelődés csírája valahol. Mintha megtaláltam volna, de csak újra oda jutok vissza, ahonnan megtértem az imént. Oda-vissza nemlétező képzetek és hiedelmek nyomán; nem, nem ezt akarom. Figyelmem, talán hogy túlságosan is hibátlan, esendőbb, mint szokás. Egyszer csak tényleg elalszom, igen, biztosan. De hogy mikor, azt nem tudom. Bármilyen elkerülhetetlennek tetszik, most valahogy nem hiszem, hogy sikerülhet. Mégis arra várok.

Nem gondolom végig mindezt persze ilyen csüggesztően. Még ébren vagyok, de már sokkal kisebb figyelmet áldozok rá. Béke. Ünnepek. Lágy vízben az álmosság táj. Mit örösz színe pecsétje, nem tudom. Megadom magam a látásnak. Belé feledkezem. Ellenség, orv támadó. Talán valami titkolni valóm van? Hatalmában tart, s ezt folyton tudtomra adja, mint egy nyílt kihívást; nem, nem a küzdelemre, hiszen annyira egyenlőtlenek az erőviszonyok, inkább a megadásra. Egy üres köz tátong közöttünk, kihagyott, elvesztegetett ideje ez is az életemnek. Nem bánom mégsem. Annyi megrendülést követel, hogy nem választhatok. Idáig se választás folytán jutottam; annyira észrevétlenül, hogy nem is tudom, hogyan. Egyszer csak, így emlékszem, itt vagyok, és figyelem, amit, úgy érzem, nem tudok megfigyelni. Hosszú és fárasztó közellét. Fejemet is behúdom a takaró alá, hogy még csak levegője se érjen a szobának, ne érezzem idegen szagát. Hiába. A dunna, a párna ráncai között régi tollszag. Hát igen. S bőrömből meg száraz szappanszag keveredik hozzá. Mintha üveg csörömpölne mögöttem, de nem tudnék visszanézni, hogy tényleg megbizonyosodjam. Odakint, most ez is láthatatlan, éjszaka kék parazsán füstöl a diófa lombja. Túllendülök ezen is. Aztán még tovább. Most már könnyen megy. Mintha sose zárt volna be szoba: falak, ablak, ajtó. Valahol egy erdő dereng, a fák koronái a hold körül zúgnak. Úgy járok köztük, mintha hazatérnék. Érezhetném félelmetesnek is mindezt, de annyira más, hogy nem tudom érzelmeimhez viszonyítani. Az se lep meg, amikor szertefoszlik, szinte egészen nyomtalanul, és ellep végleg az álom. Mélyen alszom, talán mélyebben, mint szabadna. Sokszor érzem úgy, már-már nincs visszatérés. Nehéz küzdelmet vívok, nem is az álom, önmagam ellen.

Pengeélnyi fénycsíkok törnek be a roló résein, s szűrődnek át a függönyön, s színtelen derengésbe vonják a szobát. A délelőttben az éjszaka maradéka. Már ébren vagyok, de még az alvás hálójában hanykolódom, bármikor visszazuhanhatok az öntudatlanságba. Ha csak egy másodpercre bukom is le, elég, hogy utána hosszú percekbe teljen, amíg föleszmélek. S az idő közben múlik, egyre múlik, pedig nem volna szabad hiába vesztegetnem. Nem volna szabad. Végül mintha mégis sikerülne kikeverednem a háló egyre kényelmetlenebb szorításából. Süt a nap. Hát ezt is megértem? Így aztán sokkal könnyebb. A résekre szabdalt világítás ellenére lassan kivilágosodik a szoba. Kilépnek a homályból a bútorok körvonalai, a fal hengerelt mintái, a képek. Hol vagyok? Nem vagyok benne biztos, de az az érzésem, másutt, mint ahol elaludtam. A sötét, politúrozott bútorokban elsüllyed a fény, az olajlámpacsillár mélyen az ovális kisasztal fölé ereszkedik. Keresztanyám szobája. Szt. Antal a szemközti falon. Finoman meghajló nyak, üveges derengés a szemben, merev ruharáncok, liliom. Ez a legbelső szoba, kifelé hosszú út vezet; nagyapám s nagyanyám szobája, az előszoba, a veranda, a tornác. Befelé se lehetett rövidebb. Fejem zúgásából arra következtetek, túl sokat aludtam. Hány óra is lehet? Föl kéne kelnem, hogy odamehessek az ablakhoz, fölhúzhassam a redőnyt. Beömlik a zöld napfény zúgva a diófalomból függönyén át. Meleg van. Miközben mindezt elképzelem, tovább fekszem az ágyon, a dunyhák és párnák vastag, most már egyre kellemetlenebb gyűrődései között, és a mennyezetet bámulom. Zöld reflexek köröznek: legyezőminták nyílnak, csukódnak, fehér gyöngyök emelkednek, süllyednek alá. Ott van kimozdíthatatlanul az el-

alvás és az ébredés között az az érintetlen időköz, ami lehetetlenné teszi, hogy ez és az a part egymás folytatása. Szt. Antal. Egyedül van, annyira, hogy mögötte a tenger kékje. Talán szél fúj. A lemenő nap felől. Ferde sugarak pezsdtik föl a vizet. A viola ragyogás kilép a keretek közül. Húvös lehelete a szobában imbolyog, szűrt, vibráló fény. És ekkor előtűnik a kép mögül a fal: por csikjai, pókháló rojtja. A polcon befőttek, előttük hímzett terítők lángolnak. Fölülök. Lábam, lassan, óvatosan leengedem a padlóra, a szőnyegig. Lehajlok. Miért? És közben elvesztem megint az öntudatomat, az agyamból kitóduló vér elragad. Így ébredek, szinte földig lehajló, de már egészen tiszta fejjel. Az ágyon ülök, s homlokomat a térdemre hajtom. Még körülöttem, de már a felejtés tűnékeny áramában minden, az elalvás és az ébredés nehéz percei, a lüktető álomerek. Mintha nem is volna közöm hozzájuk, semmihez, ami mögöttem van. Meztelen talpam egészen eleresztem, a szúrós szőnyegnek támaszkodik. Ágy alatt, szekrény alatt, asztal alatt, székek alatt kutatok a cipőm után. Végül ott találom, ahol keresni kezdtem, nem mondhatnám, hogy meglepődöm. Nadrág. Ing. És már véget is ért az öltözés egyre gyorsuló lámpaláza. Elindulok kifelé, az előszoba állít meg. Jobbra a konyhaajtó. Ezen lépek be az aszparágusz ereszkedő felhői alól.

– Csókolom.

– Na, mi van, fölébretté? – Nagyanyám van bent, a tűzhely körül tesz-vesz éppen. Fekete ruha rajta. A lavór ott van a sarokban, szokott helyén. Vízet merek bele. Mosakszom. A törülközőben alig van száraz hely. Savanyú a szaga, mint az aludtejnek. Vizes maradok, de nem sokat törődöm vele. Itt bent, a konyhaasztalnál reggelizem.

Nagyanyám hozza a tejeskávét. Kenyeret aprítok bele, nagykanállal turkállok az olvadó-alvadó morzsák között, mígnem a bögre aljáig jutok. Mintha nagyon hirtelen, és nagyon közel az arcomhoz fáklya lobbanna föl, úgy ér a napsütés. Bármerre fordulok, bekúsznak arcom elé a lángok. Mindben egy-egy álom vakító, lidérces tükröződése. Bőrömet süti, tehát van. Így következtek. Vörös és sárga foltok csapódnak be a leszorított szemhéj fekete éjszakája alá, de csak hogy elhaljanak, a vakság szívja föl őket. Még járok, tapogatózva lépek előre, de lépek. Megállok. Mennyire bizonytalan is: éjszakám. Nem látok semmit. Vak, aki tudja, érzi maga körül a lobogást, a fény ütemét, csak éppen képtelen igazi kapcsolatot tartani vele. Aztán újra a valahonnan a mélyből visszatérő színek, a vörös, a sárga. Közöttük már a halványzöld reflexű lángok kapkodását is látom. Hol vagyok? A többi érzék rövidzárlata foglalja keretbe, amit látok. Még a káprázat örvénye forgat, de egyre lanyhulóbban, földet érek: látni, hallani, megtapintani mindezt, ha nem érdekes is, föltüzelt türelem kényszerít. Elindulok hát a lombok, az udvar zajai, a tárgyak horpadásai, kiszögellései felé. Hallgatózom, tapogatózom. Így jutok előre, és így távolodom. Együtt. Kisajtó léce. Elengedem. A fal föl felé vezeti mozdulatom. Ujjam alatt a mész domborulatai, repedései. Ablakpárkány vet véget nekik. A fal mellett tovább. És akkor elhagyom ezt is. Valami megszörren a lábamnál. A fejőszék. Egy macska ül rajta. Háta felpúpozva, pofáját a napba fordítja, füle hegyesen kétoldalt mered. A diólombban zsivajgó, hancúrozó madarakat figyeli. Kezem a fejére teszem. Ekkor érzem csak, egész testében megfeszül. Végigsimítok a fején, egy durva nyújtózással ledobja az egész előbbi figyelem terhet,

és dorombolni kezd, tétován és vadul, de dorombol. Abbahagyom a simogatást. Elmegy. Hosszú, szürke teste puhán nyúlik föl a kerítésoszlop tetejére, s huppan le oda-túl, még hallok a körmök karmolását, a kerítésdrót pengését. Lelépek én is a tornácról, ki a diófa árnyékából. Nem is olyan messze már a puszta udvar fogad. Megkezdett szénakazal, kukoricaszár halma. Szemben a trágyadomb. A föld. Jégkemény göröngyök. A kertet kerítés választja el az udvartól. Ott bent egészen más minden: a kaputól a kert végéig lugas vezet, éretlen szőlőfürtök a tenyérnyi levelek között, balról, jobbról növények ágyásai, paradicsom, paprika, uborka, hagyma, hátrább szőlőtőkék, a dús zöldből kivillognak a szürke, meggörbült karók, a szőlő fölött körte-, meggy-, szilvalombok, más szín, más forma, más csengés mindenikben. Mielőtt belépnék, a kapuból még visszanézek. Egy üres fejőszék feketéje a laskásra gyűrődött vakító fehér fal előtt. Annyira üres most ez a kép, hogy szinte azt sem tudom elhinni, onnan jövök. Mit csináljak? Most foglalkoztat csak igazán az a szűk világ, amikor magam mögött hagytam. Mulasztásaim színhelye, most már biztosan tudom róla. Talán, ha visszatérnék, volna esélyem jóvátenni ezt-azt. Kezem a kapun. Már be is csuktam magam mögött, de nem mozdulok, így állok visszafordulva egészen sokáig. És még mindig nincs tovább. Alattam a félbehagyott mozdulat lélekvesztője. Viharban, vihar előtt, vihar után? Egyszerűbben törik meg ez is, mint minden várakozás. Csak éppen arra nem emlékszem, hogyan.

Délután van, késő délután; vagy talán inkább kora este? Kékecsszürke, pamutszerű homály üli meg a világot. Ide-oda ütődöm ebben a tompa ürességben, tárgyaktól tárgyakig: léckerítések, drótkerítések, deszkakerítések, padok, kőcupacok, bokrok, fák – akác, dió, szeder, gesztenye, szilva, alma, birs –, falak, árkok, hidak, s mindez összevissza. Utam közöttük egészen reménytelen: megyek, megyek, megyek, és csak ennyi minden. Ismétlődés ismétlődés nyomában: távolodom. Az előbb még anyám is itt lépdelt mellettem, hallottam cipője halk süppedését a porban, hangját, ahogy az ismerősöknek köszöngetett, és most sehol. Tényleg eltűnt, vagy csak a képzelet játszik velem? Megbizonyosodhatnék könnyen, de nem teszem. Ami megtörtént, minek bolygatni! Fekete vénasszonyok itt is, ott is, a rossz padokon ülnek, a kapuban állnak; hogy elkerüljem rosszszagú, varjúpuha kendőik érintését, gyanakvó, sárga szemük sugarát, óvatosan lépkedek közöttük. Légyfogó közelségük vakon taszít tovább, már nem is ügyelek semmi másra. Elvesztettem uralmam saját testem fölött, mindennek nekiütődöm, ellenem szegülnek a szögletek és a szél, maga a szél is. Nincs menekvés, szabadságom, amit annyira áhítottam, kiszolgáltat. Ez egy más világ, nem olyan, mint amihez szoktam. Minden, ami körülvesz, erőfeszítést kíván tőlem. A fáradtság teszi, hogy létezem. Valószínűtlen kaland. Meg kéne állnom, és megyek tovább. Talán nem is tudom, hogy mit cselekszem. Véletlenül történik, ami megtörténik. A levegő valótlán tisztaságban ég. Ez nem az az út, amire vártam, számítottam. Néha azt hiszem, a végső tévedés kapujában állok, s amikor belépek, kiderül megint csak, nincs veszve egészen semmi még, kezdődhet újra minden előről. Annyira reménytelen, hogy

nem tudok odafigyelni rá. Ezt hívják bátorságnak? Belül a veszély legelső íze. Távol, valahol egészen távol tömött lombok suttogása hallatszik. Vagy ezt is csak képzelem? Lehet. Ez az esély indít, hogy utána kapjak, s hogy ennyire mohón, arról már nem tehetek. Elképzelnem is szégyen. Mi lesz velem, ha megteszem? Annyi minden lehetősége fölrémlött már, ami abbamaradt, s hasonlóképp fenyegetőn, hogy érzem, most se lesz, most se lehet más-képp.

Minden a mozdulatlan, éles levegőben kavargó, örvények tépik el az utcát. Megszakad az idő rendes múlása, üresség áramlik be a megtorpanás résein. Várom kell valamire, egyre várni, bár nem tudom mire, kénytelen vagyok úgy tenni, mintha tudnám. A levegőben veszett kalimpálás. A semmi zenéje. Ez még mindig az utca, ha másként látom, mint ahogy kellene, akkor is. Megyek. Mintha már jártam volna erre. És ekkor vége szakad. Csattan az ismerős léckapu. Egy szoba. Ezt is ismerem. Félhomály vize. Mielőtt kitérhetnék, ide torkollik minden. Vizelet és izzadtság szaga. Elharapott beszélgetések. Most, most egészen itt van, érezhetően, tudhatóan a közelemben, amit érzékelek. Túl közel is talán. A dunyha fehér gyűrődései az ágyon, és közéjük süppedve, elvesztetten öreganyám, a mozdulatlan kéz a fehér ráncokon hever, az arc a párnakútban. Nem tudom miért, de alig csodálkozom. Mielőtt letörölné a szél, elmosná az eső, e gyöngye, elhagyott érintés végleg belém maródik. Megfigyelhetném hogyan, az az érzésem, de amikor belekezek, úgy járok vele, mint az álommal. Ha közelít, csak orvul, csak lopva. Tanúja vagyok valaminek, amit képtelenség tanúsítani. Nyomasztó érzés. Most mindattól, amihez pedig közelítenem kéne, távolodom, s nem

tőlem függ ez a távolodás. Idegen, befolyásolhatatlan erő. A bútorokat homály s ammóniaszag oldja föl. Kiürül a mindennapos szoba; foltos, meszelt falak, repedések, pókhálók, korom rajzai. Tájékozatlanul és bizonytalanul állok a szobában a fekete gerendák alatt. Hol is? A jellegzetes füst- és földszagba belekeveredik a szellőzetlen testek, az áporodott ruhák alig elviselhető, nehéz büze. Szinte robbanásig tágul és mélyül a szoba zárt tere. E kímeletlen szagkeverék nekitámaszkodik a koponyámnak, szinte ropog a gyöngé csont. Szemem előtt mintha pity-pang bolyhos ernyői emelkednének, viszi őket a szél. Nem sodródna tovább mégsem. Lüktetve szállnak föl-le egyenletes ütemben, nagyobbodnak, kisebbednek, de jelenlétük nem csillapul egy másodpercre sem. Igyekezetük vad egyhangúsága mintha egyenesen ellenem irányulna. Így van, tudom, érzem. Néha egy-egy karika kilép az áramlás eddig meg nem bontott, függőleges irányából, s elindul a közeledés-távolodás másmilyen, csak hozzávetőlegesen vízszintes síkján. Talán éppen felém? Egyszer csak annyira közel van, mintha mikroszkóp alatt látnám, elfoglalja egészen látómezőmet, csak a széleken szivárog be egy kis sötét, mint amikor tintába ér az itatós sarka. Mindez annyira váratlanul, előjelek nélkül ér, hogy először el se hiszem. Már jó darab ideje küszködöm vele, amikor megadom magam. Mintha a megnyitott ágy verejték- és vizeletszaga enne ki mindent a kép közepéből, az elkülöníthető árnyak és fények világa megkopasztva. Minden jelkép mögött a szagok, de érzékelni mégsem őket érzékelem. Egy mély lélegzet lep el. Közel a hányáshoz. Nyálkahártyámon kemény, apró, tűszúrásnyi ütések; támadni az érzékenyebb pontokon támadtak, de lassan egész bőrömet elborítják. Belülről is. Befurakod-

nak a szervek közé. Elfoglalják minden más inger helyét. Ott túl a halványulás s az erősbödés vonzásában, de még dereng a régi arc. Ráncok, amiket eddig is alig tudtam megkülönböztetni a párnák gyűrődéseitől. Lélegzés szagatott üteme. Mindent fölold. Most ez. Hajtódnak a merev ráncok, bőrön, vásznon egyforma surrogással. Már csak a hang, már csak arra tudok figyelni. Most meg arra. A látvány egészen elveszett. Néha ugyan fölhasad egy-egy villanásra a kábulat, de akkor meg már másutt vagyok. Kétségbeesés. Fal peremét markoló kezek. Erőltlen tiltakozás. Megállt a levegő is. Térdem szédülés remegteti. Lenézek. A mélység eltakarja, de tudom, mi van odalenn, mi vár. Tudom? Ha más forrás táplálja is, szorongásom most ide tapad, ehhez a szobához, ehhez az ágyhoz. Elnehezült lélegzet. Erősen lüktető halánték. Nem is tiltakozom. Enyhe görcskészség. Verejték. Bőröm hol összerándul, hol elernyed, mintha nem is én volnék, aki viselem. Fáradt vagyok. A szoba hűvös. Ez meg egyenest jólesik. Csak ennyi, a többivel már nem törődhetek. Épp avval, hogy elkezdek magamra figyelni, adom föl egészen magam. Amit látok, mintha nem is én látnám. Apám. Egyenesen abból a megfejteni sem kívánt mélységből néz felém. És öreganyám? Igen. Ő is. Ő is. Lüktetve, mindenén átderengve. De apám valóságos, mint egy darab fa, éjszaka jött a vonattal utánunk. Az ágyhoz lép. Lehajol. Keze egy kőnehéz mozdulat nyomán öreganyám keze után nyúl, de hiába. A lüktető gyíkek továbbbrebbenek a párnán, a dunyhán. Most abahagyja. Lecsüng a kéz. A fej előrehajlik. Erőltetett, komikus grimasz az arcon, mintha nevetés ingere csiklandaná. Fölgyűrődik és elcsitul. Nem értem. Az egyik kéz, apám keze, még egyszer, mintegy utolsó lendülettel

kinyúl az ágy felé öreganyám kezéért, de nem éri el, a lendület, az erő elfogyott, megáll, aztán leesik, mint egy darab kő, döglött madár, ott van, mélyen belenyomódva a dunyhába, tenyérrel fölfelé, látszik a vastag, nikotinsárga bőr, a szögletes ujjbegyek. Ismerem, és most mégis annyira messze van, hogy alig hiszem. A bőr alatt hűlt szikrák kékes szilánknyoma. Huzatos műhely, daru lánca, kalapács, kék füst, fogó harap, izzó vas lötyög a láncon. Mintha mindez s talán még több is ennél, eleredne a most ernyedten hanyatt fordult tenyérből. Most mozdul meg öreganyám keze. Gyík ül a kőre. Melegedni? Hűlni?

– Fíjjam, te vagy az? – Mintha énekelne. Újra apám keze.

– Na, micsinyász. – Apám torkából kellemetlen, csukló hang robban elő, aztán abbamarad. – Nincs semmi bajj . . . – Apám arcán föltáncol a fulladt grimasz, de a szája néma. Most ismerem csak föl: sír. Vagy nevet. Ügyetlen ráncok, képtelenek elmondani valamit is. Legjobb, ha nem olvasok belőlük. Megremeg a térdem. A fáradtság vagy az izgalom teszi, nem tudom. Aztán abbamarad. Körül bizonytalan, a tévedés által összekevert jelek. Veszteg maradni ez az egyetlen út, csak sikerüljön. Nem érdekes, van-e mindennek köze a fájdalomhoz, zokogás, nevetés kevereg-e a felszín alatt, fuldoklás vagy föllélegzés lobban át rajta. Körülnézek. Mint éppen szaradó göröngyön a barna páncél, úgy fut szét az arcokon a fáradtság. Az asszonyok kendőben, a férfiak hajadonfőtt. Az állomáshoz vezető poros út. Miért ez jut eszembe? Fúj a szél. Az arcok lezárva, mint a héj; mintha nem volnának, úgy vannak jelen. Összevissza, hanyatt, tótágast, oldalt, állva; jelenlétükben semmi rend, minden a

képzelet henye műve szerint. Néha, hogy itt vannak, abban is kételkedem. Visszhangzó, tompa puffanások, mint ha föld zörögne a deszkapalánkon. Távolodás, közeledés a homály szűk folyosóin a valószínűtlen alkonyi megvilágításban. Talán léptek a nyirkos kövön, talán ajtók csapódása, valaki kopog. Mindenki egyedül, mindenki másutt, más rejtektutak, benyílóok rabláncá végén. A sugarasan szétfutó folyosók elhaló léptek borzolta távolában látom, s nem látom eltűnni őket. Előnytelen hely ez itt, középén, ahonnan kilátás nyílik mindenhová, s ahová mindenhonnan visszalátnak. Valaki más ugyanígy lát engem, egy homályba vesző, reménytelen alagút mélyén motoszkálni. Minden látókör végpontja egyben egy másik közepe is? És fordítva; hát persze, úgy is. Szétszóródunk. Elveszítjük egymást. A bizalom árnyékát szétrágja a homály. Itt egyformák vagyunk mindannyian, semmivel sem erősebbek, semmivel sem gyöngébbek egymásnál; nem zavarunk lefoszlott ábrándok. Egyszerűen. Pusztá arcok. Verejték. Pórusok. Árkok. Szántás sebei. Eső mosása. Szárazság repedései. Elég ennyit tudnom, ami e távolságon átszivárog. Behunyam a szemem. Kimarad egy kis idő, ha nem is egészen tökéletes a hiánya, azért hiányzik. Teljesen ernyedt érzékek, a megfélelkezés legmélyebb árnyalata. Aztán újra kinyitom. És becsukom újra. Egyre rövidebbek az éber szakaszok, s az ernyedtség egyre hosszabb. Kis erőfeszítés, és nem vagyok. Nem túl biztató távlat. Könnyen elérhetném, és mégis mindig elhibázom. Talán, mert nem figyelek eléggé, mert elbízom magam. Az is lehet, így utólag ez látszik legvalószínűbbnek, nem is olyan könnyű, mint amilyennek mutatja magát. Behunyt szemem mögé, a sötétségre bár-hogy is nem akarom, mindig rárajzolódik valami halvány

érzet, a gonddal őrzött ürességet átítatja a mohó képzelet. Egyre tisztátlanabb a játék. Azt veszem csak észre, ott vagyok megint, csaknem ahonnan elindultam.

Hirtelen tör rá arcomra a szél, s elönt tetőtől talpig meztelen ragyogása. Kint vagyok az utcán. Szétfoszló, menekvő esőfelhők. Így tépődik le a félelem is érzékeimről: rongyolódón, foszlékonyan. Egyedül? Átitat a világ közelsége. Nem tudom, hogyan kerültem ide, de itt vagyok. Nem zavar semmi: se öröm, se fájdalom. A falu: holt és eleven tárgyak jelenléte. Kutya harapja a léckerítést, felcsúszik rózsaszín ínye, kilátszik alóla a sárga fog, morog egyet búcsúzóul, aztán visszahull az udvar rendtelenségébe. Egészen arcomig ereszkedik az eperfák csipkés levelű lombja, fölemelem a kezem, beletúrok a laza levelek közé, kezemet gyömölcs nedve éri, nyelvemen az eper édes, émelyítő s a por száraz íze. Mindezt füst ezüstje metszi át, egy váratlan szag. A kékes köd fölszívódik a sötétzölden fénylő levelek közé. Az árok burjánzását homály vékony hamuja szórja be: a disznóparéj, a fostonparéj, a bürök, a lapu, a papsajt mélyen alatta derengenek csak. Mintha vízbe merülnék, úgy merülök el derékig a zöldben. Innen kellene továbblépnem. Ott túl már a gyalogút szilárd sárgaföld-göröngyei várnak, de e tolvó burjánzás nem enged. Egyetlen lendület kellene csak, s most éppen az hiányzik. S, micsoda meglepetés, kilépek, nélküle is. Hűvös van. Más levegő érinti a mellem, az arcom, másutt vagyok. Ahogy szandálom sarokvasa hozzáütődik, fémesen peng lábam alatt az út. Megyek, mintha vezetne valahová. Apám sehol. Anyám? Nem tudom. Ott maradtak, vagy jönnek valahol utánam, előttem mennek? Nem érdekes. Minek törődnék velük, most már minnek? Színek, szavak, mozdulatok, ahogy a véletlen pil-

lanat lencséjébe gyűlnek. Fű bolyha lepi a földet, körül
tömött gyepű, fönt az ég. A kék s a zöld szín oktanul
erős, mintha még egyszer fölizzana a gyöngülő fényben.
S a fekete ruhák. Keretükben az arcok egészen összezsuz-
gorodnak. Távol a dombok. Néhány mozgó alak görnyed-
ten eléjük magaslik. Látnom mindezt öröm apadó forrá-
sa. Nem tudom, miért, de fáj. A torkomon kúszik fölfelé.
Ennyi csak. Kicsit feszíti a nyelőcsővem, a gyomrom, de
azért ki lehet bírni. Aztán vége. Megzördülnek, most
már tényleg, a deszkán a göröngyök, gyomorkorgás buf-
fog a sír fenekéről. Éhséget érzek. A föld nyers, nehéz
illatát tömjénfüst járja át. Mintha egyenest a csontokon
túlról jönne vagy még messzebből. A többi inger lebegve
úszik el: kényes lovak a szélben, megszakítják vágatá-
suk, hogy vízeljenek; a gyászkocsi feketesége, üvegfé-
nye és ezüstcirádái; középen a pap cifra palástja vet me-
rev ráncot, mint a papír. Most kezdek sírni, amikor vég-
képp nem tudom, miért. Könnyű tánc emel testem súlyát
letépni, ott vagyok a levegőbe lobbanó ingerek között.
Mintha hirtelen minden széthasadna: szín, alak, fény,
árny; nevetés, sírás egyforma tájai a szélben. Átjuthatok
rajtuk, de hova?

*Porba tér a por,
Bilincse lebull.
Lelkem égbe száll,
Hozzád Istenem.*

A hang a többi magányos érzet között magányos érzet
maga is. Nem éneklel senki. A semmiből buzog. Kehely
csillogása. Füst habja verdesi. Nincs a tárgyaknak élük,
súlyuk, alakjuk, minden viszonyokká vedlik csupán, egy

bolond és tompa játék rejtjeleivé. Kiejtem a kezemből. Elgurul. Keresni próbálom. Késő. Elveszett. Ennyi volna csak? Nehezen nyugszom bele. Úgy teszek, mintha tovább keresnék, pedig már nem. Kudarccal és düh táplálja sirásomat. De, ha kárpótlás ez valamiért, őszinte vagyok legalább. A könnyek szétmázolódnak az arcomon. Úgy rendezem a részleteket, így utólag mintha még ehhez is volna jogom, hogy eligazodjam közöttük. Ismerem őket, ha semmit nem tudok róluk, akkor is. Akármilyen tesztet az érzetet, akár a sirás megvilágítása, akár valami más, most mindegy, nem törődhetek vele. Orvosi műszerek egy tálcán. Válogatok közöttük. Sajnálom, hogy nem rendezte el őket a szokás, ha meg mégis, azt én nem ismerem. Mérlegelni és dönteni, most erre nincs idő. Ha volna, akkor meg biztosan belezavarodnék. Így hát a jobb. Csak elveszem, amit kezem ügyébe ad a véletlen. Nem mindig a legszerencsésebb. Bárhogy is történik, a hűvös érintés megnyugtat. Mintha a titkaikkal jutnék máris egyezségre. Átfut a fény a pontos, hideg, könnyű tárgyak halmazán, a tálca üvegén, túl és túl és egyre megszébb. Törékeny, az jut eszembe. Feszélyez, hogy tudom. Túl óvatos vagyok. Mindaz, aminek eddig játszva neki-vágtam volna, most visszariaszt. Nem mozdulok, arra várok, hogy elmúljanak e mesterkélt vigyázatosság percei, órái, napjai, évei. Szeretnék túl lenni pedig. Bár nem olyasmivel van dolgom, amin csak úgy áthaladhatok sértetlenül őrizve meg magam, kiderül, képes vagyok, még ilyen megkötések árán is, a cselekvésre. Mintha éles kést ejtenék el. Kihull a kezemből. Zöld fű melle fogadja be, rozsdát locsol rá az eső. Nem az vagyok, és szinte sohasem, aki még az imént is voltam. Úgy kell éreznem, jelenlétemnek ez a szorongás az ára. Mindegy, túl sok, vagy

túl kevés, meg kell fizetni. Nem törődhetsz vele, nem latolgathatod, megéri-e. A fekete kendők, ruhák alatt nehéző fölismernem bárkit, ha fölismerem, sincs semmi hasznom belőle. A hangok megbízhatóbban igazítanak el, mint a látvány. E végig hallható, szaggatott hüppögés kútja ángyom. Teste szinte nincs, mintha egyenesen a hang fészkelne a ruha mögött, a puha szövetben, olyan üres; csak a motozás kéz nélkül. Talán még jól is érzi magát. Mire emlékeztet? Mintha emlékeztetne valamire. Én is érzem néha ugyanezt, alighanem álmomban. Arra mindenestre ez is elég volt, hogy megtudjam róla, mennyire kellemetlen. Túl lenni rajta! Nem tudom, ő ugyanezt érzi-e. Valószínű, hogy nem. Ha csak részben hasonlót, már szerencsém van. Könnyen találgatok, úgysem derül ki soha az igazság. S ez jobb, mintha tényleg igazam lehetne, puhább fészkek és megnyugtatóbb. Bólogat. Még a bőr is működik, leplezi, ami mögötte van. Amikor felém fordul, mintha fűrészpör nyikorogna a nyakában. Az az érzésem, a pamutpuha testben nincs semmi rugalmasság, úgy maradna, ha behorpasztanám. Azért nem teszem. Félek tőle, hogy nem csak képzelgés. Látom a horpadásokat, pedig nem emlékszem rá, hogy megérintettem volna valahol is. Nem. Mégis a gyanú szikrája közöttünk; s amire kialszik, már elválasztott. És nem juthatok vissza többé, talán az emlékezet által se már. Hogy is volt, kezdem, és máris nem tudom, merre induljak. Utak nyílnak előttem összevissza, nemcsak előre, vissza a múltba, s a jelen síkján is mindenfelé. Mintha kétségbe vonódna lassan az is, itt vagyok. Az elmozduló alak mögül mások tűnnek elő. Közelebbiek, fontosabbak, de már nem érdekel. És mindenén túl az ég tudatlan háttére. A férfiakon öltöny, fehér ing, kalap, az asszonyokon szoknyák

teli csokra, fekete blúz, kendő. A látómező absztrakt felosztása kibillen. Pedig egyszer már megtaláltam. Ugyanaz a fekete-zöld ritmus, bármerre nézek. A levegőt is belengi a festék furcsa, évszázadokat túlélő illata. Beszívom mélyen, ez beszél most a többi érzék túl nyers ütései helyett. Mint friss hóra erős vér, zöld fröccsen a feketére megint és megint. Égő dombok az ég kékje alatt: egy más világ. Ellátok-e odáig? Nem, most nem tehetem. Tudok róla, s ez is elég teher. Ha átcsapnak rajtunk, innen csapnak a szél hullámai. S ezt érzem. Zakatol a tágas megszeszesség dobáló dombokról le, völgyekből fölfelé. Tenger-ütem. Ha igaz, más szándék, más véletlen nem érinti, csak önmagáé. Ami alakul itt, kívánság és esély nélkül alakul. Azt hiszem, látok, és fölruházza és megfosztja jellegüktől tekintetem a tárgyakat. Beérjem ennyivel? Ha rám volna bízva, beérném. Persze nem biztos, hogy vállalhatom a kockázatot, hogy ilyen véglegesen eldöntsek valamit. Szeretném, hogyha megmaradna a boldog nem tudás, hogy bátorságot adjon. Lehet a vakság is határozott. Csak semmi könyörület. Még mindig zuhog a föld, énekel a pap. Vége. Most van vége. A bokor mentén veti le palástját, mintha félre menne csak úgy egyszerűen. Ministráns fiúk: lecsúszott zokni, kopott könyökök kabát. Az ing szalagját a sekrestyés oldja ki. A ráncok közt soká matat a tömpe ujj. Aztán lehullik ez is, a fehér ing, a fűre. Az egyik fiú veszi föl. Összehajtani már ugyanaz a vaskos kéz hajtja össze, amely a ráncok közt bujkált még csak az imént is az összekötő madzag után; karra veszi, mint egy szabó, a cifra palást fölé. Megcsörren a csengettyű, a füstölő, csattan a kertkapu, ahogy sietve kilépnek. Elmentek. A fizetést, ki intézi a fizetést? Érthető mondatokra bukkanok a morajos suttogásban. Ritkásan

oszlik szét a szélben a tömjén itt maradt illata. Mikor már nem ismerem föl, érzem akkor is, itt van. Áttűnik a fű, a föld sokkal erősebb szagán: megráz és elsimit. Még itt vagyunk, de alig. Tétován lép mindenki ide-oda halottai között. Én is velük, de még egészen tájékozatlanul. Most, hogy szétszéledt a tömeg, meglátom a sirt; ragacsos, sárga göröngyök, a fejfán koszorúk, papírszalagok, lilák, feketék, s füstszagú levelek zörögnek a szélben. Az eltűnt nap maradék fénye sárgásan ereszkedik közénk. S az ég, a zöld eleven nyersesége idetolakszik megint közeink; már nem is ellenkezem.

Egy arc sárga homokomlás-közelsége, mintha onnan túlról nézne vissza, pedig tudom, érzem, valóságos; napfény csorog le rajta, mozgás lebegteti, gyűri a tér homorulatai, domborulatai alá, fölé. Nagyanyám. Öreganyám. Ha külön megegyezés nem köti ki másképp, mind a két szó ugyanazt jelentheti. Egy üveg játszik velem, nem tudom, áteresztí vagy visszaveri a fényt. Tükörképet mutat, vagy átlátni enged egy másik térbe, ahova nem szabadna. Sárgult papírba burkolt koponya, a bőr még gondosan takarja a csontokat. Előrehajol. Az ajak fölött most látható az ősz pihe. A szem fölé kiugrik az erős szemöldökcsont. Én is megtapogathatom ugyanazt a homlokom fölött. Kicsit viszolyogtató, hogy ilyesmik jutnak eszembe. A bőrre kendő árnyéka rajzol ívet. Visszatérek hát. Az arc most mozdulatlan, akár egy fénykép. Fény szivárog a színekből: a kendő feketéjéből, a fehér petytyekből, a bőr sárgájából. Kicsit fölnyílik az ajak, a fogakon megcsillan a nyál. Aztán újra becsukódik, szorosan össze, egymáshoz gyűrődnek a ráncok. A mozgás hívja az eredeti arcot. Hátrafordulok, hogy találkozzunk, de akkor már senki sincs ott. Senki. Eltűnt. Félek, mire visz-

szafordulok, üresen ásít a tükör is. Magamra maradok egészen. Ki tudja, talán az volna jobb. Semmi, csak a tömjén szétszakadozott füstfoslányai. És a szél, ahogy lecsap a távoli dombok felől. Elképzelem, ha megfordulnék, ez nézne vissza rám, ennek kellene visszanéznie. Fehér, ezüstös villanás hasít az üres égbe. Nincs kedvem látni mindezt, de visszafordulok, ha nem akarom is, a mozdulat már elragadott, és nincs ellene mit tennem. Behunyom a szemem. Így aztán semmit se látok. Lassan nyitom ki, nem is nyitom, elernyed magától. És ugyanaz az arc, de a temető, a szél, a tömjén, az üres ég háttére előtt. Mi ez? Nagyanyám. A fölismerés meleg árama önt el. Nem tudom, miért örülök ennyire neki, de örülök. A huzatos háttér is visszahúzódik lassan a képzelet nyitott pillanataiba. A pitvarban vagyunk, a diófa árnya alatt. Homály fogja föl a mozdulatokat. Lehuppannak belé, puhán, mintha porba esnének. Közel kerültünk. Mennyire közel! Rám emeli a szemét. Egy pillanatra kisimul az arca, kiemelkedik a ráncok redői közül. Szembogara mint egy sárga üveggolyó, mélyén a fénytörés szirmai. A szem fehére. Aztán a falé. Leereszkedik a szemhéj, az arcot visszaveszik a ráncok. De a fej nem csukódik le, megmarad a fölemelkedés félbehagyott mozdulatába fagyva. Szembenézek vele, a behunyt szemekkel, bátran. Semmi titok, most már nem nehéz. Tudom ki, ismerem eleven gesztusait, és mégsem kell váratlan változásoktól tartanom. Olyan, mintha halott lenne. S ekkor megint az az elszüllyedt arc rémlik föl előttem. Szerencsére most, ahogy megrángatom a kötényt, elszáll róla az álom. Hát persze, csak aludt.

– Mama!

– Na, möggyütté?

– Meg. – Lehajtom a fejem. Cipőm orra. A moha ette téglák. Tekintetem bizonytalan lencsége ide-oda mozog.

– Oszta sírtá-e? – Érzem a szemrehányó hangsúlyt. Tudja, hát persze, tudja már. Szekrényajtó, selyemszag a szobából. Ott vetkőzik, öltözik vissza a keresztanyám.

– Igen. – Eltakarom a szemem.

– Pedig aszontad, nem fogsz sírni.

– Nem.

– Dehonnem, én emlékszőm rá, hogy aszontad. – Nem emlékszem, hogy mondtam volna, mégis lelkiismeret-furdalás kínoz. Aztán meg egészen közömbösen villan elé a kép, ahogy a verandán fél térdre ereszkedve, egyik kezem a szívemen, másik ég felé emelve éppen azt fogadom . . . – Nem szeretöd, aszontad, akkor minek sírná. – Ajkam merev, egész a sírás görbüléséig feszül, de nem sírok. Most elhallgat, megfogja az államát, és maga felé fordítja erőszakkal a tekintetem. Ennyi elég is, hogy sírva fakadjak. – Hát szeretöd mégis, szeretted? – Ha volna mit, se tudnék válaszolni már, a sírás vad örvénye annyira féktelen erővel forgat, hogy szinte szédülök. Valami öntudatlan kábaság egyre mélyebbre nyom. S ahogy fölnézek innen, e haldokláshoz hasonló sűrke süllyedésből, látom a lámpafényű szem együttérző villanását, s érzem, hogy az érdes tenyér fejemet simogatja, arcomat a rossz szagú köténybe vonva. – Ne sírj, na, ne sírj! – Annyira távolról indul a hang, mintha nem is hozzám szólna, aztán végül a legmélyebb tónusokig megközelít. Elérzékenyülök. Mennyire könnyű ez most. Melegség fut át a bőrömön. Nagyon gyöngé vagyok. Abbahagyom a sírást. Nyomban utána kihül a levegő. Borzongás. Sokáig reszketek így. A meztelen, a védtelen bőr egymagában. Szégyentől érzéketlen testem meg se mozdul. Amikor aztán mégis cselekszem, akaratom ellenére, vagy

még inkább akaratomon kívül teszem. Csupán a tekintetem mozdul el. Nevezhetem ezt cselekvésnek? Mindegy is talán. Nem, nem keresek semmit, a bizonytalanság készletet, hogy másba fogjak. Elveszítem a tekintet útját, lengő fény, bazárárúk halmaza, padlásillat, nyárcirádák, kutyabunda mocska. Hol vagyok?

Milyen hosszúra is nyúlhat egy délután! Idegenül koppan minden zaj, mintha egy-egy tévedés eredménye volna, s nem igazi alkatrésze a világnak. Ellenállásom, érzem, ugyanígy pereg el. Ami megmaradt belőle, idegen, mint a megszáradt sár, pattogzik. Vége. Az vagyok, aki nem akartam lenni. A nyári konyha sárgafődjé kimázolva, locsolva. A bordó falon fröcskölés kék mintái. Nagyanyám ott guggol közepén. Krumplit pucol. Előtte dézsza, jobbról kosár. Kintről nézek be, s olyan így, mintha nagyon messze lenne. A délután, mint egy befőttessüveg, hirtelen dongani kezd. Talán darázs szállt bele. Huhuú bzmm, huú bzmm, hu huhuú bzmm... Feltört dió. A disznók vadul üvöltenek. A moslék már a tűzön fortyog. Kificamított szót keresek. Békülékeny. Morog és sárga tűz üt ki a szeméből. Harangoznak. Egy-egy erősebb kondulás föl is kapaszkodik a völgyből. Köhögés. Most visszacsúszik. A kertek alatt, a templom felé szántás kipállott rögei. Most, így visszanézni könnyű, de amikor szembeszegül, mint megannyi kemény rugó, veled a szél, a kerítések, a fák, az út maga is, nem erre gondolsz. Tehén bög, visítanak a tyúkok, és még a megnevezhetetlen zajok sokasága. Bábel. De itt vagy itthon. És ő is, nagyanyám. Szémmel láthatóan nem zavarja, sőt, talán még kedvére is van. Egyre mélyebbre fészkel magát ugyanazokba az apró mozdulatokba. A gyűlölet is gyorsan elvirágzik, akár a csillagszóró, de közben fényt vet az

arcra, amely a közelébe kerül. Fény: olyan rövid csak, mint a magnéziumvillanás, de így is többet mutat, mint kellene. Kézzel nyomja szét a főtt krumpli gumóit, keveri közéjük a korpát, a vizet. Mintha sarat kavarna, belemarkol a sárga kovászbába, kicsúszik ujjai közül, újra belemarkol, újra kicsúszik. Törzsével is segít, aprókat ing előre, hátra. A sár egyre sötétebb lesz, és egyre széjjelebb kenődik. Az öntöttvas lábason világoskék a festék, s ahonnan lepattogzott, ez a nagyobb felület, óriás fekete foltok vakoskodnak. A mozdulatok, mint egy gép, forognak tovább, s közülük ugyanaz a már ismerős sárga szem világít, csak hogy most nevet. Megérttem-e? Közben a moslék meleg vizében egészen föloldódott a korpával áttört krumpli: csatakos, barna kanálishé. Elkészült. Párolog, ahogy a vödörbe önti, s elindul vele a disznóól felé, az udvaron át. Nem látom magam, és ez most zavar. Termet, arc, ha rögződhetne belém, ahogy itt állok a nyárikonyha ajtajában, akkor megnyugodhatnék benne, hogy egyszer máskor, alkalmasabb időben esetleg visszaidézhetem mindezt, gondolhatok rá, magamra, s nemcsak arra, amit látok, amit cselekszem s nem cselekszem, amit eltemet e tétova állapot, arra is, de hiába. Kicsit lehangol, hogy ennyire tehetetlen vagyok. Mert az vagyok. Ez a mai nap is csak része a következményeknek. A moslék habosan ömlik a vályúba, a disznók egymást feldöntve, harapdálva vonaglanak fölötte, csúszik, dobog a palló, szuszogás, fröcskölés, vinyogás, sárga fogak. A kerítésen, a disznók hátán, mindenütt csirkék nyüzsögnek a szétfröcskölődő moslékban; szárnyukkal verdesnek, tépik egymást fölötte, ha lehull valahova egy-egy magvasabb csepp. Nagyanyám már nincs ott. Elnyelte a lassan megérkező homály. A kuko-

ricával csörög: pi, pi, pi, pi, pi, pi. Bőg a tehén. A tyúkok, csirkék már a sajátjukat eszik. Tollerdő kavarog. Lucerna, széna. Érzem. Nagyanyám a fejőszéken ül összekuporodva, s egyik sajtárból a másikba szűri a tejet.

– Esse kerül a menyországba, a' biztos. – Csak úgy magának mondja, de azért nem sajnálja, hogy hallom én is.

– Miért?

– Hajaj, vót büne ölég.

– Mi?

– Nem látták azt templomba', talán még húsvétkor se.

– Megborzadok.

– Nem ért rá.

– Mit védöd, nem attak azok neköd sömmit.

– Attak.

– Osztán mit?

– Szöllöt.

– Azt a savanyú otellót.

– Meg körtét.

– Fostos vót az is.

– Jó körte volt.

– Jó, hát persze hogy jó. Mégiscsak mögha't. Sajnáni kő, akármilyen vót, mer még mögver az Isten.

– Én nem sajnálom. – Megszédülök. Most emlékszem vissza, hogy tényleg mondtam már ezt régebben is. Bor. Este. Vacsora. Esztelen fény vetődik be. Nem férek meg magamban. Tompa idegzsongás kétsége rángat. Egyszál, visszhangos nevetés. Mintha hajszoálnának, egészen olyan. S ahogy kimondom, huzatos kapualjba tódul az egész család. Kutya csahol. Lövések. Mintha elájulnék, becsukódik az öntudat könyve. Nem nyitom ki, nem nyitom ki. Miért ez a heves megbánás, amikor mindenki helyesel?

– De sirtá.

– Mindenki sírt. – Úgy mondom, hogy ne is értse. Miért teszem, amit teszek, nincs magyarázat. Megérti mégis. Olyan gyorsan csattan az újabb kérdés, hogy szinte megbénulok.

– Csak azért? – Felelni kéne. Irtózatossá kényszerít érzek, de képtelen vagyok megszólalni. A rosszullét környékezik, pedig semmi bajom. Még látom, a sárga szem lámpája ahogy kialszik. Zuhanok. Sötét, csönd, síkosság. Aztán már ennyi se. Csak nem a halál? Megréműlök, ahogy földereng tudatom legfenekéről a szó.

Vissza, az emlékezet mezsgyéjén visszatalálok. Ünnepe van, reggel, süt a nap. Felé fordítom az arcomat. A verandán ülök. Az asztalon reggeli. Szememben még az álomság homálya, de szétfoszlik könnyedén. A nyers napfény fölmutatja a tárgyakat. Azok ellenkeznek ugyan – élük begömbül, sarkuk eltompul, behajlik az oldaluk –, de nem sok eredménnyel, ellenkezésük csak pillanatokig tart. S amint tisztán és szilárdan kirajzolódnak, háttérbe is húzódnak nyomban, elkerülik a figyelmet. Arcomon még a mosakodás rosszul letörölt vizes foltjai. Lábammal harangozok. Rám szólnak. Mellettem a padon, szemben az utcával nagyapám ül. Kétoldalt egy-egy széken keresztanyám és nagyanyám. Háttal az utcának, szemben nagyapámmal és velem, ahol rendesen senki sem ül, most apám és anyám foglalják el a helyet egymás mellett a szobából külön e célra kihozott székeken. Bármennyire is vakító és teljes a napsütés, őrzik magában az éjszaka közele, harmatos hidegét. Bőrömhöz közelít. Megborzongok, bár egészen nem ér el. Nagyapám most kenyeret

szel. Tömpe ujjak. Óvatosan mozdul a kés, lesöpri a hamut. Zöld uborka, szalonna, sonka. Az asztal közepén egy lábasban kávé. Merítünk. Elöttem nagy, piros bádogbögre. A zománc alól itt-ott fekete égés nyomai látszanak. Habzik a kávé. Kesernyész maláta, tompa tejíz. Cukor. A kenyér héján a kemence maradék hamuja. A kenyeret a kávéba tördelem. Kanállal nyomkodom le, kevergetem az úszkáló darabokat, míg meg nem szívják magukat, el nem süllyednek. Eszem. Abbahagyom. Elkezdem újra. A kávé és a napfény rövid szakaszai. Mint ha egyedül volnék közöttük. Mögöttem hétköznapiok hosszú sora. A veranda megint. Átlátok a mán, mint egy kerítésen. Tegnap? Tegnapelőtt? Magam hozom ki a reggelit a nyári konyhából, piros bögrém a moslék öntöttvas fazeka mellett. Ülök. A lábam lóbálom. Élvezem, hogy nem szól rám senki se. Nagyanyám valahol az átlatokkal bajlódik. Keresztanyám, hol lehet a keresztanyám? A műhelyben cseng-bong már nagyapám kalapácsi. Gyorsan nyelem le a reggelit, ismerős, avult ízek. Mintha ruhát ölténék. Csapom az ajtót, a kertkaput. Szikrázó, füstös falak. Ló nyihog. Vas csöng. És itt bezárok, mint egy szobaajtó. Vége van? Igen. Már befejezték a reggelit. Apám, anyám sietve állnak föl, tolják ki maguk alól a széket. Keresztanyám, nagyanyám hordják le az asztalt. Törölgetnek. Keresztanyám szinte a kezemből kapja ki a bögrét. Előkerül a bőrönd, szatyrok, kosarak. Egy piros-fehér vászonszalvéta, benne dió. Egy másikban bab. Újságpapírban szalonna. Ugyanaz a levert szegélyű, kopott papírbőrönd, spárga, drót tartja össze. Apám a drót híve, szereli. A kosár vászonszalvétával van letakarva. S egy szatyor ugyanúgy. Fölállok, visszaülök, elindulok, megállok, nem találok a helye-

met. Elutazunk? Lehet. Dehát akkor miért nem mondta ezt eddig senki? Tudhattam volna, hát persze, tudhattam volna, ha akarom, de nem akartam. És most tessék! Disznóólak, repedt betonvályú, a ganyélé fekete tócsái, csípős szaga, s mindez a reggel szokatlan, törekeny fényébe mártva; s a kert, a levelek szürkék a víztől, a legkisebb érintésre bőven ömlik belőlük a harmat, a fű is fehér vízcseppektől szikrázik. Sígni kéne, szorítása már a torkomban, de még nem olyan erőszakos, hogy valóban meg kéne adnom magam neki. Itt vagyok. Fölöttem a körtefa leveleinek opálos fénye. És egyre tágabb, egyre elevenebb mélységekbe süllyed a reszketés. Kinyújtom az ismert, bő csatak felé a kezem, de már nem érem el.

Gőz gomolyog. Közénk csap, elvlaszt sisteregve. Örökre? Ezt érzem most. A vonat. Olyan hirtelen jut el hozzám a felismerés, hogy megszédülök. Meghal. Fulladásig a rémület. Sírok. Soha többet. Hogy soha többet már? Nem mondom ki, de érzem mindannak a hiányát, ami van. Negatív színek, formák félelmes tánca. Nem, az nem lehet. Forog, forog velem. Megáll. Igen. Mintha zuhannék hirtelen. Nincs. Ez tudatosul. A többi mindegy is talán. A látvány s a belső lüktetés összekeveredik, fehér gőz, meszelt falak, s még annyi minden; mintha láthatóvá válna, amiről nem tudni szeretnék. De messze van! Örvény a semmiségbe, hogy milyen áramlás örvénye, azt nem tudom. Levegő után kapkodok. Kifut a vonat a rezzenéstelen nyárfák közül, de a távolodás pontos részleteit nem érzékelem. Egy elvont eszme él bennem, ami túl durva és túl finom ahhoz, hogy vonatkoztatni lehessen bármire is. Nem tudom elképzelni, mit jelent az, megyünk valahova, megérkezünk valahova. Anyám ugyan folyton erről beszél, de a szavak nemhogy elindí-

tanák, de megállítják a képzeletem. Vissza! Vissza! Vagy még ezt se? De nincs más választásom. A vonat lassú, de biztos zökkenői elkísérnek. Megnyugtat, hogy ez legalább olyan, amilyennek elképzeltem. Elmegyünk. A zökkenők, a dobogás egyre jobban felgyül mögöttem. Egyelőre nem tudom, mi lesz, mi lehet a vége mindennek. Nem tudom. Ha visszafordulnánk, még másképp lehetne minden. De már akkor sem úgy, ahogy folytatni szerettem volna. Úgy soha többé. Elmaradt, ami elmaradt, és jelenléte már megismételhetetlen. Volt, és ennyi az egész. Nem kényszerít semmi és senki, mégis úgy történik minden, mintha kényszer bonyolítaná. Ez is csak egy a jelenléttelen, zavaró részletek, mellékkörülmények közül. A lényeg az, ami megtörtént. Megtörtént s nem élhető át újra úgy, mintha nem történt volna meg. Hogy mindez mit jelent, azt most nincs erőm fölfogni. Annyi minden zavar, hogy nem tudom elsorolni, sőt, még megfigyelni sem. Mindenesetre elképzelhető, hogy akaratomtól, szándékaimtól, tévedéseimtől függetlenül is minden ugyanígy bonyolódna, de semmi értelme sincs, hiszen ha ez a helyzet előállhatna, képtelen volnék ellenőrizni, ha nem léteznék, nem létezne semmi se számomra többé. Szeretnék tudni valamit, amit nem lehet. Amit eddig ismertem meg a világból, elég bizonytalanul igazított el ugyan, de eligazított valahogy, most azonban ennél is kevesebb, amire ráébredtetek az eddigi tudást kikezdő kétségek, mondhatom-e a hivalkodás látszata nélkül, a teljes tájékozatlanság, a megsemmisülés esélyeivel kell számot vetnem; s itt nincs helye tapogatózásnak, óvatoskodásnak. Lehetetlennek tetszik, hogy megértsem, mi történik velem, még csak egy – legalább a magam számára – elfogadható hazugságot sem tudok kiválasztani a sok közül,

ami körülvesz. Egyáltalán, bármiféle elhatározásra képtelen vagyok így, hogy már előre látom értelmetlenségét. Lehet, hogy lesz majd idő, amikor egyszerre mindent csorbíthatatlanul megértek, de alighogy elképzelem, már nem kívánom ezt se, túl nagy fény, túl terhes tudás. Talán a védekezés ösztöne akadályoz meg abban, hogy túlzott energiát fordítsak a tisztánlátás felé való reménytelen törekvésre? Ha egy kevés fény be-beszűrődik, mert beszűrődik, a vonat zakatolásán át, félálomom deszkarésein, az a múlt fénye, nem a jövőé. Látom, mert láthatom, a diófa lombját ismét; érzem, mert érezhetem, a megemészthetetlen, keserű illatot, ami késként vágja át a langyos, porízú estét. Falu. Bozontos fű. Látni vélek valakit, aki nincs, az ablak már egészen eltompult meszeségében, napszíta arc, szőke haj, az ingen világoskék-fehér csíkok. Talán csak nem én vagyok?

És aztán az elrobogó vonat, a fekete, olajfényű, vaszagú test egészen közelről, nyomában villámló ablakok. A por langyos, puha szőnyege. Fürdésből jövök éppen. Nyár. Izzó meleg. Gyaloglás egyedül. Kihagy. Mögöttem a folyó: sárga víz, lassú örvények, tollak, virágszirmok, pitypang pelyhei, iszapos tócsák a parton. A víz édeskés illata, mintha egy lánytestre hajolnék közelről. Víz, sár, ázott virágszirmok. A nap szinte szúr, bizsergő melege befészkel magát a bőr alá, az izmokba, a vérbe. Fönn a foszlányos égen, ahogy hanyatt fekszem, hirtelen meglátom ezt is, szintelen felhők foszlányai. Messze, mint még sohasem talán. A meredek partot, a kiszélesedő katlant vörös cigánykóró s hamvas bürok növi be. Forró susogásuk egészen a közelemben nyomul, hogy szinte visszafojtja a lélegzetem. Ez az. Komló fut föl. Őserdő meleg párája. A szél, a légnyomás távoli terhet

ahogy cipelik, meg-meginganak a bokrok. De itt körülöttem nem érződik ebből semmi, a mozdulatlan levegő üvege mögé húzódik minden zavaró mocorgás. Míg fölfelé, fölfelé szabadon lobban a tekintet. Fölkelek. Ismét lemegyek a partra. Tédig ér a víz, erős, örvényes sodrában mégis reszketek. A dús part meredek szemellenzője között, a víz hátán messze siklik a tekintet. Fahíd. Idehallik a dobogás, mintha fölöttem csattogna át a szekér, az aratók lépései itt dobognak, s a forró pelyva és a por mintha a hajamba szóródna egyenest. Ahogy elül a zaj, félelmem újra visszatér. Belső zsongása fölfedezhetetlen forrásokból táplálkozik: bogár zúg, váratlan loccsan a víz. A durván botladozó örvények fölött mintha valaki megállna, nem tudom. A víz eleven test, lábamat markolja, és nem enged. Az ég is, amilyen változatlanok tetszett nemrég, most olyan hirtelen sötétül el. A nap a katlan peremére csúszik, sötét, tovább, és nincs erő, ami visszatarthatná. A bozótos réseiben új színek, új árnyak. Az ing gyöngyöző bőrömre tapad, amikor fölveszem. Már a katlan peremén állok, onnan nézek vissza a hirtelen fölmorajló sokaságra. Lányok sikongatnak. Legények csörtetnek bele a vízbe. Ló horkan, ahogy vezetik lefelé a lejtőn. Mindez már eltűnőben. Az erős testekről a meztelenség mintha távoli visszhangként verődne vissza. Elbukik. Már az út porát rovom. A fű finom hullámai kicsapódnak az útra. Tarajuk kékes villanásában, ez már az alkonyat előjele, virágok. Idáig ér keserű illatuk, úgy ér idáig, mint a só. Lepereg a dülőút bársonyos porára. Két keskeny, kerekék törte csík, úttalan út vezet a vadon réten át. Fekete bokor, egy karcsú ág nyúl ki belőle, a szárazság letépte róla a lombot, mereven ing, ahogy ráül egy madár. Mintha titkos lendület vinné őket, így hin-

táznak bokorról bokorra az álmos madarak, csivogásuk egyszerre lobban föl az este kotlósszárnyai alól. Néha elnyúlik hosszan, fájdalmasan, mint a szekényekergés, máskor beleszaporáz, mint a sietős tilolófa. E békétlen, hullámzó dal fölött az egyre közeledő ég, már-már karnyújtásnyira. Fenyegető, fényes vidraháta arcomhoz ér. Futok. Előle? A szabadon ki-kibomló szél fölkapja lép-teim porát s kiteríti messze a hullámzó fű fölé, s itt robbant aztán elő, majdhogynem a semmiből, a mozdony. Lihegés. Bilincs és messzi csönd. Aztán az út ismert szünetjele. Elcsattan az utolsó kocsí, megyek tovább. Távol a falu sáros fénypontjai. Egy sziget a hűvös, sötétséggel teli tájban.

Külön fülkék, csak a homályos kocsifolyosó fúzi össze őket. A lámpa állandóan ég, járkálnak: dülöngő árnyak. A függönyt össze lehet húzni, a villanyt le lehet oltani, lassan ez következik be, beszűkül a fülke gyéren sugárzó vészlámpája alá minden. A körvonalak éppen hogy kirajzolódnak, a többit fölszívja a homály. Az ablakból az éjszakára látni. Egy lámpa úszik. Gondos munkával megfejténém, s ekkorra vége. A hiányos közöket, a megtört árnyalást, az elhagyott körvonalakat azért kiegészíti valami. Nem biztos, hogy én teszem. Anyám feje hátra, a koszos támlára nyaklik, a szája tátva, bűnös sötét szivárog belőle, s rossz sejtelmeket ébreszt. Megriaszt ez az öntudatlan, zsíros, szinte horkolásba forduló szuszogás. Apám a másik sarokban, feje mélyen lecsügged, egészen a térde közé, a haja kettéválik, és zavarosan összekócolódik. Idegenek. Egy ceruza útja, ahogy föl villan az álmok közötti rések valamelyikében, A nemrég még üres papír megtelik. Képzeletemnek szinte semmi dolga, a fényes, fekete tónusok mindent elmondanak. Kibonta-

kozik alóluk, aminek ki kell bontakoznia. Az előtérben lakótorony. Oldalt, balra hátrafut a főszárny. Néhol kisebb kiszögellések törik meg. Az előtérben lombok. Aztán valahol egészen váratlanul ismét az épület bukkan elő. Részletek. Hihetetlen makacsság hámozza ki a már létező tárgyakat. Ez is esti kép. Az ablakokból fény vetül a parkra.

– Kész van. – Egy arc. Ki ez, és hogy kerül ide? Félém fordul. Rövid, szőke haj, jellegtelen szemek. – Tudsz-e ilyet? – Honnan tudja, hogy én is rajzoló? Anyám, hát persze, ő mondta meg. Fölébredt, és... Miért kell mindent elmondania? A szégyen és a harag könnyörtelenül a torkomba mar. Tehetetlen vagyok, kiszolgáltatva neki, és nincs semmi menedékem. Megaláztott.

– Nem.

– Mit szoktál rajzolni?

– Semmit.

– Hát dehogynem – vág közbe anyám.

– Mutasd meg!

– Nincs nálam.

– De van, csak szégyelli. – Elönt a düh. Remegve tiltakozom.

– Nincs. – Hiába, már a bőröndben kotorásznak. Kétes mozdulataik belesüllyednek az egyre gyöngülő, ragacsos lámpafénybe. Az öntudat következő felvillanása: fölállok, az ablakhoz megyek, és kinyitom. Éles világosság ömlik az arcomba. A szélfúvás bőröm alatt zizeg. Egy állomás egyetlen rándulásban, aztán az egész fásor. Megállunk-e valaha, valahol? Mintha sose érhetne véget, nekilódulva az éjszakának olyan ez a rohanás. Fékek. Kivilágított peronok. Ahogy elénk mászik, olyan

lassú, hogy szinte áll. Láncok, ütközők – végigrándul. Tülekedés. Távol a mozdony dohog. Induláás! Újra megyünk! Az állomás ugyanúgy úszik ki, ahogyan jött, az éjszakából. Kihajlok utána. Máris mennyire messze van! Várok. Pedig csak másodpercek teltek el azóta. Beköszönt megint a fárasztó zakatolás, az egyhangú szél. Az éjszaka, mint a vihar. Fölhúzom az ablakot. Odakint a távolodás néma meséje. Elfordulok. És idebent?

Sárga gyűrődések. Valami jelentéktelen mozgás rendezi el őket, de hogy miféle, nem tudom. A sárga bőrsége megered. Egészen gyér világításban. Magára hagyva. Üveg alatt. Okker és citrom. Kukoricacsövek. Csak egy részlet, de az egészet befolyja. Sárga visszfény egy ing ráncaiban. Pokróc. Arc. Miféle igazságtalan sietség hajt tovább? Megyek. Színről színre, és veszttem el őket. Az utolsó lépés mélyén egy olyan megfélemezés ígérete, amiről álmodni is csak néha mertem. Meseszó parázs fészke fölött egy arc. Egyszerre a mozgásban s a mozdulatlanságban. Áttetszik, mint vízen a kő. A kavargás, a láz amit szít, amit földidéz, te vagy. Én vagyok. Mindig és mindenütt. No persze, mert miért is tagadnám, nem egészen véletlenül. Nem. Ócska papír, rajta az ázás térkép-foltjai, hólyagok púpja. S mintha még túl volna ezen is, amit keresek. Mindig egy távolabbi ígéret, ami szétfoszlik, amikor közel kerülök ahhoz, hogy megtaláljam – s mindez az átalakulás már a képzeletemben végbemegy. Egyre többet tudok meg. S ezek az ismeretek elmosásuk menthetetlenül az élményt, amit keresek. A sarokban ülök, s rázkódom a haladás ütemére. Szemben ugyanez az ütem ringatja hibás keretével együtt a képet: kukoricahántás. Fejem lehajlik, alig bírom, olyan nehéz. Mi lehet ez? Talán a szél, talán az elhagyott semmi messze-

ség – de összepréselve egészen kicsire. Milyen képtelen ötlet! Ahogy túljutok rajta, most veszem észre. Csak kattog, kattog odakint, de nem halad. Alig tudom ébren tartani magamat. Aránytalanul nagy erőfeszítésbe kerül, megteszem mégis. Az ablaknál ülök. Mindegy mi történik, nem várok rá, csak elfogadom. Bekövetkeznek a véget nem érő, egyforma percek, csak néha üti át egyiket-e egyiket az álom. Ez minden. Éppen csak villanásnyi képek: fölremlenek és eltűnnek előlem. S ugyanazok a kopott padok, homályos sarkok. Azt sem veszem észre, hogy a kopások megszokott ábráiból, az unalmas homályból kibontakozik az ablak, ha nem is mutat föl semmi újat. A kép, amit nem láthatok, egészen a mély ösztönökig ér. Föliadok. S megint azt a régi kopottságot, régi homályt látom, amit már-már elveszettnek véltem. Nem álmodom. Testem minden ízében éberség lebeg. Érzékeim teljes kimerültsége az öntudatlanság határára taszít. Itt járok. Találkozhatnak bárkivel, és nem találkozom. Egyszer aztán vége szakad. Közel vagyok. Kimerültségem mértéke mutatja, mennyire. És ez, a közelség a legnehezebb, lélegzetét érezve kínoz meg legjobban a remény. Minél teljesebb, annál hihetlenebb a megérkezés. Az egyetlen szilárd pont, az indulás is a feledés homályától kikezdve a nem-tudom-mit-kezdjek-velük dolgok között hever. Csupán az apró részletek kivehetők, amikkel eddig nem törődtem. Valahol mélyen persze ez az elfelejtett kezdet rendez el minden élményt, de nem akarom elismerni. Nagyobb függetlenségre tartok igényt, mintsem lehetséges, más szempontokat szeretnék érvényesíteni, mint amik érvényesülnek. Összezilálom maradék tudásomat is, csakhogy elképzelhessem, amit nem lehet. Az igaztalanul vándorló világítás ugyanekkor egy

másik képre talál a sarokban, csaknem a fogas alatt. Hatalmas, kongó terem. Jobb oldalt, az előtérben emelvény. Zászló. Alatta egy köpcös, apró férfi. Bal kezét hátracsapja, papír lóg benne. A jobbjára elől, mintha hadonászna. Most kezdi vagy most hagyja abba, nem derül ki. Körülötte a tömeg a pillanat épp ilyen dermedésébe zárva. Az arcok is látszanak; a fénylő, olajos bőr petróleumbarna. Csimbókos szakállak, bajszok dere. Puskák. Tölténytartók a derékon, a mellén keresztbe vetve. Cigaretta parázslík. Pipa. Füst. Beszéd lehe. Odafönt hatalmas csillárok ontják a fényt. Az első megvilágítás bármilyen gondosan rajzolja ki a részleteket, egy fehér ködön át. Szeretném szétválogatni, amit látok, de nem tudom. Ruha, haj, kötés, sapka, zászló egyetlen örvénylés föl-fölvillanásaiként vetődnek elő, süllyednek el. Izzadásbűz. Ital szaga. Közben-közben mintha üvegalagúton haladnék át, mély csönd benyomásoktól mentes szakaszai lepnek el, kialvó érzékek hatalma; álmodom. Utoljára a fegyverropogás óriás szikrái úsznak szét a fekete álomítatós szálkás melegén. Tűz! Tűz! Tüüüűz!

Magas lépcső. Félálomban kerülök eléje, nem magam lépek le, kézről kézbe adnak. Aztán a peronon állok a rendetlen csomagok között. Vacogok. Volna mire föleszmélni, de nincs erőm. Ez minden. Gözcsomók. Huzat tépi őket, mint a vattát. Szállnak, lebegnek a foszlányok, kavarnak. Bár lábam alatt a talaj szilárd kell hogy legyen, a döcögés kábulata forog. Körül a pályaudvar fényei, huzatos, magas üvegcsarnok. Csattog, mint egy bádog denevérszárnny. Hajamban a régi szél. Széttúrom. A régi falu íze. Málló szélből a burok. Elnyel a forgalom. Mintha egy fürdő lépcsőin ereszkednék le beléje. Üveg.

Fém. Kirakatok. Villamos zörgése. Autók. Csönget. Dúdál. Féknyikordulások. Aueöiaé . . . Mindez még a csarnok tágas visszhangterébe bonyolódva, igen, egyelőre még itt leng ide-oda. A széleken kezdem el megfigyelni, és innen haladok befelé. De először álljunk meg itt. Meg kell próbálnom tájékozódni, mielőtt továbblépnék. S ez itt sem könnyebb, mint volna bárhol másutt. Bár ezt nem tudhatom. A most e pillanata olyan, mintha itt kezdődött volna létezésem, és sose lettem volna még másutt. Mindig ugyanaz a kezdet áll elém, és mindig ugyanolyan nehéz. Mennyire emlékezetes percek, amikor elindulok. És mégis, milyen villámcsapásszerűen felejttem el őket. És aztán megint azt keresem, mit kéne tennem ahhoz, hogy elindulhassak. Olyan könnyűnek tetszett, amikor még nem fordítottam rá gondot, de most elviselhetetlenül nehéz. Szinte lehetetlen. Akkor bármit elképzelhettem, nem zavart semmi. Távol volt még a veszély, hogy esetleg ki is kell próbálnom. Most meg itt van, farkasszemet nézek vele. A zavartalan percek nem alkalmasak rá, hogy tájékozódjunk. Csupa téves távlatot bontanak ki. És ez a megfélemlítettség, ez messzibbre visz? Nincs értelme soká latolgatni. Ez jutott, hát így próbálkozom. A múlt egészen megfosztva örökétől. Más vagyok. Befejezetlenül, így igazán tékozló minden. De ha jut rá idő, jut energia, legyen. És miért is ne jutna! Utólag mindez talán szépen összeilleszthető volna és elrendezhető, s nem ilyen zavartan összeviszsa, amilyenek most látszik, de úgy érzem, nincs idő kívánnom: elfelednem, amit el kéne feledni, s megjegyezni, amit jónak tartok, frissen, melegében kell az egész zavart lendületnek a végére járnom. Ha csak egy arasszal is tovább jutottam, már nyert ügyem van, az egy másik világ, és minden újra kezdődik,

új jogom a szerencsééhez még nincsen elhibázva. Csalás vagy nem csalás, a valamikori teljesség így csorbul egyre mássá, és így haladok én is szégyenletes araszolással, miközben még semmi se múlik eredményen, kudarcon. A próbálkozás szabad lendülete nem emel föl, nem lök le. Mintha valahol távol előttem, fölöttem vékony kékség lebegne. Felé igyekszem minden erőmet megfeszítve. Nem érem el. Hát akkor hol vagyok? Egy szín töretlen, csaknem e távoli kékkel vetekvő ragyogása. Betölti jelenlétem a nem remélt zugokat is, s túljut rajtam, igen, igen, oda, ahol még sose jártam, s oda, ahol nem is fogok. Lehet, hogy ez ugyanaz, mint az a távoli valami volt, aminek földeregését egyszer már látni véltem. Kék? Mintha akkor annak tetszett volna, bizalmam azonban nem sok van ebben az emlékezet táplálta sejtelemben. Azért hagyjuk amúgy sem erőszakos jogában, hiszen jobbat úgysem tudok. Amikor egyszer-egyszer újra látni vélek valamit, az már más és más, az idő minden ütemében. Más mozgás más heve emészt, s ez az, amire nem szívesen gondolok. És a pillanatok önmagukat szüntetik meg. Ahogy megérint egy-egy elhatározás, előtte mindig újabb és újabb lehetőségek bukkannak föl, de csak arra jók, hogy nyomban semmivé váljanak az elmulasztás vagy éppen a megvalósulás által. Még nem látom, csak érzem, a ruhámon át szivárog. Meleg? Vakfoltok ütődnek a nemrég még egészen érintetlen színbe. Kék volt, sárga, piros? Most azt látom, itt kialszik bennük ugyanaz a vibrálás, ami máskor, másutt éppen fölgyújtotta őket. Vagy csak valamelyiket közülük? Vége van. Lassan terjedni kezdenek a foltok, az eredeti szín hamarosan szétfoszló hálónak szorul vissza. A semmivé szűkülő szálak között visszacsúszik az éjszaka önmagába. Sokáig várok

ebben a jeltelen sötétségben, ahol eltemet csaknem egészen a nem érzékelés nyugalma. Bármilyen hosszú is ez a várakozás, nem lepődöm meg, amikor meglátom földerengni mélyén a már-már elfelejtett világosságot. Most mintha egy egészen ismeretlen, és megnevezhetetlenül más szín képében jönne. Ruhám réseiben az érezhető napmeleg, de mintha távolodna. Mohó kézzel nyúlok utána, aztán megállok nyomban. Hagyd! Felötlik egy újabb esély, amire nem számítottam. Igénybe vesz már az is, hogy gondolkodok rá, csaknem mintha cselekednék. Lihegés. Most, most! Hamvadó parázs fiatalodik visszafelé. Kerek lyukak törik át a felszínt. Ezeken át látok, látom a különálló mezőkre szabdalrt régi felszínt. Egyre közelít, kitágítja a lyukakat, néhol már egymásba is érnek, csaknem az arcomba nyomul, bőrömmnek veti sugárzását egyenest. A fokozatokat, ahogy hatalmába kerített, nem tudom pontosan visszaidézni, csak a két állapot rögződött bennem, a kezdet és a vég. Az átmeneteket fölszívtá az idő. Nem értem, hogyan történhetett. Az ésszerűség mindenestre ellene vall. Összefüggő, bizalmas esemény volt, most meg . . . Talán kék, talán vörös, nem tudom. A sárga lebbenések búcsúja vagy éppen közeledte sem zavar. A hibátlan üresség felszínére rajzolódik mindez. Nem hagyatkozhatom semmire; ami jelen van, azt saját energiája tartja vissza, amíg visszatartja. Ott lüktet bennünk, mint mindenben, a megszilárdulás pillanatában a kimozdulás lehetősége. A töretlen úr is hol kevesbedni, hol terjedni látszik, pedig hát akár ez, akár az, tudom, hogy lehetetlen. Nem tudom, mi történik. Mást kéne hinnenem, mint amit látok. Hogy valóban rejtőzik a látvány mögött valami más, arra semmi bizonyítékom. Mint egy rögeszme, más és más változatban, de folyton visszatér.

Mi lenne, ha véget szakítva minden izgalomnak, amit városok, egyszer csak beteljesülne? Nem tudom, még a képzetet sem visz hozzá közel. Pedig volt idő, hogy eleget erőlködtem. Most már mindegy. Hibás villanások tűnnek el, úgy, hogy közben föl sem ismerem őket. Hát persze. Ez a valóság. Van bennük néhány ismerős vonás, de olyan szorosan lobbannak föl és hunynak ki egymás mellett, hogy nincs időm azonosítani őket. Nincs időm. Ez a tompa homály, amit át-átüt a megmaradt, távoli lobbogás, persze azért nyugtot nem ad. Megkeseredik számban az íz, agyamban a tudás. Mindenütt. Lefelé, hát igen, talán még a padlón is túl. Fönn a mennyezet, de nem állhatja útját. Sem a falak. Sem az ajtó. Körülvesz. Rámront. Eltávolodik. Egyszer kitapinthatom szinte, másszor egyáltalán semmi nem jelzi érzékeimnek, hogy itt van. És mégis, mintha tudnám, hol vagyok.

Egy szoba. Reggel van? Nem tudom. Kifelé botorkálok. Még az is fölrémlik bennem útközben, mi lesz, ha nem sikerül? Gyanúsan simán megy minden. Konyha. Reggeli. Mi ez? Egy kendő. Hűvösség csap az arcomba, mintha tél volna. Megyek az úton. Por. A ködben szürke parasztok úsznak, a vállukon kasza, oldalukon kotyog a tokmány. Megcsalatva. Én vagy ők? A hajnal uszályában megcsalatva. Egyszer mintha már megtörtént volna mindez, s most megint? Megérinti bőröm a szürke, hűvös por, jobb, mintha elképzelném. Nem vagyok egyedül. Nagyanyám, nagyapám: sapka, kendő a hajnali, tompa égen. Emlékszem, és most nincs sehol. Mindennel így járok majd. Megállunk. Megcsikordul a salak. Valahol távol szekér zörög. Az állomás sárga épülete. Kétoldalt a fehérre meszelt betonkerítés. Hátral a W. C. Előtte pléh víztároló. Hosszú nyélen pemet és csáklya. Talpfák, a sín

messze és közel. Most fölzug a nyárfák ideges lombja. Ősz van. Nagyapám hajol le elsőnek hozzám, megcsókolom borostás arcát, a hirtelen légvonat fölcsapja a dohányszagú kabát szárnyát. Nagyanyámra már alig jut idő, befut a vonat. A kerekék és a lépcsők közül sisteregve dől a gőz. Fehér csomói a peronon, közöttük állók. Kiabálás, lökdösődés, aztán én is fönn vagyok. Az állomás, csak amikor elhagyjuk, bomlik ki a gőz ezüstpapírjából. Induláás! A rázkódás egyenletes üteme szétrázza a szíromszíneket, szétcsúsznak, mint egy rossz állványzat összeomlás előtt. Átlátok az üveges derengés mögött elúszó tájra. Összeomlás előtt. Erre csuktam rá a szemem. Késő, már késő visszanézni. Még érzem egy kemény ragyogás messzi ízét, amit nem a nap múltó fénye ad. Vagyok. A sugárzó belső tűz idáig ér, mindez a lélegzet rendjéhez hasonló. Elszakadva, kitépve a levegőbe tárt gyökerek. Napfényes dombok, régmúlt melegség, ez az egész olthatatlanul más világ, mintha egy véletlen mozdulat műve volna csak. Nem tudom. Hideg van. Ez jár most át. A hányódás nyers ingerei. Villamoson utazunk. Éjszaka. Fény. Tülkölés. Félek. Nem akarok ráismerni. Elfordulok tőle. Van hová? A röpülés érzete, amikor csömört kelt. A legszebb s a legszédítőbb, hogy nem kell értenem semmit. Szárazon pattognak a kocsi faeresztékei. Nem kényszerít semmi, hogy véljem valamire. Szürke homály. Lehetetlen volna megtudni, milyen mélyről dereng föl; nem is akarom. Továbbkattan mégis, egy másik álom ragyogásába minden. A diófalomb reflexei föl-kúsznak a hólyagos falra. A belátható vakító fehér, vakító zöld síkon meglepő törések. Érintésük itt van arcomon, érintésük a szél. Ebből, egyenesen ebből lép ki, amit látok. Hát mégis? A mozdulat sikertelenségétől való félelem elkísér,

s visszatart a legkisebb kockázattól is. Nem tudom, meddig tart ez a lebegés, de hogy sokáig nem tarthat, tudom. Kialszik alattam a szél. Iskolapor. Hályogos, meszelt ablakok. Visszakerülök. Torkomat köd kaparja. Lépkedek. Lassan világosodik. Ez is csak egészen rövid ideig. Minden. Most mindennel így vagyok. Egy mély, fekete folt tűnik föl előttem. Megnyílik. Észrevettem, és belezuhanok mégis. Talán kikerülhettem volna. Lehet. De még mielőtt elvesznék egészen, visszatérek. Valami láthatatlan, valami érthetetlen erő mozgat; én vagyok? A visszatérés szédült keveredése megzavar. Vak, veszélyes gyorsaság. Attól kell félnem, eltűnik, amit már-már enyémnek vélhettem volna. Arra is van esély, persze, s ezt nem szabad elfelednem, hogy minden így maradjon. Rossz volna, jó? Mindegy. A bizonytalanság mintha egy pillanatra most valóban megigézett volna. Nem az vagyok, akinek véltem magam, mintha ezt jelentené pártfogása. Érzékeim minden lehetőséget egyforma készséggel volnának hajlandók elfogadni. Ez hoz zavarba. Így aztán nem is tudhatom, mit jelent tudásom igazán; higgyek vagy ne higgyek benne, nem tudhatom. Majd egyszer, később eldől ez is. Nem, már ezt sem hiszem. De azt sem, hogy így marad. Túlságosan bizonytalanul érem el, amit elérek, értem meg, amit megérték. Így aztán szinte önként lépek a várakozás nem egészen vétlen csapdájába. Babonák nélkül beszélek, vagy babonák ellenére, nem egészen mindegy. Pedig van rá hajlamom, hogy összekeverjem a kettőt. S nemcsak nekem. Ugyanakkor a szó is előjöhethet valóban sokféleképpen. Nem egészen mindegy, ki hívja életre. Ha kimondod, meghal. De ha leírod? Még amikor le se írtad. A megállapodás, ami egyébként menderre vonatkozna, amúgy sem túlzottan

ésszerű. Akkor jut eszembe mindez, amikor már-már elereszt magától, akkor ébred egy régi gyanú újra. Recsegés. Enyv. Bútorok. Megint egy pont, ahonnan folytatni lehetne. Nem én választottam, egyszer csak fölmerült. Vagy a valóságban ez sincs? Lassan elhomályosul, kitisztul. Mondhatom azért. Egy elveszített, nemlétező szín kialakása. Követni próbálom az útját, amelyről nem tudom, honnan vezet s hová. Tér és idő számomra teljesen ismeretlen távlatai. És bennük a változás egyetlen olvasható jelét sem észlelem. Elalvástól az ébredésig vezet az út. És vissza aztán. Hideg folyón nézek keresztül, mint egy ablakon. A hézagokon befúj a szél, a por. Valami idegen áramlás járja át a dunna barlangmelegét. A párnába gyűröm az arcomat. Hogyan védekezzem? Valami mintha megint elkezdődne. Sötét, enyhe nyomás nehezedik a szemgolyómra. Úgy érzem, már egészen közel vagyok, egy billenés kell vagy annyi se, és elérem. Volt már, hogy sikerült. Legalábbis valami ilyesmire emlékszem. Közel. Nagyon közel. Aztán elszalasztom. Végleg. Az az érzésem, hogy most aztán már végleg. Ez a büntetés azért, hogy azt éreztem, hatalmam van rajta, amikor pedig nem volt. Figyelmetlenségem résein beárad az álom. Az események közben sem szűnnek meg, a legkézenfekvőbb látszat ellenére sem. Az események így is, függetlenül akaratomtól, legyűrnek. Ami jelen van, teljes káprázatával van jelen. Talán, hogy kárpótoljon? Ösztöneim mélyén közben süket ellenkezés feszül. Nem értem. Rosszul érzem magam, ennyi az egész, változtatni már, ha akarnék, akkor se tudnék, dehát nem is akarok. Sötét van. Viszatérek megint ehhez a nem éppen megnyugtató, de legalább bizonyosnak tetsző ponthoz. Fázom. Hideg izadság fut szét a homlokomon. S ekkor valami felém

robban forrón és ellenállhatatlanul. Mi volt az? Ismerős, régi érzés. Közelsége, bármilyen közel van, egyre csak növekszik. Nemrég még elindulhattam volna, ha lett volna erőm, bátorságom a halálmegvetéshez bármerre másfelé is, de most már nem lehet, minden hiába. Be vagyok zárva? Nem, azt azért nem mondhatnám. Akármít csinálok, mindig csak ugyanaz. Színek fölvilanása és eltűnése, s mindezek mögött a fekete széljárta dallama. Most, hogy szinte karnyújtásnyira zárultak lehetőségeim, a legnagyobb erőfeszítésre is képesnek érzem magamat, de azért él bennem a titkos gyanú, hogy ha a cselekvésre kerülne a sor, a legkisebbet se tudnám megtenni. Félek és mégis arra igyekszem, oda figyelek minden idegzsá-lammal, ahova nem kellene, előre. Ez is vakmerés, egy irányt, csak úgy, ahogy fölrémlik előttem, egyszerűen megnevezni. Láng lobban föl így, s alszik el. Kopás nyugtatja meg, utalja tegnapivá a legelevenebb tudást is, bármilyen felhőtlen távlat éhe benne. Elképzelek magamban valamit; ha előre tudhatnám, hogy nem sikerül, ezt tenném biztosan akkor is; vesszen, amikor vesznie kell, a legszebb, a legígéretesebb korban. A lombreflexek föl-felé futnak a fehér falon, aztán leömlnek. Fárasztó mindennek a tudatában lenni, de nincs más választásom. Ami megtörtént egyszer, avval lehet nem törődni, azt el lehet feledni, csak éppen meg nem törtéنتé tenni nem lehet. Útban az ébredés felé is kétségek tartanak föl. Mindez nem jelenti azt, hogy több félelemmel fogadnám a közelgő változásokat az eddigieknél, de azt se, hogy kevesebbrel, semmit nem jelent.

A fehér falon finom lombárnyék reszket; a természet erős, sárga fény tölti be. Honnan ez a fény? A karcsú, keskeny ablakok az utcára néznek. Idebent a mozdulatlan délelőttök; egyet-egyet mintha fölosztana a fény és az árny, mintha egy lámpa fényében állnék. Ki gyújtotta meg, ha egyszer senki sem nyúlhat bele, mert nem, ebbe a zárt – délutánba, délelőttbe? Délelőtt van. Tíz óra. Végre egy mozzanat, amit a nap egy meghatározott szakáchoz tudok kötni. Lehet, hogy tévesen? Mintha először most virradna meg.

A havas márciusi utca. Rövidnadrágban vagyok. Fázom. Anyám jön velem. Megyünk. Lehajtom a fejem, a szandálom orrát nézem, s az utat a lábam alatt. Anyám nem szól rám, ahogy pedig szokta; fogja a kezem, és szinte húz maga után. Szabad kezemmel lúdbőrző combomat dörzsölöm, térdem furcsa merevség tartja fogva, nem tudom kinyújtani, aprókat lépek, mint egy kutya.

– Nagyon fázol? – kérdezi izgatottan anyám. Nem szeretné, ha igennel válaszolnék. Miért okoznak neki csalódást, hiszen, ha okoznék sem változna semmi.

– Nem – mondom. Megyünk tovább. Nem nézek föl. Az út ügetésem ütemére rázódik talpam alá, olyan egyformán, hogy elveszítem. Tévedések sorozata után találok vissza, már amikor megérkeztünk. Elöttem egy bordóra fröcskölt épület, a pártház. Hámlik róla a vakolat. A keskeny, magas ablakok az utcára néznek; fölöttük virágos párkányzat, az idő persze ezt is kikezdte már. Középen a vastag fenyődeszkából készült kapu; pattog róla a sárga festék, s a pattogzó réteg alól a zöld egy élénk, világos árnyalata bukkan elő. A kapualj keramikakövekkel van kirakva, sárga visszfénye a fehérre meszelt boltozatig ér. Jobbra a lépcső. A falon itt is sárgás folto-

kat vet a meszelés, talán a nedvesség, talán a keramitkockák miatt. Most látom, hogy az utcai részhez egy udvari szárny is csatlakozik L alakban; ezt a csatlakozó részt nem szegélyezi tornác, mint az utcait. Az utcai szárny udvar felőli részét, ahol állók, széles tornác, vastag mellvédfal keríti s vaskos, szögletes oszlopok. Anyám nincs mellettem, de alig nézek körül, máris előkerül, megfogja ismét a kezem, vezet: fogasok alatt, felakasztott ruhák párájában megyünk, a falon a salétrom térképei, ajtók, szűk folyosók, aztán egy kiszélesedő torkolat, ismeretlen rendeltetésű tárgyak, ládák, keménypapírból kivágott, színüket hagyott alakzatok, nehéz bársonyfűggönyök, lécek, poros drapériák. Izgatott arcok. Suttogás. Lépcső vezet valahova. Valaki elsiet mellettem. Hozzám ér. Meglök. Mások is. Kíméletesen, udvariasan, de lökdösnek. A kijárat sehol, keresném, s nem találok. Három ajtó a szemközti falon, de egyik sem az. Nyitva vannak. Benézek. Tükrök, ruhák, vízcsap, kibelezett szekrények.

Szemembe lámpa világít, egy jobbról, egy meg balról. Közel vannak, szinte melegüket is itt érzem az arcomon. Lent emberek. Mintha ezüstpapírban ülnének, szürke káprázat tölti ki a hézagokat. Mellettem asztal áll, rajta vörös terítő, tálca, pohár, kancsó, benne víz. Az asztal mögött férfiak ülnek, s egy nő, a felém eső sarkon. A férfiakon sötét öltöny, a nőn fekete szoknya, fehér blúz, a mellén keresztben széles, vörös szalag. Látom az arcát is, kiábrándítóan közel van, rücskös és zsíros a bőre, bajuszán verejtékcseppek. Meleg van, de újra végigfut a lúdbőrös borzongás a lábam szárán. Csönd. Lent erősödik, majd elhal a mocorgás. S egy másik hullámban újra ébred. Szeretném megvárni, de késik, egyre késik. Mintha egy véget nem érő papírcsik húzódná a szemem előtt.

Fölszakítom. A hópelyhek, mint mérges darazsak röpülnek be, tapadnak a combomhoz, s még csak le se törölhetem őket. Sívít a szél. A hófelhők mögül ki-kivillan egy-egy elvétett sugár s eltűnik. Csak a szél jár a szürke utcákon szürkén. Lengenek a szélben a zászlók. Egy-másba hullanak a vásznak, fölszállnak, s aztán újra vissza. Valahol eltévesztettem, s most nem tudom utolérni, kivetett magából a ritmus. A hajsza azért egyre fokozódik, egyre elvakultabb szenvedély kényszerít, így aztán helyzetem is egyre reménytelenebb; de már evvel sem tördöm, egyszerűen nem tudom abbahagyni. Most, most kéne, amikor szétterül, kövér vitorlává bomlik, megérinteni, nyúlok felé, s ekkor összecsuklik, lehullik, semmivé lesz. A mozdulat megáll a . . . levegőben. S amíg szabadon követem a már elhagyott látványt, hallom, hogy megszólal valaki, egy férfi az asztaltól. Rekedt hang. Mit keresek ezek között az érdes, szálkás deszka-hangok között? Értelmük elmerül a gépi recsegésben, nem is kutatom. Az a néhány mondatnyi szabályos hangcso-mó, ami kiszűrődik mégis, már nem képes sorba rendeződni, egymásutánjuk, tehát jelentésük megállapíthatatlan, hiszen nem egyszer hangzanak el, hanem többször egymás után, az ismétlődés érzékelése kelti a rend, az egybetartozás bizonyos illúzióját, s nem valódi kapcsolatok, a hasonlóság vagy a különbözőség alaki jegyei, s nem is a lényeg idegensége, rokonsága. Ami csak egyszer hangzik el, az ki se válik a háttérből, kulisszahang. Az ismétlődő, a visszatérő hangokat is mindig késve ismerem föl, csak ahogy visszakövetkeztetek; és ekkor meg már hiába: tisztázhatatlan a kezdet, a beszédhelyzet le-mérhetetlen. Szavak, mondatok vannak jelen emlékeze-temben, de úgy, hogy tulajdonképpen nincsenek ott. Bi-

zonytalanságuk elemibb mélységekig ér, mint bármilyen külső inger érhet. Előttem a padló erezete. Talán a fény játszik vele? Néhol lesüllyesztí a porréteg szürke szőnyege alá, néhol fölé emeli. Alig pár centi az ingadozás, de ahhoz elég, hogy elveszítsen, odalökjön szabad prédaul a csattogó zászlók, az értelmetlen beszéd ritmusának.

– patok... (Recsegés.) ... meghozták ne ... szták ne ... szták ne ... (Jóval később.) ... zatos küzdel ... mek árán ... (A régi motívumok sem tűnnek el egészen.) ... mindenekelőtt (Visszhangzik.) ... cső fel ... cső fel ... cső fel ... (Kulcsszavak. Ki kellene, hogy nyissák.) ... is elhozta ... is a ... a világ ... (Szúrás a dobhártyámban.) ... dította. (Ez egészen elkülönülve tér vissza.) ... tartozunk ... npének ... ének .. ének. – A taps keményen és tisztán metszi el a szöveget, annyira keményen és tisztán, hogy a metszésvonal fölfedezhetetlen. Az emlékezet már nem őrzi a sebeket, amik akkor, a keletkezés pillanatában, összevissza szaggatták a szavakat, a mondatokat. Itt van, ez az; ha nem is az a biztonság, amit szerettem volna, biztonság mégis. Csodálkozom. Vonakodom elfogadni. Azt szeretném, amit olyan kitaratóan hajszoltam, de aminek lassan a létében is kételkedni vagyok kénytelen. Miért? Igaz, hogy felfogom, de csak felfogom. Ámítom magam, hogy ez még csak a kezdet. Tudom, hogy nem igaz, de ha egyszer így könnyebb, nem tudom másként elfogadni. Nyugodt vagyok, bár semmi okom rá. Előrelépek, éppen csak; és ekkor érint meg a szédülés, előrevonz egészen váratlan, csaknem elemi erővel. Hideg légáram a hátamban. Ugyanakkor mintha le is mondanék arról, hogy ellenálljak. Mi tart vissza a zuhanástól mégis, nem tudom. Ellenállok, szinte akara-

tom ellenére. Ellenállásom önkéntelen, más mozdulat szü-
letik bennem, mint amit szándékom szerint elkövetnék.
Alkudozzam?

Hangom remeg, megbicsaklik, mintha nem is beszél-
nék, nyomtalanul nyeli el az üresség.

– Talpra magyar, hí a haza!

Itt az idő, most vagy soha! – Sose éreztem még eny-
nyire, hogy szükségem van a megértésre. Közelebb, még
közelebb a színpad veszélyes pereméhez. Odalent csönd
van, csak a lámpák zümmögése hallatszik, semmi más.
Valameddig mégiscsak eljutottam hát! De hogyan to-
vább? Van tovább egyáltalán? Úgy érzem befejeztem;
hiába tudom, hogy ez nem lehet, belenyugszom. A ké-
nyelem felé billenek. Csak amikor a csönd már kezd kí-
nossá válni, akkor kezdek el én is kutatni emlékezetem-
ben. Odalenn már fölébredt a mocorgás, székek csat-
tannak, nyikorognak, suttogás. Mit mondjak? Pedig mon-
danom kell valamit. Már akarom, túlzottan is akarom, s
annál inkább nem találok a folytatást. Megrémülök. Ha
már most, ennyire az elején eltévedtem, mi lesz később?
Próbálgatom magamban az újrakezdés lehetséges válto-
zatait. Nem. Egyik sem megnyugtató. Valahogy érzem,
nem azok a szavak, amiknek jönniük kellene. Túlzot-
tan is értem őket. Azokban van valami jóleső idegen-
ség, mit szépítsem a dolgot. A nyelvtani összefüggé-
sek még-még áttekinthető hálója is megszakad ilyen-
kor. Mit ejt ki? Kárhozottak. Ősapáink. Szolgaföld. Se-
honnai bitang ember. Rongy élete. A haza becsülete. Mél-
tő. Sírjaink domborulnak. Unokáink leborulnak. Áldó
imádság. Szent neveinket. És az ismétlődés unalmas visz-
szacsengése, amely még adhatna tápot a megtépázott ön-
bizalomnak. Varázslat. Megpróbálom elrúgni magam a

már kimondott szavaktól, érek, ahova érek, izmaim azonban, miért mindig a végső elszánás előtt, cserben hagy-
nak. Izmaim? Miért kényszerülök rá, hogy mindig csak
utaljak arra, amit pedig kimondani szeretnék? Ahogy
megállok, szinte talpig görcsben már, előnt a verejték, és
nem törölhetem le, mintha apró bogarak mászkálnának
a hajamban.

– A magyarok . . . – Valaki az asztaltól súg. Ez még
jobban megaláz, mint tétovázásom. Dohányos hangja
megtévesztett, de most már tudom, az a szalagos, bajszos
nő az. Megismétli. Tudom, hogy rossz, utánamondom
mégis. Már visszavonnám. Késő. Valaki más is észre-
vehette a hibát, mert javítja a sűgást. Egy másik hang.
Gazdájára nem ismerek rá. Nem is egy valaki az. Össze-
vissza érkeznek felém a hangok. Kinek ami eszébe jut,
azt sűgja. Teljes a zűrzavar. De már nem érdekel. Láza-
san javítok, és gondolkodás nélkül, kihagyott retorikai
fogások, összevont mondatok, nem érdekes. – . . . iste-
nére eskűszűnk, hogy rabok tovább nem leszűnk! Ez a
kérdés, válasszatok! – Nincs visszaűt. Beszélűi kell. Új,
meglepű szavakat mondok ki a mindenkinek ismerűsen
idegenek helyett. Ez mintha megtennű a hatásűt, már
senki sem sűg, senki se mocorog. Lélegzet-visszafojtva
űsszűk át beszűdem; s engem is eddig műg nem ismert
lendűlet ragad tovább. Most már kezdek bűzni abban, si-
kerűl befejezűnem, amibe ilyen hirtelen-vűratlanul bele
kellett fogűnem. Maguktűl bukkannak elű a szavak, érez-
hetetlenűl, könnyedűn. Nem is értűm, hogy eddig . . .
Megérzűm a hangsűly jűtűkűt az igyekezet műgűtt. A han-
gom is hallom. Nem tisztűa, de mintha volna okom,
hogy megremegűjen, űgy teszűk. S van is talűn. Műsnak
sem inkűbb, mint nekűm. – Vigűazzatok! – Ez, ez műr

álmaim önkívülete, igazságom. Torkom száraz, arcizmaim merevek. Vége. Kimondtam. Nem mozdulok, mintha folytatni akarnám, pedig érzem, tudom, hogy nem lehet. Még mindig csönd van. A nő ismét sügni kezd. Nem törődöm vele. Makacsul összeszorítom a számat. Hallgatok. De a csönd, ami eleinte olyan természetesen vett körül, megint kezd túlzottan hosszúra nyúlni. Lehet, hogy ez is jelent valamit, lehet, hogy csak én hiszem azt, hogy be van fejezve, ők nem? Valahogyan még kéne értenünk egymást. Mit mondjak még, mit tegyek, hogy észrevegyék? Hát persze. Hogy erre eddig nem gondoltam? Hátralépek, meghajolok. És ekkor kitör a taps. A ritmus, a lendület, amit olyan nehezen követtem, most elengedni nem akar. A már kimondott szavak visszatérnek a számra. És újakat sodornak magukkal teljesen ismeretlenül, olyanokat, amilyenekkel talán én sem találkoztam még sosem. És hiába. Most meg az nehéz, hogy vége van, hogy nem beszélhetek, hallgatni kell. De még mielőtt bármi bajt okoznék, a taps brutális csattogása betör a belső elszánások közé, összetör bennem, és elfeledtet velem mindent.

A csípős márciusi szél. A havazás elállt, de azért éppolyan hideg van, ha nem hidegebb. A kevés hó, ami esett, nem olvadt el, piszkosfehér csíkokban sodródik, vagy megül a kövezet mélyedéseiben, a házak szélárnyékos oldalán. A nap fehéren rajzolódik ki a szürke égboltra. Néhol, ahol megolvad a hó, nedves foltok sötétlenek a szét-szórt lépések, keréknyomok után. A szél a Duna felől fúj, a víz hideg szagát hozza. Mélyet lélegzem; hiába a jeges lobogás, azért érezni, itt a tavasz. A teremben apró, hurkapálcikákra ragasztott papírzászlók. Bárhova nézek, megtalálom őket: falrepedésekben, ablakrésekben, virág-

cserepekben, a bútorok réseiben, a fal és a képek közé szorítva. Mereven ingadoznak, zizegnek bezárva egyetlen túl merevre sikerült papírlap bőrtönébe. Micsoda rontó átok a selymek lobogó, omló gazdagsága helyett ide térni! Szerencse, hogy már kijutottam onnan. Ki? Hatalmas bársonnyal behúzott fotelek. Az oroszlánkörmös lábak az olajozott padlóba markolnak. Igen. Ott is, a székek támláiban. A karfa díszének hibás ragasztásába szúrva. Kitalálni se lehetne jobban. Mint a kályhatűz, lobog, serceg a zászlók mindenbe belekapó színeváltozása. Piros, piros, piros. Első pillanatban ez a látvány, és semmi több. Közlebb kell hajolnod, hogy a sárgát is, amivel az apró sarló-kalapács jelvények vannak a vörös zászlókba festve, észrevedd, de ha észrevetted, akkor már el nem tévesztheted, bármennyire is nem akarsz törődni többé vele. De hát részletek-e ezek? A festék egyöntetűsége mindenetre ellene vall. Ami mindig, mindenütt ennyire ugyanaz, arról, bármilyen szerény is látszólag a jelenléte, tudni kell. Most is, amikor már az utcán vagyok s amikor már csaknem mindent magam mögött tudhatok, amit akarok, ezek a szemérmes, apró rejtjelek átégnek az utca mindent megbabonázó tavaszhidegén is. Süt a nap, de fénye nem melegít, éppen csak jelen van. A felhőkre szakadozott téli szürkesség ott úszik közvetlen a házak felett. Elkísér hazáig.

– Megdicsért az óvónéni – mondja anyám.

– Belesültem.

– Nem is lehetett észrevenni. – Szeretném elhinni, de még idejében józanít ki, szerencséire, a gyanú. Azért nem szólok. Anyám se persze. Nyilván ő is tudja, hogy nem mondott igazat, s most zavarban van. Az az érzésem, rajta is segítene, ha megmagyaráznám a történeteket.

– Belebeszéltek. – Tulajdonképpen igazat mondok, mégis kényelmetlen erre hivatkoznom, mintha hazudnék. Mentséget keresek, és ez nevetséges, akkor is, ha tényleg van mentség. Ezt érzem hát. Anyámat mintha ennek ellenére vagy éppen ezért tán, a kelleténél is jobban érdekelné. Kérdése váratlanul ér.

– Kik?

– Onnan az asztaltól.

– Nem baj. – Ez volna hát az, amire vártam, a megértés? Érdekes, hogy most meg, amikor enyém lehetne, nem jelent számomra semmit. Megyek. Magamba roskadva, meggörbödve, öregem, de megyek. Az utca végén már látni a házat, a magas utcai tűzfal fehér meszelése a ködön is átvilágít. A kékeszöld zsalugáter az ablakokon most feketének hat. A fal fehér síkját alig érinti a nap, most válik le róla, látni a horpadások vékony árnyékait. A tornácot nem. Délről jövünk, s az északra néz. Észak, hűvösség, korhadó gazok. Itt lakunk.

Szeptembertől júniusig a napokat számolom. Akkor utazunk. Nincs is olyan messze már. El! El innen. A nyár forró örvénylése valahol. Megszülettem. Emlékeim. Előkerül az ágy alól a kopott, bizonytalan színű papírbőrönd. Váratlanul jön majd ez is és észrevétlen, hiába számolgattam közeledtét. Apám csukja be. Most hol van? Dolgozik. Az ajtók bezárva. Töredezik róluk a festék. Anyám kezében megcsörren a kulcs. A tornácon állunk. Az utca mélyen alattunk, mint egy folyó; szürke párával van tele. Onnan jöttünk. Anyám sokaig bajlódik a zárral, mire sikerül kinyitnia. A nehéz, fehér faajtó mögött egy másik, ezt két üvegtábla teszi átláthatóvá, és nincsen kulcsra zárva. Belépünk. Elöl anyám, mögötte én. Itthon vagyunk. Leveszem az ünneplő ruhát, hosszúnadrágot

húzó. A díványon fekszem, a sarokban. A tűz még nem aludt ki egészen, anyám élesztgeti. Aztán betakar, boros teát ad, s kimegy az udvarra valamiért.

– Tá tá tá-ta-ta, tá tá tá-ta-ta, tá tá tá-ta-ta . . . Igen. Ez az. Hazáig gondolkodtam rajta, s most megtaláltam. A ritmusát legalább. Vannak pillanatok, amikor érzékelhető a hangok tökéletlensége, változékonysága, amit, valószínű, a rosszul összeillő hajlatok okoznak, fölismerhető két egymásba eső, erőszakos érintés, majd megszűnik, de ezek a pillanatok igazán ritkák, szinte nincsenek is, olyanok, mintha csak utólag találnám ki őket. Maga a zaj, ami ütemesen és szárazon csattog a teremben, nem tenyerek érintésétől származik már. Hiába tudok arról, ami történik, ez nem befolyásolja képzeletem. S az sem, hogy igazam van-e. Az ajtó üvegén a napsütés ónszínű világossága. A csattanások közötti szünetekben szívó üresség ránt magához az előttem nyíló részbe, de ahogy előrelődülök, összezárul a rés, ugyanez többször is megismétlődik. A jelenséget zajok kísérik. Vagy zajok keltik éppen? A hang, mint egy eleven test, nyomódik hozzám. A szőr érdes felülete: birka háta, ló fara, tehén oldala. Kezemben a szőrszálak taplóérintése. Aztán újra másutt vagyok. Kívül az egészen. Azt sem tudom, mikor kezdődik újra mindez. Előreléphetnék, kinyújthatnám a kezem, ha akarnám, volna bennem még erő. Nem teszem. Az üresség, a hiány legalább annyira fogva tart, megbénít, mint a zajok ellenállása, bár észrevétlenebbül. Hogy így volt, akkor veszem csak észre, amikor már ezt az állapotot is más váltja föl. Nem tudom, honnan áradnak elő ezek az emlékek. Nem, nem a délelőtti színpadi telítettségéből. Az csak hozzásegített, hogy valami, annál sokkal, de sokkal mélyebb réteg most

egészen gáttalanul fölszakadjon, s elöntsön. A zajnak s a némaságnak ezek az unalmas hegyei, völgyei bármennyire is érthetetlen, mindig máshova vetnek. Nem egészen véletlen, hogy olyan érzésem támad, mintha előre sodródnék, esetleg valami felé. Ha csak annyi igaz is mindebből, hogy nem tudom megállapítani, hol vagyok, már akkor is lényegesen közelebb jutottam az igazsághoz, mintha semmit sem föltételeznék. Az időközök, amikbe a zaj s a némaság megismétlődő szakaszai szétszakadoznak, valószínű, egyformák. De hogy mindez mit jelent, jelent-e egyáltalán valamit, az az érzésem, már megtudni sem érdemes. Dehát mit akkor? A jelenségek, amik kifutnak a lábunk alól, bizonyosan lejegyezhetők valahogyan. Ha volna mód minden részletet illetően hangszalagok, filmkockák nem egészen megbízható térképeire hagyatkozni, talán sokkal könnyebb helyzetben volnánk. Másrészt meg nehezebben. A jelek külsőségei, ha megőrizhetők volnának is, a helyzetet magát senki más, mint aki átélte, nem őrzi meg. Vagy még az sem. Én is egyre valószínűtlenebb mutatványok árán tartom fenn magam az öntudatlanság puha éjszakája fölött. Lehet, hogy egyáltalán nem szabadna beszélnem arról, amit fölismerni is alig volt erőm.

MÁSODIK RÉSZ

Belépek: a vastag, valamikor sárgára festett, de most szürke fakapu átereszt. Rövid folyosó fogad aztán, cementlappal van borítva, kétoldalt foltos, paréjzöld olajfestés, fönnsárgult meszelés, a zugokban szürke pókhálóröjtek. A cementlapok mind meg vannak repedve, némelyiknek már csak a helye van. Nem botlom meg, ismerem mind a gödröket, buktatókat. Biztosabban járok, mint a sima padlón. Nem nézek a lábam elé, emlékezem mindenre. Egészen részletes térkép nyomán irányítanak ösztöneim. Szinte boldog vagyok, hogy azóta nem történt semmi. Egyetlen meglepetés nem keresztezi utam. Mint ha csak tegnap lett volna. Pedig mi minden telt azóta el! Egy nyár. Vagy több is talán. Még ezt sem tudhatom. Bár nem szeretem, jólesik a viszontlátás. Nem szeretem, de enyém legalább, és ez sem kevés. Most megyek el a két ajtó mellett. Balra a mi osztályunk. Megállok. Az ajtó magasan fut fölfelé, szinte a mennyezetig. A kilincsért is ágaskodnom kell. A fa fénytelen, sötétbarnára van pácolva. Néhol egészen égett-fekete. Fönnsárga üvegablak rezeg. Nem látni át rajta, be van meszelve. Nem megyek be. Van még idő. Tovább! Az ajtók elmaradnak. Az üres folyosó. A boltív keretében, távol, az udvar végén egy dombon a W. C. Nyers téglafalak, féltető, festetlen deszkaajtók. Ahogy közeledem, úgy tűnik el a keret, olvad bele a látvány az udvar rendetlen tágasságába. A kerítés. Balra tégl, jobbra drót, s hátul korhadt deszkapalánk

köti össze őket. A két udvari tanterem ajtaja is közvetlen ide nyílik, két hepehupás téglajárda ágazik el jobbra-balra a folyosóból. Belátok az ablakon, olyan alacsony. Valamikor ide jártam. Azóta a padokat is kicserélték. Hullik, zörög a nyárfa levele. Le vele. Por kevereg a szélben. Hiába borítja új, fekete salak a régít. Kezdődik előlről minden. Letapossuk, majd föltörjük. Finom, szürke por forrása lesz. Beletapad a ruha, a bőr ránciba. Ragados háló. És nem lehet szabadulni belőle, minden mozdulat csak még jobban elkever. Hiába van csap az udvaron, a mosakodás tilos, nehogy szétfröcsköljük a vizet. Bár mindig örzi valaki, mégis csupa sár körülötte a föld. Talán valami rejtett csőtörés, szivárgás. Érthetetlen, miért nem javítják meg. Évek óta. Le-lehullik egy-egy szivárványos csepp. Körülötte az éhség légüres tisztasága. Áttöri, mint játékos bűvös forrás a szomszág legrosszabb délutánját. Felém, felém! Bőrömmön érintése, íze a nyelvemen. Már-már fölfogom, mit jelent, aztán nem folytatódik tovább, itt marad abba, itt, a legígéretesebb közelségben. Így, ahogy elnyúlik, összerándul, így, a levegőben végződik be, s kezdődik újra a régi vágyakozás. Arcok a fölcsapódó por finom kartácstüze alatt. Hát persze hogy majdnem mindegyiket ismerem. Az eresz alatt, a bal oldali téglajárdán állok. Ide nem ér a szél, bátran izzik föl a napsütés a sárga fal előtt. Üvegablak. Belátom az egész udvart. Rohanás vége. Még lihegnek, de az izzadság már hűlni kezd a homlokokon. Közélről ismerem. Hogyhogy most kimaradtam? A napfény mozdulatlan, és ezt érzem is, ahogy átadja melegét, most éppen a homlokomnak. De belül a szél hűvös, fehér erei. Ha válogathatnék, sem tudnék választani. Elfogadom, amelyik megérint. Jobb így. A véletlen különös szeszélye, hogy tudok örülni ne-

ki? A ráncokba süllyedt por csipése, marása is elcsitul, amikor fölszárad az izzadság belőle. Egy mozdulatlan, elhagyott báb a fal előtti fény üvegvitrinjében, ez vagyok most. E nem egészen érthető helyzetben kell magamra ismernem, s ez bizonytalanná tesz. Amikor megtörténik mégis, akkor érzem meg, milyen távoli is lehet ugyanaz az öröm. Egy koppanás jut el így, szerszám vas-csendülése a visszhangos estében valahonnan valahová. Közben a távolság is mintha érzékelhető volna, látható, hallható, sőt, kitapintható, pedig nem az. Bárhol keresem, nem találok. Már-már gyanakszom, pusztá elképzelés csupán. Néha nagyon is hajlok erre a feltételezésre. Mint például most. Körülöttem van; ezt hinném, ha nem tanúskodna éppen az ellenkezőjéről, hogy a legtávolibbnak, legidegenebbnek érzett mozdulatok is belém ütköznek, meglöknek, kimozdítanak türelmes, megszokott helyzetemből, és másfelé ragadnak akaratom minden tiltakozása ellenére. Mindez már-már az udvar vaspár-szürke levegőjében zajlik. Egy tánc kezdete. Pamm-pamm para-pamm. Miért ilyen illetéktelen erő avatkozik bele folyton, miért nem intézhetem el ugyanezt önmagam önmagamban? Aztán szerencsére mintha mégis sikerülne szabadulnom. Nem, nem, ez sem az én érdemem. Másé se. Hogy van akkor? Kihagy a kezdet olyan ígéretes sodra. Még nem értem, miért, s a következmények visszanézni ösztönöznek már is. Az elhagyott s majdnem visszanyert pillanat bomlottan, de teljes egészében ott hever mögöttem. Meg kéne feledkezni róla, ahogy már annyiszor és minden nehézség nélkül megtettem, de nem sikerül. A ragaszkodás eddig ismeretlen, csaknem félelmes ösztöne sarkall. Veszíteni is tudni kell. Hátat fordítok. Hogy ez mit jelent, azt nem tudom, de a jelentés a legkisebb mozdulatban is

megmarad. Valaki odáblép és elfelejt. Sose láthatom többé. Ennyi volna csak, hiú képzelődés? Még nem hiszem el egészen, ha közel kerül is hozzám a gyanú. Várok. Keresgélek. Úgyis semmi már. Tudás nem sok maradt utána, s ami igen, az sem használható. Újabb kételyt erjesztő salak csak. Nevetés éke. Szárny-nyugovás. Öröm s csalódás egyformán tapad benne. Ez volt, ez a perc, legalábbis még az imént, s most már nem az. Mindig másról gondolkodni, mint ami van, milyen megterhelő és semmire nem való, mért teszem mégis? Megelégedhetnék annyival is, hogy lélegzem, hogy élek, mert így van. Ha csupán a hajlam indít arra, hogy ellenálljak, annak igazán nem kéne ennyire alávetnem magam. Nem vagyok erős, az első mellbevágás elsöpör. Ott lökdösődöm már közöttük az udvaron. A közeli lüktetés fölemeszt mindent. S nemcsak azt, ami elmúlt. Észre se veszem a csöngetést, csak hirtelen megdermedek. Sorakozó! Vigyázz! Indul! Csattog a folyosó, a nyitott ajtók előtt kettéválk a sor, betódulunk, ki jobbra, ki balra, csaknem utolsó vagyok.

Dübörgés, por fogad. A helyemet keresem. Nehéz így. Annyi minden vonja el a figyelmemet. Elindulok a tintával teleírt, telerajzolt, vésett padok között. Leülök. Hát ez az. A hideg vas meztelen combomnak nyomódik. Könyökömön a kivésett fa érintése. Ahogy fölemelem és visszateszem, mindig újra érzem. A két érintés között a várakozás olyan, mintha nem is ez a forrongó zaj temetné mag alá. Ülök, és ekkor már, ekkor még csaknem egyedül. A falat nézem. Foltok. Almacsutka. Zsíroskenyér. Néhányan mintha leckét írnának, görcsösen görnyednek a pad fölé. Az nem lehet, hogy lett volna föladvá valami. Kinn a dobogó előtt verekednek. Wolf és Benda. Átmentek hát?

Igen, úgy látszik, át. Köztem és köztük a pótvizsga rejtelméi. Valaki átvágódik a szomszédos pad fölött, s vadul dobban le a földre. Utáána! Nem tudom, miért teszem. Semmiért. Körbe, körbe, mintha hinta forgatna, egy gyermeklány cérnavékony hangja. Honnan jön? Olyan halk, hogy alig hallom. Talán csak emlékszem rá. Igen, ez a valószínűbb. És még akkor is valahonnan nagyon messziről. Aztán eltemeti megint a zaj, és megint, és megint. Hogy szinte nem tudom, hol bujdokol. Érzéseim néha egész pillanatokra kihagynak. A tökéletes csönd robban szét ezekben a pillanatokban. A tökéletes csönd és a tökéletes sötétség. Vakság, süketség semmire se jó társasága. Az ablaküveg moccanása is rést üt rajta, máskor meg a legvadabb dobogás sem. Elég, hogy a széles stráfkocsik előtt a pár muraközi végigdobogjon a kinti bazaltköveken, megremeg máris az ablak. Be van meszelve, így csak a kopások lencséin látni ki. A látvány apró szilánkjai a fehér meszelésben. Nem sokat tud meg a kíváncsi szem, de annál több öröme telik bennük. Lehetetlen e részleteket úgy összerakni, hogy bármilyen valószínű látvány képe bontakozzék ki belőlük. Abbahagyom hát a próbálkozást, teljes komolysággal eddig sem üztem. Jobb így. A szokványos jelentés helyett meggyőzőbb élet költözik beléjük. Magukra hagyva külön világ varázsát árasztja valahány. Az események üteme, a mozdulatok hevítettsége, minden ezekbe a torpanásokba ömlik. A szüneteknek ez az elvont remegése jobban hat rám a közvetlen cselekvésnél, amely annyira lefoglal, hogy legtöbbször egyszerűen nem vagyok képes törődni vele. Semmiről nem tudok még, de a véletlen hajszálvékony csatornáin már eljut hozzám az események e furcsa üzenete. Arcom piros, szaporán lélegzem. Az izgalom vagy

a fáradtság jelei? Mindkettő talán. És egyszer csak, ez már mind a cselekvés árkában történik, eltemetnek. Ha elfojthatnám, még időben, magamban ezt a kellemetlen érdeklődést, megúszhathnám az egészet. Megpróbálom. Hiába. Az erőfeszítés visszatart ugyan egy darabig, de csak hogy aztán annál hirtelenebbül dobjon el magától, megzavarodva egészen. Hát kíméletet nemigen találsz itt sem. Mit csináljak? Mintha volna még választásom, úgy teszek. Eddig mintha nem tudtam volna róla, mi sodor el, mi állít meg, és most már ez az illúzió is szertefoszlott, nem nyomaszt semmi felelősség. Szigorúan gyakorlatias dolgok foglalják el egész tudatomat. Hol a kezem, a lábam? Ki közeledik felém? Milyen iramban? Merre van szabad út? Hogy elhárítsak mindent a következő pillanat elől, sokszor ez is teljesen reménytelennek tetszik. Azért sikerül. Egészen régóta már. Túlságosan régen. Most például. Elnyel egészen. Megsemmisít. Hova enyészik, honnan éled újra, nem érdekel. A mozdulatok kiakadva, elcserélődve kalimpálnak. Nem így képzeltem. Menekülök. Nem, már nem lehet. Valami ismeretlen súly húz alá. Csak addig nehéz, amíg ellenállok, aztán már, mint egy álmos lebegés, olyan, ringat is, mintha gyomrom emelné föl a hinta. Karok, lábak, törzsek, fejek hullámzó gubanca nyílik meg alattam, verejtek, lihegés, bőr, vászon, és végül a padló, olajos por, szálkás repedések, kifényesedett vasszögek. Kicsiraká-á-ás! A kinti vad üvöltés kábulatom falán rekedt suttogásként kapargál. Kőd. Zuhanás közben, mikor még a levegőben úsztam, láttam a mennyezetet, ahol a lámpa ferdén függ a zsinórján. Karomon szorítás sebhelye. Kitátott száj. Még ez is a kezdeti lebegésből kísért. A szakadt ing. Az üvöltés. Minden. Nem látok semmit, mozdulni sem

tudok. Csak úgy válik külön olaj, por, vas, hogy megízlelem. Minél több erőm fordítom arra, hogy könnyítsek helyzetemen, annál rosszabb. Tanulok belőle. Semmi ellenállás! Csakhogy ekkor meg olyan nagy az idegfeszültség a menekülési kényszer és a tudatos visszatartás között, hogy ez fáraszt el. Reménytelen. Így vagy úgy valami majdcsak összeroppant. Erre várok. Talán már nem kell soká. Nehezen lélegzem, az érdes nyálkahártya akadályoz. Megfeledkezni? Porló ábrándjaim elsöpri a szél. Kint valahol, elszórt villamosjegyek között. Ez vagy az, nem tudom. Térkép nélküli, azon nyers vadon. Akár hordhatnám magamban is. Vagy ott hordom? Meghódítani aki elindul, vessen számot a kudarccal. Ahogy én. Nehéz volna közelíteni hozzá máshogyan. Lehetetlen. Derengés. Magam. Lehet ennél képtelenebbre várni? Arcpirulás. Kidőlt alkony. Szél. Ég. Eluralkodik mellemen. Zihálok. Fújtató szele. Nézd! Nézd! Egyedül vagyok. Itt aztán tényleg nem zavar. Csak ennyit akartam mondani, semmi mást. Majd elhamvad, mint a remegés. Nem lesz nehéz. Könnyű lesz! Milyen csábító is. Lesiklik szájam szélén a nyál. Hát igen. Nem próbálom letörölni. Milyen messze van, pedig az előbb majdnem elképzeltem. Egy út? Egy hely? Egy mozdulat? Ha érdekelné valami, az érdekelné, mit takarnak. Elszalasztottam, azt hiszem. Azóta megint minden más, és újra várhatom. Nem, dehogy. Csak közel volt és kihullott. Hát persze hogy véletlenül. Van más, van fontosabb. Szégyenkezés? Ugyan! Beburkolózom, ha másba nem, hát magamba. Egy álom. Lesz vége, és volt kezdete. Megtörténhetne akárkivel. És nem történik. Hogy van ez? Az nem lehet, hogy csak velem. Kiábrándító. Mindegy, akarom, nem akarom, folytatódik. Mintha valaki szólna hozzám. Föl-

állok. Nem kérdezem, ki az, mintha tudnám. Túlságosan is el vagyok foglalva magammal. Mi mással lehetnék! Különösen a levegővétel igényel sok figyelmet. Olyan nehéz kiszívni egy kortyot is ebből az átkozott szorongásból. A szükség pedig nem enged. Hát persze, aki élni akar! Lélegzet. Sötétség apasztja el. Eddig erről sem tudtam. Most igen, és mit nyerek vele? Hagyjuk! Pedig szeretnék tudni többet is. Ne, ne most, majd máskor! Talán. Pihenni kéne. Pihenni? Igen. Pihenni, mi is az? Legyint. Hát csak menj is, nem érdekelsz. Akkor tudom meg, ki volt, amikor eltűnik. Akkor se egészen. Azért jó szívvel gondolok rá. Nem segített. Azt mondják, ez természetes. Én kételkedem, de alig van, aki egyetértene velem. Hát ez az. A kutyaszorító meghazudtol. Pedig most egészen elviselhetővé kezd alakulni. Az ütések, a rúgások, a rángatások mind egészen elcsillapultak. A szempilla rácsán derengés tör át. Megismerem: az osztály, a padok, a falak, minden a régi. Öröm jár át. Hát együtt megint? Föl kéne állnom. Ezek már mind a helyükön. Én se lehetek alábbvaló. Pedig de nehéz az út. Megszoktam, s most ez a más testhelyzet, mintha igazi valómból forgatna ki. Alig akarom hinni, de így van. Mindig az lep meg, ami természetes. Hova, hova is? Ezt is keresnem kell már. Ahonnan egyszer újra lezuhanhatok majd. Szemben velem világosság csorog. Ablak. Beeső fény. Elindulok. Arcomon, ruhámon por és olajfoltok. Letörlöm, de csak ahol érem. A helyem! Föl ismerem, hát persze, az üres padot. Most kéne tovább lépnem; egy új lendület, amely az első elszánásból tovább ragad! De nincs. Mi tart vissza? Lehet, hogy el is indultam, megyek, csak éppen nem tudok róla. Ki tö-

rődik vele? Igen, így maradok sokáig, szinte nem is követhetően, fönnakadva e rosszul sikerült próbálkozáson.

A tanár, hát ezért volt az a nagy sietség, már a katedrán ül. Engem néz, de csak nagy sokára szólal meg.

– Na, mire vársz? – És az asztal fölé görnyed. Nem tudom, hogyan kerülhetett ide, mert azt, amikor bejött, nem vettem észre. Hogy nem válaszolok, bosszúsan néz föl újra. – Tapsra? – Az osztály persze röhög. Hirtelen ugranak elő az eddigi, makacs derengés mögül a kellemetlen arcok. Hát persze, ha ellenem támadhatnak, és mi kockázata ennek, azt teszik. A mocskos Benda, a verekedős Döme, az Iványiak, mind, s a többiek feje fölött, a leghátsó padban Wolf. Most megtanítjuk a jótanulót. Nem csodálkozom. Olyan hirtelen lépek ki a rosszullét határát súroló kábulatból, hogy szinte jólesik. Úgy érzem, nem mehetek el, csak úgy, egyszerűen a helyemre, meg kell magyaráznom a helyzetemet, mert annyira félreérthető. Fogalmam sincs, hogyan kezdjem, de el kéne kezdenem, ebben biztos vagyok. A szavakat keresem. Kicsit sokáig tart. Közben képzeletben egész beszédet tartok. Csak hallgatnák végig, elszégyellnék magukat. Én is tudom, hogy erre nem sok a reményem. Talán ezért is érem be ennyire kevéssel, amikor tényleg megszólalok.

– Nem – mondom. Becsattan az osztálynapló. A tanár fölnéz. Talán nem is rám. A hetes már kinn áll, és jelenteni készül. Hát persze, hogy neki int a fejével, ő érti is, és belekezd.

– Hanem? – s kérdően fölhúzza a szemöldökét, miközben tovább is a hetes jelentését figyeli. Most már tudom, hogy nem kellett volna itt maradnom. Nevetséges. Érzem a helyzet kellemetlenségét, de már nem tudok változtatni rajta. A távolság köztem s az üres pad között

szinte legyőzhetetlen. Olyan egyszerűnek látszik pedig minden. Csak lassan, óvatosan kéne, hogy zajt ne üsse, s akkor észre se vennék talán. Hirtelen ömlik el tagjaiban a fölszabadultság érzése, amikor tényleg megteszem, amit már annyi ideje meg kellett volna tennem. A hetes közben befejezte a jelentést, most ül le a helyére. De én is itt vagyok, habár leülni még nem jutott időm. Itt. Így állva milyen jól kilátok az ablakon, ami egyébként egész idő alatt csak fehér meszelését mutatja, s a gyűlöletes hol szürke, hol kék, hol vörös, hol meg fehér eget. Az utcán lovak járnak, miközben megfeszítik a hámot, föl-le ingatják fejüket. S egy-két kabátos alak. Hova mennek, és mit kereshetnek itt? Evvel aztán tényleg nem kéne törődnöm. Éppen leülni készülök, a padra támasztottam a kezem, s térdem behajlítva alá is ereszkedtem félig, amikor újra az a régi hang szakaszt félbe, ami már annyira megzavart egyszer. – Hozd ki az ellenőrződ. – Nem merem megkérdezni, hogy nekem szólt-e. Biztosan – mondom magamban. És mégsem vagyok biztos benne. Azt akarom játszani, mintha nem is hallottam volna. Majd megismétli, ha tényleg úgy van. Leülök. Reszkető térdrel ugyan, és végleg kimerülve, de azért ugyanolyan bízakodva, ahogyan elkezdtem. A gyomromból emésztő álmoság szivárog fölfelé. Egy darabig próbálom visszaszorítani, de nem megy. Le-lehajlik a homlokom, s szinte koppan, amikor eléri a pad lapját. Ekkor mindig hirtelen fölkapom a fejem. Mi az? Szólt valaki? Közben minden csaknem zavartalanul folyik tovább körülöttem. Egy váll fölött előrenézek. Ajtó, tábla – akár egy tanterem. A sarokban a kályhát a nyár vörös rozsdája lepi. Ott kéne állnom mellette. Egyszerűen nem tudom földézni, hogyan mozdultam el, jutottam odáig. Most már nem. Az

üres padló szálkás síkja fölött pedig ez is lezajlott. A fény egyenletes fehér derengése. Igyekszem kitalálni, elképzelni, amire nem tudok emlékezni. Néha úgy érzem, túl könnyen ment, túlságosan, azért nem maradt meg semmi bennem, néha meg azt, túlságosan nehezen, s azért. A két lehetőség között tulajdonképpen nem sok a különbség. Jánusz-arc. A hely, a távolság mintha bosszúból vonná ki magát a két, szinte nem létező pont, ottlétem és ittlétem közül. Vége van. Amire akkor nem figyeltem, soha többet meg nem figyelhetem már. A múltó alkalom éppen abban keresztezi a makacsságom, amiben megérinti, pótolhatatlanságában. Majd máskor, biztatom magam. Máskor majd jobban figyelek. Ugyan. Minek ez a szemfényvesztés? Ugyanígy történne minden, ha százszor kezdeném, akkor is. De nem azért, mert jól van, hanem, mert nincs módunk változtatni rajta. Egyszer-e egyszer hihetem azt, hogy a pillanat, valamelyik kivételes pillanat, szeszélye kuszál össze mindent. De meddig? Talán nem is így történt, talán ez is csak valamelyik kelletlen elalvásom következtében kevert bele elkezdhetetlen s véget nem érő történéseibe. Már szólnia kellett volna, ha akar valamit. Ez egyszer biztos. És nem szólt. Lassan egyre valószínűbb lesz, hogy minden balsejtelen csupán egy belső tévedés következménye. Már éppen elfogadtam volna mindent a maga valóságos, szinte durva bizonyosságában. És ekkor a kétségbevonásnak ezek a nem egészen őszinte útjai. Becsapódik az ajtó. Vagy kinyílik éppen? Egy érintetlen, puha hómező meleg vattaárnyában lábalok álmosan. A fáradság, mint egy idegen kéz nehezül a vállamra. Nem törődöm vele. Nem, nem tudom, mire gondoljak. A gondos munkával fölfejtett jelenlét szála összekuszálva, itt-ott, azt sem tudom,

hol kapok bele, és már semmit sem értek. Talán csöngettek, hogy ennyire fölbolydult hirtelen minden?

– Na, mi lesz már? – Tehát mégis? Lehajlok a pad alá, mintha keresnék valamit, pedig csak az emlékezetemben kotorászom. Nem is tudom, mit csináljak. Vissza-pergetni mindent, olyan lehangoló vállalkozás, hogy meg se kísérlem. – Az ellenőrződöt kértem. – Nem mozdulok. – Na, mi az, süket vagy? – Most nem hallok az osztály röhögését. Elmentek volna már talán? Most kellene fölállnom, ha nem akarom túlságosan elnyújtani az egészet. És nem akarom. Mégsem teszek semmit annak érdekében, hogy véget érjen. – Állj föl, ha hozzád szólok. – Ezt már nem lehet nem meghallani. Rendben van, engedelmeskedem, hiszen eddig sem volt ellene semmi kifogásom. A táskámban keresgélek. Evvel is telik az idő, és azt a látszatot keltem, mintha tudnám, mit akarok. Az ellenőrző, hát persze. Annyira megörülök ennek a bizonyosságnak, hogy pár másodpercig nem is tudom fölfogni az értelmét. A kezemben tartogatom egy darabig, aztán határozok. Vissza, a táska legmélyébe keverem. Főlegyenesedem. Kár volt, de most már mindegy. És a tanár szemébe nézek. Először, mintha nem tudnám, miről van szó, aztán elhatározom, nem játszom tovább.

– Nincs meg – mondom. Rám se néz, az asztalon rakodik, sokáig, már a táskáját is becsukta.

– Úgy. – Kivár, mintha tudná, érezné, hogy nem bírom tovább. És aztán is, annyira lassan folytatja, hogy közbe kell vágnom. – Hát akkor...

– Megnézzem még egyszer? – A választ meg se várva süllyedek vissza a már egyszer elhagyott keresésbe. Gyakorlott kézzel nyúlok utána, hiszen ismerem az utat. De hova keveredett, hogy mégisincs itt? Tovább húzódik az

idő, mintsem szerettem volna. És most a bizonytalanság kudarcra fenyeget. És akkor hirtelen itt van. Hát persze. Beleszorult a szakadt bélésbe. Ki kéne inkább tépni, csak baj van vele. – Itt van! – Szinte büszkén emelem föl, mintha valami dicsérni valót cselekedtem volna.

– Hozd ki!

– Miért?

– Süket vagy? – Viszem. Útközben azonban még egyszer megpróbálkozom.

– De én...

– Nem kérdeztelek.

– ...nem csináltam...

– Tudom.

– ...semmit. – Ott állok az asztal előtt. Talán még mindig reménykedem, hogy nem engedem ki kezemből ezt a kis füzetet, piroskeretes címkéje közepén gondos írással a nevem?

– Tedd már le! – Mintha sose készültem volna rá, úgy foszlik szét minden, ellenállás, remény. Leteszem az asztalra. A tollát keresi. Minek ez az időhúzás, ki akarja, ki irányítja így? Nincs a zsebében, ki kell nyitnia újra a táskáját. Megvan. Ahogy szétcsavarja, látom megvillanni a sárga aranyhegyet. Most, most kellene valamit csinálnom.

– Nem én voltam – mondom. Föl se néz. Nem hallotta volna? Szó ami szó, elég halkán mondtam. Újra kellene kezdenem. Nem, ez így nem megy. Pedig még nem fogott hozzá. Talán ő is erre vár, azért tétovázik. – Meglöktek. – A rezzenetlen arcon semmi sem változik. Az üresség és a csend csaknem szétfeszíti a termet, szinte érzem. A toll már a papíron, de még nem indul el. Most fölnéz, egészen váratlanul, és egyenest a szemembe. –

Aztán mind... – Hogyan folytassam tovább? Sírok. – ... rámesett. – A tekintete visszasiklik a papírra, mint aki mindent ért, de a kéz, a kéz az mégis elindítja a tolat. Érthetetlen. Nem sírok már. Vagy csak megszoktam? Minden lehet. Kész. Ráfúj. Aztán rézsút az ablak felé tartja, megnézi, száraz-e a tinta, és becsapja. Egy darabig még a kezében tartja, aztán ledobja az asztalra. A tolat visszateszi a táskába, és, mintha még maga se döntötte volna el, mit csináljon, úgy indul, kicsit tétovázva ugyan, de kétségtelenül, kifelé. Köszönnöm kéne. – Előre! – mondom, de üres a terem, az üveg rezeg csak az ajtó ablakában, megtörve a visszhangot, amely pedig már fölkelte volna, akár egy tétova köhögés, a hátsó sorok felől. Visszamegyek a táskámért. Szemembe tűz a délutáni fény. Aztán vissza. A padló nyikorog. Az avas por eszeveszetten táncol a fényben.

Elmúlik, mint ez a pár itt felejtett szó, elfelejtik, bízvást számíthatod. Ki mondta, ki hallotta meg, merő véletlenek. Egy hirtelen találkozás, amit tegnap hiába terveztem volna, amire holnap hiába szeretnék visszagondolni megpecsételi sorsomat. Most még itt, az idő felszínén, türelmes jelenemben élek, vagyok. A megelégedés nekem adja, amitől elválaszt. Külön tartomány; a legutolsó beismerés után. Berendezkedhetem benne. Ezt próbálom éppen. Söprök, mosok, porolok, tologatok mindent – de csak nem akar végleges helyére kerülni, s nem akarja végleges formáját elnyerni semmi. Na, így, így azért talán lakható lesz. Mintha máris csillapulna a sietőség, az óra megállana. Az idő, mint most is például, bizonyos helyzetekben elveszti eredeti jelentőségét, képtelen a dolgokat úgy elválasztani egymástól vagy éppen összekapcsolni egymással, ahogyan kellene. Egyik pilla-

nat sem egészen jelenvaló: tele van előzményekkel, következményekkel, így aztán aligha van esélye arra, hogy az maradjon, aminek eredetileg lennie kellett volna, s ami lenni szeretne. Ez az egymást taposó láz megkérdőjelezi az érvényes vonatkozásokat is. Az ablak, a falak s a mennyezet kosztérképes országai adta szűkös teret se használom, de hiába, hogy meghaladja lehetőségeim, úgy érzem mégis, kevés, börtönbe zár, miatta minden, szét kéne feszítenem, össze kéne törnöm. Elképzelem, igaz, csak egészen villanásnyi időre, még nem történt semmi, kezdek elölről az egészet. Sok örömöm nem telik benne. Az ötlet is idegennek tetszik most már, hogy szemtől szembe kerültem vele. Nem csábít a feladat sem eléggé ahhoz, hogy érdeklődéssel forduljak feléje, de ha csábítana is, több sikert akkor se remélhetnék. Ami egyszer már véget ért, abba legjobb belenyugodni, másra kell az erő, új bukásokat, tévedéseket elviselni. Kezdet és vég, bukás és emelkedés mintha fölcserélhető volna tetszés szerint, a kételkedőt szinte semmi nem szorítja. Minden az idő s a tér sakkjátszmájába keverve tűnik el. Egy játék, aminek szabályai nem uralkodnak. Jól szervezett szemfényvesztés az egész. A legkilátástalanabb helyzeteken is a menekvés halvány esélyének árnya. Mindegy, ki hogyan csikarod, ha tiéd, már senki nem kérdez tovább. A tegnapok is igazolást várnak ugyan, de ez már semmi, hogy létezel, már önmagában elég biztosíték a türelemhez. Mindig annyival kell beérned, amennyivel beérheted. A szegénység kellékei legalább olyan jól használhatók. Csak el kell fogadni, s akkor már bármelyik helyzet nemcsak az elveszettséget, az uralkodás kulcsát is neked adja. Végül is minden elszánás hétköznapi, hát akkor meg minek szégyenkezni miatta? A már

egyszer megtörtént események kilépnek egykori vonzásaikból. Az üresség, ha utólag is, de beszivárog közöttük, s ez menti meg őket. Itt, ezekben a szabadon hagyott házagokban járok. Kényelmetlenül érzem magam ugyan, de hát ez igazán mellékes. Az az érzésem, hogy akaratom ellenére vesz körül, ami körülvesz, és nem változtathatok kényes helyzetemen mégsem. Egy fehér és érintetlen álom. Le-föl verődő hang. A csönd, ami kergeti, sehol. Átsiklom. Még mindig nem tudom mit kezdjek szétfeszítő, s talán nem is egészen felejthetetlen kalandjaimmal. Felejtsem őket el? Most alig néhány perc választ el, de ez semmivel sem jobb, semmivel sem rosszabb, mint amikor évek. Mindig túl rövid idő jut a cselekvésre, s túl sok a kételkedésre. Egyszerűen elindulok valamerre. Eddig minden érthető, lehetne közönséges is. Egy út vezet. És ez már a lemondás, de még mindig jobb, mintha semmi. Az irányt ugyan mintha még én választottam volna, de most már, így utólag ez sem biztos. Talán csak azt hiszem, mert azt szeretném hinni, és másképp történt, sokkal esendőbbben, törpébben minden, még ennél is, mint ahogy bevallom. Minden számít, amit nem veszek, nem vettem vagy nem akartam észrevenni. A halogatás is sikerre vezethet, és a határozottság elbuktathat. Vagy fordítva. Nem azért mondom, hogy a hibáimból erényt csináljak. Aztán siker és bukás is egészen máshová vezethet, mint azt elérésük pillanatában vélnéd. Igazán keveset tudsz róluk. Csaknem semmit. Amit tartogatnak számodra, az a jövő ajándéka, és így fogadd. Eljutottam, ahova eljutottam, ez eddig rendben volna, de milyen joggal teszek úgy, ha még nem bizonyult be, mintha ebben is volna tanulság? Mindezt képes lettem volna egészen más értelmezés fényében látni, de így alakult. Kinek az érde-

me, kinek a hibája, ezt jobb, ha nem tudom. A végére aligha jutnék, s olyan távol vezet, hogy az már több a bizonytalanságnál, szinte érdektelen, vakság, merészség nem feléje sarkall. A kialvó ablakszilánkok s a meszelés árnyékai között a padló megújult, hirtelen reccsenése arra figyelmeztet, hogy vége van. A padokban mélyülő homály és ugyanaz a csend. Mióta is már? Az álmoság alattomosassá lassult lélegzetritmusa. Lázás sietség kap el, úgy érzem, örvény sodor, húz a mélybe, s körül a kilátástalan, üres mező. Csak magamban bízhatok. Kapkodva csukom be a táskát. Gyerünk. Az ajtóból azért még egyszer visszanezdek. Az ellenőrző! Ott hever a poros asztalon. Hogyan került oda, hát nem tettem el? Gyorsan visszaugrom érte, fölkapom, és máris tovább. Oda se nézek, úgy vágom be magam mögött az ajtót, dörrenése sokáig visszhangzik a folyosón, egészen addig, amíg innen is ki nem jutok. Megtörtént. Elengedem az utcai kapu lötyögő, hatalmas rézkilincset, s botladozva indulok le a kitöredezett fogú téglalépcsőn, hunyorogva a szemembe tűző esti naptól.

– Zsír! bele! – Az asztal körül négyen ülünk, s a kártyát rakjuk: Kurják, Javós, Nyers meg én.

– Én nyertem! – ugrik föl Javós.

– Mutasd a lapod! – mondja Kurják.

– Itt van – mélyen a tenyerébe temetve tartja, csak onnan villantja elő.

– Nem látom, tödd le ide az aszta'ra.

– Nem töszöm.

– Osztán mé' nem? Mer nem piros, mer nem is az.

– Dehonnem.

- Akkor mé' nem töszöd ki?
- Montam má'. Különben is te gyüssz. Rakd ki te! Mé'nem rakod, ha ullyan nagy a szád?
- Itt van, az enyim itt van - mondja Kurják, és ledobja a lapot az asztalra, a zöld királyt. Javós erre oda-dobja rá a magáét, de nem is látom, hogy tényleg piros-e, máris elkapja, hát persze, és besöpri a többi közé, olyan gyorsan, hogy a magamét rá se tudom tenni. Kurják utánanyúl, de már késő, csak egy üres, ártatlan, nyitott tenyér mered rá.
- Mutasd! Add vissza! Mutasd! - Nem mutatja. Belenyúl a lapok közé, hogy elővegye megint, de nem találja. Kurják előkapja a zöld királyt, fölmutatja.
- Ez vót az?
- E'hhát.
- Mög ez, mi? - És előmutatja a zöld alsót.
- Csa'sz. Ekeverted. Csalók. Nem jáccom veletök. - És fölugrik az asztaltól, habár könnyen meg lehetne - ez látszik az arcán - engesztelni.
- Ne jácc! - Harsan föl mindjárt Kurják éles hangja.
- Hiányzó valakinek, asziszöd?
- Nem is. - Mondja Javós, és bár ugyancsak tétovázva, de megindul az ajtó felé. Talán mégis szólni kellene neki, hogy ne menjen. Tudom, hogy szólni kellene, de nem szólok. Nyers se. Mintha oda se figyelne, az asztal alá les folyton és vigyorog. Visszafordul így is, abban reménykedem. Hiába. Lenyomja a kilincset, nyílik az ajtó, csukódik, és már kint is van.
- Sokáig motoz az előszobában, de végül csak elcsendesül, hallani a kertkapu csapódását. Így maradtunk hát, hárman.
- Elment - mondom -, hát ez tényleg elment.

– Anná' jobb – mondja Kurják –, legalább mindenki játszik, nem kő várni mindig annak, aki oszt.

– Azért nem kellett volna elküldeni.

– A roseböt töröcc vele! Jáccunk! Na, ki oszt? Te osztó. – És evvel Nyers elé löki a kusza kártyahalmazt.

– Én? Mér pont én?

– Mer te gyüssz.

– Én osztottam az előbb is.

– Dehogy te, a Javós.

– De a' mög e'mönt.

– E'hát, de te gyüssz utána. E're kaszának, nem?

– A'ra.

– Nahát, akkor mit vitatkozó?

– Nem jáccom. Én se jáccom.

– Ossz már, az istenödet!

– Nincs kedvem.

– Majd én osztok – mondom, de már arra, hogy a kártyát elvegyem, nincs idő, Nyers most meg érthetetlen buzgalommal és sietséggel kapja föl, szinte kezem közül a lapokat.

– Add ide!

– Micsinyász, most mög micsinyász, mé'nem hagyod?
– kiabál Kurják.

– Osztok – mondja Nyers, s remegő kézzel nyújtja felém, hogy emeljem el, a megkevert csomagot. Emelek. Majd elveszem a felém nyújtott lapokat. Nyers fehér arca teljesen rezdületlen. Kurják olyan izgatott, hogy csaknem fölugrik többször is az asztaltól, de azért nem teszi. Ez persze nehezen menne neki, mert még a lába sem ér le a székről. Játszunk. Nyers egyre fehérebb lesz, Kurják arcán piros rózsák gyulladnak ki; kiabál. És kivágja az utolsó lapot, arcán most fölenged a diadalmas vigyor-gás.

– Zsír! bele! – ezt már egészen feketén sűrűlti, mint az átok. A csillogó egérfogak kivilágítanak a két papírajak mögül. Nyers keze az asztal alatt, aztán, amikor föl-emeli, már mindkettő üres. – Mi az, nincs több lapod?

– Nincs. – És mosolyogva tárja szét a kezét.

– Csa'sz! – Egészen a rekedt fulladás környékezi. – Oda tötted az üngödbe. – Feneketlen szenvedély hajtja a fekete szájra a fekete szavakat, úgyhogy nem is tudok hinni nekik. Nyers ugyanolyan zavartan mosolyog, mint a kezdet kezdetén. S mert én is hasonlóan zavarban vagyok, neki kell hinnem inkább. Talán észreveszi rajtam ezt a muló, de most kétségtelenül jelentkező rokonszenvet, mert talán hogy még idejében kihasználja, egy széles és őszinte mozdulattal felém nyújtja a lapokat.

– Számúd mög! – Elveszem és nem tudom, mit kezdjek vele. Szívesen megszámolnám, de szégyellem elárulni, hogy ennyire bizalmatlan vagyok, és pont vele, aki... De Kurják nem sokat teketóriázik, kikapja kezemből a csomagot, cselekszik helyettem is, és számolni kezd.

– Itt van ni, harmincegy. Montam én, há' nem mög montam?

– Nem löhet.

– Dehonnem.

– Biztos rosszú számúta, számúd mög mégeccör!

– A rosseböt. – Felém nyújtja a csomagot. – Számúd mög te is. – Remeg a keze. Engem is elkap a gyanakvás. A nyakamban érzem a lihegését. Nyers nem jön közelebb, az asztal túlsó végén ül, az arckifejezése egészen érdektelen, lapos tekintete azonban engem kutat. Harmincegy.

– Hát ez tényleg kevesebb.

– A makk tízes hiányzik. Hát persze hogy. Mer el-

ütöttem vóna. Evve' ni, evve'. – Kikaparja a lapok közül a makk disznót. – A makk disznóva. Add elü, mer mög-
őlek! – Belekap Nyers ingébe. Nagyanyám jön be, s ez
véget vet a kezdődő jelenetnek. Nyers láthatóan föllé-
legzik, mint aki hosszú veszély után végre biztonságba
kerül.

– A Javós vitte e' – mondja ártatlan derűvel.

– Nem igaz, nálad van!

– Hát kutass ki! – Fordul felém. Kényelmetlenül
érint, amikor megérzem a lényéből felém áramló hamis
bizalmat. A szürke arcban alig pislákol a tekintet, talán,
hogy szánalmat keltsen. A kopott, agyonmosott ing alól
kilátszik a bőr. Még mindig nem haragszom. Nem tudom
fölfogni, mi történik.

– Majd én – mondja Kurják. Ez láthatóan kellemet-
lenül érinti Nyerset. Összerándul.

– Nem neköd mon'tam.

– Hát osztán.

– Talán tized a kártya? Keresse az, akijé.

– Hagyd – mondom Kurjáknak. – Hagyjátok!

Nagyanyámon sötét kendő, egészen a szemébe van húz-
va, úgy néz ki mögüle. A törzse egyenes, de a dereka
meghajlik, kicsit előredőlvé jár. Vállát magasra fölhúzza,
öntöttvas lábost emel a tűzhelyre éppen. Vízét önt, aztán
krumplit rak a sárga vízkőbarlangba. Felfröccsen néhány
csepp, és kiugrik a tűzhely lapjára, s ott elszürkülve pö-
rögni kezd, sívít és semmivé lesz, elszáll a levegőbe. A
tűzhely szürkésfekete lapja mozdulatlan. Nagyanyám
még ott áll föléje hajolva, mintha várna valamire. Aztán
elindul kifelé, vizes kezét a kötényébe törli, de mintha
még mindig vizes maradt volna, úgy tolja hátra a kendőt

a homlokából tenyerét széttartva s csuklójával szorítva össze kétoldalt a halántékánál.

– Na mi van, még mindig kártyáztok?

– Már nem.

– A kártya hun van?

– Itt.

– Mind mögvan? – Nem válaszolok. Lehajtom a fejem, hogy azért lehessen bólintásnak is érteni. – Add ide, ha má' nem jáccotok velem!

– Majd én elteszem.

– Hun a hele, tudod-e? Oda tödd, ahunnan kivőttem, a fíjókba.

– Oda teszem. – Válaszomat meg se várta, kimegy. Alig hangzik el az ajtó csukódása, a tornácon látni máris, az ablak előtt siklik el árnya a szakadt függönyön. Nyikorog a kút, vizet húz valaki. Talán már nagyapám is megjött?

– Hova tettétek?

– Mit?

– Hát azt a lapot.

– Ne tülem kérdőzd – mondja Kurják sértődötten.

– Jáccunk inkább – mondja Nyers.

– Előbb add ide.

– Nem jáccok. Csalóva' nem jáccok.

– Ki csa't?

– E'tagannád ezt is? E'taganná, hallottad?

– Ne veszekedjete, inkább keressük meg.

– Én nem veszekszöm, én... – Hirtelen megint belökődik az ajtó. Keresztanyám. Nyers kihasználva, hogy másra fordult a figyelem, fölveszi a kártyát, és keverni kezd.

– Mit csinálsz?

– Osztok.

– Tedd le!

– MÉR tögyem?

– Éppen elég, hogy... – A keresztanyámra nézek, aki, bár a fászláda fölé hajol, s a nyitott ajtón át a tűzhely paraszában kotorász, minket figyel, s elhallgatok. Nyers tovább kever. Aztán osztani kezd. Előbb nekem, majd Kurjának.

– Neköm nem kő – mondja Kurják, s nem veszi föl az eléje terített lapokat. Nyers, mintha meg se hallotta volna, belekezd az újabb körbe. Közben parázs koppan a fászládába. Keresztanyám először a piszkavassal akarja kivenni, rápiszkálni a lapátra, nem sikerül. Végül kézzel fogja meg, és dobja vissza a helyére, de akkor már minden csupa füst. Az égő szalma szagába rongyszag keveredik, a kötényé, mert avval fojtja el végül a tüzet. Most víz sistereg rá. Szétszökik a gőz. Köhögök. És szinte semmit nem látni.

– Nyisd ki az ajtót öcsikém! – mondja. Kinyitom. A téli hideg arcomba vág. Visszaülök a helyemre. Mintha itt még a hideg is kevésbé érne. Várok. A füst eloszlik lassacskán. Keresztanyám az ajtó felé lebeg. A haja csupa kóc. Most megtorpan. Ugyan miért?

– Na, te Jóisten, hát te mög kicsinyász itt, kicsinyátá, mi a rosseböt! Csak eccer haggyon magatokra az embör... – Nagyanyám sívítógőz hangja most jut csak el hozzám. Keresztanyám tétovázása éppen csak egy pillanatra tart. Addig se talán.

– MÉR', talán magának sose gyütt még ki a parázs?

– Főgyujtod az egész konyhát.

– Há', persze, éppen az jár az eszömbe.

– Ne beszélj má'! Talán még neköd áll föllebb? – Az

ajtóban állnak. Bár a tűz nem ég, a füst rendületlenül folyik a fászládából, s elkeveredik a párás, hideg levegőben. Szemem könnyezik. Valahol, egészen messzire a füstön, a ködön s a könnyeimen át újra mozogni kezdenek az árnyak. Keresztanyám kicsörtet az előszobán át, hallom, a hajladozó aszparáguszokat súrolja. Nagyanyám dühösen csapkod a fászladába, ahonnan csak úgy fröcsköl a pernye, a forgács, meg a fűrészpör. Visszadobja a pizskavasat a helyére, és elindul ő is kifelé, az ajtót nem csukja be. A hideg most mintha belülről kaparászna bennem, mintha émelyegnék. Annyira megfeledkeztem mindenről, fogalmam sincsen, mit csináljak.

– Csukd má' be! – Ez Kurják alighanem.

– Bűdös van még – mondja Nyers.

– Mindjárt kimegy – mondom, és leszálok a székről.

Az ajtóhoz megyek. Megint ugyanolyan kelletlenül, ha nem kelletlenebbül találok szembe magam a hideggel, a nyirokkal, mint az imént. Érdekes, mintha egyszer már becsuktam volna az ajtót. A páráság valahogy itt maradt a levegőben, ha fölszívódott is. Azért jól látni már. A füst fanyar íze csaknem egészen elhalt. Hideg van. Becsukom az ajtót. Megrebben rajta a csipkefüggöny. A hideg végigborzong nyirkos bőrömön. Csak nem izzadok?

Az az érzésem, senki sincs a szobában. Meglep, amikor mégis hangot hallok.

– Itt a lapod. – Biztosan látszik rajtam, hogy nem egészen értem, miről van szó, mert Nyers, ő volt az előbb is, újra rám szól. – Vödd fő! – Fölveszem. Ők már kezükben fogják a magukét. Elindul a játék. Hát mégis?

– Itt van! Itt van! – Ez Kurják hangja megint. Ugrál a széken, és üvölt. Mit akar? Most egészen

rádől az asztalra, szinte végighasal rajta. Az arca lilás-vörös, a keze remeg, ahogy fölemeli. Lecsapni készül. – A makk tízes. Most dobta e'. – Nyers mosolyogni próbál, és sikerül is neki, habár erősen sápadt és megviselt az arca. – Nálod vót! – Nyers tudomásul veszi, de mint aki semmiről nem tehet, úgy húzza föl a vállát, és most már nem engedi a megtalált mosolyt. Nem és nem. – Hiába tagadod, láttam. Mög ü is látta. – És felém biccent a fejével.

– Nálom?

– Nálod há'.

– Osztán mibü gondulod?

– Te tötted rá. – Az asztalra mutat, ahol még mindig ott hever a makk tízes.

– Nem én vótam.

– Hát ki? – Nyers nem válaszol. Egészen lecsúszott a széken, szinte az asztal alá. – Erre nem tucc fele'ni, mi? Nem csodállom, nem is löhet.

– Jáccunk inkább – mondja Nyers.

– Nem jáccok.

– Mér?

– Csa'sz.

– Nem csalog.

– De.

– Nem.

– De.

– Nem.

– Akkor se.

– Mé' nem?

– Csak.

– Most má' mind mögvan.

– Akkor se.

- Hun a kártya?
- Itt. - A kezemben van.
- Ossz.
- Nem.
- Mér?
- El kell tennem.
- Ne tödd e'!
- Ellopjátok.
- Már e'mönt a Javós.
- Nem ő volt.
- Hát ki? - Nem tudok válaszolni. Gyanúsítsam meg, amikor egészen biztos azért mégsem lehetek a dologban? Nem, azt nem akarom. És egyáltalán nem lehet tudni, mi lakik e felhőtlen, égszürke szemben, amely most is olyan kerek, mintha csodálkozna.
- Te - rikolt föl megint, és most egészen váratlanul, Kurják.
- Én?
- Igönis, te.
- Nem igaz.
- De.
- Nem.
- De.
- Nem.
- De. De. Az vagy, igönis, csaló, csaló, csaló. - Anyyira kitátja a száját, hogy fröcsköl belőle a nyál, és a fogán jól látszik a sárga lepedék. Egészen Nyers arcába hajlik, aki még csak félre sem húzódik, annyira nem tudja, mit csináljon. Kurjákot ez, ha lehet, csak még jobban ingerli. Már szinte megharapja Nyerset. - Hallod? - Erre sem jön válasz. Ez valahogy természetes, legalábbis én annak találom. Szívesen pártját fognám Nyersnek, s egé-

szen megbénít, hogy nem tehetem. A kártyát görcsösen szorítom még mindig az asztal alatt az ölemben, de még így sem hiszem el, hogy biztonságban van. Kurják az asztalt veri, rugdos, habzik a szája. Nyers óvatosan lecsúszik a székről, mintha volna esélye rá, hogy ne vegyük észre, és elindul az ajtó felé. Amikor eléri, vékony rést nyit rajta, és köszönés nélkül kimegy, vissza se néz. Ezt azért nem értem. Mind a ketten sokáig nézünk utána a hirtelen csöndben.

– Na, most már jácchatunk – mondja Kurják.

– Ketten?

– Há'.

– Úgy nem jó.

– Mér'?

– Marad lap.

– Húzunk.

– Á'...

– Ossz, osztán jáccunk ahelőtt, hogy csak szarakszunk itt, a rosseb essön bele! – Osztok, bár semmi kedvem hozzá. A játékot meg aztán tényleg nem tudom követni, habár igazán összeszedem minden figyelmemet. Kié az ütés, az enyém vagy az övé? – Én vittem – csap le hirtelen Kurják az asztalon heverő lapokra, ahogy meglátja tétovaságom.

– Mivel?

– A tök alsóva'.

– A királyt?

– Azt hát, az enyim adutt vót.

– Azt hittem piros az adutt.

– Piros?

– Igen.

– Há' má' hogy vóna piros?

– Azt hittem.

– Rosszu hitted.

– Lehet. – És közben egyre inkább arra gondolok, hogy igazam van. De szólni nem merek, mert hát egészen biztos nem vagyok a dolgomban. Vesztettem. Mindegy. A levertség elképesztő méretekben lesz úrrá rajtam. Nem, nem is a vereség. Olyan szűk minden! Valahogy ki kellene jutnom innen, de hogy hogyan, nem tudom elképzelni, sem azt, hogy hova. Senki. Kurják is egyre álmossabban kókadozik az asztal túlsó oldalán, a nyakát nyújtogatja, hogy valahogyan úrrá legyen ingatag helyzetén. Kevernem kéne, aztán osztanom, de nem csinállok semmit.

– Ossz má', mire vársz?

– Elteszem.

– Ne tödd! – most mintha megint megélné, arcára visszatér a pirosság.

– De.

– Osztok én – mondja, és belekap a kezemben lévő kártyacsomagba –, add ide!

– Nem adom – és el is rántom előle, nem törődve vele, hogy közben esetleg elszakadhatnak a lapok.

– Mé' nem adod?

– E'lopjátok. – Dulakszunk. Én vagyok az erősebb, de benne az újra elemi erővel föltámadó düh kettőnk helyett is dolgozik. Előnyben van. Beleakaszódik a kezembe, ruhámba, csíp, karmol, harap. Érzem szája büdösségét és a nyál nedvezését. Zavarban vagyok. Mikor és hogyan lesz vége? Nem látok most semmi utat, ami oda elvezethet. Azért megyek. Nemcsak a kezem, a fogam is összeszorítva. Lehet, hogy kevés, de többet nem tudok. Eleinte nem értem, mi történt. Akkor eszmélek

csak rá, amikor egészen elengedtem mindent, kezem lecsüng, és csak bámulok az előttem lihegő árcba meredten. A zsebkendőmet keresem, hogy megtöröljem az arcomat. Az undortól nem jön ki a szó a számon. Leköppött. Még magamban is alig vagyok képes elismételni. A hideg, fehér permet az ajkamat is érte. – Micsinátá'? – Annyira ideges vagyok, hogy akárcsak eddig őket, én is egyetlen lélegzetbe gyúrom az egész mondanivalómat, bárhogy is kapálózna az ellene. – Leköptél?

– Az.

– Miért? – Farkasszemet nézünk. Meg van győződve róla, hogy neki van igaza.

– Csak – mondja, és kifordul az ajtón, olyan gyorsan, és csaknem zajtalanul, hogy utána nézni se jut időm. Elment.

Egyedül vagyok. Hiszen talán ezt is akartam, nem törődnék vele hát, ha nem volnék ennyire kiszolgáltatva az elkövetkezőknek. Nem tudok egyetlen megvalósíthatónak látszó cselekvés felé sem elindulni. Miféle tétovázás tart fogva? Persze szeretnék valahogy túljutni rajta. Talán most még az is mindegy, hogyan. Kezemben a kártyacsomagot szorítom, hogy megfehéredik az ujjam, és közben a cipőm orrával, erősen kopott orrával, a szekrény ugyancsak, és nem kevésbé kopott lábát rugdosom. Hirtelen az az érzésem támad, ha megítélhetném, mint ahogy nem, mióta is tart ez az állapot, akkor közelebb juthatnék a befejezéshez. A kezdet pontját ugyan, úgy képzelem, őrzi az emlékezetem, de az azóta eltelt időt nincs mihez mérnem. Kicsit furcsának találom, ennyi az egész. Messziről valami álomittas fény szűrődik csupán. Alig tudósít valamiről. Nem hiszem, hogy a világítás esetleges változásai segítenének, segíthetnének valamiben is. Éber-

ségem azért hajthatatlan. Az asztalhoz megyek, és az asztallap fölé görnyedek. Nem, a terítő mintái között bujkáló visszfény nem zavar meg. Hagyom tovább telni az ellenőrizhetetlen időt. Ahogy fölbukkan a sehol sem levés másállapotából egy nem várt mozdulat, persze hogy nem az, amit reméltem, úgy hagyom el máris őrhelyem, várakozásom kimozdíthatatlan tegnapijait. Nem, nem hűtlenség ez azért. Vad iramban, mintha egy bűvész indította volna el őket, végigperegnek kezemben a lapok, görcsbe zárult ujjam szinte akaratom ellenére cselekedett. Sehol. Ennyit érzek. Számok villannak föl előttem. Persze, az elején még tudtam követni, de most már nem, már régóta nem. Hol vesztettem el, hol is? Elengedem, kiomlik kezemből az egész csomag, rendetlen halma szétterül az asztalon, leejtem a kezem, s megint csak nem tudok mást csinálni, mint újra bámulni magam elé a szivárgó fénybe, és várni valami önkéntelen folytatásra. Kétkedve fogadtam izmaim heves tiltakozását és kudarcát, de nem volt mit csinálnom. Nem érzem megálázónak, hogy így van, habár mindez éppen csak természetes. Valahol a mélyben az elernyedő és megfeszülő izmok egészen lüktetésnyire csillapult ritmusa vesztegel, még mindig a teljes tétlenség képzetét mutatva. Azért mégis engedek, nem tudom, mi hajt rá, de engednem kell, és sorba, ahogy az emlékezet tanított, fölveszem és a markomba szorítom a szétszórt lapokat, megint együtt az egész pakli. Harminc, mormolom magamban. Lehet-séges, hogy most meg csak eddig jutottam volna? A legkínosabb, hogy hirtelen az sem jut eszembe, mennyinek is kéne valójában lenni. De hát ez kevés, az biztos. Ennyit még tudok. Csak abban nem vagyok biztos, harmincegy vagy harminckettő. A túl közeli, s ezért soha észre nem

vett zugok. Valahol szikra lobban, bizonytalanság, kétes izgalom fog el, mi lesz most? Finom remegést érzek a bőröm alatt, amely azonban jobban igénybe vesz mint a legfeszültebb munka. Titkolt terhei föllebbentik előttem a képzelődés már annyiszor látott képtelen karikáit. Fehér bolyhok lebegnek a szürke háttér előtt, mintha egy fejtetőre állított hóesésben ülnék, ahol a pelyhek mozgása kétszeresen is bizonytalan. De itt ülök-e valóban? Az ecetízű konyhapárában benne lakik az égbék karácsony tintába mártott itatósa. Képzelet és csalódás ha egyszerre látnak munkához, megteremtik, amit külön-külön sose volnának képesek. E bizonytalanság csodával határos émelye rázza a testem és a képzeletem; a tegnap és a holnap aligha érthető ölelkezése úgy hullámszik át rajtam, mint alvás közben a lélegzet, egy megállíthatatlan, de egészen résnyi ritmus árján, boldogtalan, mégis felszabadult közeledésben-távolodásban. Nem én volnék, aki, nem képzelem, csupán csak véli mindezt? Kételyeim mélyén a legömlőbb megalkuvás. Már az is, hogy még mindig semmit nem tudok, s hogy evvel kiegyeztem, a véletlen rezzenéseire hagyva magam, igen, már az is túlságos arcátlanság, habár, úgy érzem, nem tehetek róla. Egy utolsó próbálkozásra, többre is, azért még talán futná erőmből. Gyerünk hát, bármilyen lehangoló. És megyek. Mi lesz a vége, mindegy, nem érdekel. Annál jobban, majd ha megtudom. Fékezhetetlen. Nem, nem, most semmire nem akarok gondolni. Már is egy új idő kicsit másféle rabsága alján. Lassan és gondosan kezdek bele. Aztán megtörik a mérték, rajongón, hirtelen elszabadul, amit érzek, s a nem kívánt sietség felé tolódik minden; bármennyire is látható, érezhető, nem tudok ellene tenni semmit. Vége van. Nagy lélegzetet veszek. Eltölt a pilla-

natnyi megkönnyebbülés és az öröm. Úgy érzem, nem hibáztam. Na, mennyi is? Harminchárom! Csak így, ahogy újra fölidézem magamban a számot, romlik el megint a kedvem. Az nem lehet, hát persze hogy nem, hiszen csak harminckettőnek kellene lenni. Megint hibáztam volna? Hibáztam, mit kell ezt szépíteni? Újra összeszedem a szétkuszált lapokat, s egyre kevesebb elszántság van bennem, körmöm a hátsó mintákon kaparászik. A bizonytalanság pihentető, légüres terébe hirtelen durva lépések nyilallnak. Ez az! Éles cikcakkok mintázatát vonja át zajuk a világos derengés egén. E sokk ábrái hirtelen bukkannak föl és tűnnek el valahonnan s valahova. Ennyi csak. Hiányzik, nem hiányzik? Amilyen meggondolatlan, minden kérdés olyan nyomtalan enyész el. Befejezni végre, gyorsan, gyorsan, megtudni, mi az igazság, mielőtt rajtakapnak. Fölnézek. Mintha jött volna valaki. Nem, még senki. A lépések azonban már régóta figyelmeztetnek, s mostanra egészen ide értek dobhártyám közelébe. Izgatottságom az önkívületig fokozódik, miközben kihúzom a fiókot, kezemben a lötyögős fogantyú, és a kártyacsomagot azon megszámatlanul becsúsztatom a fekete résen a többi kacat közé. Visszatolom a fiókot, a zöld festéken még látszik az ecset nyoma, nincs rá okom, de azért némi megkönnyebbülést érzek.

Fölnyílik és hideg ködöt köp befelé a konyhaajtó szája, s az előszoba kétes aszparágusz-illatával együtt belódul nagyanyám is. Az ajtót könyökével löki vissza, teli a keze megint, véka, lábos.

– Na, mi van, e'möntek?

– El.

– Na, halllisten, ippen ideje vót, aszítottam, má' itt akarnak ebédüni.

- Csak jáccottunk.
- Hun a kártya?
- Eltettem.
- A fiókba?
- Oda.
- Oszt mind mögvan?
- Meg. - Lehajtom a fejem.
- Mögszámútat?
- Minek?
- Na, na, csak ne bízz bennük, mer becsapnak.
- Dehogy csapnak. - Ezt meg miért mondtam? Érzem, hogy nem jól van, de már nincs módom javítani. Egyre kényelmetlenebb ugyan, de mintha végleg a torokmra forrt volna a szó.
- Vödd csak elü, oszt számúd mög! - Nem ellenkezem, de nem is engedelmeskedem. Nemcsak azért, mert félek a dolgokkal újra szembenézni, valami másért is, ami még jobban hatalmában tart, de amiről szinte semmit sem tudok.

Héphaisztosz! A kéz, mint patás kő, gurul. Láng és szél bicegve. Kilenc hosszúnál hosszabb éven át Thetisz és Eurünomé ölében. A halványzöld elem egész a felszínig világolt. Ott, ott kavartam a szikrát. Kéz, amit nem tudsz, az eleven röhejt kéne tűz és szerszám nyűgébe gyűrnöd. A szekrényben vasalt ruhák, törékeny ingek. Várják, hogy felölsék őket; várják őket is, egyfelől a megtört test, másfelől a vasárnap délelőtti láng. De két ünnep között rendszerint egy egész hétnek kell eltelnie. Egy egészen hosszú hétnek. Addig rossz idők járnak a ruhákra: molyirtó szag, bútorok ropogása emészti hajdani

frissességük. A mester pedig, aki nagyapám, kint a műhelyben koptatja, amíg el nem kopik egészen, mert hát egyszer majd ez lesz a vége, ezt nekem is be kell látnom, akinek ehhez semmi kedvem, hajdan volt gyermeki frissességét. Így egymáshoz gyűrnék, koptatnak mindent az évek. Már engem is munkába vettek, engem is, aki mit sem tudok még erről. Lobog, éppen úgy, mint bárki körül, körülöttem is a szikra. Elnyeli minden ütés után az egész műhelyt. Amikor fölmerül, látszanak a falak; a vertföld falon egyenetlen a sározás, a meszelés hárttyája erre a felszínre lapul, a tűzö fehért alig tompítja el a korom homálylása. A falon szerszámok feketednek. Némelyik rozsdás a hosszú pihenéstől. Az a kevés, amit fényesre csiszolt a használat: néhány kalapács, fogó, vágó, lyukasztó, ott hever az üllő körül, a döngő fatuskón. Éppen csak beléptem e szikra-hullámverésbe. Az üresen hagyott közökre derengés homálya borul, mint fölizzott vasra a kékesszürke hűlés. Ebből a derengésből bontakozik ki a látvány: a műhely, a szerszámok, aztán nagyapám, végül Gál Gyula, de annyira rövid ideig csak, hogy sose mérhetem föl, harmadáig, negyedéig se egyszerre a látvány teljes egészét. Máskor-máskor észrevett töredékekből áll össze az, amit végül mégis elképzelek magamnak. Tehát ez sem az igazi. De hát van-e egyáltalán olyan? Ez legalább itt van, és elfogadhatom, mint a hihető megoldások egyikét. Persze az, hogy elfogadom, tulajdonképpen semmit nem jelent. Másra cserélhetem bármikor, hiszen bízni nem bízom benne, a köszönetről meg én is, mint bárki más, és nemcsak ilyen ifjan, könnyen felejtkezem meg. Még mielőtt befejezhetném egy-egy képzet kiépítését, rálöködik a szikrázás újabb s mindig, mint az első, legalább annyira meglepő özöne. Alighogy lehull, újra látok

a vas meleg fényében. Az arcot sárgára festi. Bevilágít a szájba, motozva hatol a fekete árnyékok közé. Az ajak széthúzódik, kilátszik az íny. Az elülső sárga fogak erős kerítése. Aztán ez is megnyílik. Mi van mögötte? A nyelv, a torok. Csak éppen bevetül a fény, de máris megverve szökken vissza, és ömlik, ömlik kifelé a sötétség. A szikrázás kopogva mossa a falat, aztán leperreg. Az izmos alsókar. A derékig nyitott ingből kilátszik a szőrös, ősz mell. A vas ismét visszakerül a tűzbe. Üres az üllő. Csak a fújtató nyögését hallani. Nagyapám háttal áll. Most félig visszafordul. Kezében ott a fogó s a fogóban a vas. Egy mozdulat s a szétnyíló parázs alól kilátszik idegen, másnemű fehérsége. A visszafogott izmok, a felfüggesztett figyelem pattanni készen állanak a várakozás előszelében.

– Itt a gyerekek – rikkantja el magát Gál Gyula, és bigegetve áll odébb. Jobb kezében még mindig a nagykalapács, baljával meg hibás térdét támasztja meg. Fényes meggyfa botja ott van a sarokban. Átmegyek a műhelyen a széngáz dermesztő szagában. Nagyapám mellett állok. A fújtató óvatosan szuszog. Látom a parázsban fészkelő vasat. És ekkor megtörténik, hát megint csak, aminek előkészülete már az imént megérintett, kiröppen újra, olyan hirtelen, mint egy menekülő madár, az izzás tollaiban, szárnyverdesése a falakig ér. Nincs tovább, ez a kalitkája. Sajnáljam talán?

– Hadd verjek rá!

– Jó van – mondja nagyapám. A hang alig jön ki összeszorított foga közül.

– Ehun e, nesze a kalapács – nyújtja felém Gál Gyula a magáét. El is venném.

– Vödd csak a kissebbiket!

– Elbírom ezt is! – Már a kezemben van. Tenyeremben a nyél megbízható üveghüse. – Ezt jobban szeretem. – Most, most figyelj! Elképzeltem már többször is, és még mindig nem történik semmi. Csak a fújtató szuszog óvatosabban. Most. Most egészen megállt. Csönd van. Emelem a kalapácsot. Nagyapám közben, legalábbis így látom, a hazugságig rövid mozdulattal a kohótól az üllőhöz fordul. Meg sem pihenhet a laskára vert, kormos üllőn a vas, lezuhan az egyik kalapács, aztán a másik, a nagyapámé, és rá rögtön az enyém. Ütés zuhan ütésre, mintha csontra zuhanna, mint az álom. Akadozó parádé. Sánta harangok kondulása. Hallom. Hangjuk ki-be jár a fülelmen. Bi-bamm, bi-bamm, bi-bamm. Itt, az üllő két oldalán, mi magunk vagyunk a kettős nyelv: furcsa, hogy nagyapám a kisebb és én a nagyobb. Nagyapám kezében csilingelve ugrik meg, mintha más ütemre vágyna, szinte elszalad, faképnél hagyva lassan emelkedő, mélyen ledöngő ütéseimet, a kiskalapács, de mindig, ha egy kicsit vontatottan is, bevár a végén. Együtt egy ösztökélő s egy csillapító ütem. Nem, ezt a játékot nem erő szabja – nemcsak hogy nem a mi erőnk, de senkié. A kalapácsok maguktól teremtik. Mégis úgy áll pillanatnyi csendében-bongásában a műhely, mintha öröktől fogva állna, s ki tudja még, talán ugyanilyen sokáig. Az első ütések nyomán bőven szakadt a szikra. Nagyapám azt mondja: a hicc. Most már éppen hogy leugrik egy-egy, aztán az se. A fehér izzásból vörösbe, lilába, majd hűlő kékbe vált a vas. Az ütések nyoma is feketén, fényesen látszik meg rajta. Egészen elvékonyodott. Azt hiszem, patkó lesz, de biztosat nem tudok. Lassan fölenged az ütések tompasága, finom, pengő felhangot kap mindenik, s már alig hagy nyomot a megkeményedett vason. Nagyapám

most teszi vissza a tűzbe. Mellé állok. Most én kezelem a fújtatót. Lábbal lökdösöm az agyonkoptatott pedált. Harákol, köhög, nyüszít, de megy. A nedves szén sercegve adja meg magát s áll össze fehér salakcsomókká. Nagyapám néha közéjük tűr egy hosszú, hegyes piszkálóvasal, a végére tűz egy-egy izzó, de már halott csomót, s hátraveti a kohó sarkában toronylő rozsdáslila halomba. Friss szenet rak a helyébe, és megint a fújtatónak kell a tüzet megbékíteni. Gál Gyula segít. Odabiceg a fújtató láncához, szabad kezével, a másikkal támaszkodik, megragadja, s rángatni kezdi a láncot. Ólomnehéz karok. Amíg újra meg nem puhul a vas. A kohó padkáján fényes nyelű fogók sora, ott hevernek a szénporos tapasztáson. Jobboldalt, a legszélről kis mélyedésben a nedves szén, benne a lapát. Baloldalt ég a tűz. Nagyapám arcába világít. Az arcon izzadtság máza. Mennyire megváltozott. Pedig ismerem. Egy más világ pokla visszfénylik itt. Megszokások halmaza választja el ugyan, de a rokonság mélyebb, semhogy megbolygatható volna. Már az, hogy itt ketreche zárják, láncon vezetik a tüzet, ha nem is olyan különös, ha láthatod másutt is, lenyűgöz. Tudom, és mégis. Összeviszsa beszélek. Ezek a kis kihagyások annyira megzavarnak, hogy nem tudok egészen biztosat mondani semmiről. Itt állok még a homályos műhelyben, s már itt megfeledkezem erről-arról. Később aztán, amikor emlékezni szeretnék, persze hogy nem megy.

Az ajtó mintha magától lóbálózna a sarokvason. A huzat lapozza. Gál Gyula elindul. Többé-kevésbé ép lábáról a kezével megtámasztottra billen, s onnan vissza. Ha valami útjába akad, abba belefogózik, de itt semmi nincs most. A műhely közepe az űr, ahol fogódzó nélkül

kell átkelnie, vadabbul billeg, mint bármikor is láttam. Aztán eléri mégis az ajtófélfát, hosszan előredől, ki-nyújtja szabad jobb kezét, széles tenyere rátapad a fára. Ekkor már egyetlen billenéssel győzi le a visszamaradt távolságot. Eszében sincs megpihenni. Kipenderül, a fé-szer poros világossága lefolyik az arcán, a ruháján. Meg-mutatja a borostát, a sebhelyeket, a szakadásokat. Fejét föltartja, hunyorog. Akkor veszem el a szemem elől, ami-kor ismét megcsendül az üllő. És ekkor ott szállok már a vas fölötti hajladozás ütemében, elborít mindent a szikra, kioltja az ajtó keretéből ezt az amúgy is túl tűnékeny ké-pet. De a nyár: csillagszóró-ragyogás. A búza erős, sár-ga sodra, a rozs ezüst tajtékja, fehérén páráll a zab, az árpa festéksárga. A szekér fölöttük mászik, nyikorog. Ki ül a bakon? A fej lehajlik. Megpöccen az ostor. Hő-te! Na-te! Laci-te! Gyí-gyí! Ccccc! Naaaa! Ne-ne! Így lesz az izzó, üveg alatti délből hűvös este. Szél szakad le a zöldesszürke égből. Ha megérinted, mintha frissen töl-tött borospoharat érintenél, a párás hideg még őrzi a pince lőszszagú hűvösét. És ebben az estében is ugyanaz a szekér. Ki ül rajta? A ruha, a pokróc ráncáiban még ott fészkel a nap. Mintha hiába volna már ez is. Hiába melege, kiűzetik, no nem, még nem egészen az éjszakába. Hanem? Hanem hova?

Közben, amíg az emlékezés a valamikori teljességet fosztja, az igazi hangok beékelődnek minden résbe, és belülről feszítik, vetnék szerteszét. El nem nyugszik, ki nem hal soha a csengés-bongás tüzes virtusa. Mindegy, friss vagy fáradt tagokkal csillapítja étvágját, csillapít-ja. Falna ilyen mohón, ha nem jutna könnyen étekhez, akkor is, rontaná vagy növelné étvágját az éhség? Itt vá-lik el az út. Egyelőre úgy látszik, kétfelé. De ez a kétfé-

lé is számtalan: lehet le és föl, jobbra és balra, előre és hátra, egyenesen-görbén, s ki tudja még! Nem mintha választanom kéne, választanunk lehetne. Csak éppen, mert volt időm, gondoltam erre is. Később eszembe jut majd más. Így járom be a rejtező világot. S amit kifelejtetek, az hova sülyyed? Útjuk a vasat. Kötelesség? Fokozatosan jutok a fáradtság már-már ellenőrizhetetlen közelébe, lüktetése, mint egy mohó száj, befal. Ott, ahol az izmok a csontra tapadnak, ott állandósul, legalábbis valahol arrafelé, a fájdalom. Erőfeszítés és elernyedés között ekkor már alig van különbség. Egy egészen kicsi, éppen csak hogy. Ez teszi lehetővé mégis, hogy cselekedjem. Nagyon kell figyelnem. Így megy, pereg, folyik tovább minden. Most még abbahagyhatnám, úgy érzem, nem teszem mégsem. Miért? Ha abbahagyom, ha nem ismerem meg már ekkor, a kezdet kezdetén csaknem egészen azt, amit esetleg később sem kellett volna ennyire, talán más úton megyek tovább. No persze ez sem biztos. Játék. Annyira elérhetetlen s érthetetlen, hogy még csak a csábítása se érint. Pereg tovább a féltés; a saját útját járja minden. Jövő és múlt? Kiegyezek mindennel én is. Hanyatló kedv fölött toporzékol a nap. Szikrákat szór tovább a munka, s bebugyolálja a műhelyt. Forrasztunk. Szívesen elhagynám már a helyem, de hiába nézek az ajtó felé, a halvány, napszagú fény üres, senki sem lép vissza belőle felém. Kicsit elbáméskodtam. Káromkodva röppen ki a vas a tűzből, nagyapám gyorsan, gyorsan – remeg a keze, mert gondosan kellene – egymásra illeszti őket, eldobja az egyik fogót, a kalapácsot keresi, a fatuskón kapkod, alighogy megtalálja, lesújt vele máris, puhán huppan az ütés, mintha sárba süppedne el, ott marad a nyoma. Aztán szelídebb nyomok kerekítik el a

kezdeti sebeket. A szikra pergő áradása a mellemig ér, meztelen lábam szára s a derekam alatta van. Feltartom a kalapácsot. Megint a soromra várok. A nyél kinyúlik bal hónom alatt, a fej, a súlyos fej leesni készül, még visszatartom.

– Most – mondja nagyapám. Elengedem. Sőt! Talán még arra is van időm, erőm, hogy egy kis lendületet adjak bele. Bamm, bamm, ba-bamm. Mintha beszélne. – Ölég! – Közel hajol hozzá, vizsgálja a forradás vonalát. Aztán meg messze tartja magától. Máris belejátszik a hűlés hideg fénye a vörösbe, hihetetlen, hogy ennyire gyorsan. – Mögfórt – dörmögi szinte csak magának. Visszateszi a tűzbe. Most már minden nyugodtabb. Lassan zakatol tovább a fújtató, és én leengedem a kalapácsot. Pihen. Pihenj! Dehát ez sem tart sokáig, ahogyan semmi sem. Újra ott van a vas az üllőn, szinte remeg papírszíne. És zuhognak az ütések. Csak arra figyelek, pontosan oda, oda, az üllő egyetlen pontjára sújtsam mindegyiket. Van alkalmam újra és újra javítani. Látom az ütések nyomát. Megint. A vas előbb megnyúlik, aztán görbülni kezd. Nem nagyon tudom felfogni, hogy esetleg nekem is részem lehet abban, ami itt történik. Most a kalapács helyett egy vágó fekszik a vásra, nyelvét nagyapám tartja a kezében. Ütöm. Az óvatosan mászik előre, vékony vájatot hagyva maga mögött – hát igen, a patkószegek tömött fejének. Az árok végighúzódik a hűlővörös, üveges felszínen. Most jön a másik hajlat. Aztán a lyukak. Még azt is nekem kell csinálni. Aztán a kisebb javítások. Lehetem a kalapácsot. A kékes vaspernyébe fújok. Elég volt. A küszöbön ülve bámulom tovább nagyapámat, aki újra a tűzbe mártja a patkót, előkapja, pedig még nem is piros, igazít rajta keveset. Forgatja, nézegeti, oda-oda-

csendít egyet-egyet. Készen van. Fölemeli a fogót, és a műhely közepe felé nyújtja. A fogó szája kinyílik, s a kék patkó lehuppan a porba, serceg, füstölög, és kis kárikát éget maga köré.

- Lehűthetem?
- Hagyd!
- Miért?
- Mer' mökkeménszik.
- És az baj?
- Baj hát.
- Miért?
- Mert e'törík.
- El?
- Hát persze.
- Attól, hogy lehűtöm?
- Attu.
- A papa is le szokta hűteni.
- Csak később.
- És később lehűthetem?
- Le.
- Sokára?
- Húcsd má, ha annyira akarod.
- És most nem keményszik meg?
- Dehonnem.
- Akkor még várok inkább egy kicsit.
- Várj.
- És mikor lesz jó?
- Hát ha már nem piros.
- Már nem piros.
- Dehonnem.
- Csak egy kicsit.
- Hát egy kicsit se lögyön.

– Értem. – Ott állok a szürke vasdarab fölött, piszkálom, forgatom. Az az érzésem, már nem is meleg, megfoghatnám akár szabad kézzel. Csak ha fölé hajlok, csapja meg arcom a meleg, vibráló levegő. Mint a rongy, egyformán gyűrődik mögöttem a por, a vas. Ott hagyom. Nagyapám keres valamit. Az ócskavasban turkál. Talán még várnom kellene, de már nincs hozzá türelmem. Különben is, olyan hosszú az az idő, ami egyik perc és a másik perc között elmúlik, beláthatatlan. – Most már lehűthetem?

– Hűcsd! – mordul föl mérgesen nagyapám. Kicsit megijedek, de tudom, nincs tétovázásra időm. Fogóba fogom az ártatlan patkót, és a vizeshordóhoz megyek vele, ott áll a fújtató agyonfoltozott bőrlebernyege alatt, és belemártom. De ki is kapom azonnal. A víz fehér habot vet, gőz, forró gőz fröcsköl ki belőle, a buborékok alól. Az újra szárazra került vas hirtelen veti le magáról a sötét nedvességet, hamuszürkén, hamisan dereng. Visszaengedem a vízbe. Most jó mélyre dugom. Halk morgás hallatszik, s a nehezen felszínre vergődő gőzbuborékok pukkanásai. Aztán ennek is vége. Ott a mélyben intéződik el minden. Kiemelem, hogy meleg-e még. A nedvesség sötét és összefüggő rétege most már csak lassan szakadozik le róla, a pára szelíden száll el, s nehéz porszagot hagy maga után. Fáradt kéz söpri le a légutakat. Aztán újra visszaengedem. Lent himbálózik egy kicsit a víz fekete tükre, amikor elnyeli, de különben semmi, néhány gyűrű csak a fogó nyele körül. Látom a saját arcomat a torz felszínbe gyűrve. Amikor újra kiemelem a fogót, a nedvességtől egészen fekete a patkó, s csak lassan alakulnak ki rajta a világosszürke száraz foltok. Egészen lassan. Alig párolog. A víz visszacsurog a hordóba.

Megérintem az ujjammal. Még mindig meleg, de csak annyira, mint egy állat. Ledobom a kiégett porba. S ahogy ott fekszik, már szárazon, a fogó nyitott szája lassan összecukódik.

Délharang távol csendül. Távol délharang cseng-bong. Bi-bamm! Zárt ajtók mögött a hang könnyű érce. Nem május ez. Nem. Akár ősz is lehetne. Mindig egy más évszak. Leszakadva kóvályog. A levegőben. Ki tud többet a kétségről, mint ezek a napfényes percek? Átlép-jük a küszöböt. Mögöttünk üres a műhely. Az utolsó hang is elhangzott odabenn, de ereje még a tárgyak között, a levegőben. A verandán vár az ebéd. Micsoda gyanútlan csönd! Egyszer majd vége szakad, hát persze, én is tudom, de most még örülök, aminek örülhetek, hogy ennyire keveset tapasztaltam. Lesz, talán majd lesz idő, amikor e kevés, jótékony üresség is szétszivárog körülöttem, és tudnom kell, amit nem akarok. Volt mindig cipelni való teher, csakhogy nem vettem a vállamra. Elkövetkezik az idő, amikor majd alatta roskadozom? Most még nem tudom. Csörgetem a vizet a lavórban. Mosdótál? Hűvösség! Szét, a bőrömön kenem szét. Még nem tudom, mi ellen szól a balzsam. Még nem tudom, mi ellen. Játsszom csak evvel-avval, ami elém kerül. Étel íze a számban. Használok a szót, szeretet, s nem tudom, mit jelent, lesz idő, amikor megtudom, s akkor nem használok már. Talán soha többet. Így jutok át a dél hajszálrepedésén. Egészen odáig, túl a pattanásig feszült égen, ahol bogár döng, vércse köröz. Elhúzzák a gilingalangot. Vánszorgó álmok, ne keressetek! A délután túl álmos, csak egy lanyhuló verőér. Ezt is elhagýja lassan a kezem. Ott áll a levegőben nagyon sokáig és nagyon határozatlanul, nem tudja, hová induljon. Nem,

nem is keresgélek. Egy lépéssel talán még a nyugalmon is túl vagyok. És ha egy hajszállal csak? Az is sok. Kételkedni nem most kellene, de hát ki szabja meg az időt? Hogy hiányzik valami, azt érzem, de ez még nem elég. Itt, a bizonytalanság fönn hangzó csengése még játszik, még biztat, hogy fordulj, fordulj csak felé. Nem akar megtéveszteni, és azt teszi mégis. Juharfa pergő termése, az volna jó, ennyi kalimpálás után, le a földre . . . Földet érni, és sose kelni föl, soha.

Egy nyerítés eltépni türelmem egymaga is képes. Rátapad az izzadt szőrre a por. Foszlányokat ölt a beszéd. Sem így, sem úgy nem mutatkozik egészen. Mintha látnám, de kétes hit ez. Nem munkál érte igaz szándék semmi. Erényem? Nevetés csipkéi valahol mélyen, a mellkasomban eltemetve. Kinyílik a kapu. Csodálkozom? A fészker üres, arra veszik az utat. Derengő por szökik a szemembe. A lovat Péter vezeti. Alig idősebb nálam. Hosszúnadrág van rajta, de a lábán semmi, a felsőteste is meztelen. Gál Gyula mögöttük sántikál. Nagyanyám a tornácról nézi őket. Ő nem alszik délután se. Nincs dolga, de folyvást jár-kei a házban.

- Mámög há . . . Hány óra?
- Ráérünk.
- Szóllok há'.
- Nem kő, na.
- Hogy vannak?
- Há' csak mög . . . – Le-föl ingó óriási fej. Péter a kötőfékkal bajlódik. Gál Gyula odabiceg hozzá és segít.
- A fészörbe kössék, ahun nem süt úgy a nap.
- Jó ennek itt is, igaz-e? – És a nagy varjúszárny-tenyerek megveregetik a ló remegő farát. – Hosszabbra ereszd gyerök, hogy elérgyön ide a diófa alá e. – Péter

meglazítja a kötelet, s hosszabbra eresztí. A test lomhán odébbmozdul. – Na, jó'van, itt mögá'hacc! – A fej újra lehajlik, a mohó orrlíkak a földön köröznek, s füstölve fújják föl a port. Az ajkak az első száraz diólevél érintésére fölnyílanak, elővillan a piros íny, a fogak. Kimászom a hátsó udvar riasztó, elhagyott üregéből ebbe az újra kicsit barátságosabb zugba. A műhely hosszan kitartott láza még ott érzik a küszöbön belül az elhagyott tárgyak között. Hűvös van, vas, por, tűz és locsolás illata. Látszólag nyomtalanul tűnt el minden, valami mégis mintha itt maradt volna belőle, a kalapácsdöngésből, fújtatóhorkolásból, tűzsiszegésből. Gál Gyula is besántít mögöttem. Hiába. Héphaisztosz kontár. Ez is egy esélye volt a jövőnek. Kár volt nem számolni vele. Úgyse hitte volna el senki, az se, aki most áldozata. Beszéljen egyszerűen, aki arra vár, hogy megértsék, azt hazudja mindig, amit kell, nem megy máshogyan. A hulladékban turkálók, görbe szögeket keresek, s azokat egyengetem a mereven pengő üllőn. A porban a patkó, amikor megérintem, hideg már, mint a kő.

– Ellősz a', a mienk? – kérdezi Gál Gyula, és rábök a bottal.

– Ez.

– Na, akkor mögpróbájjuk. – Botját a tuskóhoz dönti, lehajol a patkóért, két szárába beleakasztja két hatalmas markát, és megpróbálja széthúzni, erőlködik, nyög, de a dermedt vas nem enged. – Jó erős, úgy láccik. – Visszadobja a porba. – Hát csak tarcson is. – Megfogja újra a botot, és indul kifele, de mintha ekkor jutna csak eszébe valami, az ajtóban megáll, és visszafordul. – Te is fő tunnád verni, hát nem?

– Föl.

– Hát akkor verd fő! – Oda is lép a satupadhoz, kihúzza alóla a patkolószéket, s viszi ki. Én szólni se tudok, csak nézek utána. – Öregapád maj' néz nagyot, csudá'kozhat.

– Nem szabad.

– Nem?

– Nem hát.

– Osztán mér nem?

– Mert a papa nem engedi.

– Az enyím a ló, én mög mögengedöm.

– Hát...

– Ha lesántított, az én bajom.

– Jön már.

– Dehogy gyün az, alszik, mire fölébred, éppen kész löszö. – A ló patája már a bakon, a sárga, nagy, csipás szemek egészen az arcomhoz közel pislognak. Nem szólok semmit. Visszamegyek a műhelybe. Közben látom, hogy Gál Gyula már egy szalmacsutakkal a patát tisztítja. Azt persze faragni is kéne. Ott a széken a kés. Föléleszttem a tüzet. Szuszogva, hörögve megindul a fújtató, s a szén alatt izzani kezd a betakart fa parazsa, s lassan fölrebbennek a halványkék lidérclángok, még alig érnek hozzá a fekete szénhalomhoz, de a színét már elváltotztatják, először csak kékeslilára, de nemsokára a fehér izzásba sodornak mindent. Füst és gáz gomolyog a kémény ellenzője alá, aztán kiröppen néhány szikra is. Kiveszem a fát, s a parázsló szenes csonkot eloltom a hordóban, a sístergő, fekete víz hamar végez vele. Új szenet rakok rá, egy kis levegőt adok neki, aztán sorsára hagyom a most már élő tüzet, s kilépek a műhely közepére. A patkó lenn hever a porban. Fogóval veszem föl, pedig már nem meleg. Most be kéne raknom a tűzbe.

Mielőtt végleg elszánnám magam, sokáig forgatom, nézegetem. Nem tudom pontosan, hogyan kezdjek hozzá. A küszöbről Gál Gyula figyel. Elégedett avval, amit csinálok. Nem volna jó szégyenben maradni. Hát gyerünk akkor, felpiszkálom a tüzet, kidobom belőle a salakot, és belefészkelem a patkót, s friss sercegő szenet dobok rá.

– E'késött Feri bátyám. – Ez az, amire vártam, s ami most mégis csalódással tölt el.

– Mirü?

– Mögpatkútunk.

– Na?

– Főverte a gyerök.

– He-he-he! – Nevet. Belép a műhelybe, odajön hozzám, kiveszi a kezemből a fogót, megigazítja a tüzet, újabb salakot talál benne, mélyebbre helyezi a vasat, több szenet dob rá, átveszi egy pillanatra a fújtatást is tőlem, hogy beleerősítsen, de ezt aztán visszaadja. – Mög is tuna patkúni – mondja. Még alig üvegesedik át a kék vas, kiveszi, s szalad vele a fészker elé. Gál Gyula ölében tartja a ló patáját, nagyapám ráhelyezi a patkót, de csak egy pillanatra, aztán vissza a műhelybe, igazít rajta, aztán újra ki, és újra vissza, pengeti kicsit az üllőn, és elteszi a tűzbe pihenni, fújtatnom se kell. Most kimegy, kezében a faragókés, és a patát faragja, a patkó helyét. Próbát vesz még néhányszor. Most már oda is illeszti a forró vasat a frissen faragott patához, sercegve fut ki alóla a sárga patafüst, szaga betölti nemcsak a fészert és a műhelyt, az egész udvart, sőt, még az utcára is kicsap. A sárga gomolygás hamar megritkul, de a szag éppoly eleven, mint amikor bugyborékolva tört elő. Mélyen magamba szívom. Tüdőmben kavargok. A megpödört, száraz diólevelek között zörög a szél, az udvar kiszikkadt földjén görgeti

őket. Ide nem ér. E ritkuló füst egy más világ. A képzelet erőtere. A patkó a patkolószéken hever. Nagypám a patát faragja megint, most a perzselt részeket, hogy a patkó jól felfeküdjön. Szét a szarú szilánkjai, ugrálnak mindenfelé. Még mielőtt leesnének a földre, a por, ez a sárga, ez a liszt színű ragyogás fölfogja őket. Belegubancolódik minden egy múlni nem akaró pillanatba. Vergődik még akkor is, amikor már rég túl lehetne, s talán túl is van rajta. Ez az! Nem vagy képes elfelejteni, pedig nem tudod, mi az. Egy-egy mozdulat ismétlődése még nem az emlékezés, bár csaknem az.

Szerencsétlenül járt. Valahogyan elképzelte, és egészen másképp sikerült. Más ágyából kelt ki vele, nem ahonnan akart. Nem csoda, ha tudja, mi lesz. Hát gyere, és láss! Rohan a kovácshoz, hogy csináltasson fegyvert, annak, akit bár nem kívánatos atya nemzett, de neki nemzett. Bugyolálja kalapács csengésébe a halált, aki nem tud róla, bár tudhatná, mi történt, készségesen a mester, hiszen nem akárki kéri. Ha elháríthatatlan, szinte mindegy is a baj. Nem jó túlságosan érteni a sorsot, ütőerén, ha beavatott, hirtelenül és váratlanul remegni kezd a kéz. A sejtelem mindenütt ott tombol, ha finoman, ha lejtéssel csupán, akár a tánc, tombol akkor is. Tudja, hogy meghal, előre tudja, és elviseli mégis. Nehéz kedvvel igaz, de viseli. Neve ezüstcsengés. A tenger mély derengésében lakik. Azt hiszi egyelőre, hogy ő örökké él, s így is volna, így is lehetne, ha a hagyomány és a hála nem volna ennyire halandó és esendő. A másikat túléli. S ez most csaknem az öröklét. Amennyivel kevesebb, annnyival több is annál. Nem gondol arra, egy ponton majd őt is megingatja, s talán még kegyetlenebbül, a sors, habár a látszat most még egészen mást mutat. Ev-

vel a fegyverrendeléssel éppen a halál készül. Tudja, de nem tehetett mást. Ha elszalasztja, keserűbb volna az a halálnál. Perceket nyerni mocskos megalkuvással, ez nem hozzá való, az aljanép kenyere. Jönnek majd persze korcs utódok, akik megismerik, sokkal kevésbé emelkedett helyzetben, de ugyanezt az elrendelést. Majd megalkudnának már, s talán éppen ezért nekik meg nem lesz módjuk rá. Perceket váltanának vissza a haláltól bármilyen áron. Derékig, állig mocskokban, fejtetőig, a méltóság leggyengébb látszatát feladva, küsznának térden, hason, ha ezt kérné tőlük a sors, s ha többet, megadnák azt is, de tőlük meg semmit sem kér. Örülniök kell vagy keseregni emiatt? Úgy bűnhődnek, hogy nem tudják, miért. Számítás viszi véghez pedig velük is a legvégső csalást. Kihullani annyi ezüstös történet himnuszából még lehetne boldogan, de hová, ez minden zavar oka, nem tudjuk, hová. Az esztelenség utolsó martaléka, viharzó vércseszárny fölötte. Ki se látszunk. Talán nem érdekes? Azt a röpké csalást sajnáljuk tőle, hogy megszerezniénk a látszat jogát. Kitalálhatnánk mi is róla, akinek régebben annyi mindent tulajdonítottak, akiknek, a többre hivatott ősök, akármit. Minden adottságunk megvan hozzá, csak éppen a merészség, a lendület hiányzik, az akarat, az elszántság. Magunkról is túl sokat tudunk. Hinni, amiben nem érdemes, nem lehet már egész lényünk kockázatával. Sehogyan. A kalapács azért még jár tovább. Legalábbis egy ideig. S úgy csöng, ahogy csöngenie kell, a vas. Békétlen ritmus kútja alattam; zuhanok belé, vagy kifelé emelkedem belőle?

– Ugyanakkor a Rákosi-rezsim elvette a paraszttól a földet. És mit adott helyette? – Mondatfoszlányokból áll össze a beszéd. Az érthető részek között hosszú szünetek, a szünetekben mindenütt sípolás, hörgés, sivitás, utánozhatatlan hangzavar. – Eljön az idő, amikor felelni fognak. – Lassan akkorára növekszik mondat és mondat, majd szó és szó között is, és végül hang és hang között a távolság, hogy a szöveg teljes érthetlenségbe fullad. Néha, egyre ritkábban ugyan, még fölbukkannak a jelentés varázslatos szigetei. Némelyikkel mintha most találkoznék először, ilyenkor a legkopottabbnak is hitetlenkedve szívom be különös illatát. – A vásfüggöny megérlelődött. Tetteik mögött végül is elveszti jogát. – A szavak nem eredeti helyzetükben elevenednek meg. Egy máson áttűnő mondatok hívják új utakra egymást. Veszélytelen talán, de nem annyira ártalmatlan játék, mint amilyennek látszik. – A megérlelődött leszámolás. – S egyszer csak a riadt semmi marad a végső mondat után. Ez volt az? Nem tudom. Átható, egész a hátgerincemet fájdtató sípolás szivárog a kopott, repedezett dobozú rádióból: néha elviselhetetlenné erősödik, aztán meg alig hallhatóvá csökken.

- Zavarják.
- Há.
- A rosseb ögye mög üket.
- Az.
- Nem löhet érteni semmit.
- Nem, az annyuk úristenit.
- Úgy se mond érdekösét.
- Hátha.
- Mindig csak bizakodunk.
- Mí mást csináyhatnánk?

- Vóna azért.
- Betyárnak á'ni?
- Az is. Én mögtöszöm. Eladom a tehenet, mög a lovakat, oszt ki az erdőre.
- Ki vösz most lovat?
- Ha nem kő senkinek, odadom a cigányoknak.
- Az.
- Nem hiszi?
- Nem hát, hogy hinném, csak úgy mondja.
- Nem én.
- Osztán micsinyána ott kinn az erdőn?
- Csak pár évet köll kihúzni. Nem adok rá tízet, itt lösznek az amerikaiak.
- Aztán az jobb lösz?
- Jobb há'.
- Azt csak úgy gondujja. Nem törőnnek azok se velünk. Csak jár a szájjuk, osztán...
- Osztán?
- Ha itt lönnének, azok se vónának különbek.
- Nem vönnék el a földet.
- Oda se atták vóna.
- Atták, atták, mit attak?
- Neköm semmit.
- Neköm is csak azt az öt hódat. Ötöt.
- Jó kis föld az.
- Jó hát, de inkább ne atták vóna. Mennyi trágyát hortam rá, főjavítottam, oszt most mög e'vöszik. El akarják vönni. De tülem ugyan nem. Ott van a balta az előszobában, hát én széthasítottam a fejit, ha betöszí a lábát egy is. - A zsiros, összetapadt haj homlokába hull, s gyűlölettől izzó, hatalmas, olajbarna szemébe.
- Nem csinálja azt mög maga.

– Dehonnem. – Furcsán fölnevet. – Majd mögláttya.
– Nagyon üti a vasat, osztán hónap aláír maga is, mint a többi.

– Nem, én nem, még ha belepusztulok se. Bemögyök az istállóba, szétveröm a tehin fejét, a lovakét is, de oda nem adom őket, az úristenre mondom. – A kucsma a térdén, a kurta, kérges ujjak azt markolásszák. Az izzadt üstök alatt izzanak a fejdudorai, a homlok barázdái. – Mögcsinyállom, mög én. Tuggya Nagyúr...

– Najiszen... – Ez keresztanyám. – Könnyen fogaggya. – Nagypám szeme odavillan, s így nem folytatja tovább.

– Mer nem járok templomba – a mellét veri – attu még lehető jó köröszteny, nem? – Keresztanyám nem válaszol, így aztán visszatér a beszéd eredeti fonalához. – Tuggya Nagyúr, hát ahogy indú't, avva' nem lött vóna semmi baj. Jó vót az. Demokrácia. Föd. Mög mindön. Nagyon is jó. De osztán, amikor kimutatták a foguk féhérgyit, most osztán kiderű't, nem möhet így tovább.

– Hát tuggya, én már nem bízom semmi változásba.

– Nem?

– Nem.

– Semmibe?

– Semmibe.

– Pedig bízni kő, bízni kő Nagyur, a hétszentségít, mer má' így nem möhet tovább.

Itt van egy nagy, barlanghomályos kendő mélyén nagyanyám is, és ki-kiszól rejtekhelyéről, de el nem hagy-ná a világ semmi kincséért se. Anyám csak hallgat bol-dogan, szívja magába a szavakat, és nem tudni, miféle kiszámíthatatlan terveket forral hallgatása alatt. Izga-tott, kipirult arca most olyan messze van tőlem. Amikor

elutazott, sirtam utána. Így van, bárhog is szégyellem. És most miért van itt? Mikor jött, arra sem emlékszem. Egyszer csak itt volt. És mit akar? Olyan érzésem van, mintha ellenem készülne valami. Aligha van alapja gyanúmnak, a nyomában támadt rossz érzés, bármennyire is alaptalanul, nem hagy nyugodni mégse. Messzi, álmos sarkok húzzák szét, egyre széjjelebb a szobát. Ezek közül valamelyikből szökik ki keresztanyám éles hangja. Megvert, dacos arccal mered maga elé, s pergeti kötényébe a kukoricát. Ritkás haja közé befut a villanyfény, a látható fejbőr lisztesen világít. A megpörköldött, dauerolt haj nem is hajra hasonlít, szürke, hézagos hab. A szó sziszegve ékelődik be a szóródó kukoricaszemek zaja közé, nem tudom, bármennyire igyekszem, előre kiszámítani, még az utolsó pillanatban sem, hova.

- E'mönt.
- Kaposba?
- Há'.
- Najiszen.
- Otthatta.
- Az urát?
- Hát.
- Selömrüha, a szájját fösteni, arra vót esze, arra vót...
- A multkor meg...
- Aszonta, mögötte a csibéit, a mi macskánk.
- Képzeld!
- Neköm osztán mondhattya, há', jobb avva' törőne, a lányáva'e, ne mindig mássa'.
- Mér' nem mondta meg neki?
- Ne félj én megmondom, avval törődjön, a kifestett

lányával meg a koszos unokáival. Meg én. De nekem nem mer szólni. Mindig csak a mamával pörül.

– Mondod ám a rosseböt mondod, te se mon'tad.

– Hát akkor isten álgya mög kentöket! – Ez megint Balázs szomszéd hangja. Ijedten kapom felé a fejem. Most mintha valahogy más volna. Elmegy. Rést nyit az ajtón. A résen besurran az éjszaka barátságtalan, kutyaugatással terhes hidege. Az esti borosüveg alján alig piroslik valami. A viaszosvászon asztalterítő tele van pohártalpak hiányos környomaival, amelyek a szegényes világításban is föl-fölcsillámlanak.

– Csak nem akar e'mönni.

– Dehonnem. – Kopog a vasalt bakancs a cementlapon. Nyikorog az ajtó, ahogy tágabbra nyitja, majd visszacsukja.

– Ezt a kicsit még igya mög, ne hagyjuk itt mögromlani.

– Azt ne. – Kezében a rovátkás kalázli, és fenékgig hajtja, nem sokat teketóriázik. – De most osztán má' télleg mögyök. Mönnöm kő! – Kopog a vasalt bakancs a cementlapon. S egy újabb ajtónyitás áramába kerülve megremegnek a ruhák, a terítők s az aszparágusz levelei odakint a sötétben. Betódul a feketeség, tele lesznek vele a szoba eresztékei. Távozik. A hanyag mozdulatok alig tartják össze. A gyér, fekete haj, ősz tincsek közte, szorosan a koponyához tapad a zsír, az izzadság elegyétől. Elöl a homlokba ereszkedik. Nem veti hátra. Ziláltan csüng alá a vastag bajusz. Szétárad, az orr tövét, a száját is benövi egészen. A csíkos, gyűrött ing nincs begombolva. Alóla, s az izzadt üstökről pára füstje gomolyog föl. A vastag, prémes nyakú félkabátot, amit még bent, a melegen sem vetett le, most összehúzza. Odakint van.

Fejébe gyűri a vastag kučsmát, tömpe ujjával mögéje igazítja a szétszórt fürtöket. A sötétből már csak a lépései, meg ahogy a kapu zárján motoz, az hallatszik, s a beszéde. Nagyapám kísérté ki.

– Szóva, ne feleggye Nagyúr, amit mon'tam.

– Nem.

– Jövő ilyenkor csak jussak eszibe.

– Én mög magának!

– Úgy lössz!

– Aggya isten.

– Na, jóccakát!

– Jóccakát! – Utánuk osontam, és most már a sötét-hez kicsit hozzászókkott szemmel látok is valamit. Erőtlen, sejtelmes árnyak sodródnak egy súlyos elemben súlytalanul. Ennyi volna csak? Ha mást szeretnék is hinni, amit látok, az ez.

A szoba furcsa fénye. Meglepődöm, pedig van mindenre magyarázat. A huszonötös égőt is alultáplálja a túlterhelt áramtelep. Alig elég ez a fény, hogy kiemeljen bármit a homályból s láthatóvá tegyen. A rádió zaj már rég elült, nyomasztó közelét azonban érezni még. Az asztalon egy zöldes, szűk nyakú üveg, alján a kiönthetetlen bormaradék fekete karikája. Az üveg oldalát pára lepi. Végighúdom rajta az ujjam. Múlik az idő, elfogyott a bor, s lassan fölszárad a pára is, és látni lehet az üvegen át az elszíneződött világot. A színek közelebb lépnek mind egy-egy árnyalattal a szürkéhez, a formák elvesztik ismerős körvonalait, elnyújtóznak, aztán meg hullámszerűen kezdenek. Minden pontból más és más zaklatottság süt fel. Körülkerít és nem is akarok már szabadulni tőle, olyan szánszálmasan lehetetlennek tetszik minden, hogy már-már az is csodálkozásra indít, élek. Mozogni, tudni,

járni, megérinteni, látni, fölismerni és elfelejteni – minderre módomban van, határtalanul örülök, hogy e gazdag ajándékot elfogadhatom, de hálát mégsem érzek. Szájában ott lóg a kialvó pipa, de nem tömi meg. A cementlapon megcseng a lazult sarokvas. A szemhéj alatt hirtelen, fekete szem. A mutatóujj karvalykörme egy száradt trágyadarabot vakar le a vastag posztónadrágról. Fölpattan a székről, majd visszül. Nagyapám a térdét csapdossa. A széles bajusz is félre-félrehúzódik. A napbarnított, földszínű arc éppen hogy megremeg. A rendetlenség előérzetével nincs mit kezdenem. A sarokban az asszonyok sivalkodása hallatszik, rekedt kányahang a fekete kendők alól. A boros, gyűrött faggyúszagban valami rejtelmes finomság bújkál, veszik el. Vérnyomok egy hosszú hajsza vékonyodó, apadó hidegében. Bőr, amit a szél se érint. E tévelygésben az sem biztos, ami már megtörtént velem. Egyszerűen túl könnyű vagyok hozzá, hogy elinduljak valamerre.

– Millyük van a lányoknak?

– Skatulyájuk. – Rossz érzés vesz erőt rajtam. Nem tudnám pontosan megmondani, miért. A füst, a bor, a pára, a meleg is hozzájárul, hát persze, de az igazi ok mégsem ez. A hirtelen hahotázás szinte kirobban nagyapámból. Nem szeretem így látni. A feje vörös, egészen a lilába játszik, a kopasz fejbőr tüskéi alatt látszanak a dagadó és lüktető erek, a nyakon is, csak az arcot kerülük el, azt sem egészen. Számban a bor reszelősen savanyú íze. Visszahúz. Az izgalom fetrengő habozással tör az izmokra. Elvesztettem? És még azt sem tudom, hogy mit. Annál váratlanabb, ahogy hatalmába kerít ez a nem ide való vagy legalábbis nem ide valónak tetsző érzés. Fekete szén, kialvó öregség, de mélyén még ott van a ront-

ható, a rontó parázs. A gyulladásbirkán gonoszság ótvára. Szokássá rögzött régi bűnök. Nem nekem való. Fekete vér, savanyú bor a pohár fenekén. A tömpe ujjak remegésétől meglötyög.

– Igyá’ csak, nesze! – A pohár imbolyogva közelít felém. Elveszem, nem veszem? Süllyedő kútágas az ingó-lengő messzeségben. Ami megtörténik s ami nem, egyformán megaláznak.

– Hadd má’ békin az a gyereket! – Nagymamám közbe dohog, keheg, de nagyapám nevetése, mintha mi sem történt volna, úgy iramlik egy újabb kitörés felé. – Nem szégyüllik magikat?

– Há, Nagyúr, jóvan na. – Most már Balázs szomszéd is csillapítja. Mintha minden tájékozódási pontot elvesztettem volna magam körül. Senki és semmi sehol. A cementlap. Itt állapodik meg végül a tekintetem. Nyugalmas, hosszú fény. Lehajtom a fejem. A macskatányér mögött finom, tekergő árnyék, a tűzhely öntöttvas cífrázatú lába vetíti ide. Meleg. Frissen vágott, de a melegben átfűlt fahasábok illata érzik. A fahasábok mellett a lemorzsolt kukoricacsutkák bársonyvörös halma. Mindez már a hátráló képzelet, a tisztuló bódulat határán. Nyílik az ajtó; nyílik, csukódik; nyílik, csukódik... Betör a hűvösség hulláma. Valaki kilép az éjszakába. Megborzongok. A tornácon ég a villany, de a fényt fölszívja az ágak sűrűje, s az éjszaka fekete itatósa. Később mintha ez is változna. A csillagok alól enyhítő szürkület havaz be mindent. Hátról az udvarból idáig érzik a tyúkólak s az árnyékszék szúrós szaga. Nem jutok el idáig. Kigombolom a nadrágomat, és a vedlő, korhadó farakásra pisálok. A hirtelen fölpárolgó vizelet szaga orromba csap. Nagyot lélegzem belőle, aztán elfordulok. A hideg levegő kígyója

mintha most csúszna le először a torkomon, meglepődöm és megkönnyebbülök. Újra a tornác. Aztán az ajtó lapja megint ráncsukódik. A legbelső szobában alszom. Először az előszoba, majd nagyapámék szobája marad el mögöttem. Odabent csönd van és sötét. Olyan minden, mint egy elhangzott kiáltás után. A leeresztett redőnyökön s a csukott ablakokon túl meg-megreccsen az utcai diófák ága. Nem látok, úgy kell mindent kitapintanom. Falvédők, terítők, csipkék mindenütt – keresztanyám keze nyoma, de most elrejtí a jötevő sötétség. Levetkőzöm. Most érzem igazán, mennyire hideg van. Kapkodva búvok bele a nagyapámtól örökölt ingbe, amit alváásra használok s az izzadság és az olaj kimoshatatlan, barátságos szagába. A dunnák, a párnák közé fészkelődöm. A hideg érintéseket alig enyhíti a mozgás, de aztán mégis sülyedni kezdek, s egyre mélyebbre, a tegnapi redőibe. Hahó! Hahó! Mintha kiáltanék. Senki. A szél hatalmas, szűnni nem akaró lélegzete takar. Boldogan vetem bele magam.

Mindent a játék önfeladt ritmusa okoz. A diófák alatt a keményre döngölt föld, a dércsípte fű még bejárható. Nem egy ország. Nem egy álom. A talp, a kéz érinti meg, bizonyosságul, hogy itt van mindenestül a közelemben. Elmondhatni róla ezt is, azt is. Mondd, ami eszedbe jut! Ne tétovázz, ne gondolkozz. Ha elkerülöd a megfontolást, az segít valamit, ámbár a tévedés így sincs kizárva. Törődni persze evvel sem szabadna, semmivel, mint annak, aki szeretne tovább jutni. És én szeretnék. Előre? Hátra? Jobbra? Balra? A környezet elnyeli a választ. Az idő, a hely, amelyben tapogatózom, széthullott egé-

szen. A szilánkok még itt hevernek talán valahol, ha lehajolnék értük s volna bennem elég alázat keresni, biztosan megtalálnék közülük néhányat. Dehát mit nyernék vele, velük? A néhány töredék csak az egészen elveszteteket juttatná még jobban eszembe. Mindez úgy foszlik szét, ahogy az álom keletkezik. Terjedő este. Létezem. Kurta nyilallások a hűvösség és a zöld között. Fénye valaminek. Itt vagyunk. Még látni a napot. Távol és fehér. A szántás megérintett pereme felkunkorodik. Gőzt és ködöt kever össze a szél. A szemnek el nem árul semmit. Egyszer majd megered a kék, és átfolyik rajta. Most még azonban itt vagyunk. Porózus, valószerűtlen fény oszlik el a tárgyak között. Fehér, vagy . . . Hagyd a jelzőt. Itt hever majd a porban. Ráér. Egyszer talán mégis fölveszi valaki. Ha nem, az se baj. Lehet beszélni nélküle is, képes vagy erre is. Marad eszköz elég, elveszítheted bátran a következőt is. Aztán így tovább, egészen a végtelenségig. És még mindig túl sok marad, a végső kudarc után is, a díszítésből, a kulisszákból. Ha túl leszel rajta, nem gondolsz rá többet, meglátod. Ott hever majd a porban. Minden? Nem, azért talán nem minden, habár az is lehet. Szeretném megélni, nemcsak, mert kíváncsi vagyok, másért is. Szavak nélkül. Boldog kor. Gondolok valamire, és nem kell megpróbálnom elmondani, tévedésekbe bonyolódnom. Úgy hagyom, és nem veszik el. Mindenki azt teszi, tehát tudnak egymásról. Hagyjuk a képzelgést, táncolj tovább, ez még csak nem is a legrosszabb borotvaél. Szabályok fognak körül, amiket nem ismerek. Emlékezem néhányra, mert emlékeznem kéne, de amire szükség van, az valahogy sosincs tudásom ügyében. A pálya középpontja földbe ásott féltégla. Körülötte ölnyi sugarú karcolt kör. Azon túl egyenes vonal, majd távo-

labb, néhány méterre félkör alakban földbe vájt lyukak a csülökbotoznak. Itt topognak a türelmetlen játékosok is, kezükben a bot. A csülökpásztor a téglá körül szorgoskodik, hogy felállítsa a csülköt. Amikor ez megtörténik, valaki, az első a sorban, elhajítja a botját. Ha nem talál, a csülök a helyén marad, és következik az újabb dobó. Így megy ez egészen végig. Ha senki sem talál, s eljutnak az utolsó dobóig, nagy az izgalom. Ha neki sincs szerencséje, a csülökpásztor besétál a legjobb helyre, a többiek meg versenyt futnak a botokért, s aki a legkésőbb ér vissza, akinek nem jut hely, az lesz az új csülökpásztor. Azonban, ha valakinek sikerül találnia, a csülök leállított végét kell a bot végével elütni, s akkor elég messze pörög, futhat a csülökpásztor, hogy a csülköt visszahozza a körbe, s aztán, ha van még üres hely, helyet foglalhat magának, ha van, de hát egy-egy jobban sikerült dobás után sosincs. A gyertyán húsa fehér, mint a csont. Meszse van. A friss faragás forgácsfénye a távoli ég előtt. Mire visszaesik a földre, már mindennek vége. Kezdődik előlről. A fű akár a drót. Négykézláb mászom az árkon át. S közben fölemelem a fejem. Micsoda meg gondolatlanság! A lélegzet forró öröme a számban. Ott túl, a legelső bukkanó mögött a nap, az ég. Kár, hogy ennyire összeforrva. Nem maradhatok tovább. El kell vesztenem, amit eddig megszereztem. És el is veszttem. Többet is. Ilyenkor érzem, micsoda bőség vesz körül. Van mit odahagynom. Szinte mindegy is, kényszerből teszem, vagy önként. Az ég, s az elmerülő nap ott fönna. Nem tudom. Egyben volt. Mintha egyben lett volna. És most darabokban. Nyugalom! Tudtom nélkül teszi. Kezem. Lábam. Minek néznék oda. Az országút. A por selyme. Kivillan, aztán elhullik a fog. A távoli rókamese

saját farkát harapja. Nem ül le mellém senki. Én is rossz-
szul teszem, hogy itt időzöm. Nehéz lesz visszatérni. Min-
dig nagyon nehéz. Habár ugyanaz az út. Már ismerem.
Hogyan lehet akkor, hogy sokkal nehezebb? Elkerülhet-
ném a régi buktatókat, amik idefelé gyötörtek, és nem
teszem. Szégyen. Leoltott lámpák. Hát igen, még jó, ha
ez vár, de az is lehet, lehet, hogy semmi sem. Nyomasztó
éhséget érzek. Vagy fádom? Azért nem emlékszem, mert
nem is emlékezhetem a részletekre. Ugyanakkor romboló
erővel törnek rám. Egyszer talán sikerül nekem is valami
majd. Ennél többet sohasem akartam. Most kevés ez,
vagy túlságosan sok? Jó volna tudni. Várom kell. Min-
denre várni. Csak ezen jussak túl, akkor már könnyebb
lesz, könnyebb kell hogy legyen. Végigfut izmaimban az
erőfeszítés. Keresgélek. A holnapok kulcsa. Besüt a szo-
bába az alkonyi nap. Miféle szoba ez? Sárga. Csönd.
Muskátlík a poros ablakban, a függönyök között. Ennyi
elég. Ezt is úgy fogadom, mintha ajándék volna. A hála,
mintha a nyers tűz ébredne, halna el valahol. Ide belép-
ni! Ha sikerülne, talán céломhoz érnék. Túl nehéznek tet-
szik, pedig alig választ el tőle valami, egy kulcs nem-
moccanása. Soha nem gondolnék többet erre a kinti meg-
aláztatásra. Hiú ígéret, de most azt hiszem, képes volnék
mindent elfeledni. Sajnos nincs rá módom, hogy próbát
tegyek. Ahol vagyok, a hely, nem ereszt. Éberség szorít.
Kopár fényben látom a tájat, minden fűszál, minden ro-
vátka külön. Téves göröngyök. Itt csak én tájékozódok.
Eltévedni bárki eltévedhet. Nem ismerem őket, ott bo-
lyongnak meggörbedt háttal. Most, most rohanj vissza,
foglalj helyet magadnak!

- Kinn van a körbű, nézzétök mög!

- A vonalon van - mondom, bár tudom, a tiltakozás

reménytelen, én se szánok neki más szerepet, mint hogy ne vegyék figyelembe.

– Nem igaz, ez kívül van. Add át a likat!

– Nem adom. – Most hirtelen úgy érzem, képes vagyok elszánni magam, bármilyen kevésre jogosít egyébként ez az ábránd. Lélegzetet is alig kapok. A reménykedés vad hulláma szinte eltemet. A szabályokról kezdek beszélni, habár tudom, hogy azok most itt semmit nem számítanak. Akkor a kulcs. Úgy érzem, mert megtanultam. Tudom a nyitját. Megforog. Halk zárában az alkonyatnak. Jó annak, akit a képzelet elragad, s nem kell a kudarc keserű kortyait újra nyelnie. Béke alkonyfénye a szobában. Beszűrődik a réseken, a levelek között. Álom. A por s a muskátli illata megint csak ismerős. Úgy adódik, és találkozunk. Nem mintha eleget tudnék róla. Valaki mégis egészen ide nem illő dolgokról beszél. Hiába kérlelem, ne szólj, ne szólj. Elfogadom, és továbblépek. Tovább? Mi ez a vad törekvés? Próbaévek ékelik át. Eltévedek. Nem kellett volna, ez az első, amire gondolok. Megint a kudarc rémitő közelsége. Ki beszél róla? Senki, de azért... Hullani vissza a jelenbe. Nem, ez nem így van. Nem lehet. Át a már egyszer elképzelt, benépesített időn s viszontlátni ürességét? Miért? És hogyan? A pusztulás rákja, előérzet fakító hályoga az érzékeken. Csak ennyi, de mintha a lélegzetbe zárva lapulna ugrásra készen és egyre, egyre éberebben. A postautakat elsöpörte a szél. Néha egy madár. Árnyék hasít a levegőbe. Áthull. Fönn, lenn, mindenütt ez a tettenérhetetlen suhanás, ahogy a levegő visszatartja és átengedi őket.

– Összekaristuják az udvart. Hiába söpörtem e', ulyan lött, rondább mint vót.

– Pusztútok innét! Haszontalan kőkei, nektők sose kő hazamönni?

– Zavargya el üket, csak zavargya! – Még ott állnak az árokparton, kezükben a bot, de némelyik már azt is eldobta, közöttük állók. Nagyanyám kilép a kapun. Fekete kendő van rajta, mélyen a szemébe húzva, csak a lakatolt száj látszik, a sűrű ráncok varratai.

– A rosseb ezt a sok gyereket ögye mög. Hunn van a mienk? Hun vagy, na, gyere?

– Gyere ide öcsikém, gyere, na! – A hang mézédés, nem kellene, tudom, de elindulok felé. – Ti meg mönyetők! – Visszafordulok. – Haza. – Megértették, hát persze. Szédülés veri a ritmust, forgatja a tájat. Érthetetlen. Még mindig nem fogom föl egészen. Vége? Nem. Az nem lehet. Éppen most, amikor már jobbra fordult volna, amikor jobbra kellett volna fordulnia, itt, a kudarc legmélyebb pontján hagyjam abba? – Mire vártok? – Lassan, szakadozva, de elindulnak – Nem hallottátok, mit mondtam? – Mennek. A végső veszély érzete elvetemült dühvel markol belém. Lerázom a maradék homályt. Megyek. Futok. Feléjük? Utánuk?

– Gyertek vissza! Gyertek, gyertek! – Mintha meg se hallanák. Még csak felém se fordul egyik se, senki. – Ne menjetek el! Hova mentek? Várjatok, várjatok meg! – Csak azt érzem, fölemelkedem. Visznek, nem vagyok ura magamnak. Képzeltégéseim fészke tele van sehova se köthető hangokkal, állatok zajongásával, s hirtelen elhallgatásukkal, autórobogással s a nyomában a csöndet szétgurító porral.

– Maga az uccán nem parancsul.

– Miii?

– Csak ne kiabájjon!

– Te gyere, e'töröm a derekadat!

– Azt próbálja mög!

– Megájj csak, mögmondlak az apádnak, te ganyé!

– Háccsak mongyon. – Elsüllyedt sírás. Semmise. Torok. A puszta föld. Nyomorult. Aknája. Én?

– Fetreng.

– Kejj fő, na! Möglátták, oszt mit szónak, há, a faluba?

– Jaj, a szívem, a szívem! Mit teszel velem?

– Nem érdekel. – Micsoda durva öröm elbánni velük. Úgy kell neki. Ezt azért mégsem mondom ki. Minden erőm összeszedem, és nem megyek semmire. Egy kéz fog le, vagy ilyen gyöngye volnék? Túlcsondul a düh összeszorított fogamon. – Pizok! – És rúgok.

– Mit mon'tá? – Mindegy. Elszenvedem, ami utamba áll. Hallgatok. Elvörösödött bőr. Lila erek. A számban, a könnyeim között az udvar szappansaras földje. A görcsös zokogás összevissza ráz. Bőröm zsákjában az összetört ábrándok üveggolyói. Cserép. Nem hallgat senki meg. Talán éppen ezért hullik ki most e néhány semmire se jó, ámbár javítani hivatott szó belőlem.

– Miért, miért küldték el őket? – A fulladás veszélye kerülget, sötét selyemfény. Lélegzem vagy nem lélegzem? Nehogy válaszolj! Tovább! Odafönn a szélben fémesen pengnek a levelek. Vadul zuhan le a nap utolsó fénye. Csak gyorsan, gyorsan, még mielőtt az alkonyat elér. Gyere, súgja. Nekem? Kitépett toll alól a nyár. Tegnap volt ez is. A régi fény. Zsugorodás. Most már az alkonyat föltarthatatlan hullámai fogadnak. Én vagyok? Bőrömmön harmat hűse, orromban erős növénysszag. Itt bolyongok. Az érintések durván visszalöknek. Kezem lefejlík a tárgyakról. A pince betonteteje még melegít, és elfogad. Hasra fekszem rajta. Múló melegéhez szorítom arcomat. A nap. A nap. Kiábrándít, hogy szelídsége ilyen ragaszkodó. Emlékeztet valamire. Egészen alakatlan ké-

peket hív vissza, ereszt el e nem is mindig fölfogható hasonlóság. Csupa fém és tükör a táj, és a nyers gyümölcs érdekessége benne. Sehol senki. Az udvar is mintha egészen kihalt volna. A pincefal s a kerítés közötti résen kilátok. Fölgyullad a villany a vacsorához. Nem szóltak hát. No nem baj. Nem is haragot érzek, amikor ez eljut a tudatomig, csak egyszerűen keserű lesz a szám meg a nyelvem. Megpróbálom, de nem tudom kiköpní. Igen, lassan járáskelésük is megéled. Visszahúzódok, nehogy véletlenül meglássanak. Meddig tarthat ez a maradék melegség? Nem sokáig. Mintha hűvösebb lenne máris. Igen, érzem, hogy így van. Kiszakadtam valahonnan, és most zuhanok. Gyomromban érzem. Mintha hinta lendülne föl és zuhanna vissza velem. Csak éppen minden szilárd kötélek híján nem tudom, mikor változik velem az irány. Már régóta ugyanez a követhetetlen lebegés körülöttem, minden csaknem a megszokásba fordul át. A végtelen idő érzetét sugallja, kerít, hogy bízzam rá magam. Már már megteszem, hiszen semmi sem tart vissza. És ekkor mintha mégis. Nagyanyám hangját vélem hallani. Mintha nekem szólt volna. Egészen halkan. Hogy került ide a közelembe, nem tudom. Talán nem is igaz. Egyelőre nem mozdulok. Nem hiszek magamnak. Odaát, a villany fénye alatti alagútban mozgás, kés, villa, tányér csörög, fehér vászon, ismerem, szúnyogok dongnak. Talán mégis igaz? Most szeretném. Fülelek. Hiába. Vagy mégis?

Tétovázva kéz motoz a tyúkol ajtaján. A verandáról éles hang vág neki a sötétnek, egyenesen ide felém.

– Haggya a rossebbel – Keresztanyám. Egyszerre szól közel és távol. A tyúkol felőli motozás most abba marad. Mocskosra mázolt arcomon megint lefutnak a könnyek. Elém áll, amit már-már elfeledtem. A sírás

újra lélegzetembe ékelődik. Kettétör és egybeilleszt. Lé-
pések a hátam mögött. Mintha porban járna. Gyapjú-
talp. Most megáll. Igen. A száraz bőr az ingen is átsüt,
ahogy megfogja a vállam. Alig ereszkedik le, vége van.
Nem én voltam. Senki. A tyúktól felől idelobban az am-
mónia szúrós, nyomasztó szaga. Föl-fölcsapó kárálás, tol-
lászkodás.

– Na, hát te mög itt vagy? – A szürkére piszkolódott
köténybe temetem az arcomat. Idegen, egymásba sava-
nyodott szagok. Mit jelentenek? Tudom, de e tudást
mintha egyre jobban elveszteném. – Gyere, na, ne ríj
mán, azok se rínak érted, az biztos. – Az erős, vékony
ujjak az állam alá férkőznek, s megemelik a fejem. Hova
nézzek? Szél tömi ki a fák sötét léggömbjeit, és sodorja
őket a tömör és keskeny magasság felé. Fölszöknek hir-
telen, aztán egyre lassabban telik az útjuk. Én, ha meg-
tehetném, őrizkedném tőle. Bármilyen áttetsző tisztasá-
got üzen, túl távoli ez a magasság ahhoz, hogy nekivág-
jak. A veszély nem válogat. Elkezdődött. Vörös leve-
lek a megbomlott éjszakában. Lezörögtök, elszálltok, szét-
fúj benneteket a szél. Nyugat lánya! Eltűnik vagy te for-
dulsz másfelé? Egy sosem látott lovasra vélsz emlékezni,
onnan, ahonnan a napot várod, vártad, hogy újra keljen.
Mi az, ami elnyelheti mindezt még egyszer mint egy félig
megkívánt kortyot, olyan egykedvűen? Tej és gabona
szaga a kopott szálak között, vászonában. Igen, ez is, még
ez is ott. Kötényébe sírok. Mohó vagyok, mint aki haza-
talált. Enyhe szédület könnyedsége veszít el, így, mindig
így, környezetem levegőtlenne lényegített képei közé ke-
verve. Fölissza könnyeim. A durva szövés dörzsöli arco-
mat. Rázkódom. Pedig de jó volna abbahagyni már. Kinn
víz csörög a sötétben, a vályú felől. Mögöttük a vacsora

zajai. Fölé hajolni, betörni hideg, sötét tükrét. Mint kés éle szaladnak szét bőrömön a csöppök. Képzelt és megtörtént között most mégúgy sincs módom különbséget tenni. Rosszul esik, de ez a legszebb próbálkozás, ölelésből kibontakozni, elhagyni meleg kart, biztos árnyat.

Az ijedtség hosszan tartó alagútzengése kísér, utat nyit a nem érzékelhető zűrzavaron át; légüres ragyogása, e vilanásnyi fény, itt van, sötét rohanásom végén, kezdetén. Kinézhetnék, az üvegen szürke hányinger forog. Hanyatt fekszem a sötétben; a kocsi közben szirénázva kóvályog a városban. Ne másra gondolj, én vagyok, te vagy. Kivet a látható birodalma, meglazult eresztékek recsegnek a homályban. Az ülésen egy nő kuporog. Nem szól hozzám. Így tűnik el, így, a nemtörődömség régi poklában a város. Ugyanoda jutunk vissza, ahonnan elindultunk, az az érzésem. Ha nem, annál rosszabb. Hirtelen ráébredek, talán most vesztettem el mindent, és még csak nem is tudok róla. A régről ismerős utca, a meszelt falak, a kerítések, a vedlett kertek, lehet, már soha többé nem állnak elélem, nem kísérnek el sehova. Nem akartam elhinni, és most, mintha már minden mindegy volna, szőröstül-bőröstül magában forgat. Elképzelem. Valahol másutt leszek, és hiába. Kiáltok, a hang kevés. Dehát mi kellene ahhoz, hogy érthetővé tehessem? Ott keresnek, járnak-kelnek, ahol nem vagyok, üres folyosókon, szobákban, az ágy lehúzva, fertőtlenítőben a lepedők, a huzatok, látszik a puszta matrac, peng a sodrony, a festék kopásai mentén fekete rozsdát bújtat ki a vas. Velem meg itt kering e meghatározhatatlan, álmos szédület, az autózúgás, itt keringek. De hol? Mind szűkebb fordulókon át: megérke-

zünk. Az ablak megszűri a jódszagú őszi napsütést; rajta a kórházkertre látok: falomb, kavicsos utak. Mindezt magas kőfal, vaskapu rácsa választja el a külvilágtól. A harmadik emeletről, ahonnan lenézek, átlátni ezen is. Kint, a falon túl a tér: óra jár, villamosok keringnek, autóbusz füstöl. A szürke, poros üveg megszűri a színeket, kifakítja az ezüst, a kék, a sárga villámlását, átfűti a szürkét, a ködlőt, a barnát. Az utcazajból égérszezés marad, papírt rágszál, üvegen kaparász. Idebenn megreked a napfény, az ablakot nem szabad kinyitni. Egy kis igazi levegő, érdes íz. Legyintek. Jó volna, de mindegy. Hogy kerültem ide, és miért? Meddig maradok? Hova visznek aztán. Egy csomó kérdés, és egyikre sem tudok válaszolni. Az utak megelevenednek. Itt a látogatás ideje, öt óra. Csak nem anyám az ott? Megismerem a fekete kabátot s a világoskék kendőt. S mögötte ott lépked apám is. Tehát megtaláltak. Nem egészen értem, honnan tudják, hogy itt vagyok, amikor még magam se tudom, hogy hol. Meglepődés, hideg meglepődés, és nem öröm. Annyi rejtélyes esély lett vele semmivé, hogy szinte sajnálni volna kedvem. Tekintetem leválik az ablakról, körében megvillan a pohár víz, lesiklik a padlóra, ott fut tovább, nem, az ajtóig már nem jut el, megtorpan, még jóval ezelőtt, hogy elérné. Nyílik-e? Ha játszol valamivel, gyorsabban múlik az idő. Nem várom őket, és mégis türelmetlen vagyok. Tudom, hogy be kéne lépniök, ide kellett volna érniök már, és mégisincsenek itt. Egyszerűen csak arra vagyok kíváncsi, hogy lehet ez. Föl se tételezem, ha már idáig eltaláltak, itt tévedjenek el, kelljen keresniök. Pedig erről van szó alighanem. A hosszú terem mindkét oldalán ablakok, az ablakok mentén, két sorban az ágyak. Nagyon sok ágy. Közöttük folyosó vezet, s a folyosó

mindkét végén egy-egy ajtó, egyik a nővérek szobájára, másik a lépcsőre nyílik, itt kellett volna belépniök. Egészen mostanáig ömlöttek a látogatók. Mennyi idegen arc. Lassan szétszélednek az ágyak között, az óriás teremben. Na, most mégis újra nyílik az ajtó, és ők azok, hát persze. Kiteszik a gyümölcsöt, a madártejet, és leülnek az ágyam szélére, a takaróra, vissza se hajtják a nagykabátot. Viszszabújok és egészen magamra húzom a paplant. Nem alszom, de úgy csinálok, mintha aludnék. Itt bent, a lehunytszemhøj alatt sötét van, s mindent betölt a kórház elszabadult, nehéz szaga. A látogatások között hosszú idő telik el, de a látogatások is csak beosztják és nem enyhítik az idő múlását. Üveg alatt, egy porosodó, elfelejtett ablak közében, ahogy a bogár dong, egy utolsót ver, mielőtt kiműlna, nevetgélnek. Kiszáradt bőr, lárvafény, utolsó szó, mielőtt megcserélnék. Jót tesz nekik az ismeretség balzsama, anélkül egészen nevetségesek volnának. Körül az ágyak lakói kopaszon, pizsamában. Tudok róluk, de ők mintha nem tudnának rólam. Beszélgetünk. A vizit, az ebéd és a vacsora csörömpölése között, és aztán is, amikor megkezdődik az este, a város első, gyúlékony lámpái vetik fényüket az elsötétülő ablakokra. Nem szabad most az ablaknál állni, de innen, az ágyból is jól kilátok, ha kicsit föl húzom magam és hátrafordulok. Törzsem kényelmetlen mozdulatba dermed, de talán megéri. Erre várok. Beszélgetünk. Mellettem fekszik. Nem néz ki az ablakon. Mesél. Én nem figyelek rá. Valahogy mégis amikor éppen elakadna, egyikünk megint belekezd. És így megy mindig tovább. Hang eleven szivárgása, meggyalázott forrás a torkunk mögött. Szomjasan iszik föl mindent a hallgatás. Elszivárgó, apadó ér a számum forró cserepei között. Csak egy másodperc belőle, és mintha

csönd volna kezdettől fogva már, s az maradna örökre. Amíg van erőd, közbevágysz. Egyszer aztán hiába nyitod a szád, nem jön a hang. Süket, süket az este. Hézagaiiban még látszanak a város fényei, de aztán elveszted ezeket a réseket is, elalszol. Gyakran fölébreds: a szürke fényben vészlámpa zümmög, egy kis piros kör a nővérek szobája fölött. Elfordulsz. A kancsóban gyöngyözik a víz. Hogy lehet, hogy ezt is látod? Talán az ívlámpák gyér köde is beszívárog a térről? Apránként szöknek föl a buborékok, egyszerre egy-egy, és mindig keveset csak, megpihen az üveg falán, elindul, megpihen, amíg csak végleg föl nem bukkan a felszínre, bele nem pattan a száraz levegőbe. Hosszú út, kilátástalan törekvés. Egészen szaporán tűnedeznek föl a gyöngyök a felszínen e fáradságos és kitartó araszolás eredményeként. Hol vagyok hát? Már megint ez a régi nóta kezd ki. Ugyanígy törekszem én is, csak hogy mi felé? Aztán egyszerre nem tudok róla. Erről se. Semmiről. Mintha mégsem az alvás meritene magába. Hanem mi? A hiányzás türelmetlen villámlása néha megvilágítja kétségeim, s rádöbbsen az öntudatlanság egészen váratlan helyzeteiben is arra, amikor már-már azt hihetném, nem vagyok, hogy mi van velem.

Azon veszem észre magam, odáig jutottam, hogy a hátralévő napokat számolhatom. Reggel gondolok a hazatérésre mindig legerősebben. Ekkor szinte látom magam, napok óta már, hogy kilépek a kapun. Érzem, bőrrömet csípi a szél. Mögöttem az ősz korhadásszaga. Elhagyom. Visszafordulok, és látom az ablakot, ahol álltam, de körülöttem az utca forr, pöfög, zajong, rázkódik. A valóság persze más; elkezdődik egy új nap, egy új leheléskorszak, reggeli, ebéd, vacsora, és csak utána, csak utána szabad az út. Nem, ez még nem az álom, csak a

képzeldés egészen közeli kapui nyílnak. Villanyoltás. Megcsap a közeledés forrósága. Csak elaludnom ne kéne, könnyebben várnám ki a holnapot. Vagy nehezebben? Hányszor megpróbáltam már. Nem választok, mert nem választhatok. Úgy kell leszámolnom minden perccel, ahogy a szükség hozza. Egyikkel kínos éberségben, öntudatlanul a másikkal. És nem tudnám megmondani, melyik a kellemetlenebb. Nyomasztónak mindenik nyomasztó, másképp visel meg mégis. Minél közelebb van, amit várok, annál nehezebb a várakozás. Most is: holnap, kimondani is rossz. Egy éjszaka gúnyos nevetése köztünk. Mi mindent hozhat! Nem hangzott föl, de erre várok. Kék buborékokat vet majd. Elpattannak. Sötét lesz. Nem folytatom. Pedig, úgy érzem, folytathatnám. Egészen a . . . Meddig is? Mindegy. Most még mindegy. Van idő. Ez csak a délután könnyű fénye. Most ért véget az ebéd, viszik az edényeket, besüt a nap, meleg van, por száll a levegőben, ételszag, csörömpölés. Álmos vagyok, de nem akarok aludni. Bár nem szabadna, fölkelek, nehogy a párnák között, orvul, ahogy szokta, rámtörjön mégis az álom. Bogár ütődik az üvegnek. Mindenki a takaró alatt lapít, és sunyi pillantásokkal kíséri vakmerő utam. Itt a legnehezebb, átkelni a két ágy sor között hagyott folyosón. Bárki megláthat. Belépek mégis, nem tudom milyen elhatározás következtében, az ajtók keresztültüzébe. És átkelek. Két kapualj között a zuhogó esőn. Annyi nyoma se marad. Hacsak az izgalom most már enyhülő szorítása nem a gyomrom tájékán. Hová igyekszem? Nincs kedvem gondolkodni rajta. Nem nézek körül. Fejem lehajtva. Ha láthatnék is valamit, előre tudom, nem érdekel. Az események túl hirtelen lán-

golnak föl ahhoz, hogy pontosan föl tudnám fogni, képes volnék elkülöníteni egymástól őket. Görcsös ujjak a vizespoháron. Az elfehérült ujjbegyek üvegtörte kariái. Fölemelkednek, aztán megállnak a fejem fölött. Két szembenéző, haragtól eltorzult arc. Nem tudom, hogyan kerülhettek ide körém. Az ágy üres mögöttük. Lehetne hát mindez hihető is, nekem mégis az az érzésem, álmodom. A fölemelt kéz lecsapni készül. A pohár elindul a másik arc felé. Összeszorult ajkak, könnyes szemek, lihegés.

– Na, megájj!

– Ne! – Lehet, hogy csak azt hiszem, de mintha én kiáltottam volna. A pohár visszacsattan az éjjeliszekrény bádoglepájára, ahol az ott felejtett tányéron megcsörrennek az evőeszközök, a villa, a kés. A kéz motoz egy ideig közöttük, aztán rátalál a tompa, reszelős élű késre s fölemeli. Ez most mind olyan lassú, hogy volna időm közben hússzor végiggondolni mindent, elmenekülni és visszatérni, de nem teszem. Megint a legvégső pillanatban cselekszem, amikor már egészen megszorult a hurok, és nemigen van választásom. Arcom elé kapom a kezem, hogy védjem magam. A kezembe tompa fájdalom hatol. Sikerült. Ismét leengedem a karom, mint ha mázsás súlyt mozdítanék vele. Vége hát. A víz lassan villószik a kancsóban. Itt is ugyanaz minden, a kancsó, a terítő, a tálca, a tányér, az evőeszközök, a festék, az ágy, a takarók kincstári garmadája, csak a kilátás nyílik másik kertre. Béke van. Lenyűgvo visszfény ugrál a gyűrött és üres lepedőn, a béna arcokon. Rásimul a gyűrődésekre, mint az árnyék. Minden másra jut a figyelemből, csak arra nem, amire kéne. Fáj vagy nem fáj? Még mindig nem érzem. Csak a tehetetlenség ömlik el

rajtam szokatlan mértékben. Bármilyen nehéz nyakam merev tartásán változtatni, megteszem, lehajtom a fejem. Látom, ahogy a vágás fehér nyoma lassan megtelik vérrrel. Fölemelem a kezemet. A vér kibuggyan a sebből, leszalad a csuklón, a kezem szárán, s a könyökömről a padlóra csöppen. Először még sokáig kell várnom, amíg megindul, s leszakad a következő, de aztán egyre sűrűbben követik egymást, csaknem összeérnek, és az az érzésem, hogy ütemük ettől fogva egyre gyorsul, egyre súlyosabb. A padlón lassan egybeolvad a sűrű cseppek határa, tócsa keletkezik. Mintha repedt fémet ütnének meg, félbe szegve hal el a mondat. Kezem a levegőben. Nehéz így tartanom, különösen, ha semmi értelme, de nem merem megmozdítani. A fájdalom csak, egyszer ugyan éreztem már, most kezd valóban gúzsba kötni. A zsibbadás kezem fejétől csuklón át a vállamig gyűrűzik. Ez is kellemetlen, de nem a legkellemetlenebb. A tudat, hogy a padló olajos mocskába kevert vér az én vérem, sokkal nyomasztóbban telepszik rám, szinte a lélegzetemet apasztja el. A csönd sípolva szárnyal föl a mozdulatlan ágyak közül. Kivágódik a nővérszoba ajtaja. Sietős lépések suhannak át. És ekkor már megint senki sincs körülöttem. Meg is feledkezhetnék az egésztől, ha ez a kellemetlen vérzés nem akadályozna meg benne. Lassan de közeledik: nesztelen léptek, fehér köpeny. A két pillanat között az üresség álma. Piros alma merül a kancsó vizébe, és ugrál benne, mint a labda. Talán gumiból van? Aztán egy sárga. Egy fehér. Ez nem is látszik. Csak érzem. A víz simulása diktálja a ritmust. Nincs, aki elvétse. Aztán ráborul a köpenysuhogás. Vége van, vagy nincs vége? A hűvös kéz a kezemhez ér. Mintha virágot szedne, óvatos az ujj. De a hang könyörtelen.

– Gyere. – szól. És fölszabadít. Megyek. Már mint egy nagy utazó nézek vissza: ott állnak a sarokban az ismerős ágyak, fakó fény fedi őket. Képzelműm vagy valóban előbújtak megint az ágyaikból? Por rétege a lúgozott bőr fölött. Nem kételkedem semmiben. Átjár a fájdalom enyhe bódulata. Egyre bizonytalanabban lépkedek, nehéz megtartanom az egyensúlyomat. Azért túljutok lassan a kórtermen, amely, miközben elhagyom, tájékozódó, fehér hullámokat vet mögöttem, embermagas lepedőráncokat. Föllélegzem, amikor az ajtó becsukódik. Hát újra itt, a szűk nővérszobában, ahova megérkeztem. A rendelőben, a nyitott ajtón át belátni, fertőtlenítő edények, hatalmas injekcióstűk. Csillogó üvegasztalon a műszerek fémje, kötszerek, ragasztószalagok, jó barnasága. A sarokban, fehér széken, erről is ugyanúgy kopik a festék, mint a kórterem ágyairól, éjjeliszekrényeiről, hátát a fehér, csempézett falnak vetve egy másik nővér ül. Fekete haja magas toronyban áll, vastag ajka és nehéz szemhéja lecsukva. Pihen. – Mutasd! – Megfogja a kezem, s acélos, mégis finom ujjai között tartja. Teli van energiával, ahogy közeledik felém, s ez teljesen megtöri bennem a maradék ellenállást is. Festett, késpengevékony ajak, alig érezhető kölniillat. Fém, hidegség lehelete. Egymásra néznek a fejem fölött, mintha nem látnám. Vagy azt hiszik, nem tudom, mit jelent ez, így szemtől szembe hunyorítani, mintha vásáron ökröt adnak el szőrös kupeczek? Bánom már, hogy olyan könnyelműen hagytam ott a kórtermet a sietés lebbenéseiben. Kezemet az asztalra fektetik. Nem merek ellenkezni. Működik az olló, motoznak a csipeszek. A jó sárga foltja virít föl bőrömn.

– Jaj, csíp! – Por szítál a tisztára mosott seb fölé, fe-

hér és sárga. Géz hava omlik. Kötés, ragasztás. A seb megfeszül alatta. Idegen. Mintha tényleg nem az enyém volna. Ha megmozdulok, nem én mozdulok. Ha kihulasz majd a nővérek kezéből, mi lesz veled, hova kerülsz, miféle üres körtermeken, műtőkön, nővérszobákon, rendelőkön át, miféle utolsó érintés felé zuhansz? Olyan messze van, hogy még gondolni se érdemes rá. Még sincs benne semmi csodálatos, hogy amikor szédülésem hirtelen lefékez, megint itt vagyok, ahonnan akkor a nyomasztó délután hívására útra keltem, az ágyamban, az ágyam előtt. Amikor kinyitom a szemem, rá kell jönnöm, semmi se történt. Csak annyi, hogy a másik nővér is leült. Kezét szétvetett lába közé lógatja, mintha itt se volnék.

- Mi történt?
- Verekedtek.
- Holnap ment volna haza?
- Igen.
- És most?
- Így nem mehet.
- Nem.
- Meddig marad még?
- Majd a doktor úr...
- Hát persze, ő mondja meg.
- Jön?
- Á, most ment el.
- Mintha valaki, hallod? Valaki jár a folyosón.
- Nem ő az.
- Nem.
- Lehet négy nap is.
- Amíg ez meggyógyul?
- Igen.
- Talán még több is. - Csak hallgatok. Nem, az nem

lehet. Négy nap. Vagy talán több is. Nem kívánni, a jelentését fölfogni képtelenségnek tetszik. Olyan kiszámíthatatlan messze van minden. Nem tudom, hogyan rendeződnek el, ha mégis úgy lesz, melyik melyik után; de talán valóban jobb nem tudni erről. Ez a mostani, ez beleszámít-e már, vagy csak a holnap? A közelség éjkék gyöngyözése helyett szürkén jön az este. Ha jön egyáltalán. Mert ez még nem az, csak felhők rongyai nehezülnek az égre, a nap elé. Azért mintha az este üzenne. Egy távoli kiáltás útja, hogy hogyan hangzik, hová ér, nem tudja senki sem. Azért meghallgatják, akikhez elvetődik, s jó szerencsét kívánnak neki magukban, mielőtt továbbárad. Túl rajtuk, odahagyva a sok kicsinyességet mind. Majd én is ezt teszem. Este lesz. Elengednek. Az ott az ágyam. Elég közel van, mégis milyen bizonytalan út vezet hozzá. A lépések azért elperegnék. Ingadozom, de ez már szinte csak játék. Így utólag könnyebben vehetek mindent, azt is, ami akkor, amikor még csak fenyegető előképe, a feladat nem ismerése volt osztályrészem, túlságosan fölzaklatott. Az én dolgom-e, hogy a helyemet keressem, vagy jobban elvégzi helyettem ezt más? Akár így, akár úgy, nem sok értelme van, annyi biztos. Megtalálom azért. Magamtól-e, ezt eldönteni megint nem tudom. Durva vászon. A lepedő felcsúszott. Meg kéne igazítanom. Használok a kezem. Ennyi nem egymáshoz tartozó jel hogyan is volna összeilleszthető? Elperegnék, szétgurulnak a mozdulatok. Összeszedni, megsemmisíteni őket reménytelen kívánság. Nem is kívánom igazán, annyira semmiképpen, hogy megérdemelném teljesülését. Most már azt se várom, hogy az idő múlják. Annyi minden vissza van még előttem, hogy képtelenségnek tetszik mögéjük nézmem. Nem teszem hát.

Hanem? Valami mással kéne foglalkoznom. Nemrég még minden részlet ismerős volt, s most nem talállok rá sem mire. Nem olyan könnyű ez, mint képzelik sokan, akik nem vesződnek vele. Én mért teszem? Van egyáltalán olyasvalaki, aki megengedheti magának, hogy ne törőd-jék egészen személyes dolgai elvesztésével se? Biztosan. Irigylem őket. Ami a figyelmemen túl van vagy innen még, egyformán téveteget. Nem az én dolgom? Akárhogy van és akármilyen lesz, ami bekövetkezik, azt majd én vise-lem el. És nem lesz módom más választásra. Rámszakad-nak. Betemetnek. Pedig azt kellene, elfelejteni, föléget-ni mindent; és újra kezdeni végleg és egészen.

Ott az üszökdombnál várni jó szélre, amíg a pirkadat kaparász talpadon, hallga, hallga! Fölkel valahol. Kél, a legszívesebben így mondanám. S fondor kedvvel elindul értem. Enyém. Vagy fordítva talán? Elvisz magával. Vagy én őt? Mindenesetre más volna. Kegyes család. Bo-csásd meg Istenem. Tarisznya, házioltár. Így vándorlok. Valahol elvesztettem a hamuba sült pogácsát. Visszamen-nem, hogy megkeressem, már nem érdemes, annyira bi-zonytalan vállalkozás. Pedig lehet, hogy ott van még, és semmi baja. Kit érdekelnek efféle avult ingyencségek? Mégis meg kéne próbálnom. Nem azért nem teszem, mert az út reménytelen, az idő drága, valami másért. Mindig valami másért. Egyszerűen csak nem éri meg. Az üzlet azért valahogy csak megköttetik, itt is, e kopár hanton, ahonnan a láng is elköltözött. Nem elég figyelmeztetés ez? Nem. Semmi, soha. Egy darabig még tartják magukat. Tartod te is. Hamu és álarc keverék talányosságát izga-lom nélkül éred el. Azért ne sajnáld, hogy nekiindultál, ha sose tudnád meg, mi végre, akkor se. Csattan az ostor. Van mire emlékezni. Megrándul a bőr. Eső is esik majd,

tépi vihar a fákat, de te csak vándorolj tovább! Kevés motyód elkísér. Igen. Minél messzebb, annál jobb. Alszol. De most ősz van. Valaki áll az ablak keretében, az üveget közben fölizsítja az alkonyat dóm-derengése. Ki az? Ott, ahol keresem, ott tűnik el, élfények érintik az arcot, hogy visszahozzák, ha csak egy lélegzet idejére is. Nem, nem a fölismerhetőség világába, a halvány sejtelmekig csupán, közel, mégis nagyon közel. Aztán a semmi lövései. Éktelen lyukak. Békés egyetértésben orom és völgy. Vihar tarkítja az álmokat. Miért mondanám, hogy én vagyok, ha nem? A mézesmázás termés vesztére érett. Tékozlás. Elemek malma. Kiszolgáltatott. A mosoly futó fodra alatt az ásít, igen, a kínos hasonlóság. Milyen jó lett volna nem tudni róla, csak mosolyogni kedvesen: köszönöm, köszönöm a barátságát, uram. Közben mintha nem is akarnék semmi mást. Semmit egyáltalán. Zavart merevség. Abból adódik . . . Nem tudom miből. Így van mindenesetre, bármennyire is szeretném, hogy másképp legyen. Hagyjuk! Arcomra húzom a paplant. Ez az, gyere! Vár a jó meleg, a megbízható sötét. Uramisten, hát lehet ez? Kívülrekedt.

- Na, mi van?
- Semmi.
- Nem akarnak hazaengedni?
- Nem.
- Meddig?
- Négy nap.
- És miért? – Kidugom a kezem a paplan alól, és kicsit fölemelem.
- Ezért.
- Nevetséges.
- Ezt mondták.

– Kik?
– A nővérek.
– Mikor?
– Most.
– Bemegyek, és megmondom nekik, hogy én vagyok a hibás.

– Hagyd!
– Miért?
– Úgyis hiába. Most már mindegy.
– Dehogy.
– Nem érsz el vele semmit.

– Megyek. – Térdem föl húzom. A kéz a hangok közé mered. És csak nézek utána, miközben szólni szeretnék, és nem szólok, hogy várj, hogy maradj még. Valahogy így. Efféléket. Félúton azért, mintha hallaná, amit nem mondtam ki, megáll és visszanéz. Egy lépés, és újra itt van. Megteszi-e? Hallgatunk addig is. Megfogja a vállam. Az érdes bőr, a tenyere bőre átüt a pizsamán. Nincs mit gondolnom tovább. Az idő annyira elvékonyodik, hogy szinte nincs. Úgy múlik, mintha nem is múlna. Itt felejt mindent a mozdulatlanság fenekén. Heverjetelek csak sötét dolgok, árva árnyak. Kétséges, fölemel-e valaki valaha egyet legalább közületek. Csak az ablak háttere halványul tovább egyenletesen, már nem kiemeli, visszaadja, magába öleli ugyanazt az alakot. Talán most majd tényleg eltűnik, véghezviszi, amit az imént csak a szemfényvesztés művelt vele. Túlságosan vézna a szél, amely ide köt, és nyugtalanító a veszély, hogy elszakítom. Óvatosnak kéne lennem. Hallgatok, mintha várnék valamire. Éppen csak gondolok rá, amit mondani szeretnék, s hagyom, hogy közben elteljék az idő. És ahogy telik, egyre inkább megváltoztatja, minden különösebb beavat-

kozás nélkül, az eredeti helyzetét. Ennyire félve veszek birtokba mindent? Pedig ami elhagy, elhagy így is. Az óvatosság alig ér valamit. Tudtam és mégis vele kötöttem ezt a veszélyes és semmire se jó szövetséget. Akaratomon kívül. Vagy nem így van? Nem tudok róla számot adni teljes biztonsággal. Most már azonban, és ez kétségtelen, nem változtatok, mert nem változtathatok. Pedig jó volna. Mindenesetre szeretném. Vagy ha nem változtatni, legalább beleavatkozni mindebbe, az is elég volna most, hogy megnyugtasson. Hiába. Este van, a falak, a tárgyak, minden ugyanabban a homályban lebeg, a homály maga is, ahol nem szabadna. És ekkor egy hirtelen és érthetetlen elhatározással, mintha nem valami egészen mást akart volna az előbb, leül az ágyamra és a takarómra teszi a kezét.

– Nem akartam – mondja. Talán nem kéne válaszolnom, hiszen végül mégiscsak ő az oka mindennek.

– Tudom.

– Bocsáss meg! – Megköszörülöm a torkomat, mint ha válaszára készülődnék, de nem válaszolok. Mert őt is megtévesztettem, vár egy darabig, mielőtt folytatná. – Megbocsátasz?

– Igen.

– Köszönöm.

– Hagyd, nem számít. Semmi az egész.

– Dehogy.

– Különben is, most már mindegy.

– Dühös voltam, tudod. Nem rád, arra a másikra. Jó, hogy beleavatkoztál, mert különben hozzávágom, belevágom, és akkor ki tudja, mi lett volna.

– Láttam.

– Biztosan valami nagy bajt csinálok. – Megáll a be-

szédben. Rá kell néznem, és nem tudom, mit gondoljak. Csak nem arra vár, hogy most én folytassam? – Elmúlik. – A kezemre mutat. – Hamar elmúlik, meglátod. És hazaengednek. – Aztán egy kis szünet után az elfogyott lendület maradékából még arra is jut, hogy megint megígérje, amit már az előbb se voltam képes komolyan venni. – Szólok holnap a nővérnek, tudod.

– Jó – mondom. Túl jólesik a gondoskodása ahhoz, hogy hangot adjak bizalmatlanságomnak. Egészen testi közérzetembe hatol a meghatottság. És ez kényelmetlen. Több, mint kényelmetlen. Hasonlít a fáradtsághoz, de nem az. Nem lehet kipihenni, és oktanul és váratlanul tér vissza, tűnik el újra meg újra, tart rettegésben. Nem is tudom, hogyan. A térdére teszem a kezem. A poros bőr melege mintha egészen távolról üzenne; egy igazi vándor szél, nap, eső áztatta kudarcait érzem lapulni érintésem alatt, ugrásra, távozásra készen. És nem tévedek. Most lassan föláll. Nem tudom mire vélni. Most, éppen most megy el, amikor végre tényleg megmondtam volna neki, mert így van, hogy nem haragszom. Ki is mondom, de ekkor már nincsen itt. Sietős léptekkel halad az ágya felé. – Nem haragszom – mondom egész testemmel utána fordulva, és fölülök az ágyban.

– A helyedre rögtön! – A rekedt, cigarettafüsttől reccsogó női hang mint egy puskalövés éri feleúton. Megdermed óvatos és mégis sietős mozdulata nem éppen kényelmes állapotában. A hang tulajdonosa schol. A homályos folyosón most tűnik csak föl a tegnapi nővér, s folytatja, de most már egészen más hangon. – Nézze meg az ember. Az előbb még verekedtek, most meg... – Továbbbésztál, az én ágyam felé, és fölém hajolva egészen halkán folytatja, miközben a hangjában csodálkozás és szí-

gor bujkál, keveredik el. – A kezedbe vágta a kést, te meg barátkozol vele? Szép dolog, mondhatom! – Hol vagy? Ki vagy? Érkezés, távozás egyforma távol. Fi-gyelmem legszélső határán. Valamit mintha mégis észre-vennék, ami túl van és egyben mégis innen. Szemfény-vesztés. Egyenletes lélegzet ütemére hűvösödik. Bizony elég lesz megfigyelnem. Hát még a többi! Halkuló, el-vesző kopogás cérnája húzódik újra át a terem hosszán, mintha üvegen járna, az eltűnés tűjébe fűzve. Megszégye-nülten ismerem föl: itt hagyott. Még mielőtt egy szót is szólhattam volna. Igaza volt, hát persze. Ritkán hatolt belém szégyen ilyen mélyre, mint e semmiség nyomán. Ha ajtócsapódás vagy akármi lezárná, rendben volna, de nem. Ott tátong érzékeimben befejezetlenül most már, és ki tudja, meddig. A várakozás nem változtat rajta lé-nyegeset, hol gyöngíti, hol fölerősíti, sokszor egészen az elviselhetetlenségig. Azért föl lehet ébredni innen is, el-jön majd a másnap. Mert igazán csak arra várok. Újra kaput nyit más kudarcok előtt, de ez most nem számít, ha készségesen elismerem, hogy így lesz, akkor sem. Gye-rünk! Számot adni nem tudnék a változásról, de egyszerre itt van, s képtelenség lenne nem elfogadnom. A reggel hirtelen fénye betűz lezárt szemhéjam mögé. Ugyanúgy fürdeti a tárgyakat, mint odakint, habár nincsenek. Egy-egy ilyen nem egészen tisztázott határhelyzetben mintha a nem látható is jogokat követelne magának, és semmi-vel sem kevesebbet, mint a való világ. Pártfogolnám a tö-rekvéseit. Amikor azonban tanúja leszek teljes meghát-rálásának, nemcsak módom, de kedvem sincs beavat-kozni.

– Már szóltam. – E hang áramütése visszakapcsol mindabba, amit megsemmisültni véltem. A kíváncsiság

hirtelen éhsége kap el. Fölülök az ágyban, kiugrom a takaró alól, és mindezt olyan kapkodó mozdulatokkal, hogy a végén magam is szégyellem. Megfogom a vállát és megrázom. Belebámulok az arcába: leplezetten ugyan, de nevet. Ez nem jelenthet rosszat.

– És?

– Mehetsz haza.

– Mikor?

– Most.

– Nem igaz.

– De.

– Ki mondta?

– A nővér.

– Mikor?

– Most.

– És melyik? – Nem értem miért ilyen kielégíthetetlen a kíváncsiságom, és egyáltalán honnan táplálkozik, de nem hagy nyugton. Most, hogy nem kapok választ, a hiány kínzó érzése borít el. Hova megy már megint? Mert elindult, átvág az ágyak közötti folyosón, és eltűnik a takaró alatt. Jobb lenne nekem is visszabújni. Kezdődik a vizit. Az ajtóban nagy a sürgés-forgás, fehér köpenyek suhognak, halk beszéd, nevetések, köhécseles hallatszik. Aztán megindulnak. Úgy érzem, egyenesen felém. Minden ágy előtt megállnak, rövid szünet. Olyan kiszámított lassúsággal cselekszenek mindent, hogy gyanút fogok; a beszédük ugyanekkor sebes lesz és kapkodó. Mire fölfigyelek, már el is hagytak. Mi maradt utánuk? A nővér halk suttogása, a főorvos kérdő tekintete, egy fejbólintás s a mindezt kikezdő, máris kikezdő bizonytalanság. Mehetek vagy nem mehetek? Választ vártam, és ez lett belőle. Alighogy kiürül a kórterem, újra fölpattan az ajtó.

A sötét háttér előtt két nevető arc: anyám és apám. Hajukban, e sebtiben elsimított rendetlenség alatt a szél ereje, a hideg nap. Ők tehát még nem tudják, mi volt. Becsúszom a takaró alá, itt sötét van, itt jó. Azt, hogy közeledjenek felém, mégsem tudom megakadályozni. Halom a lépéseket, meg azt, amikor az ágyamhoz érnek, s megállnak. Kis szünet.

– Fijjam! – Apám hangja. Utána megint szünet következik. A nehéz kéz a takaróra éreszkedik. – Ébreggy fő, mögyünk haza! – Egy álom kurta kezdetét idézem. Száraz bőr. Fölülök. Fényben fürdik minden, őszi dac. Lelépek, hogy a papucsom keressem, és elindulok valahova. Mosakodni. A hirtelen jött ötlet megnyugtat, és most már nem sietek, van időm sokáig keresgélni, ahogyan szeretem. Amikor fölállok, valaki megfogja a karomat. A vékony, erős ujjak elragadnak. Nem rángat, mégis, mintha lábam se érné a földet, úgy megyünk. Ki az? És hova? Nővérke drága, nővérke, hova visz? Bőrből a friss reggel növényhúse árad. Megfogadom, amit vonzása sugall. Arra gondolok, hogy ő maga a jószág. Fehér vászonsuhogása körülvesz, beburkol egészen. Ajtó csapódik mögöttünk. Valahol túl, megint a csempék visszfénylő világában, de most egyedül vagyunk. Kigombolja a pizsamám. Az érintő kéz, az altató hang eddig még soha nem ismert tűszúrásai bőrömmön. A szégyen helyett valami bizalmas öröm táncol éberségem peremén. Az üveghűs, halványpirosra festett köröm. Mintha egymást kergetnék. Élénk, izgalmas játékuksza szinte egészen belefeledkezem. Puha, puha jácint, bár dohányszaga van. Melegvíz csobog. Megismerem: a fürdő. Magamra hagy a hirtelen fölcsapó hidegben a kőpadló fagyott gerincén. Mintha szél fújna. Elzárom a csapot. Megtörülközőm. A

ruhám! Hát ez meg hogy került ide? Mindegy. Öltözni kezdek, mintha máris otthon lennék. Valahogy annyira idegen minden, s e ruhákban most annyira gyöngének érzem magam, hogy nem tudom elhinni mégsem, ami pedig már történik velem. Sokáig várom, hogy visszajöjjön, belépjen valamelyik ajtón, de nem teszi. Az iménti izgalom közelsége, álmos bódulata még itt vibrál bennem, de már annyira magára hagyva, hogy csaknem undorra változott, keserű, kiköpni való mocsokká a számban. Elindulok hát, hiszen innen már tudom az utat magam is, jól ismerem. Kilépek a kórterembe, utcai ruhám tele van a fertőtlenítő szagával.

– Na látod – lép oda hozzám megint, és barátságosan megfogja a karom –, hát nem megmondtam!

– Igen.

– Hát elmégy.

– El.

– Örülsz? – Mit is lehetne erre válaszolni, és pont most, amikor végképp nem tudom.

– Igen. És te...

– Én még maradok.

– Meddig?

– Sokáig.

– Meglátogatlak. – Tudom, hogy könnyelmű ígéret ez, s alighanem teljesíthetetlen, de valami ellenállhatatlan erő arra ösztönzött, és miért ne engedtem volna neki, hogy kimondjam. Engem is meglep milyen örömet okoztam vele. És majd a csalódás? Igen, de avval már nem nekem kell szembenéznem. Mintha szégyenkeznék emiatt. Amíg mi sülyedünk a lépcsőkön át, ő az ajtóban áll és integet.

– Ki volt ez?

- A barátom. - Mintha golyózáporban állnék, az utca zajai, színei sisteregve csapódnak be körém, szinte porzik a kórház szürke kerítése. Mélyen ivódnak a túl nyers ingerek bőröm alá. Ez az egyetlen érzékszerv, ami még közvetíteni képes valahogy őket, ámbár elég tökéletlenül ez is. A kék hideg, a sárga süt, éget a vörös. Mi az, hát eddig jutok csak én is, ameddig mindenki, s ugyanúgy nem tudom hogyan tovább, mi van a kevésbé egynemű árnyalatok alatt? Esztelen kívánság az egyik érzet jeleit a másikkra fordítani. Hát ez az éppen, ami meg nem vezet semmire, maradni saját, túlzottan szűkre zárt, kényelmes körünkben. Amiközben mindenki a maga dolgát végzi, kedvet kap belekontárkodni máséba is, és megteszi. Nem jól cselekszik? Hol van, aki ezt megítélhetné? Hát ez az: alighanem sehol. Bármilyen tökéletlen kapcsolat révén, bármilyen szakadékony szálak követve, alighanem így jutottam én is ebbe a kinti pusztító zengésbe, ragyogásba. Ősz van. Lecsapnak rám. Nem ölyv és nem galamb, de gödölyét tép, de csőrében olajág. A zengő kékséget lyukasztja ki. Nem ismerem föl. Nincs is már. Toll és pára csak. Levelek csapódnak, a szélben por kevereg, villamosjegyek szállnak. A színek kényes tűzű zománca, a zajok tombolása később se nyílik meg jobban, amikor majd kevesebb gátlással vetem közéjük magam, sőt ennyire se talán. Bezárul; képes leszek áttekinteni őket, de az élmények ereje alábbhagy máris, amint egy kicsit védelmébe vesz a megszokás. Tájékozódok. Eltalálok egyik helyről a másikra. Ha elindulhatnék, eltalálnék. A nemrég még babonás erejű színek tüze, ragyogása lassan emlékeim közé távolodik. Hogy mindez végbemenjen, úgy látszik, pár másodperc elég. Máris a szüntelen találkozás nyúgja rajtuk. Mindegy. Mint hajós a tengeren, úgy

ca
or-
ers
ég
ül
át
gy
nű
eit
et
es
zi,
em
ez
é-
m
o-
a-
k-
oll
g,
a,
or
y-
le
é-
k
n-
n-
y
o-
y

kelek át egészen sosem értett világukon, miközben arra várok, hogy egyszer majd tényleg találkozunk. És este lesz. Elalvás előtt. Vagy később, amikor már alszom. Virradat elé lopódzó lenge láng, a semmi dörrenése volt. Kialszik. Fölgyullad. És sosem ugyanaz. Ez itt, az ott roppan bele az alvás puha sötétjébe. Így lesz. Itt az utcán mindezt csaknem észrevétlen, csaknem könnyedén gyűröm le. A becsukott zsaluk mögött a dunna friss illata temet be majd. Egészség városa épül. Döngés, ragyogás büszke tánca a föld húsába tép. Hagyd holnapra! Hiszen azt teszem.

Ahogy végigsuhan a fal mentén, kacagásról kacagásra lép a nyurga árny. Cérna kígyózik összevissza, mintha lelógna valahonnan. A szálak összegubancolva. Egy láthatatlan kéz keresi a csomók nyitját. És nem találja. Ügyetlenség fékezi vagy valami más? Messziről a fúvó szélben állsz, csak állsz. Talpad alatt a fehér vászon itt-ott már rojtosodó talaja. Körvonalad, örökre változó körvonalad cértamarta cértavöröse a vászonzöld óvatlan rovátkáiban. Váratlan jelzés parazsa: érkezel. Ez az a táj, ahol együtt vagyunk: hús-vér alak, és amivé lenned kéne, kellett volna lenned. Az alakváltozások elképzelhetetlen messzeségbe visznek, elképzelhetetlen messzeségből hoznak vissza, nem mintha bárhol otthonosan érezhetném magam, és mégis önként jövök, megyek. Az én utam, gondolom, és elhiszem. Elfoglaltságom egészen esetleges. Térdelek. Vállam a szürke pokrócnak vetem, homlokom a mosdóállvány hideg vasának nyomódik. Térdem alatt a cementlap. Kezem a sötétben kotorász a dívány alatt, ott, ahova már nem látok. A cipőtisztító lá-

da. A szálkák homokérintése. Halott deszkanyár. Kihú-
zom a dobozt a fényre. A reggel a pasztás-koszorú rongyok
közé csorog, a kefék hátára szűrődik. Hát végül is fogla-
latoskodom valamivel. El kellett jutnom, úgy látszik,
idáig is. És eljutottam. De hogyan? Szerencsére senkinek
se kell számot adnom róla. A cipő már a lábamon, a ke-
zemben a sárkefe. A félbehagyott mozdulat hova torkol-
lik, nem tudom, nem tudhatom, csak azt, hova kéne tor-
kollnia. Egy gyermek. Feje mélyen a vállá közé esett. El-
hiszem-e, amit látok? Pár kerítésléc. Fűcsomók itt meg
ott. Egy kotlós. Kiscsibék. A hangyanyüzsgésű udvar.
Ahogyan elképzelnéd különben is. Ahogyan láttad már
nem egyszer. Álmodban? Nem, a valóságban. Láttad. Hát
persze. Minden zavartság nélkül ébredsz. Mindez, mon-
dom, természetes. Nem is méltatnám több figyelemre, ha,
amit akarok, azt tehetném. Nem így van. Persze fogal-
mam sincs, miért ébreszt ez most külön kétséget bennem.
Mézeskalács-mellvéd. Vadszőlőkacsok a boltos verandán.
A bolt íve alatt messzi táj: nyárfa, domb, erdő, ház. Az
előtérben a mellvédre egy hölgy könyököl. A felsőkarját
buggyos gránátalma-ingváll takarja. És alább a ruha bő-
ven kezelt, gazdag homálya. Hát igen. Aztán úgy térd
körül eltörik. A korlátnak dől. Csípője, e karcsú csípő
egy oszlopnak vetve, s a bő ráncok ellenére is látszik,
mennyre bolondító. Igaztalan, hogy így van. S a kéz?
Szárnyaló, kecses mozdulata valahova, nagyon messzire
száll, üzen. Itt már semmi sem az enyém. Hazudnék, ha
azt mondanám, bánt ez, de azért sehogy sem tudok be-
lenyugodni. A gyöngéd nyak fölött egy perzselő bajusz
éjjeli lepkéje repdes. Szinte érzem, én érzem, csípős sza-
gát, a maró érintést. Ismerős, ahogy a lámpa körül ödön-
genek esteli kábulatukban. Nem akarom látni. Az arc

egyszerű és kedves. Hiányzó fél szemöldök. Kopottság szégyellni való foltja. Mintha emlékeznék rá valahonnan máshonnan. Hogy honnan, nem merem kutatni. A nehéz agyagkonty, lehúzza a kacér nyakat. Meghajlik, mint egy hattyúé. Természetellenes öröm kerget. Tollak bársonya. Havazásra nyíló ajtó. Talán csak a kezdet ilyen? A férfi a mellvéden kívül áll, és mégsem választja el őket semmi. Egymáshoz hajolnak. Test és test között csak a megbízhatatlan ruha, néhol még ennyi sem. Már-már tudom, mit jelent ez. Gyerekes képzelődés csak, de az enyém. Két széles ívű dísz rohan köréjük, egyszerre indulnak el, a térdtől, s valahol az arcok közelében, az arcok fölött találkoznak. Közrefogni! Ugyanakkor a vászon csaknem mindennek ellene dolgozik. Fehér és fehér szakadások állítják meg az amúgy is tétova vonalakat. Mintha tetten érhető volna a jelenet kopása. A valamikori jelentésből, bizalmam szerint, már szinte semmi sincs jelen. Azért még meg-megállok, hogy megkérdezzem, magamtól vagy valaki mástól, olyan mindegy, mit keresel, mit is keresel tulajdonképpen. Nem mintha válaszra várnék. Senki sem felel, és így a legjobb. Önmaga szalmaárnyát kavarja a szél. Ha azt hitted, megtaláltál valamit, másfelé térít máris a képzelet lebukó angyala, csurgó fűrészpor, pozdorjaszárny lebegtet. Keresésed átka itt van valahol mégis, itt, a cértamélybe szívódva, mint a tintafojt. Lehajlok. Aha, ez tényleg a cipőm. Visszamerülhetek hát, ha kicsit fáradtan is, az igazi feladat közelébe. El kéne érnem, hogy közben semmi mással ne törődjek. A hang, nem tudom ugyan biztosan, de azt gyanítom, onnan szivárog ide vissza, mintha titkot közölne. Ennyi az egész. A kimarjult, a bomlásnak indult féktelen távolság és féktelen közelség megérint ismét. El sem engedett egészen,

csak megmutatta, hogy másként is történhetne s nyomban utána azt is, hogy nem történt. Szerelmes vagyok én szépasszony magába. Elhal. Az izgalom hitele nélkül olyan üresen cseng majd az emlékezetemben, mintha sose lett volna közöm hozzá. Sose volt. Az igaztalan, másra is jó hangsúlyok díszletei mögül megint oda látok, ahonnan nem lett volna szabad eltéríteni a tekintetem. Körmöm a kefe hátát kaparja. A helyes hangsúly. Talán még próbálgatom is magamban. Szépasszony. Bőre szagát a reszketés vegykonyhája főzi. Ráncok a kövéres hús fölött. Nem, dehogyis a szerelem ráncai. Nem tudom miért, de nekem ez a szépség. Ajándék vagy örökségem? Egyiknek sem valami gazdag. Megrontott nyelv. Túl az álom sivatagán, de valahol itt a közelben azért. – Őrizz meg – súgja férfiatlan. Igen, a hátország másik arca. Egészen leegyszerűsödik minden, az elfecsérelt messzeség, a nyár kiterített homokja. A kibomló haj röpködése közben az oszlopok mögé bukik, de csak hogy föltámadjon újra. Egy más irányból, nem ahonnan várom. A hangokból leszűrt tanulság a bőrömről fodroz. Lószőrszita fényreszketése. Az átbukó-csorgó napsugárzás meg az árnyékpenge-él. A képet átfogó minta lendülete sokáig ugyanaz. Mégis másutt vagyunk. Egy arc fordul feléd. Nem néz rád, de olyan közel van, hogy zavarba hoz. A pirossal varrott széles ajkak enyhén fölnyílnak. Némák, bár volna mit mondaniok. Az ingváll fölött rózsa viharos csokora, a szírmok érzékeny tüze nélkül, de kinyitva. Ott, ott sülyyed el bennük a tudás. És véglegesen. A búcsú e kíméletlen perceiből kozmikus szomorúság sugárzik. Ég fölött, ég alatt ugyanaz a kitartott és mégis elhaló zengés. A szavak, bárha olvasom őket, mintha kimondatnának. Az én szavaim? A cérna pirosa másra vall, de mit számít

ez most? Halványsárga rózsza, ha tudnál beszélni! Ha tudnál, de nem tudsz. Minek az érzelmeket ilyen hiába-való várakozásig fokozni, a meghittséget a vágy gödrébe dobni? Vércseppek. Akkor igazán ígéretes így nekilendülni, amikor tudjuk, hogy hiába. Ha elérhető és közeli cél sarkallna, nem akarhatnám ennyire. A már elveszített arc, az egykor észre sem vett mosolygás a félig nyílt ajak körül talán egyszer majd visszatér. Csakhogy akkor már minék. A tudás fehér egén a rossz célnajelek ellenére mintha mégsem egészen önmaga volna, ami emelkedik. Váratlan vallomás. Fölnyíló diószemek. Nem mondhatom, hogy rajtam felejt. Mégis, hogy megtehetné, ez rabul ejt. Roskadtan állok, de várakozás nélkül. Pedig jót tenne, ha volna merszem, másra várni. Úgy vagyok vele, mintha megvetném, mintha nem érdekelné. Senkit se csapok, csaphatok be jobban, mint magamat. Innen ez az érthetetlen pátosz. A zilált haj. Igen, ez az, ami a nem egészen törvényes szenvedélyre utal. Ha itt kezdem, messze tarthatnék már, tudom, de nem sikerül. Csodálkozom, mennyire védtelen törekvés hajszol, csodálkozom, de követem parancsait. Egyszer majd lehull ez is, a petytyes ingváll, nem, félek még gondolni is rá, mi lesz akkor. A kicsit ernyedt hús közelében valami nem remélt hiány lappang. Aligha véletlenül. És kiráz a hideg. Nem folytatom tovább, a csalódás gyönyöre elevenembe mar. Mit tegyek? A virradat besüt az ablakon. Elült a viharos öröm. Kőd, szél, de a résekben már enyhület fészkel. Szép időnk lesz. Mintha módom nyílna szembenézni egyenesen a hétköznapi igazi unalmával. Egyszerű virágok nyílnak. Egy férfi. Az asztalnál ül, nyaka körül kendő, füle helyén a kendő elálló csücske. Mosolyog. Előtte üres tányér, kezében villa, kés. Az ételt várja.

Szeme sarkából az asszonyra figyel, aki kezében gőzölgő tállal épp most lépett be az ajtón, s az asztal felé tart. Nem valószínű, hogy teát visz, pedig a gőz annak a gőze is lehetne, az illat ánizs. Üres porcelánbuborék. A szoknyán vörös pöttyök. A háttérben ablakok nyílnak, vagy képek lógnak a falon. A látvány vagy a kilátás, akár ez, akár az, mindenesetre tökéletes. Rajtuk vagy bennük a táj. Sugárzó perspektíva igázza le a gombostűfejnyi fákat, a síkságot, a dombokat, s a fölénk boruló ég hatalmas indulatát. Az asztal lábánál kutya ül, és a gazdáját figyeli. Mintha várna valamire, jobb mellő lábát föl-emeli. Egy kicsit túlzott a feszültség. Talán éppen ez akadályozza, hogy tényleg bekövetkezzék, amitől tartok, ezért állt meg ilyen rendellenesen, ilyen kíváncsan az idő. Tudom, hogy folytatódnia kellene, ha egyszer elkezdődött, mint mindennek, ami hasonló sorsra szánt, és nem folytatódik. A maradás valószerűtlen merevsége lassan mintha engem is megülne, aki pedig, legalábbis úgy látszott eleinte, csak nézője voltam mindennek. A vázon valódi és esetleg még megváltoztatható gyűrődéseiben maga a csalás lakik. Erre gondoltam. Fölálljak és odamenjek? Nem, itt maradok inkább, a csalódás fárasztó, de hiteles helyzetében, a térdemen. Az írás alakja föl-le lejt előttem. Ki a párját szereti, jó ebédet főz neki. Vasárnap délelőtt. Az ablakon a nap, mintha ez volna az oka mindennek. A sugarak darázsláb-kaparászása. Szárnyatlan rabságában nagy, aranyló-puha hasát az üvegnek dörzsöli. Milyen esendő! Mielőtt elképzelném, hogy beengedi valaki, sötét gomolygás tolul közé s az üveg közé, csengős, komor nyáj, tülekedés, az ázott birkák átható faggyúszaga, sár fröccsen föl, s az ürülék bogói mindenütt. Fárasztó és békétlen egykedvűséggel

kezdődött, és így folytatódik tovább. Ha máshogy volna, akkor is csalódnék. A cementlap hideg. A hirtelen elborulás és a hirtelen kivilágosodás zavartsága és öröme elég volna, de nem én uralkodom fölötte. Ha kétségbe kéne vonnom a történeteket, mint ahogy kéne, akkor se juthatnék tovább. Ha teljesen önkéntelen hajlamaikra hagyám, mit vallanának? Talán semmit. A kérdésnek ekkor már nincs értelme. Erőm csaknem teljesen elhagyott. A várakozás, ez a ki tudja honnan hová ívelő keserű inger, annyira igénybe vett, hogyha volna kedvem, se tudnék semmivel se törődni. Amit a nyitott szem befogad, a látvány terhe, éppen elég. Sok. Úgy látom viszont, amint kedvesen távozik. Nyári piros alma, borízű. Kóstolja meg ke', de jóízű. Gyümölcserés idején. A szétviharzó virágok között álmos tekintet bujdosik. Felém? Talán mégis helyet kéne változtatnom, valami előnyösebb helyzetbe kerülöm, ahol van esélyem a figyelmére. Nem hivalkodásból, de ezt akarom, ezt szeretném, figyelmet kelteni valakiben. Ölében az almákkal zsúfolt vesszővéka. A vesszők fölnyögnek a súly alatt, de ő maga, a kedves karok, a puha hús olyan könnyed és érintetlen, mintha semmi nem vonná a férges föld felé, a pusztító önkívületbe. Mindez azért süllyed a figyelem kútjába, hogy előszedhessem majd valamikor, vagy hogy sose találjam meg. A váll vonalnyi mozdulása; észre se kellett volna vennem, de észrevettem. Meztelen. Ujjamban nincs erő, mégis elsüllyed, mintha párnát szorítanék, ölelnék a legelső érintés nyomán. Távoli, megszólíthatatlan örömet milyen könnyen fecsérli szét az alkalom. És most hiába már, nincs aki gazdálkodjon vele. Az idegen, szőrös kézfej kefehátá. Álmos asszonybőr nyílik, mint a víz. Itt nincs helye semmi másnak. Rég volt, rég volt, de rég!

Ha a villanásnyi véletlen elem vet még valamit olykor, az első szenvedéllyel már semmit és soha. Erre-arra egyforma hévvel keresem az utat. Eltalálnék mindenüvé, eltalálhatnék, ha akarnék. Mért nem teszem? Elég, ha elgondolom csak, s örömevel érem be a fáradsága helyett. Minden csalást megennyhít a nemtörődés, ha majd fizetni kell érte, elég lesz akkor a keserűség. A képzelet mással foglalkozik, nem a következményeket mérlegeli, és ez érthető, se múlt, se jövő, egy más kiterjedés országában nyitja ki virágát, valószínűtlen lobbanások játszanak színeivel, megismerni nem lehet, egészen váratlanul teljesedik ki, s ugyanígy tűnik el, semmisül meg. Ez az a kiaknázhatatlan helyzet, azok a lehetőségek, amelyekben el kellene merülnöm. Mintha parancsolna valaki, örömmel engedek a jóleső erőszaknak, átadom neki magam, itt, a régi álmok partján, egy új ország polgáraként, de képzeletben valahol egészen másutt, fölismerhetetlen, kiismerhetetlen játék szabályaiba bonyolódva járok a kék tengerkorbács, a sárga homok, a zöld lombok között, ahonnan fölszáll a fénytelen nap vörös ballonja, almák gurulnak szét, egyre messzebb és messzebb kerülnek egymástól, egy darabig még látom mindegyiket, rajtam múlik, melyik után kapok, melyik után nem, később aztán, szép lassan megfogyatkoznak, hogy hova tűntek, amiket már nem látok, nem tudom, végül egyetlenegy marad, a sárga homok, a kék ég, amelynek síkján elgurultak, nem őriz semmit nyomukból, és ez az egy, ez is olyan kételkedőn lebeg a hibátlan két szín alatt, fölött – között? –, hogy bármelyik pillanatban eltűnhessen. A szél egy rezdülése tisztára moshatná ezt az egész érthetetlené lett közelséget. Csak nem jön, az a baj, nem jön, és nem jön, és nem jön. Ott kéne megpihenni, miért ne, mindig ott, ahol

lehet. A vászonhavas felszínt valahol másutt megint kezdik a bordó szálak, tétova körvonalakat rajzolniak beléje. Nem tudom, a korhadás vagy a hajdani hanyagság kezdte ki itt-ott a lécek élet, s a kivethetetlenül összevissza tárgyakat. Kotlós borzolja föl a tollát. Toronylító tollak a kényesen hajló nyak fölött. Néhány avitt jelkép. Itt a megszokás elvégez csaknem mindent. Tisztelnem kéne, és mégis viszolygok. A toll vörösbarnája, a por illata és mindaz, ami még hiányzik, valahonnan előde-reng bennem, s még olyan tisztázatlan sejtések is velük sodródniak, amikhez semmi nem férközhetett eddig soha. A képzelet érzékenysége kiszámíthatatlan. Csibék. Néhány fücsomó. A kotlósnak hiányzik a szemc. A csibéket egyetlen öltés köti csak a földhöz. Egy fiú rohan át az udvaron. Természetellenes mozdulat, tojásdad arc. Mintha tapsolna. Valamit tart félig nyílt tenyerében. Csibe. Fölkavarodik, mint az arcvonások egy eddig nem ismert kifejezés nyomán, a por. Elöttem, mögöttem hosszú út. Fölöttem a diófalomb. Hát mégis? Alig reméltem, hogy eljutok idáig. És tessék. Most már csak föl kell emelnem a fejem, és fölöttem van az ég, egyenest fölöttem. Minden tele levegővel, levelek keserű párájával, a szikkadó széna illatával, porával. Robbanás előtti telítettség munkál az örömömben. Megfeledekzem, van merszem megfeledezni róla, ennyi az egész. Édes fiam, el ne lopd a kiscsibét, mert minden anya szereti a gyermekét! Tiltás. Talán ezért ér emléke ennyire messzire. Egy hosszú-hosszú szemsugár bogán az álmodás. Ne oldd le! Az ég tavasz-ősz-nyár-tél színére vetült képek lefoszlanak a föltámadó szélben. Amire alig vagyok képes, ha a szükség hajt, megteszem. Visszatartom a lélegzetem. Szorult helyzetében egyre vadabbul vergődik a vér. Az-

tán hagyom, hogy minden az ösztönök szabályos ritmusába térjen. De oda tér-e? Ez már az én kockázatom. Nincs tovább. Most legalábbis ez az érzésem. Amit magam mögött hagyok, nem maradhat el egészen nyomtalanul mégsem, egyszer, majd amikor a legkevésbé számolok vele, akkor kísért meg. Ha készületlenül ér is, egészen váratlanul soha. A tanulságokat, bármennyire nevetségesek és semmitmondók, magammal viszem, anyagcserém nem kívánt zugaiba vetve, de viszem, mintha titkon azért hinnék bennük. Nehezebbnek érzem magam, mint amilyen valóban vagyok. Végül, bármennyit halogattam, megkezdődik ez a nap is, hogy aztán végigszáguljon a szokott kerékvágásban csaknem ugyanúgy, mint a többi.

Az utca mélyen alattam; bazaltfolyó. Térdemen a papír, hátam a széles ablaktoknak vetem. És várok. Csalódottan. Van idő. Annyi minden megtörténhet. Több is, mint amit szeretnék. A nap is kisüthet talán. Sőt, mintha most, éppen most készülne fölszakadni a köd. Elfehérül. Sárgába mállik. Új erőre kap a szél, a homokot szórja. Egészen idáig. Bosszúsan törlöm tisztára a papírt, aztán a szemem, a szám. Újra látok. Káprázat táncoltatja a bazaltkockákat. Csörög, morog, aztán megáll az egész. Megfagyott gyermek. Képipró utca. A káprázat zajgása mögött elül lassan. Egy utánozhatóan kietlen kép. Közvetlen az ablak alatt pár frissen ültetett, kopott akác. A gyalogjáró széles, homokos sávja. Középen a kocsit. Túloldalt ismét homokjárda, csak a fák nagyobbak valamivel. Aztán a szemben lévő ház. Egy parasztház. Nyeregvető. Tűzfala az utcára néz. Kietlen udvar. Por, trágyaszag. Mellette az egész utcafrontot betöltő sárga

épület. Hat ablaka nyílik az utcára, s középen egy citromsárgára festett fakapu. Senki se lát be mögéje. Az udvart is magas téglakerítés választja el a szomszédoktól. A következő ház ugyanilyen, csak a színe más, a fal világoszöld, alul vörös márvány szegélyzet. A kapu sárga, bár sötétebb kicsit, mint a másik, s nincs állandóan bezárva. S ha be van is, a réseken át lehet látni. A bolthajtás alatt a föld keramitkockákkal van kirakva. Itt van a pékség. Csattog a lovak patája, ki-be járnak a kocsik. Aztán egy földbe süllyedt, düledező ház következik. Mellette meg, ez már a sarok, a borbély. Artézi kút. Ellátni innen még tovább is, ha kihajlok, akár az iskoláig. Nem volt több, mint alapos nézelődés. S hogy alaposnak nevezsem, ehhez is merészség kell. Túlzás, de mindegy. Nehézkés. De ha nem lehet másképpen! Miért nem lehet? Ellen-szegül. És éppen nekem, aki annyit görnyedtem szolgál-
latában. Mi sem áll távolabb tőle, mint a hála. Így van jól, mert így van. Mihez méretik a vigasztalás? A piacon balzsamot is kapsz. Pár fillér egy doboz. Ha így megy tovább, lassan beköszönt az árubőség. Tedd el holnapra magad! Kenekedj be a fejed búbjától a lábujjad hegyé-
ig. Én istenem, lehet normális, aki ilyeneket gondol? Mért ne lehetne! A megkínzott figyelem cikcakkos kitérői kitérésre ösztönöznek. Csábít a reménytelen. Dzümmm. Dzüüüm. A felhangzó, aztán elhaló berregés gyöngé cernája elszakad. Megint semmi. A szomszéd utcából hozott ide a szél egy foszlányt belőle. Az utca képe előt-
tem teljesen mozdulatlan. Beleáll a keretbe. Vízfesték színezi a papírmerev felületet, kicsit fakón. Az ablak ke-
rete túl bőre sikerült. Nem éppen az öröklét múzeumá-
ban áll. A ház, amelynek falát bontja meg, a lebontásra érik. Igaz, hogy mi, akik benne lakunk, egyelőre még nem

sokat törődünk evvel. Talán nem is tudunk róla. Annál jobb: nekünk. Addig legalább, amíg ki nem derül a tévedés, tévedésünk. A házzal együtt elpusztul majd a kép is. Megrágja az egér, eláztatja az eső, nem éri meg, hogy üveg alá tegyük. Minden értéke a romlás. A fakó színek, a szakadások játéka. Tudom, barbárság ilyet mondani, és mégis. Először a hangok tesznek gyanakvóvá. A hajnal rég eltakarítva már. Mögüle, penésze mögül léptem ki én is. Egy ének hangja. Nem tudom mire vélni. A látvány csak ezután vág közbe, tolakszik elélem.

*Lányok, lányok öltözzetek fehérbe,
szórjunk rózsát Rákosi elvtárs elébe,
badd járjon ő a rózsában bokáig,
éljen, éljen Rákosi elvtárs sokáig!*

A sokaság, mint az itatósra csöppentett tinta, olyan hirtelen szivárog szét. Foltot hagy mindenütt, még a legilletéktelenebb helyeken is. Kemény foltok ütik át a finom pasztellmesét. Igen, az elhagyottságról szólt, amíg szólt, amíg szólhatott. Kis ideig játék leplezte, aztán a maga színébe fordult. Ez volt az, ez a csendes utca: muskátliillat, vasárnap délelőtt. És jártam ott; lehajtott fő. És jártam ott; kinyújtott kéz. Most meg, mikor már a végét keresném, a mese végét, lassan a kezdetét se találom. Elszökött. És ezért aztán így marad most már mindig: befejezetlen. Nem tudom meg soha, lehetett volna-e másként, mert elfordulok, kisodródok közülük, látókörom elveszíti a legkisebb jelzéseket is. Más leszek. Mielőtt egészen legombolyodna a fonál, kitárulna a zárka ajtaja, beköszönt, nem tudom még hogyan, de beköszönt a távozás pillanata. Készülök is rá régóta már. Elképzel-

tem sok mindent magamban, de az mind bolondság volt, ezt kell megállapítanom, ha összevetem a későbbiekkel. És miért változott volna azóta a helyzet? Zászlók lobognak. Vörös húsukba harap a szél, és tépi, szaggatja őket. A tánc, a csattogás állhatatlan diadalmámora a fejek fölött. Elöl egy boglyas fej: húsos orr, benőtt szemek. Ismerős valahonnan, de hogy honnan, hirtelen nem jut az eszembe, és mindig, mielőtt rátalálnék, közbejön valami. Mögötte két kislány lépked, a lábukon fehér cipő, a ruhájuk is fehér, a fejükön koszorúslányfátyol, a karjukon szalaggal körülfont kosár. Könyékig nyúlnak bele. Az alsókarjuk egészen meztelen, de följebb, hát igen, följebb csupa csipke. Majdnemhogy ugyanez a helyzet a térddel, éppen csak kivillan a szoknya és a zokni közt. De végre is itt a meztelen bőrrel találkozol. A bőr puha-rugalmas párnaéhe ráncokba gyűrődik, ráncokból simul elő. Követel és mindene halk követelés. A kopár izomzat helyett egy más világ. Hát persze hogy nem ismerem, habár szeretném. A meztelen alsókar újra meg újra kiröppen a kosárból, virágot hint, virágot hint a köre. Gyűrt szirmok. Érzed nyers illatuk? Kicsordul a fűszeres nedv a lépések alatt. Fölkapja s a csipkelobogással, a porral, a száraz lószar szagával együtt fölkeveri ezt is az ablakig a szél. Micsoda bánatos, fordított március! Érzelmesség kedves kezdete után megváltozunk. Öltöztethet balzsamos cipő, türelem lágy ruhája, megyünk a magunk útján. Morzsolom a látvány találomra elem kerülő szemetét. Egy aszszony: tátott száj, kövér kötény. Táblát visz. Rajta tékozló fölírás: a fehér deszkán rengeteg piros. A tábla nem lehet nehéz, mégis ingadozik, pedig vastag a kar, ami tartja. Túlzottan is vastag ahhoz, hogy erős legyen. Már találkoztunk. Jött végig az iskolafolyosón. Körül se néz,

be egyenest a terembe. Mit számít neki tanítás, akármi. A fiát a fülénél fogva húzza maga után. Dénes. – Mit parancsol? – Arrou tessék mán. Hogy is. Na, mi a rossz. – Nem röhögök a többiekkel, inkább szégyenkezem. De ez itt most más beszéd. Tátott szájából ömlik a hang. Én megint szégyenkezem, de benne, ahogy akkor nem volt, most sincs ebből az érzésből egy szikra se. És akkor én miért? Nem éri meg. – Éljen Ráko-si! Éljen Ráko-si! Éljen Ráko-si! – A pír, amiben nem éppen finom arcbőre ég, nem a szégyenlősség pírja. Van ez így. A fekete ruhán a tésztagyűrás vasárnapi foltjai. Talán csak nem otthagya azon melegében? Nem mondom, bátorság kell ehhez is. Igen, de azért akkor se szép dolog. Kiskorú gyermekek s egy megfáradt férj ellenében nem dicsőség a győzelem, de megtiltani nem lehet. Aki erre született, erre nőtt föl, megteszi. A történelem egy szép napon kicsavarja kezünkől a fakanalat, ez lehetett a véleménye, és akkor nincs mit tenni tovább: uzsgyi, gyerünk, országos szélben balga álmok felé. Hol hagyhatta Dénest? Otthon, egyedül? Nem mintha hiányolnám. Nem szerettem. Amikor verekedtünk – többször is már –, a hajamat húzta és harapott. Aljas fogások. Lehet, hogy én sem voltam kíméletesebb, de alighanem érthető, ha nem az háborított fel. Az elfogultság engem is védelmébe vett, nemcsak másokat, úgy látszik, s miért szégyellném, hogy így van. Még a lepedőket is fölhasogatták a lelkesedés nem egészen őszinte hevében, a rojtos csíkok most ott feszülnek két-két imbolygó rúd között, rajtuk lebegő, alighanem gombostűvel, mert elég bizonytalanul, oda-tűzött papírbetűk. Akik a rudat tartják, kilógnak a szélen a sorból, túl hosszú volt, úgy látszik, a lepedő. Egészen beledőlnek, hogy azért kifeszítsék a vásznakat. Bő

hasat hajlít rájuk így is a szél. Fújj csak barátom! Most hirtelen milyen jóba lettünk, pedig az előbb, azt hiszem, még a pokolba kívántam volna. Szövetség. Hát ennyi volna? A vörös haj, a varjúorr olyan váratlan bukkan elő valahonnan a menet végéről, hogy ez már több, mint meglepetés. Anyám azt mondja, festeti. Ecset és festékesdoboz. Néha belesek a női fodrászat függönyhasadékán. Még sose láttam, de tudom, mit kellene látnom. Körüljár a fodrász, kezében ecset. Még egy kicsit ide a halántékhoz hadd tegyek föl. Megborzadok e kínos praktika látán. A rossz szagú, homályos műhely, ha jól sejtem, és miért is ne, nem egészen törvényes üzemeket takar. – Na, így, így jó lesz? Parancsoljon. – Fizet, köszön, és kilép a fénybe. A fodrász meghajol előtte, seggén fölcsúszik a köpeny, s számfület mutat, amikor már nem néz oda a vendég. A roló legördül. Félig lehúzza, a fény ellen. Pusztít az ünnepi műszak. És idekint a fényben micsoda szédült rózsafő hánykolódik a rozszant nyakon. Ez is, az is utána néz. A szeplőkkel most senki sem törődik, elnyomja őket a nagyobb feltűnés. Igyunk egyet a festett báj örömére. Igyunk! Mert aztán megkopik. Reggelre, mikor a pállott szagú ágyból kilép, egészen másként fest minden. A repedéseken kinéz a fakó, fekete régiség. A hálóing alól kilátszik a lúdbőrös lábszár. Papucs egy letaposott sarkú, régi szandál. Nem éppen játékos ötlet. Dél van pedig. Varas, undorító arcbőr. S a hangja; kecskeugatás a sínek hosszán, a töltés mentén, ahogy a pirosító bokrok kirágott tövéből fölszakad, meee-ek.

– Na, elég a játékból, tünés haza! – Azt hiszi elintézhetsz ilyen könnyen?

– Lófasz a seggébe! – Majd meggyónom. Isten megbocsáthat. Ha megért. És miért ne értene, miért ne!

Most azonban egyelőre menekülnöm kellene. De gyorsabb kéz kap el. Belém csimpaszkodik és visszaránt.

– Mit mondtál?

– Semmit.

– Hazudsz.

– Nem.

– Neeem?

– Maga hazudik.

– Ki?

– Maga.

– Pimasz. – Megrúgom. Fölszisszen és meztelen láb-szárához kap, s közben elenged. Már futok is. Nem érne el, így hát nem is indul utánam, csak felém köp. Erre én is visszafordulok, s mielőtt még végleg futásnak erednék, alsókarom lóbálva visszamutogatok neki, hogyha tényleg nem jól értette volna, megérthesse, mit mondtam. Aztán a gonoszság örült erejével az izmaimban végleg nekiiramodom, s meg se állok hazáig, s itt is, úgy kell erőt vennem magamon, hogy abbahagyjam, a lábam még ekkor is, mint a gép, parancsom ellenére is csaknem tovább visz.

– Éljen Rákosi! Éljen Rákosi! Éljen Rákosi! – Nem tudom, észrevett-e, de mintha fölnézne ide az ablakba, s csontos mutatoujját előrenyújtva megfenyegetne. A ráncos bőr nem simul ki. Kócos haját széttúrja a szél. Ragasztóba mártott ecset. Nem csillog már a napban a bedöglött festék szívós piszka. Dühödt, meggyalázott szór-szálak lázadása. Most én vagyok fölül. Éppen az ablak alá ért. Miért most torpantak meg? Mindegy, az alkalom, alkalom, ne kutasd az eredetét. Élj vele, és aztán kész, a többivel ne törődj! Megkapaszkodom az ablakfélfába, s derékig kihajolok, hogy jobban célozhassak. Számban

önkéntelenül gyűlik föl a nyál. Nem is tudnék mást csinálni vele, mint hogy kiköpöm. S aztán gyors egymásutánban még kétszer ugyanoda. Eltaláltam. Először az öröm ébred föl bennem, s csak aztán az ijedtség. Csapódik a zsalugáter, lecsúszom az ablakból, a hirtelen mozdulatok következményeként kis mész pereg a falról, és zöldes homály borul a szobára, borosüvegszín. S ugyanolyan a csend is, mint egy palackban. A sosem használt, csipketerítővel letakart ágy, a falon a képek érintetlen sora megbarnulva, kifakulva, s az enyhe dohszag megállásra int. Nem mozdulok hát, itt várom ki, mi történik. Alighanem semmi. De most az egyszer szeretném is, ha igazat vallanának az előjelek. Elpárolog a lélegzetem. Fázni kezdek. Odakint ajtó csattan. Csak nem ő az? Nem bírom ki, kilépek. Apám jött haza. Ledobja a táskáját a díványra, s ebédhez ül.

Egy keramitkockákkal kirakott, visszhangos kapualjban állok. Csak nem a pékség kapualja ez? Éppen, amikor gyanútlanul nekikezdenék az azonosításnak, akkor derül ki, van mit, de nincs mivel. Ezt, ahol állok, ismerem, de azt a másikat, amihez hasonlítani kéne, nem találom; nincs, elveszett. Vagy nem is volt sohase? Nem szabad arra gondolnom, hogy köze van e látványnak bármi máshoz, mint önmaga. És ekkor bukkan föl bennem nagyon észrevétlen és nagyon hirtelen a biztonság érzése. Előzmények és következmények nélkül. Úgy, ahogy vagyok. Nincs magyarázat, de nem is kell. A kapu még döng, ahogy becsukódott mögöttem. A kapualj hátulról, az udvar felől kapja a megvilágítást. Délután van. A fény a ritkás eperfalombon szűrődik át s vetül a sárga

keramitkockákra, hogy innen szóródjék szét visszfénylőn, zöldessárgán tovább a boltívekre, az arcomra és minden-hova, ahova csak nézek, s talán még oda is, ahova nem. Mindkét oldalon a kapualjra merőlegesen lépcsők indulnak neki a tornácnak. A tornác mintha maga a legfelső, túlzottan szélesre s hosszúra nyújtott lépcsőfok volna. De ide már nem látok. Valószínű innen nyílnak az ajtók a ház belsejébe, e számomra nem létező világból e számomra nem létező világba. Talán, ha a lépcsőig eljuthatnék, kicsit változna a helyzet. Pár lépés az egész. Öt vagy hat? És akkor többet tudhatnék. Onnan már biztosan belátni a falat s a szemben lévő oszlopok sorát. De ez a pár lépés, bár egy egész éjszakám van rá, az az érzésem, áttörhetetlen akadály. Nem emlékszem, hogyan jutottam idáig, csak arra, hogy itt vagyok, mintha sohase lettem volna másutt. A jövőt ugyanilyennek látom. Nem, azt nem mondhatom róla, hogy sötét; átsugárzik rája is ez a ragyogás, amit az alkonyi nap vet le ránk. Örökkévalónak tetszik ebben a megtévesztő pillanatban. Aztán hosszsan, nagyon hosszsan nem történik semmi. Egyedül ezt érzékelem. Mintha minden üresen lepergő perc engem igazolna. Lehetetlen hosszú, érzékelhetetlen világolás. Ahol már az alkonyat sötétedése is eseménynek számít egészen hitszegő módon. Innen kell majd kiüzetned. Nem egészen a paradicsom, de azért csak jöjj, keserű, kardforgató angyal. Arany szentkép-háttér, benne a hengerlés ízetlen mintái derengenek zölden, kéken. Ez ér véget. Talán egy tűzfal, talán egy felhő takarja el. A napot? Rázuhan a tárgyakra, rám is, a repedések háfőja, s az árnyék. Egy pók, az enyészet pókja kaparász az arcomon. Hosszú, ideges lábak, fölöttük a csupasz fej, a légies potroh. Takard el a szemed! Gyorsan! Na, mire vársz?

Mindegy volna mit, csak cselekedni tudnék végre. Hát-ráljak, szembenéznek? Úgy védekezem, ahogy tudok. Kísiklás volt. Jól van, na, maradhatsz ugyanígy tovább. Mellemet még az előbbi rémület dobálja, de elmúlt, de vége már. Újra ragyog az aranyüveg, kéküveg háttér. Átfül, szemvillanásnál gyorsabban minden szín, alak, árny, az egész boltívek alatti mozdulatlanság. Nem vettem észre, hogy közben megindult az idő, és most már egyre vadabb iramban jár. Bolondóra! Bolondóra! Bolondóra! Csak el ne akadjon többet! Szeretnék most erre gondolni, semmi másra, és nem megy. Engedd! Könyörgés nem hatja meg, düh el nem torzíthatja, nem szépíti meg a jó-ság, valami más ez, ahova nem látunk be, vagy csak alig, amit nem értünk, s még a sejtelem is csak néha, igazán kivételes pillanatokban férkőzik hozzá közel. Nem próbálkozom tovább. A maga kényére hagyom. Fakulni kezd a régi napsütéssé, a régi helyé minden, és most, hogy elhagyja az új döbbenet, a régi csodálkozás, fejlesztve, szemlesütve a maga fakó valóságába távolodik. Érke-zünk. Itt nem okozhat már meglepetést még egy alkonyat, a szokás ígézetébe roskad a legszebb fellángolás is. Távo-lódó lépések szála szakad el, fonódik össze közeledve. Aztán a csönd hatalmas szünetjele metszi ketté meghitt motozásuk. Egyenesen éhes torkából robban elő a lán-cok zengése, az olajban fürdő fogaskereknek morgása, hogy belereszket a levegő. A siketítő zaj, az olaj nyers bűze kíméletlenül csap le rám. Miközben nem látok semmit. Mióta már? És meddig? Főként ez az utóbbi nyugalmanít. Azt hihetném, képzelődöm. Mégis, a nem egészen megbízható jeleken túl is van valami, ami min-den kétséget kizáróan arról biztosít, hogy megtörténik, amire gyanakszom, és úgy, ahogy meg kell történnie.

Közelebbit nem tudok, nekem ez elég. Sokszor még ennél kevesebb is. Tudom, dicsekedni semmi okom vele, de hát nem is dicsekszem, csak bevallom, bár aligha kíváncsi rá valaki, hogy így van. És ekkor a láncaltapak hirtelen szikrát vetnek a kövön, mindez a láthatóság és a nem láthatóság határán zajlik le még, de már lezajlik. Most, most tűnnek el mögöttem a semmiben, az alkonyati világosság előtt. Nincs pihenés, ahogy reméltem. Máris itt van a másik. Éppoly dübörgéssel és éppoly megfoghatatlanul. Aztán megint és megint. Meddig tarthat ez a hajsz? Azt sem tudom, mióta folyik. És ez most legalább olyan kellemetlen, mint bármilyen fenyegetés, bár az észszerűség azt sugallja, nincs szükségem a tudására. Még mielőtt minden a megszokás medrébe lépne, ugyan csak egy gondolattal előtte, kinyílik újra a kapu, a kövön végigsörömpöl a kovácsoltvas akasztó, de mennyivel más csörömpölés ez, mint a láncaltapaké. Karácson vidám csöngői gyertők! Fa csapódik a falhoz. A kapu szárnya visszalendül kicsit, aztán bizonytalanul megáll. Vége. Evvel mintha vége is volna. A nyitott ajtó mögött az utca. Fölébredtem volna talán, vagy elaludtam éppen? Világítóüveg-színek. Csönd. Béke. Ragyogás. Ugyanolyan hirtelen jött ez is, mint akármelyik meglepetés. Ugyanúgy múlik is el? Szinte biztos vagyok benne, s ez előre csüggedéssel tölt el. Elképzelések nélkül kéne élni. Nehéz lerázni láncát, de nehéz. Miközben sehova se érünk. Mindazt, ami értelmetlen, állítsd egymás mellé, s megváltozik, ami értelmes, ugyanezt teheted avval is, s ugyanaz lesz az eredmény. Hát nem érdekes? Szemben egy sárga fal, zöld lábazata világít. A fűszeres. Mellette a fehér meszelés a szomszéd ház tűzfala. Búcsúfény rajtuk. A levegő se moccan. Valahol egy teherautó.

Nem látom, de hallom, de tudok róla. Megáll. A ponyva alatt mély sötétség, nem látni be. Katonák ugrálnak ki alóla. Még mindig egy. Még mindig. Zajtalan mozdulatok. Mintha nem is volnának. Igen. Egy-két elkapott beszélgetés foszlánya a fülemben. Nem magyarok. Csak ennyit értek. Furcsa érzés. Nyitják le a kocsi hátsó oldalát. Miért? Hiszen már üresnek kéne lennie. Mindezt a pár beszélgetésfoszlányon kívül, ami talán nem is tőlük származik, teljesen csöndben. A ponyva alatti sötétség üresen ásít, de még mintha mindig tartogatna valamit. Hangos morgás, ugatás hallatszik ki. Leugrálnak a kutyák, s pórázukat fogva szétszóródnak velük a katonák is. Most motorosok kanyarodnak be, élesen, csikorogva fékeznek. A katonákon ugyanaz az egyenruha, az oldalkocsikban ugyanolyan kutyák ülnek. Hegyes fül, meredt pófa. A motorosok élesen felberregnek, jobbra-balra fordulnak, kerülgetik egymást, kékes füst, benzingőz tölti be a kapualjat, egyre halványabban dereng át rajta a kinti, amúgy is fogyó alkonyi visszfényű utca. Először a katonák ugráltak le s nyomukban a kutyák. A továbbiakban azonban már a kutyák rohannak elől, megfeszül a póráz, a kopók lehajtott feje a földön, izmaik veszett energiával ránganak. Hova tűntél jutányos, boldog tavaszom, s az olcsó-szép álmok is veled hova? Nézem őket, s követem mozdulataikat. Minden ettől függ most. Követem, de hova? Az utca keretbe zárt derűje még mindig itt van előttem, de már nem sokáig. Egy kutya nyitott pófája tolakszik közénk. Ennyire közel? Belelátok. A sárga fog, a halvány íny fölött csillog a nyál. Üveg. Hontalan, hideg csorgás. Add föl a harcot. Csak nem nekem szól, s ha igen, akkor meg ki az? Add föl, súgja. Érzem a lehetőséget kényszerű bűzét. Nem harc ez, ócska türelemjáték. Hagyom

hát. Egyszer meg kellene tanulnom félni! Ez nem az az idő, úgy látszik. A tátott száj, a bűz lassan oda távozik, ahol eddig is lennie kellett volna, több méternyire tőlem, a visszfénylő kockák fölé. Kiáltásokat hallok. Talán ugyanannak az idegen nyelvnek a szavai. Mindenem a megbánás örökös utóíze. Sose hallott hangok, mintha ugatnának és nyűszítenének egyszerre emberi hangon, de nem emberhez méltó hévvel. A hangok lecsattannak a kőre, visszahullanak a falról, fölpattannak a levegőbe. S mindez a visszhang kétes dőrejtén át jelentkezik. Hallgatózom. Arc kifejezésükből, mozdulataikból arra következtetek, hogy egymáshoz beszélnek. Aztán egyszerre felém mutogatnak. Beszédük eközben nem árulkodik semmiről. Talán azért fognak hozzá egyre megújuló erővel, hogy eltereljék valamiről a figyelmemet? Nem tartom lehetetlennek. Hiszen a szavak, miket kimondanak, teljesen alkalmatlannak látszanak arra, hogy segítségükkel bármit kifejezenek, közöljenek egymással, velem, akárkivel. Alig válnak el a csaholástól. Talán lágyabbak valamivel vagy keményebbek? Valami titkos tudás azonban ott rejtőzik bennük, ez az, ami összefogja a látszatra annyira kiszámíthatatlan mozgást. Futnak. Hányan lehetnek? És mind másfelé. Mégis egy cél érdekében. Csak nem engem akarnak bekeríteni? Most értettem meg, mi minden fenyegethet. Azonban alig tudok vele törődni, csökkenő esélyeimmel. A vasalt csizmák élesen csattognak a kövön. Rohannak és rohannak. Kitartásuk valószínűtlen. Mennyi ideje, mennyi ideje is már? És a megtett út hova lett mögülük? Százszor elérhettek volna azóta, és egyszer sem értek el. Hogy lehet ez, nem tudom. Talán ők maguk sem, de nem úgy néznek ki, mint akik sokat gondolkodnak ezen, akármin. Még mindig beragyog a nap, a csiz-

mák köhöz csapódó vasából fölszálló szikrák mégis láthatók. Az az érzésem, észrevettek. Volt idő, amikor reménykedtem, hogy majd csak elrohannak mellettem, mintha itt se volnék, de most már tudom, hiúság volt, gyerekes képzelődés, s bármennyire szép lenne, lehetne, nem így van. Megértem eddig megfejthetetlennek tetsző buzgalmukat. Elvágják az utat. És most már azt is tudom, mit kell tennem. Menekülni. Durva kényszerként éled ösztöneimben a parancs, hogy megkíséréljem a lehetetlent, a hiábavalót. Mert ha meggondolom, hát ez az. Alig pár lépés választ el benünket egymástól, szemembe ásít a géppisztolyok csöve, fröcsköl a kutyák nyála. Némelyik már földre szorított orral kígyózik előre, s nemsokára a többi is, szagot fogtak. Az én szagom? Ki másé lenne? Felém jön, aztán elrohan mellettem ki a napfényes udvarra, ahol füvet eszik, lyukat kapar magának. Már megint képzelődöm. Nem sokáig, erre most nincs idő. Semmire. A rossz érzés itt dobog a gyomromban: elhatároztam, hogy cselekszem, és mozdulatlan vagyok mégis. A szellem és a test hiábavaló tehetétele, egymásra utaltság, egyensúlyzavar. Az akarat megtette a magáét, csak az izmok nem engedelmeskednek. Erről meg mintha már nem is én tehetnék. Valami ismerős tér vissza hiábavaló erőfeszítéseimben, erőfeszítéseim kudarcában, talán a létezés egy ősi, már-már elfelejtett íze ez. Igen. Lenyelem a számban összefutó nyálat. Tétten értelek, bolondos emlékezet. Kihagyásaid sértő igaza lenyűgöz. S már megint sehol se vagy. Egyszer majd ez is sikerül valakinek. Miért ne lehetnék én ez a valaki, miért ne? Mindenből csak azt bányászom elő, ami nekem fontos, bármilyen képtelenségek árán, mint most például, habár tudom, így lezárni

a dolgokat, megdicsőíteni akármit, mindegy most, hogy mást vagy magam, szemenszedett hazugság.

Aztán mintha mégis, a ragyogás, a visszhang förtelmes mocsara ellenére is képes volnék megmozdulni. Ez csak érzés ugyan, még nem teszem, de már majdnem az, mint-ha tenném. Igen. Világosan látom az ürességet, amely a vonalnyi résen, amit akaratom nyitott, közénk nyomódik. E sívító, szapora éhség talán valóban elvezet valahová. Egy kis lélegzethez jutottam, és nyomban elkezdem áltatni magam. Boldog jövőbe vezet. De hát akár így, akár úgy, ezek valódi lépések. Már-már elérem a lépcsőt, azt képzelem, a forduló mögött a napos udvar s a hűvös falak menedéke fogad, békés idill, otthonos rendetlenség, fölmosorongy a kőre dobva, bozontos söprű, amikor ha nem is egészen váratlanul, de a legbántóbb durvasággal lövések csattannak, az első sorozat szakadozott egymásutánja. Ahogy a golyók lustán levetik róla a vakolatot, kilátszik a meztelen fal. A frissen törött téglá színe nyers-sárga. Miért nem piros? Régi építkezés. Végigrecseg a tár, aztán kattan üresen, mint az ébresztőóra. A száraz, kietlen kattogás helyébe betódul a csönd. Beláthatatlan messze a határ, mintha nem is volna, itt minden megtörténhet, akár ellenállsz, akár nem. Mindennek a mélyén ott lapul valami ugrásra készen. Fejem lecsúszik a párnáról. A megtört nyak, a gyűrött bőr a szalmazsákra nyaklik. Közben elvágják a visszavonulás útját, utam. Kénytelen hátrálok vissza az előbbi mozdulatlanságba. Bőrömrre tapad; hólyagot húz rá a ragacsos semmi. Kiáltok. A kitátott száj egy bő kúttorokra néz. Nem tudom, hallható-e, vagy csak elképzelem, amikor visszadörren a hang. Egy eldobott csóva imbolyog, világít, alszik ki a sötétben. Hallás, látás megszűnő tájai. A dallamát törd

össze először, aztán a többi érzék is kivet. Hatalmas vilá-
gosság buggyan föl. Ugyanonnan. Aztán egyedül vagyok
végre. Se a hang, se a fény pusztasága. És mégis. Ha
megtörténne valóban, akkor is ilyen szánalmas lenne?
Miért, még nem történt meg? Káprázó szemem alig éri
el a kutyákkal, a fegyverekkel, a szíjakkal, a sisakokkal
bajlódó katonákat. Talán pihenő van, hogy ennyire bele-
feledkeztek apró dolgaikba? Amikor újra előbukkannak
teljes határozottsággal, most már ők is a dörgő fényben,
nem lepődöm meg. Eddig talán észre sem vett arcuk kö-
zel kerül hozzám, hihetetlen közel. Borosta, füstfoltok,
penész-szín ajkak a páncélsisakok keretében. A szempil-
lák rojtja szégyenlősen lesütve, nem tudom, talán való-
ban eszelős tekintetet takar. Honnan kerültek ide? Elő-
bukkannak most a tornác oszlopai mögül is, és lassú, de
egyre gyorsuló futásba kezdenek. Furcsállva nézem mohó
lomhaságuk. Lefelé iramodnak a lépcsőn, és egyetlen ug-
rással előttem teremnek. Hahó! Milyen könnyű lettem
hirtelen! Belevetem magam a feledtető rohanásba. Nem
érezem a testem, az izmaim minden reménytelenségen túl-
lendítenek, még csak akarnom sem kell igazán. Hát így is
lehet? Könnyű részegség járja át a testem, és elárad raj-
tam, fölemel, föl, föl, talán egyenest a nap elé. Az udvar
légies tárgyai között érek földet. A kapu hátul dörögve
csapódik. Amikor visszanézek, már megint a kapualjban
állok. Észre se vettem, és visszateréltek? Eltűnt az utca
átvilágított képe. Sötét van, de a kövek visszfénye alat-
tam, ezt csak most veszem észre, hogy megcsúsztam, azért
nem aludt ki, még mindig táplálkozik valahonnan. Túl-
zottan rejtelmes ahhoz, hogy az eredetét kutassam. Látom
magam a kövek sárga tükrében, igaz, egészen különös
megvilágításban, de látom. Fehér térdzoknim becsúszott

a szandálomba. Rövidnadrág van rajtam, zakó, kihajtott, világoskék ing. A hajam – hosszú, szőke hajam – középen szétválik, és kétoldalt a fülemre lóg, elől a szemembe csúszik. Nem hallatszik semmi más, csak a lépéseim visszhangja, valamikori lépéseim egészen távoli, de egyre erősödő visszhangja. A kutyák is, a katonák is hallgatnak, és mozdulatlanok. Amerre nézek, ennek ellenére, őket látom. Nincs mese. Ha újra rohanni kezdenék, csak felénk rohanhatnék. Egyenesen a karjukba, ahogy mondani szokták. Erre várnak szemlátomást. Nem tudom, mit akarok tenni, azt még kevésbé, hogy mit teszek. Állunk egymással szemben és várunk. Egy szemvillanás csak, de elviselhetetlenül hosszúnak tetszik. Megfordulok megint. A bezárt kapu előtt, a sötétben ugyanők. A lépcsőfeljáróban is. Nem mozognak vagy csak alig. A fegyverükkel pizmognak, a szíjakkal, vakaróznak, mint akik rég elvégezték már a dolgukat. Hát akkor meg mire várnak? A sárga, visszfénylő kövezetről visszanézek magamra. Lehet, hogy utoljára? Aztán? Egészen elhagyom magam, történjen, aminek történnie kell, ami történni akar. Pihennem kéne. Ha máshol nem lehet, és nem lehet, hát itt, és így. Sötét, hűvös íz. Az éberség újabb fényjelzései alatt mintha valamelyik elvesztett menekülési kísérlet éledne föl. Lehet. Befejeztem, és most már nem érdekel semmi. Az egyik olyan, mint a másik. Ha akarnék se igen törődhetnék velük, mindig ami itt van, az foglal le egészen. Ennyire reménytelen még talán sose volt. Az előzményekre aligha tudnék visszaemlékezni, nincs rá mód. Csak annyi biztos, hogy ide juttattak. Nincs egy rés, egy repedésnyi szabad távlat. Talán a meglepetés megvilágítása helyezi ennyire előnytelen fénybe a tárgyakat: szét-szórva, összevissza minden. Lépd át! Miért hajtának ilyen

semmire se kellő sottogásra? Nem mondom, hogy nem csábító, de akkor se. A tudás a balzsamot két kézzel szórja. Föltámad Hégészó a sírból. Hagyd ezt, senkit sem érdekel. Miért, van olyan, ami érdekel valakit? Valaki hív. Idehallom a hangját a kietlen udvaron át. A harangkongás fátylába tépnek bele az újabb lövések. Először csak magányosan egy-egy, aztán sorozat sorozatba öltve. És közben közelednek, újra közelednek felém. A lövések a kövezetre csapódnak, a combomra verik a szilánkot. Nem értem. Lehetetlen, hogy ilyen közlől, ha akarnak, ne találjanak el. Lehetetlen, és mégis. Vagy nem is akarnak talán? De hát akkor meg mi a szándékuk? Ők maguk sem tudhatják. Ugyanaz a pár méter van közöttünk most is, mint az elején. Mennyi minden történt közben, visszaemlékezni is aligha tudnék rá, és mégis, mintha semmi sem történt volna, minden olyan. Csak a világítás változott kicsit, a futkosás, a zaj, a visszhangos boltozat, a falak, a kövezet semmit. Lehet, hogy újra kell kezdenem. Nincs ellenemre. És akkor máshova jutok majd? Titkon ebben reménykedem, bármilyen nevetéses. Nemcsak jobban, rosszabbul is végződhetett volna mindez. Nem egészen veszélytelen vállalkozás hát belevágni. Ha az volna, aligha lenne hozzá kedvem. Talán nem vétettem el még semmit. Dehogynem: mögöttem máris egy elodázott menekülés zavara. Egy elkésett mozdulat áldozataiként széthányva végtagjaim a levegőben: kimeredt kar, lebegő láb. Egy kutya a combomba mar, a fogak fehér nyoma, aztán kiserked belőlük a vér, vékony csíkot húz a bőrön. Látom, mi történik, de nem érzem. A fájdalomnak nyoma sincs. Még emlékezetemben sem. Kutatok utána, hogy előhúzzam valahonnan, és nem sikerül. Pedig volt már részem benne, s nem is kevészer.

Most mégis tökéletesen érthetetlen, ismeretlen valamiként lapul a múltban. Bár tudom, hogy a helyzethez, aminek áldozata vagyok, ez illenék, nincs mit tennem, nélküle kell elviselnem, amit elviselek. Kormos, olajos kéz fonódik meztelen karomra, és bepiszkolja rövid ujjú ingemet. Az ujjak mélyen a bőrömbe nyomódnak. Az erős szorítás személytelen lendülete előbb meglódít, aztán elenged. Elveszett egyensúlyom után rohanok. De hová? Elúszó, bizonytalan testem a falhoz csapódik. Fejem hátrakoppan. Már nem látok semmit magam körül. Hova tűnhettek? Egyenletes, tiszta homály, halk zene, mintha langyos vízben lebegnék. Mi ez? Elaltat vagy fölébreszt? Mindegy, hagyom. Lassan fölemelkedik a karom, a hajam, a fejem, a törzsem. Már-már látok is. Mindez annyira lassan megy végbe, el se hiszem. Csak amikor tényleg emelt fejjel, fölfele nyújtott karral állok, ismerem el, hogy valóban megtörtént, ami megtörtént. E puha semmi óvatos érintése, bár akármikor letéphetném magamról, az az érzésem, biztosabban irányít minden kényszernél saját célja felé. Hadd tegye. Jó így. Pihenésnek érzem. Többnek annál. Lassan mintha visszatérne régi erőm, képes vagyok bármire. Rohanni, ki innen, ki az alkonyi homály bomló-szövődő szálai alól, bele a szélbe, aztán, talán a nap, egyenest e zengő korong hiányos kráterébe. Most kéne elkezdenem, amíg van hozzá erőm, tart a lendület. Visszagondolni nem szabad, mert akkor megállít a fölismerés, akkor megtudod, ki vagy. Most még érezheted úgy, leszámoltál vele, érezhetnéd. Egy más világ. Részletesebb talán ennél és gazdagabb is, de kipusztulóban. Ha visszatérne, elvesznék benne. Míg most, úgy érzem, érzékeim rabjává tehetnék bármit, amit csak akarok. Híhetném, ha ebben lelném a kedvemet, hogy tőlem

függ mindaz, ami nem. És ez az önccsalás, ahelyett hogy elavulna, egyre jobban kiteljesül, már csak avval is, hogy élek. Élek? Mindenesetre a lehetetlent kísértem napra nap. Se fájdalmat, se fáradtságot, se félelmet, se szorongást nem érzek, ez még lehetne megnyugtató, de az, hogy semmi mást se helyettük, az már nem természetes. Egyáltalán, azon kell csodálkoznom, hogy képes vagyok mindent végiggondolni; igaz, hogy ezt is, csak félig-meddig. Oda a kapualj, az udvar, ahol mindez elkezdődött, oda a látvány édessége. A csaholás, a kiáltások, a bakancsok csattogása, a kapu dörgése, a beszéd mind valahol az elvesztett időben kóvályognak. Ami körülvesz, az a legvégső elem, aminek közös édenébe minden belemosódik, mégis kietlenebb, mint bármelyik az önkényesen válogatók, de megfoghatók, kiismerhetők közül. Körülvev. Most már semmi kétség, ebben kell tovább folytatnom, amit még folytathatok. Minden történés befejeződik egyszer. Ez is? Mozdulataim letépve, mint a ruha. Itt hagyta hát? S miféle kietlen álmodásban? Ha majd ez az egyetlen árva érzet áttöri a határokat, visszatér, és belédnyilall, hogy tele szájjal föl kell üvöltened, meglepődsz, örülsz neki a találkozás mámorában, de megszokni nem lesz időd, röviden és kurtán intézi el, mint mindig, hogy az már szinte bántó, amit el kell intéznie. Mi lesz a vége? Egyre csak ez izgat. Tudhatnád, ha nem képzelnél ennyire mást magadról, mint aki vagy. Elmúlik, akár egy karcolás. Sőt, annál sokkal nyomtalanabbul. Ha csak a nyiladozás kezdeti szintjén is, de érzeteim kitapintják, mi történt. Egy golyó száll felém, de ahogy eléri a testem, minden jelzés kialszik, végetérnek még az eddigi próbálkozások is. Hihetném azt, hogy nincs tovább. Egy utolsó szándék ébred és hal el bennem. Szeretném meg-

találni. Keresgélek. Arról a pillanatról, amikor a bőrömet elérte, még mintha valóban őriznék egy halvány képzetet. Csak annyit, hogy vége. A búcsú egész lényemen átnyilalló, kegyetlen láza. Ízlelés, látás, tapintás, hallás kapkodása s elernyedésük. Azt hittem, mindez csak mese, a valóságban nem történhet meg soha. És tessék, itt van. Legalábbis e vibráló, szürke alkonyatközeledés azt ígéri, nem kell sokáig várnom rá. Sejtjeim mélyén mégis, mintha most volna csak fölvirradóban, az utolsó, mindent elsöprő élmény lehelete már idáig ér. A jövőből? Evvel biztatom magam. Nem tudom, ráismerek-e, ha valóban elkezdődik. Vagy el is kezdődött már? Az öntudat utolsó mozdulatai, bár végzik még az ellenőrzést, egymás után kialszanak. Csak ami a néhány pislákoló ösztön keze ügyébe esik, csak az bolondít, hiteget, kínoz. Most rohan meg a vágy, most, amikor már szinte minden lehetetlen, hogy újra lássam a kialvó fények frivol pompáját, e semmire se való vásári tarkaságot, halljam a zűrzavaros zajgást, részt vegyek a nemrég még megvetett kapkodásban, tülekedésben, hogy egy legyek mindavval, amit anyyira nem szerettem.

HARMADIK RÉSZ

A fakó arcból, mint a por. A szeme szürke. Folyton pislog. Ez meg mitől lehet? Fél fejjel nagyobb nálam, és sokkal erősebb, habár ugyanolyan sovány, s a hangja cérnavékony, szinte nevetséges. Wolf. Kétszer bukott, mégis leereszkedik hozzám, barátkozik velem, aki jó tanuló vagyok. Ő a legnagyobb tekintély az osztályban, talán Benda emelkedhet fölé, de ő még új fiú, és ezért várnia kell, én meg a leggyöngébb vagyok. Igazán nem tudom mire vélni a jóindulatát. Szeretném, de képtelen vagyok gyanakvás nélkül elfogadni. Megyünk végig a folyosón, ő az egyik, én a másik fal mentén. Nem szívesen kerülök a közelébe. Nincs mitől tartanom, mégis mintha tartanék valamitől, és ezt szégyellem. Bizonytalan vagyok. Féltékenyen őrzöm a távolságot. Egyelőre, mintha ő is vigyázna rá. Talán éppen evvel férkőzik a bizalmamba. Igen, itt a folyosón jó, a fal biztos támasz. Ha ő az egyiknél, én a másíknál. Nem beszélgetünk, csak nézzük egymást. Szürke szemét rám függeszti. A zavar mellett ez egy kis jóérzést is okoz. E bizalom boldogsága annyira rövid ideig nyomul a torkomra, hogy nem tudhatom megfigyelni. Kevés az időm. Éppen megérezem, és elmúlik máris. Be vagyok zárva. Csöngetés. Az udvar csaknem üres. Ide látszanak a hófoltok, a nedves, fekete föld. Ide lépünk ki. Én kicsit húzódozva, mégis elsőként, s nyomomban Wolf meg a többiek. A ragyogás hidege bőrt, lélegzetet átvilágít. Kapd el! Hahóóó! Fölöttem az ég. Szédülök.

Egy kéz nyúl a vállam felé, hogy megfogjon. Elugrom. A nevetés, még nevetés, résén idelátszanak a hibás, szüette, feketefoltos fogak. A kéz lehanyatlik. Megállj! A régi, szürke arc előttem. Egy darabig, mintha megszegyenült volna, csüggedten áll. Sajnálom. Közelebb lépek, most én lépek közelebb hozzá, hogy megengeszteljem. És evvel zavarom is alábbhagy, csaknem teljesen eltűnik. Most, amikor tényleg megítélhetném másként is, teljesen veszélytelennek tűnik előttem a helyzet. Nem örül, de el sem utasít. Nem úgy, mint én az imént. Jobb nálam. Vagy csak azért teszi, hogy megszegyenítsen? Ekkora ravasz-ságot nem tételezhetek fel róla. Hát akkor mire véljem? Kinyújtom felé a kezem, s hogy hálámat kifejezzem, éppen hogy csak – azt se bánom, ha észre sem veszi – megérintem a hátát. Arcom a földön. Orrom, szám tele hóval. Mi történt? Az öntudat kihagyása most a legkeserűbb, amikor megszűnőben. Lassan vissza-visszaúszik egy-egy kép az akkor föl nem ismert, mégis még mindig kialvatlan múltból. Persze az értelmezhetőség legkisebb jele nélkül. Elhelyeznem lehetetlen az időben. Se előtte, se utána semmi. Hol van hát? Nem erőlködöm. Múlják és térjen vissza minden, ahogy kedve tartja. A zavar a legmerészebb álom. A múltat mintha mindig ő kavarná. Közelségében szinte semmit nem hiszek, így ébredek mindig közelségével mégis. A felém lendült ököl ereje odaránt, a megtöretettség, csaknem az elalvás közelébe. Nyitott szemem fölött felhők suhannak át, maga alá temet a látvány, a bárányos téli ég. Hiába csúszik ki alólam a föld, felé esem. A bábéskodók gyűrűjében Wolf. Az életlen képet kattogva úsztatja el figyelmem. Tapogatózom, de nem sokra megyek vele. Nagyobb, sokkal nagyobb annál a homály. Kétes értékek szívódnak benne

szét. Egyébként talán kikristályosodhatna forma, vonal belőlük, de így nem. Törekvésük, hogy valami rendszer szellemének vessék alá magukat, elenyésző a zűrzavar elemi ösztönéhez képest. Tudom, hogy nem maguktól teszik, amit tesznek, megteszik mégis. Hiányzik, hogy a szolgáljuk légy? Csak éppen nincs más lehetőség. Testem és éberségem ugyanabban a kutyaszorítóban. Kénytelen vagyok velük bajlódni. Magammal? Nem vesztegethetem az időt hiábavaló tűnődéssel. A hó hidege bőrömré ég. Lassan, de biztosan: először csak a szabadon hagyott réseket kezdi ki, aztán bekúszik a ruha alá is. Most, amikor látszatra mindennek vége, titokban még mindig makacsul terjed tovább. Győzzem elviselni. Porolom, söpröm magamról, de hiába. A cipőm is tele van. Megpróbálom levenni. Hogy kifűzhessem, mélyen le kell hajolnom. Valaki újra meglök. Elesem. A megoldott cipő csaknem lecsúszik a lábamról. Utánkapok, és közben reménytelenül tápázkodom fölfelé. Wolf. Megint ő volt. Még látom szürke hátát eltűnni az udvar forgatagában. Sikerül eljutnom az eresz alá, e téglával kirakott száraz, szélvédett részre. Hátamat a falnak támasztom, így könnyebb, és senki se kerülhet észrevétlen a közelembe; leveszem a cipőmet. A zoknim csupa nedvesség. Mit csináljak? Kisímitom a gyűrődéseket, a ráncokat, és visszaveszem a nedves cipőt. Mintha havas pocsolyába dugnám a lábam. Égni kezd talpam alatt a föld. Rohanok, habár nem tudom, hová. A szürke hát gyakran fölbukkan előttem, minden rendszer nélkül, mégis, mintha kergetném. Pedig nem kergetem. Nem is menekülök előle. Hát akkor? Térdem körül a hó mocskos fodrai. Kiabálás. Mintha nagyon messziről hangzana, úgy ér el a fagyos szél ugatása, de csak rohanok tovább. Félig hült bosszú nyer-

ge. Kialvatlanul. Itt, ahol túl távoli már, egészen közelről nyűszít a hideg, mégis izzadok. Az arcom piros. Kettétörve egy esetlen mozdulat. Megbotlom, de nem esem el. Tovább, gyerünk tovább! Az elvetemültség kódén át látom a visszapillantó egérszem hideg villanását. S ekkor kialszik az izgalom, elpárolog a zaklatottság. Dideregni kezdek szinte minden átmenet nélkül. Elkéstem? Elhatározom, hogy most minden erőm összeszedem, figyelek a legkisebb részletre is, és ahogy módom nyílik rá, cselekszem. Nem sikerül. Így van ez, ha az ember nem tud gazdálkodni a képességeivel. Csak annyit látok, hogy forogni kezd fölöttem az ég. Hanyatt fekszem. Számon a sírás gyűrődései. Az éles, csontos térd a gyomromba nyomódik, fejem erőszak nyomja a hóbucka alá. Valahol ekkor megzendül az ég, és ez a tiszta, biztos hang szétterjed. S az, hogy hozzá is eljut, csak még jobban rádöbbszent, hogy távol vagyok tőle, kiábrándítóan távol. Nem kapok levegőt, vonaglom, kiver a veriték, a fagy. Minden izmom megfeszül. Miért ilyen kegyetlen? Vagy csak azért nem mer visszavonulni, mert ellenállok, még mindig túlságosan ellenállok? Nem tudok mást tenni. Se kevesebbre, se többre nem futja az erőm, hiába tudom, jobb volna másképp. Izmain görcse teljes zavarba süllyeszt. Azért kezdek el gondolkodni, hogy valami rendet teremtsék, és egyre jobban belezavarodom. Kezdet és vég sehonnai homálya tágul, szűkül. A győzelem hamarabb fölörölne, mint a vereség. A fagyott göröngyök bőrömbe nyomódnak, így fekszem. Itt vagyok hát, s megint a régi béke körülöttem, bennem. Egy üveg alatti kiáltás. Közbe ne vágj, el ne hagj hiába! Keserű arcnál csak a keserű álarc keserűbb. Elintézhetném egy vállrándítással. Én ennek volnék a híve. A feledésé. Mi súgja akkor, hogy nem lehet?

Boldogság! Ez volna az, ez lehetne, igen. Apád a vasat gyúrte, annak apja a földet, és azé? Lehet egyre zordabb elemekben élni, elemek ellenére? A tápáskodás véletlen szökései, csuszamlásai közben kinek van ideje gondolni mindevvel? Szinte kényszerítem magam, hogy valami mással törődjem, ne avval, ami lényeges. Lepattant ingombom valahol ott lapul a hóban, keresni kezdem. Vagy valami hasonlóan reménytelen foglalkozásba mélyedek, csak hogy időm töltsen, zavaromat leplezzem. Nem segít. Csak az érzés marad, valami hiányzik. Nyakamba befúj a szél, jeges sálját egész a mellemig dugja le csiklandozón. Keress tovább! A fehér, nyálkás hideg kicsúszik ujjam közül, mint a semmi. Kapok egy-egy lehulló darab után, de nem tudom kiválasztani. Elolvad minden, amit megérintek. Tovább folytassam mégis? Minek. Megálltam. Csak úgy, ahogy akárki más megállna fárasztó munkája közben pihenni, és ez lett a vége. Mást kellett volna. Föltenni egy elhatározást, és kitartani mellette tűzvízen át, ahogy mondani szokták, bármilyen egyszerűnek látszik is, nem az. Megpróbáltam, és nem sikerült. Végig se gondolom a helyzetemet, máris véget ér. Kikászálódtam a sáros, havas, szeles mocsokból, ide az üldözés szélárnyékos partjára, ahova most lesüt a nap, ahol megül a szél, ahol, bár nem egészen háborítatlanul, de azért magam vagyok. A gomb! Hát persze, ott maradt valahol. Minek kerestem! Elvesztegetett idő. Most minden olyan egyszerűnek látszik. Szinte lépnem se kell, és végiglátok a folyosón. Ott túloidalt a kapu, félig nyitott szárnya mentén beesik az utca árnyékos oldalának kékes, alkonyi világossága. Megyek. Megoldódott minden. Feléje! Elérem a küszöböt, és kilépek a kapun. Igen, így lesz. Ki, csak ki innen! De hova? Ott majd eldől. Fény, meleg

fogad, vagy a falánk homály foga közt morzsolódik szét minden? El se indultam, máris elkap a gyöngeség.

Nem hittem, hogy a szédülés ilyen hirtelen szökik föl, gyűri össze, rángatja szét az utcát, járkálok benne mégis. Bizonytalan, hogy hol vagyok. Azért egyre csak azt remélem, végül oda jutok, ahova szeretnék. E nem egészen ésszerű reményt bizalmam furcsa émelye mögött magammal viszem mindenüvé. Át e kevergő szürkéségen! Az égen! Vagy a föld ez? Lassan fölissza a kevés délutáni világítást is. Pillanatnyilag abban sem vagyok biztos, hogy haladok. Aztán egyszerre mégis, mintha otthon lennék. Ide indultam. A tilalom, amit megszegtem most tornyosul csak föl mögöttem minden iszonyatával. És ebből az embertelen méretű kényszerből kell kisiklanom az ott-honosság csalóka fényei-árnyai, közele felé. Apám hangja fogad. Egy fénynyaláb résében állok. Rongyolt pizza-ma, pállott, hideg ágyszag, bütykös mezítlábak, borostás arc, ásító száj, mindenem az ingerültség üledéke. Éjszakás volt, és fölébresztettem.

– Na, mi van?

– Megverték. – Visszatartom a sírást, de egy rezdülésnyi fintor azért átfut vonásaim között.

– Ki volt az?

– Wolf.

– Mér hattad magad?

– Erősebb.

– Hogyhogy?

– Bukott. Kétszer is.

– Kétszer?

– Igen.

– Na gyere, majd adok én neki. – Megrecseg az ágy. Fölkel. A meztelen talp a szálkás padlót súrolja. Gyor-

san öltözik, bár a mozdulatok lassan, fáradtan keringenek a szoba szinte hajnali világításában. Nem merek megszólalni, fölnézni sem. Fényes, sötétsárga erek domborodnak ki a padlóból, a szögek körül a rozsdá szivárgása. Hallom, zörög a lavór, locsog a víz, ing vászna suhog. Nem, dehogy, nem a szélben. – Mehetünk – mondja apám, és már nyitja az ajtót, lép ki a hidegbe. Elkéstem. Éppen csak a fejem fölkapni van időm, végiggondolni már semmit se tudok, gyerünk. Jobb volna lebeszélni, de most már azt érzem, hogy nem lehet. Miért érzem? Ott lehetnék közöttük. Milyen áron, az mindegy. Becsöngetnek. A lökdösődés jól ismert hullámmása hátán én is elférek. Névsorolvasás. Fölnyújtom a kezem. – Jelen – mondom, föllélegzem. Föllélegeznék, de nem. A hiányzást már beírták. Mivel tudom igazolni? Semmivel. A képzelődés semmit se ér, látszólag akkor oszlatja el, amikor csak akarja az öntudat. Nem éppen szerencsés menedék az elhaló fény, az elcsukló figyelem, de nincs más. Nyugodt vagyok. Figyelmem utolsó ép pillanata itt van velem. Csaknem sértetlen emlékképét őrzöm, ahogy lehet, habár egyre erőszakosabban rágja, pusztítja ez az ismeretlen eredetű homály, ami körülvesz. Azért még itt van, ablakot nyit, ha előre nem lehet, hátrafelé legalább. Nem nézek ki rajta, de az a halvány derengés, ami magától beszivárog, az jólesik. Könnyű volna többre jutnom. Egy lépés csak, de nem teszem. Magam se tudom, miért. Nem a gyávaság tart vissza, azt hiszem, valami egészen más gátlás, aminek a természetéről nem sokat tudok. Már-már minden eltűnik a tétovázás hanyag redői között. Mintha nem volnék. Aztán éles fény hasogat bele a rejtélyes világ formáiba. Apám előttem megy, fehér inge begyűrve. Látszik a nadrágszij kopottsága. A puszta

levegő birodalma ez, a szabad ég, az este. A nagykabátot már az utcán kapja magára. Vézna akácfák követnek, ahogy idefelé is. A köztük tátongó ürességet csak a hideg por lengi át. Apám szó nélkül, gyorsan tör előre, alig érek hosszú lépései nyomába, pedig futok. Szeretnék szólni neki, hogy várjunk egy kicsit, gondoljuk meg, de nem szólok, úgy látszik, nem sikerül sehogyan elodáznom a megérkezést. Megtörténik hát, amit magam idéztem elő, de aminek bekövetkezésében egy pillanatig se hittem. Kínos csend, mint az egyre késő megszólalás előtt. Ennyi az egész. Apám már ott van, még az utca túloldalán, de az iskolakapu előtt. Rohanni kezdek. Rosszul esik, hogy így magamra hagyott, s ezért egyre vadabb erőfeszítéssel győzőm le a távolságot, hogy közel kerüljek hozzá. Az mégiscsak, bármennyire idegenkedtem tőle, biztonságosabb hely, mint ez itt. Még mielőtt megérkeznénk kirobban az első csapat a kapun. Az ásítás megszakad, egy eleven arc hirtelen ráncai. Köpött. Undorodom ránézni. Nem értem. Mintha nem bujdokoltam volna végig magam is, homályos, rossz ízű alagútjait. Pedig hát az imént is, nem beszélve arról, ami tegnap meg tegnapelőtt meg azelőtt meg azelőtt történt. Mindegy, akármelyik napra gondolok vissza. Mellemben a levegő éles hasítása, számon egy hangtalan kiáltás. A láb, a törzs bizonytalan. Hosszú, légszomjas bujdoklás után először szívni igazi levegőt nem csekélység. Érzed a hó hideg májusszagát? Aztán eltépi ezt is előlem a szél. Futok utána, és nem tudom beszívni újra, de ez az első korty megérte. A hosszú szüneten át, amikor íze már végképp kialudt a számon, emléke még egyszer megkísért. Ennek köszönhetem alighanem, hogy van valami sejtelmem a jövőről. Most még az is, ami elmaradt, megcseng ajkamon. A hófoltok-

kal tarkított úton szembe találjuk velük magunkat. Kábultan bukunk át mindkét oldalról a találkozás alighogy percén. A kifejezés álarcait fölcseréljük, nevet, aki sírni akar, aki nevetni, sír.

– Mellik vót? – Lehajol hozzám, úgy kérdezi. Mint-ha nem hallanám, képtelen vagyok válaszolni. És akkor újra hallom, csak kicsit fojtottabban. – Mutasd meg ne', mellik vót!

– Még nem jött ki.

– Nem?

– Nem.

– Biztos?

– Biztos.

– Megvárjuk, jó?

– Jó – mondom, bár éppen az ellenkezőjét gondolom. Mindegy, most már úgylis minden mindegy. Bármit ten-nék, csak tovább rontanám a helyzetet. Ha mindezt tudom, akkor nem idézem elő. A különös rögeszme, hogy mindezt én idéztem elő, nem hagy nyugodni, s lassan megtelít büntudattal. Az utca újra elnéptelenedett. – Menjünk haza – súgom apámnak. Csodálkozva néz rám. Nem érti.

– Most már megvárjuk őket – mondja. Erre vártam, és mégis kínzó gyengeség fog el. Újra kicsapódik a kapu, visongva, hadonászva ömlik ki rajta az osztály, az én osztályom. Wolf mintha nem volna közöttük. Fodor piros arcát látom, vízszínű szemében, piros szája szögletében megvetés lapul, amikor felém néz. A többiek észre se vesznek. Olyan gyorsan emészti el őket a kavargás üteme, hogy nem tudom követni. Lehet, hogy mégis ott van közöttük Wolf, csak nem találom? Kimeredt szemmel figyelek. Fog, száj, szem, semmi sem indít megállás-

ra. Félig fölismert részletek között imbolygok. Már valóban csak kényszerűségből, az érdeklődés legkisebb heve is hiányzik belőlem. Idegenek. Lassan megint elnémul a kapu, fekete szája még tátva, de már csak néha-néha szállingózik ki belőle valaki.

– Elmentek – súgom apámnak, és megrántom kabátja lelógó szárnyát.

– Várj még!

– Nem jönnek már – súgom türelmetlenül, de nincs szerencsém. Jóval lemaradva most lép ki Wolf, és döngve csapja be maga mögött a kaput. Kopott, rongyos táskája a hóna alatt, kilátszanak belőle a könyvek. Még a lépcső tetején meglóbálja, és messze eldobja magától a táskát. Unatkozva, zsebre tett kézzel megy, hajol le érte. Fölveszi. Arcán megvillan az öröm rövid és hideg visszfénye. Aztán feje a válla közé csúszik, álmosan lépked, már hátat nekünk. Szűk, világosszürke öltöny van rajta, félkarig érő zakó, lábszárig érő hosszúnadrág. Nagykabátja nincs. Szólnom kéne, most kéne szólnom, mert a következő pillanatban már késő lesz, de nem szólok.

– Ő volt az? – hajol le hozzám apám. Abból kapott gyanút, hogy annyira nézem, vagy egyszerűen már más választása nem volt? Nem tudom, de nincs is értelme töprengeni rajta. Bólintok, de hang még mindig nem jön ki a torkomon. Csak késve mondom ki a szót, amikor apámat hosszú léptei már messze vitték. Ott áll a megdermedt Wolf fölött, aki menekülésre mintha gondolni se merne.

– Igen. – És nézem, ahogy harapófogó ujjá, közelről ismerem, még bőre keménységét is, Wolf fülébe kap. Az vinnyog egy kicsit, de alig, pedig, sápadtságából látom, nagyon fáj neki. Azután ezt is abbahagyja. Csönd van.

Apám is vár egy kicsit. Enged a szorításból. Tanácstalan. Újra nekikezd, és csavarja, csavarja, attól félek, a kezében marad. Wolf konokan hallgat tovább. Hogy enyhítse a fájdalmat, utánaenged a csavarásnak, letérdel a földre, arcát féloldalt fordítja. Minek ez, minek ezt csinálni? Apám is látja, érzi, hogy tehetetlen. Elengedi hát. Wolf kékesfehérben játszó füle, ha lehet, még jobban eláll, mint eddig.

– Na most megtanulhattad, hogy ne báncsd a kisebbet! – mondja apám. Wolf már fölegyenesedett, és szemrehányóan porolja a nadrágját, a könyökét, s felém sandít. Szürke, kifejezéstelen tekintetéből semmit se tudok kiolvasni. Elindul, de lassúak és tétovák a mozdulatai, mintha maradni akarna. Jobb vállát ferdén egészen a füléig húzza. Elöttünk megy. Távolodik. Elindulunk mi is. Utána? Először apám, kis távolságra mögötte én. Füst és köd. Sehol semmi nyom. Wolf befordul a sarkon. Amikor odaérünk, még láthatom a szűk keresztutcában elenyésző alakját. Egyedül megy, imbolyog a dűledező deszkakerítések mentén. Aztán eltűnik. Megyünk tovább. Apám lassít ugyan kicsit, de nem vár meg, s már én sem igyekszem, hogy utolérjem. Lehajtom a fejem, és csak a lábam alatt áramló sötét salakot figyelem. Néha egy-egy kavics, szakadt hófolt, de hamar elhagyom őket. Hogy újak jöjjenek? A csönd mereven áll körülöttünk, mint az újságpapír. Vízcsobogás gyűri meg. Kutya ugat. Fát vágnak valahol. Eljuthatnék így visszafelé egészen a lélegzetemig? Nem tudom. Lehet, hogy minden hallható lesz majd egy napon. S akkor azt mondom, megérkezünk. Szép lesz? Egyetlen szürke zenefény tör elő a tárgyak már nem létező szögleteiből. Aludj hát türelmesen! A lépések csak itt tartanak ki, a jelenben. A fűszerbolt.

Nem csendül meg a csengő, de mintha mégis benyitnánk. Rezeg az üveglak. A lendület néha elsodor a jövőbe, szinte a tévedésig. Baljós feladat innen visszatérni. Nem akarom megtenni, aztán megteszem mégis. Csengőkkel játszom. Pénzzel játszom. Madzaggal játszom. Ez még mindig a léptek szorítása alól szívárog, a hanyagon elhagyott időből, mögülem. Így, látszólag önmaga ellenére történik meg minden már emberemlékezet óta. Nem éppen boldog fölismerés, ha nem egészen igaz, mint ahogy nem, akkor se. Mintha most mégis megpróbálna a képeletem engedelmeskedni a szándékaimnak, s kinyitná ablakát a fölismerés előtt. Itt van. Nem a kapu zöldeskék, ismerős színe, nem a lépcső, nem a vadsöprű burjánzó bokrai, hát akkor mi súgja ezt? Még mielőtt egészen beérném apámat, visszafordul. Szemben állunk. Az arc s mögötte a lécek, az udvar sötét rajza a kihagyásokban. Kényelmetlen érzés kaparász ki az álmos villámcsapás alól.

– Ott hagytam.

– Mit?

– A táskámat.

– Hol?

– Az iskolában.

– Menj vissza érte.

– Vissza?

– Hát. – Amikor látja, hogy tétovázom, még hozzáteszi: – Megvárlak. – Annyira ismeretlen, érzékelési lehetőségeimen túli teher ez már, hogy figyelni se figyelek rá. Minden különösebb tétovázás és gondolkodás nélkül indulok neki ennek az egyébként vállalhatatlan nehézségeket rejtő útnak, hogy biztos a siker. Most mindaz, amit nemrég olyan mohón üldöztem figyelmemmel észre-

vétlen marad el mögöttem. Csak azt tudom, hideg van. És egyre hidegebb. Mintha megijedtem volna valamitől, hirtelen izzadni kezdek. Hajam tövén gyöngyöznek föl először a verejtékcseppek, aztán hideg ezüstjűk végigsiklik a bőrömön. Villámlásnyi rövid idő az egész, aztán vége van. Nem is tudom, nem csalás-e. Talán nem kellett egészen odáig visszamennem, mert mintha hamarabb megtalálnám, mint ahogyan elnagyolt számításaim szerint meg kellett volna találnom. Hanem meddig? Ez, ha lehet, még nehezebb kérdés. Ahelyett, hogy vesződnék vele, belezavarodnék, elfogadom, hogy itt vagyok, már visszafelé jövök, hónom alatt a táská. Apám tényleg ugyanott áll, ahol elhagytam, ahogy megígérte. Tényleg megvárt. Látnia kell, és mégis megkérdezi: – Na, megvan?

– Meg – mondom. Még lihegek. Apám a kaput nyitja.

– Jól megcsavartam a fülit, mi? Kipirosodott a bitangnak. – Megyünk hátra a homokos udvaron. A kerítés melletti keskeny ágyást hósánc fedi. A lépcső. Vissza. Pár lépés csak, és itt az ajtó. Apám, miközben a kilincscsel bajlódik, másik kezével bátorítóan hátba üt. – Látad?

– Ühüm.

Döng, cseng, zúg, zeng, bömböl, reszket, hajlong, de hogy mi, nem tudod. Belépsz és szembeköps a füst. Táncolhatsz; az utca békés törekvős gyermeke volt. Csak volt. Te másfele jársz. Gyermekek vagy, azért? Erre nem kéne válaszolnod. Megteszed mégis? Nem emlékszem, mit mondok, mondok-e valamit egyáltalán, pedig a válasz kézenfekvő: az vagyok. A kétség mardosása éber arc-

hoz közel; a partot a víz mossá ki. Keresés bölc pászto-
ra, merre jársz? Nem hozol nyakadban semmit; az elté-
vedt bárány húsát farkasok eszik. Valahol. Beszélgetünk.
Mindez csak a háttérben játszódik. Azért tudomásod
van róla. Csak hogy nehezebben tájékozódj? Bárány
gyapja gomolygása a füstben. Látok, de alig. Ez csak
a meglepetés első perce, aztán más lesz minden. Olyan,
amilyen valóban. Ezt képzelet nem képes teremteni. A
dübörgésről, a zúgásról, a reszketésről letépi az álarcot
a gondviselés keze. Az ablakrepedéseken becsorog a
fény. A késélnyi pászták a földön már széles csíkokká
omlanak, megvilágítják a göcsörtös felszínt, a vasresze-
lék recéit. Mindent, ami útjukba kerül. Hol egy bakancs,
hol egy arc, hol egy hajlott hát, ruha ránca. Nem keresek
köztük semmit. Látom föl villanni és visszabukni az
árnyékba mindet. Útjukat tovább követhetem, akár az
árnyék kékes visszfénye alatt is. Szemem megszokta a
tompá félhomályt. Egy kéz a messzeségben. Szorítása.
Még. Itt. Vissza, egészen pontosan vissza tudom idézni.
Semmi mégis. A tudás szegényes biztonság, és túl távol
van. Törődni vele fölösleges és terhes fáradság. Egy ön-
tudatlan mozdulat visszalöki kezem, vissza az üresen tá-
tongó semmibe, a múlt elhagyott helyei felé. Pedig, bár-
milyen kíváncsi vagyok, valójában nem akarok vissza-
fordulni. Ha választhatnék, se tenném. Dehát nem vá-
laszthatok. A gyöngeség, úgy látszik, mélyebben motosz-
kál bennem, mintsem lehetségesnek tartottam volna va-
lamikor. Ott világosabb van. Lehet, odakint még min-
dig tart az előző pillanat. Tegnap van talán. Tegnap-
előtt? Felhők szűrnek fehérre a napsütést. Mindenütt egy-
forma fény. Szétszivarog a tárgyak körül, fölissza árnyé-
kukat. Mindegy. Nem törődhetek vele, és ez véget vet

érdeklődésemnek. Vissza kell térnem. Ahhoz a ponthoz, ahol . . . Egy kortyra csak. Kell valóban? A régi kép. Itt is elválík már az idő régire és újra? Meg se kezdődött és már működik a család. Igen. Minden olyan, mintha láttam volna már egyszer. Fölemelő vagy lehangoló? A hasonlóság a hanyag érzékek számára is fölismerhető. Nem érdem szerint osztanak semmit el, az látszik ebből is. Az árnyékban a napsütés szövetei. Annyira eleven, amennyire csak eleven lehet. Durva és irgalmatlan játékot űz. Összegyűrődik a ruha, a bőr. Talán, rendes körülmények között, én is odakerülhetnék, de az árnyék, ahol most állok, nem ereszt. Egyszer csak eltűnnek a napfény foltjai. Nem az történik, amit vártam; kivilágosodik. Láncon lógnak alá a fogók. Kormos, olajos munkaruhák. A beléevődött szennytől s a roncsolódásoktól alig látszik a vászon igazi kékje. Fölösleges fogadkozás. Minden az. Bakancs kotyog. A lábak a földet döngetik. Hó-rukk! Hó-rukk! Hohó-rukk! Káromkodás. Nem sikerült. Hátul, egy hatalmas tölcser alatt, feketén csillog az olajos, kormos lemez, morog a kemence tüze. Balra a nagykalapács. Mozdulatlan, csak odafönn jár valami apró alkatrész le-föl, le-föl. A kalapács hatalmas teste. Középtájt, akár ha kirakat üvege mögül nézne rám, egy kormos arc. Két hatalmas acéloszlop fogja közre. Ellátok-e addig? Odalenn az üllő és a kalapács közötti veszélyes rés felé közeledik a vas. Szikrázó fehérsége megkopott, de azért erős fénykört rajzol maga köré. Beleférnek a fogót tartó egyetlen alakok mind. Úgy látom, most sikerült nekik a himbálózó vasat föltornászni az üllőre. Ott forgatják. Már ahogy sikerül. A kalapács nem csap le. Álmos dongás tölti be a csarnokot. Hol fölerősödik, hol alábbhagy. A mozdulatok araszolva követik és javítják

egymást. Hogy mikor melyik hibáz, cselekszik helyesen, nem tudom. Csak annyi biztos, mindegyik nem. Sőt, az a valószínű, többségük próbál hibás irányba haladni, csak éppen mindegyik másfelé, az a néhány, amelyik a helyes utat választja, csak annyival válik ki, erősebb a többinél, hogy egyetért. Így aztán tudás és tévedés együtt válaszol. Majd a végén kiderül, mi lesz. Ez se olyan rossz, mint első pillanatra vélnéd. Valami. És, bár semmi közöm hozzá, csaknem büszkeséggel tölt el. Ilyen hát az emberi gyarlóság. A siker minősége aztán már nem izgat. Hogy bekövetkezett, az minden más helyet kitölt. Még mielőtt az egyik esemény egészen befejeződhetne, elkezdődik a másik. Odafönn mintha meginogna a nagykalapács. Csak nincs valami baj? És még följebb emelkedik. Aztán megindul lefelé, de most már nincsen kétség szándéka felől. Lezuhan. Mozdulatlanság kapja be hirtelen, alóla csak a füst halvány fonala kígyózik fölfelé. Az se sokáig, szétfoszlik, megsemmisül. A még mindig izzó vason ott maradt az ütés kék foltja. Idebenn most boldog csönd van, de kint, odakint még mindig a zuhanás robaja tátong. Hosszú, hosszú hiány. És nemcsak üres, kíméletlen is. Ha nem vigyázol, elveszít. Sivatagbolyongás; megnyitvatik minden irány előtted. Akármelyiket választod, sokkal jobban nem jársz, igaz, sokkal rosszabbul sem. Csukd be érzékeidet. Reménytelen, de legalább biztonságos helyzet. Vélheted, amíg van módod vélekedni. Nem sok idő, bármennyit élsz is. Nemrég még kéz a kézben. A képzelet önteltségében még ismétlődéseidet is mindig másnak hiszi. Nem törődhetek vele. Mindig történik valami, ami elhomályosítja azt, amivel éppen foglalkozom, s eltereli a figyelmemet arról, amire figyelnem kellene. Lerogyva. Nem egy szék-

be. Valahova. Várákozás csak, semmi több. Másutt törté-
ténik, a test porcikáin túl. Ott! Úgy érzem, képes vol-
nék felé mutatni, ha ezt kérné valaki tőlem. Egyedül va-
gyok. Nem tudom hogyan tűnt el mellőlem apám, de el-
tűnt. A vas egyre gyöngülő fénykörében látom viszont.
Barna utcai öltönye, fehér inge színesen virít a kormos
vásznak közül, az árnyék alól. A gyöngülő világosság
szinte belekapaszkodik ebbe a néhány kifosztható és föl-
izzítható színbe, és ezeket tépi, rágja, marja. Apám köz-
ben magyaráz. Kezével mérgesen hadonászik, aztán le-
gyint, félrefordul és köp egyet. Hangját nem halom a
dübörgéstől, amely valóban schol sincs már, de a fülem-
ben még mindig kitart. A kalapács mintha sose indult
volna útra, ott pihen újra félúton, veszélyesen és moz-
dulatlanul. A hangot egyre hosszabbra s valószínűtle-
nebbre nyújtja a képzeletem. Ébresztő, altató különös
óra. Nehéz volna felőle bármit mondani. Igen, mindig
a kétségek között kell magadra maradnod, itt vagy ott,
az már a helyzetedtől függ, sem így, sem úgy nem éppen
irigylésre méltó. Ha kiáltanék se hallaná meg, bármilyen
közel van hozzám, az ott egy más világ, ahova behatolni
nincs semmi esélyem. Ezért aztán már a kezdet kezdetén
lemondok róla. Csak figyelem. Néha sikerül megfede-
keznem róla, mennyire közel van és akkor úgy érzem,
benne vagyok magam is egészen abban, ami történik. A
kar előre nyúlik, a váll meggörnyed. Ezt látom. De amit
nem, arról mit mondhatok? Megpróbálhatnám megfejte-
ni, egyszer-kétszer mintha már meg is próbáltam volna.
A tökéletlen merészség hova nem juttat? A hazugság
közelébe csaknem. A szemekben ott az izzó vas visszfé-
nye. Bármilyen kicsi pont, könnyen siklik át a homályon.
Látom ezt is. Látnom kell, ha nem akarom akkor is!

Mindez önmagában persze még semmi. A folytatásra tesz kíváncsivá. Képletesen bármiről tudomást szerezhetsz. De ez itt más. Nem tudom, minek hívjam. Minden érzékemet a végletekig igénybe veszi, és csaknem a legvégső létezés erejével, ezt túlzás nélkül mondhatom. Talán. Háttal áll nekem, amikor megfogja a fogót. A görnyedés új ritmusából, válla új meghajlásából legalábbis erre következtetek. Aztán oldalról látom ugyanezt, mintha az egész kép a jobb fölismerhetőség kedvéért, a kedvemért, elfordult volna. Kiáltások. Hallom. Véget vetnek, most vetnek véget, a fülcsengéssé merevült régi csattanások. Ez az hát. Megvan. A kiáltások között beköszönt a csend, megnyugszik a dobhártya, elernyednek az izmok. S ez a találkozás mindenféle szertartás nélkül zajlik le. Leültök a bakra. Merre vegyük az utat, kérdezi egyik a másiktól. Na, merre? Felé fordulsz. Akin a sor, válaszol talán. Nem, hát persze hogy nem egészen biztos. Közben körülnézhetsz, erre is jut idő. Szép ország. Kicsit kényelmetlen ugyan, de se baj. Azért itt ott-hon vagyunk, és ez se kevés. Valamit letörölsz az arcodról. Pókháló. Ökörnyál. Csak nyáron. Csak ősszel. Egy keresetlen, egy megtizedelt táj. Ezer föl nem gyűjthető adalék. Tíz év, húsz év előtről, meg tegnapról is, s az imént elfelejtettek közül; ami veszendőbe megy, arról nem tud senki semmit. Hogyan tudna, ha már elvesztett! Azért ez lehangoló, nem? Bármennyire a jószándék mozgat, tehetetlen vagy. Saját kezemmel játszom. A fonal meg már majdnem elvészett. Egy halvány, pattanásra kész üvegbuborék. Minden durvasága, minden esetlegessége ellenére olyan óvatos a készülő mozdulat, hogy föl se ötlük bennem az esély, ellenünkre tör. Durva káromkodás követi, a szerencsétlenség, a szitkozódás. Mi

történt, mi történhetett. Apám megint a porba köp. Há-
tat fordít nekik, a vasat pedig, ami kocka alakúra ka-
lapáltan ott hever az üllőn, hát mégis elkészült valahogy,
lelőki a földre, amit egészen eltakar a fekete, nehéz füst.
Csak állok, és nem figyelek oda. Így zuhan, távolodik az
érintetlenség, a bizonytalanság könnyű hánca közé bu-
gyolálva minden a múltba.

– Na, fogja már, mit szerencsétlenkedik!

– Én?

– Hát kicsoda? Azt a jó úristenit! – Visszhang öble
hánja-veti a beszédet. Egy meleg, durva kéz. Idáig rá-
bízott magam, s most elhagyott. Valamit tennem kéne,
hogy másképp legyen, nekem kéne tennem valamit. Ne-
héz lesz. Haza jutnék! Erre gondolok. S ami tegnap még
unalmasan természetes volt, most olyan merész álomnak
tetszik, hogy nem merem fontolgatni tovább. Pedig ott
megtalálnám. Az asztalnál ül majd. A viaszosvászon ab-
roszon lábas. Eszik. Haja a szemébe lóg. Átsüt rajta a
villany. Addig azonban annyi minden hátra van, idő és
tér, amivel megbirkózni képtelenség, teljes képtelenség.
Jobb volna, ha nem is próbálkoznék vele. De lehet-e
ezt? A választ meg se várva mintha elindulni kényszerí-
tene valami. Nem ezt akartam, nem így számítottam, és
mégis így lesz. Ha méltatlankodnék se javulna a helyzet.
Nem teszem hát. Üveg, fém, füst, kő, kattogás, zűrza-
var. Bármelyik ajtót nyitom fel, ugyanaz van mögötte.
S ahogy elindulok, egyszerre csak az nyomul emlékeze-
tembe, amit magam mögött hagytam. Egy arc. A bőrt
nikotinsárga penész eszi szét. Alatta biztosan a hús. Mi
más lehetne? Ezt megtanultam. És még lejjebb a csont.
De aztán, mi jön aztán? Kérdések balga tánca. Közöt-
tük szerencsére elveszik a valóság. Elveszett. A kapu-

nyitás fényütése vág közbe, akár egy ósdi kard. Handa-banda. Hétszer országmentőhöz adtam feleségül, nyolcadjára én magam leszek a férje. Ki bírná cérnával ezt tovább? Senki. Lép ki a kapun egyedül! Ez se éppen utolsó ötlet. Majd szembe vág porral a szél, s mellemre üt a fény. Jó lesz, rossz lesz? Jöjjön csak, aminek jönni kell. Bármilyen félénk mozdulatot hívok segítségül, ugyanúgy emel, tesz odébb, mintha vad elszánás vezetne. Nem tudok sokat erről az állapotról, de már kiegyeztem vele. Túl könnyű préda volnék most, ha csábítás keresne, de nem keres. Szerencsémre? Tényleg az a szél, az a nap, az az ég, az a föld vár idekint, amit elképzeltem odabent. S ez jólesik. Egy papírfehér, újra beírható világ. Tágassága szinte sípol. Mintha hiányozna belőle valami, pedig dehogy hiányzik. Állok ugyanabban a babonás tétlenségben, amiben eddig álltam, csak másutt, egészen másutt. Egyedül? Nem tudom. Valahogyan mindenképpen lennie kell. Nehezen tudom elviselni, hogy nem vagyok ura annak, ami történik, ami esetleg megtörténhet velem, és képtelen vagyok ugyanakkor bármit is csinálni, hogy változtassak e nem kívánt helyzeten. S ekkor egy hang zavar meg, egészen közélről hallom, szinte fülelem érzem a lehelet borzolását, a szúrós szakáll közelét. Nem tudom, örüljek-e neki vagy bosszankodjam. Mindkettőre volna ok elég. Ezért nem teszem talán egyiket sem. Dehát ki az, csak nem apám?

– Hát te?

– Kijöttem.

– Mér'? – Nem válaszolok, mert mit is válaszolhatnék erre, csak megvonom a vállam. A kezemért nyúl.

Nem adom oda. – Na! – Alig érezhetően barackot nyom a fejemre. – Gyere!

– Hova?

– Haza.

– Feketét bele – mondja. Nem értem. Lopva, hogy észre ne vegye tanácsalanságomat, feléje pislogok. Itt ül mellettem a másik rajzbakon, öreg orrát a bajuszába temeti, és rajzol. A papír fehérét csaknem egészen beborítja már a csillogó fekete. Fejét félrefordítja, és még mindig hatalmas lendülettel satíroz. Föl le, föl le jár a kéz s a kézben a ceruza. Az előbb megpróbáltam én is, és nem sikerült. Nem tudom pontosan, hogy mi az oka. Halvány és bizonytalan sejtelmek utalnak rá, azok sem egészen, s csak néha és alig fölismerhetően. Talán nem nyomom rá egészen? Lehet. Sajnálom megrontani a papír még alakítható fehérségét, sajnálom elveszíteni. Ő persze fölfegyverkezve kis gyúrható radírjával bátran adja bele a feketét, mert el is veheti vissza könnyen. Hegyesre gyúrja a radírt, megérinti vele a tál peremét, két-három húzás, és féhéren csillan meg máris a fény. Eső fénye rajta. Hiába figyelem a mesterség apró fogásait, a hatásosság végső titka rejtve marad előttem. Már-már azt hiszem, nem is a tudás ad hozzá hatalmat. Utolsó porcikámban is érzem, én más vagyok. Egyetlen úton járok. Gyöngeségem. Nem kell vezető, nem kell biztatás. Sehol egy fa. Sehol egy tábla. Fölmetszve a létezés sivataghasát mi buggyan itt elő, ha sikerül idejében átkelnem, hát akkor mögöttem? Fölcsap a pusztulás komikus bűze. Ő nem érzi. Őt nem érinti mindez.

– Feketét bele – mondja újra, és kacsint rá. Ennyi

volna csak? Én tudom, hogy nem, ő azonban meg van győződve róla, hogy idő kérdése, és megtaníthat mindarra, amit tud, és akkor én is ugyanúgy adom majd bele a feketét, és ugyanúgy veszem el, és ugyanúgy csinállok mindent. Hiú ábránd, de képtelen vagyok kikökkenteni belőle, talán, mert még magam sem adtam föl végképp a reményt. Fölnézek tehát, hogy erőt gyűjtsek, és hozzákezdjek újra. Odakint őszi lombok sodródni a szélben. Látom az ablakon át. A kert. Rozzant kerítés. A szomszédos ház tűzfala. Az ablak előtt, az asztalon egy kancsó víz, egy pohár. Az egész bizalmatlan környezetből most ezt a részletet tünteti ki a figyelem, mindkettőnké. A magabiztosság, amivel érte nyúl, talán, mert tudom, hogy nem érhetem el soha, lefegyverez. Tudja, hogy megtalálja, amit keres. Már látja a papíron. S a jól ismert technika mindjárt meg is rögzíti a látványt. És még abban sem vagyok egészen biztos, ezt keresem-e tényleg. Nem hiszek abban sem, hogy megtalálhatom. Amíg meg nem látom az eredményt, addig abban sem, hogy ő megtalálhatja. Nem tudom, mi az oka mély bizalmatlanságomnak. Tárgy és rajz között mindig akkora nagy a különbség, hogy bármekkora lépést teszek előre, a hasonlóság irányába, ehhez az óriási távolsághoz képest elenyésző moccnásnak látszik. És ugyanígy, vissza a fehér rajzlap felé, az sem volna számottevő út, itt és pillanatnyilag az látványosabb kudarc volna ugyan, de a lényeget tekintve talán nyereség lehetne. Nem vállalkozom rá mégsem. Hajlamaimról is csak az árulodik, hogy húzódozom a feketétől, s amit lehet, fehérén hagyok. Ez is elég nagy bűn most ahhoz, hogy feltűnést okozzak vele. Amikor észreveszi, hogy nem használ a szúrós pillantás sem, amit hébe-hóba, a harsány intelmek közt felém

vet, átül hozzám. Egyelőre csak egy-két vonást rak föl biztatóul. Hallom a puha B4-es ceruza grafithangját. Kihúzza magát, hátrahajol, hogy távlatra legyen, s hunyorítva néz vissza az eredményre.

– Máris mennyivel jobb – mondja. Én is próbálom ugyanúgy nézni és fölfedezni a haladást, de ha karomat szorítva nem kényszerítene rá, hogy lássak, nem látnék semmit. Odakint, ez foglalja le figyelmemet, ha nem oda nézek, akkor is, már egy más világ közelít. Még nem tudom, milyen könnyű megfélekezni róla. Leszáll a bakról, és visszaül a helyére, de szemmel tart. Ez zavar talán, vagy eltévedt figyelmem akadályoz meg benne, hogy útmutatását kövessem. Látszólag a papír felé bámulok, de nem azt látom, amit nézek. Lehangoló. Hosszan kívár, még mielőtt újra visszaülne hozzám, de hiába, nem történik semmi. Érzem, újra itt van, nyakamban dohányszagú lehelete, a nedves bajusz zizegése. Csillog-villog a könnyen kenődő grafit. A hézagokon az üveg harmatos csillámlása. Bosszantó, hogy ilyen könnyen megy neki. Ezt kellett volna nekem is? Eszembe se jutott, hogy ez és így van ott az őszi ablak elé tolt ingatag asztalon. Most már látom. Látnom kell. Ünnepi orgona bűg. Szentségtartó. Oltárkehely. Nemesfémek és drágakő. Erre gondolj méltatlan, esendő agy, s ne az eső mocskára, a szél nyálkás ölére! Én volnék? Néha kénytelen magamhoz igazítom az álmaimat. Akkor többre vagyok képes. Csak ha elengedem magam, akkor kell bevallanom, hogy mindaz csalás, amit így akarattal képzelek el. Most már követem a rajz útját, kénytelen vagyok követni. Megbabonázva. És lassan mintha eljutnék magam is a hasonlóság végső tévedéséig. Bármilyen biztos vagyok benne, hogy törekvésem csaknem teljesen hiábavaló,

megkísérlem újra és újra tetten érni a látványt. Hol így, hol úgy bukkan föl előttem, de sohase ugyanaz. Kétes keserűség; az alkonyatba téved. Ott járnak-kelnek a fények peremről peremre. Eltávolodnak tőlem. Tőlem is. Pedig valamikor jó ismerősök voltunk. Úgy indult, hogy nem egészen hiábavalóan hiszek a sikerben. És csalódnom kellett. Azt akartam látni, ami van valóban, amit nem lehet, nem egy kinagyított, elferdített részletet, e csalással fűszerezett csalást. Most más a helyzet. Oltahatatlan vágyat érzek, hogy kiemeljem az alkonyat múltékony tisztaságából, ami még éber régiségüket őrzi, az üveg csillámlását, a víz fényét, hogy a felszínre hozzam mindezt, de ami után vágyom elmúlt már. A látvány cserepei itt hevernek még ugyan, azonban amikor mohóságom megérinti őket, még apróbb cserepekre esnek szét. Seholy semmi. Hó hull, az első hó a csillagok közül, de ahogy földre ér, el is olvad nyomban. És mégsem unja meg. Reggelre talán, reggelre talán legyőzi a mohó földet, a rothadást, a sárt, sikerül ráerőszakolnia álnok fehérségét a világra, hogy visszaadja, amit nem érdemes, és igazán nem is lehet már soha, a tisztaságot, az érintetlenséget, újra a kezdetek kezdetét.

A ceruza óvatos, pókhálókékony vonásai még a képeslap utasításait követik. Bár egy kicsit a levelek mintahá már most leszorultak volna a lap szélére. Igen. Egyik-egyik el se fér, félig vagy addig se tudom kirajzolni. Nem változtatok mégsem. Kihullanak, hadd hulljanak hát, a papír fehér ablakából. Akárhova. Emlékszem, ott voltak pedig, amikor elkezdtem. Láttam. Nyitott szem tévelyeg. Kicsit megbomlott beszéd megbomlott tavasza támad, de azért semmi baj, nincs semmi baj. Ne feledd az időt, gyászt gyöngyözve ömlik feléd. Husángokat

vágsz majd az erdőn. Egy paraszti mítosz hátát döngeted. Közel a pusztuláshoz tékozló dühöd. Ma még e cecuzarajz finom, túl finom hálója megóv ugyan. Látszatra. De mi lesz aztán? Máris mintha a vesztemet keresném. Nem így van? A vízfesték áttetsző hártájára, gyöngé bőrre; rátelepszik. Színek, színek, színek. Az ifjúság máza mindenütt. Majd lenyúztatik, mint Márszüász bőre. A meztelen hús a zengő, kék ég alatt világít, sárga lámpa. Ne menj tovább. Nem megyek. Itt megállhatnál. Tábort verhetsz a csöndben. Ha kihallik kopogásod, az se baj. Fölemelem az ecsetet, s kimosom az öblös befőttesüvegben. Az első réteg még nedves, halvány csodája befejezve. Ez én vagyok? Nem hagytam ki a csillogó harmat fehérét. Akarattal vagy véletlenül? Csak most veszem észre, és most már nincs kedvem újra elkezdni. Különben sem érzem, hogy elrontottam volna. Csak még nincs befejezve. Egy új réteg következik. Meg kell várnom, amíg ez megszárad egy kicsit, összebékül a papír érdekességeivel, rovátkáival. Addig a festékek között válogatok, mi illenék jobban a sárgához. A kéket szeretném, de az szóba se jöhet. A levelek zöldjén meg nincs mit gondolkodni. És amikor elkezdem, kiderül, hogy megint csak a sárgával próbálkozom, csak egy más árnyalattal. Milyen lesz? Könnyű izgalom fut át rajtam. A nedvesség áramában hamar szétlobban a festék. Baljós gazdagságot ígér így együtt a kettő. A harmat pajzán hiánya egyre égőbb. Tétovázom. A széleken azonban kicsordul a földuzzadt vízcsepp, és lecsorog a táblára. Fölitatom, de a nyomát már nem tudom eltüntetni, csak halványítani valamelyest. Mi lesz, ha még jobban föltámad hódító kedve? Azt hittem, elég csak játszani, nevetni, s hagyni, hogy készüljön, ami készül. Úgy látszik,

nem. A zöldnek alig marad hely. Egy-két tétova ránc, az is már a sárga tetejére kerül jórészt. Aztán megint valami más kaland vár. Piros. Csak nem én találom ki ezt is? A nap foltjai rajta járnak. Áthullanak a vadszőlőlugason. A reggel odakint nedves, édes. Távol hangok jege: bam-bam. Templomból jövet látom őket. Kopog az utca. A nyár, a nyár ez. Az ecset egy kicsit megáll a kezemben, puhán ajkamhoz ér. Penészes az íze. A száraz felszínen újra megindul mohó keresésem. A véletlen kiválasztotta résekbe hullatom az árnyékok tompa tónusát: egy másik pirosat, egy harmadik sárgát. Aztán tovább, szabadon. Remeg a kezem. Érzem, most dől el minden. E sötét erő földobja az első színek sápadtabb tajtékjait egy üveges izzás levegőjébe, csak nem szabad túlzásba vinnem. A régi rajz, a tiszta háló már sehol. Elnyeli az újabb törvénykezés meséje. Eleven illat rágja szét, harmat gyöngye, szirmok hersegése. Mindez most a maradék papírnak támad, s az pörgeti, vedli le magáról az ürességet. Pedig erre már szükség volna. Érzem, valahol határt kell szabni a terjeszkedésnek, mert aztán vége lesz, ha a fehéret falja föl, önmagát is megsemmisíti. S enyém a felelősség, aki ezt tudom. Abbahagyom, kimosom és teszem el az ecsetet, s bármilyen erős kísértést érzek, hogy újra elővegyem, javítsak, és aztán megint, megint, megint, nem teszem. Erős figyelem kell hozzá, hogy megálljam, de megállom. Néhány tapadó, szívós foszlány maradt csak, de az most már megmarad, lebegve úszik az égő, száraz semmiben, mintha szél sodorná, pedig valójában egy helyben állnak, saját egyensúlyuk rendszertelen bolyongása bár ott is rázza őket. Ohó, megállj! A kiáltás nem létező parttól nem létező partig árad. Egy az ürességgel. Ahol a túlbujánczott szirmok

kibuggyannak a rajzlap fehér ablakkeretéből, ugyanebbe a semmibe sodródnak szét. Így is több marad belőlük, mint kellene. A megbomlott arányok furcsa táncot járnak. Padló porzik, csizma döng, a kurjongatásról nem is beszélve. Pedig a minta, amit olyan gondosan fölrajzoltam s mindvégig előttem volt, amit eleinte olyan híven követtem, egészen másra ösztönözhetett volna, ha el nem veszítem a burjánzó sárga és piros ölében. Teremtés, vagy pusztítás, most már sohasem tudom meg, félbemaradt jegyei. Egy trafik szaga. Búza pattog a tájban.

Kurják nincs otthon, a Javósok, a két iker, se Gyula, se Gyurka, a Szűcs lányokat, Annust és Marit meg ez nem érdekli, Vajdát nem szeretem, mert a bátyja is vele van, és biztosan el akarná venni, Nyerséknél is üres az udvar, Barátéig meg el se megyek. A másik irányt jobban szeretem, bár ott, arra dugdosnom kell, nehogy Bog-nár, Giszler vagy a falusi gyerekek elvegyék, mégis ezt választom, a Szabadi utat, ha amarra Mosdós meg Baté felé biztosabb volna is, itt, ha baj nélkül túljutok a kastélyon, akkor ott a malom, s mielőtt elérhetnék a kiscigányokhoz, át kell mennem a Határárok hídján érintve a bolgárkertészetet s az ormótlan, gerendás, fehér falukkal messzire világító cselédházakat, ahonnan a mindig nyitott ablakokból, konyhaajtókból, kerítéshézagokból vízsla szemek lesik az utat, prédára várva, miközben veszélyes lustaságukkal tüntetnek, de engem már nem csapnak be, az árokba ereszkedem, a napraforgótáblák, a kukoricások széliben cserkészem, a bokrokat kerülgetem. Alig tudom megállni, hogy bele ne durrantsak a

fejem fölött csúfolódva visongó verébfalkába, amelyik majd szétveti a csaknem földig boruló szederfalombot, a túlérrett szedret zabálják, csirregve párzanak, de megállom. Majd kaptok még tik, azanyátok úristenit, gondolom magamban, és félrehajtogatva arcom elől az ágakat, térdem körül a túskebozót, a beléndeket, a szármárkórót, az akácot, óvatosan és egyedül lopakodom célom felé, ami valahol ott az őrházon túl lapul, a verebekkel csivogó, teli nyárfák alatt, az elhagyott mezőn, a Határárok és a Kapos szögletében, a levelek között gyöngéden füttyül a szél, de lenn nem érezni, fölfogják a bokrok, a kukoricás, a napraforgótáblák, amik átellenből bólogatnak majd felém, a bokrok sűrűjéből gébics száll a szárazon ingadozó ágra, panaszos énekével fölveri a levelek, füvek sejtelmes mormogását, mintha kenetlen szer nyikorogna, mélyről jön, a föld ismeretlen omlásai üzennek, a nap, a délutáni nap fényében fülő rögak, az átmelegedett bársonypor a dülőút keréktörte árkából, de most mindez még messze van, annyira messze, hogy egy darab időre meg is feledkezem róla. Most is például, ahogy elhajtom arcom elől az utolsó poros lombfűrtöt, és feltűnik látókörömben a Határárok vékony szalagja, ahogy átkanyarog a széles, vadítózölden ásító rét közepén, csak a pillanatnyi látvány foglalkoztat, ezt figyelem, a túloldalon libák virítanak, hatalmas csapatuk ott széledez a fűben, a fehér toll felhőbe verődve száll a kék ég és a zöld fű között, emitt meg, az innső oldalon gyerekek fürödnek, a két Jayóst meg Nyerset rögtön föl ismerem, bár csak meztelen, fehér sggük virít felém, ahogy a parti töltésen állnak, és két kézzel kenik magukra a sarat. A nap szemérmetlenül belemarkol a látványba. Hirtelen kedvem támad hozzájuk csatlakozni, szidom

is magam, miért hoztam el a puskát, mert velem van, egészen elfehérült a bőröm, úgy szorítom a tust, és nem merek mutatkozni vele, nehogy elvegyék, kicsavarják a kezemből, kereket oldjanak vele, ennyi ismeretlen suhanc között valakitől biztosan kitellene, és akkor vége, még hazamenni se mernék. El kéne dugnom talán valahova, gondolom, de ahogy körülnézek, elállok a tervtől, úrrá lesz rajtam a bizonytalanság, mert sose volt talán még ennyire nyilvánvaló, mint itt és most, hogy semmiben nincs jogom megbízni. Mégis föllépek az árok partjára, ahonnan pedig már nemcsak én látok, engem is látnak. Hiába tudom, hogy bűnös könnyelműség vezérel, nem tudok ellenállni neki. Nyers felém fordul, oldalba böki Gyurkát, és rám mutogat. Fölismertek. Gyurka is ide fordul. Kiabálnak és integetnek. Hangjuk álmosan omlik el a mozdulatlan levegőben, mozdulataikat fölissza a szemérmetlenül mohó napsütés. Elindulok feléjük. A puskát, minden óvatosságról megfeledkezve, a csövénél fogva húzom magam után a fűben, a tus ugrálva szánkázik a vakondtúrásokon, egérlyukakon, fűcsomókon át. De, úgy látszik, ők meg a fürdést unták meg, amihez nekem éppen most jött volna meg a kedvem, és azon sárosan, mellükről messze virítanak az iszapos ujjnyomok fekete csíkjai, és azon meztelenül megíramodnak felém. Furcsa bakugrásokkal kelnek át az útjukba kerülő kenderáztató árkon, kezükben lobog fekete klottgatyájuk. Gyurka hatalmas, lilás töke labdaként ugrándozik a combja között, sérve van. Futás közben húzzák föl a gatyát féllábon ugrálva és el-elmaradozva egymástól. Új alakok másznak ki a vízből, vannak, akiket nem ismerek, s olyanok is köztük, akiket igen. Szerencsére sem ezek, sem azok nem mutatnak különösebb érdeklődést

irántam, Gyula kivételével, aki már ott szalad szorosan Nyers és Gyurka nyomában, a többiek visszamásznak a vízbe, csattog, ropog a felszín, ahogy verni, rugdosni kezdik a nyúlúszás, a kutyaúszás, a békaúszás tudományát fitogtatva. A nagyobb kamaszok föl-fölmásznak a töltésre, hogy lógó, ormótlan pöcsüket mutogassák a fonnott, tüskés vesszőkerítés mögött leselkedő lányoknak, akik félénken lapulnak rejtékelyükön, ahonnan a világot sem merészkednének elő. Nyers bukfencet vet futtatában a fűvön, és hangosan visít. Már itt vannak a közelemben. Közben én is levetettem a szandálomat és az ingemet, és egy kis csomagot csinálók belőlük, fűből font kötéllel próbálom megerősíteni, hogy szét ne essen, el ne hagyjak belőlük útközben valamit. Éppen ezzel bajlódok, amikor megérkeznek.

– Szevasz. Vadászó?

– Szevasztok.

– Ott gyün Kurják! – És tényleg. Most kel át éppen a kenderáztatón, s nagy igyekezetében derékig süllyed benne.

– Fullaggy mög, azanyád úristenit – kiabál felé nevetve Gyula, ahogy csak széles száján kifér s barátságosan mély hangjából telik.

– E' ne mönnyetök! – visít Kurják.

– Gyerünk! – adja ki a parancsot Nyers, mintha ő rendelkezne velünk, és futni kezd, mi meg utána. Meg se fordul a fejünkben, hogy ellenkezzünk. Kurják a békalencsés iszapba süllyedve elmarad mögöttünk, miközben ingét, gatyáját a feje fölé tartja, és úgy integet. A trappolás üteme lassan leenged, izzadtan poroszkálunk tovább a mély keréknyomokban, legelől Nyers még mindig rohan, fakult inge, amit ki tudja, mikor vett föl, messzire

világít a magosra fölverődött por alól. Gyurkát még viszi a lendület, de Gyulát már az sem, megállt, hogy bevarjon engem, aki messze lemaradtam tőlük, nem azért, hogy jobb belátásra bírjam őket, hanem, mert a puska meg a csomag erősen akadályoztak.

– Gyertök, mer’ utolér! – kiabál Nyers, amikor észreveszi, hogy elmaradtunk és a távolba mutogat, ahol mi semmit se látunk innen a horpadásból, de ő, aki a töltésre kapaszkodva figyel, ugrándozik, jól szemmel követi Kurjákot, aki ezek szerint szerencsésen keveredett ki a kenderáztatóból, és nem mondott le üldözésünről. És most már, mikor lefordul a hídról, mi is láthatjuk, ahogy sárosan, mocskosan és süvöltve rohan felénk egy bugyborékoló porfelhő hátán.

– Azanyátok úristenit rohatt szarok, mé’ nem vártatok mög? Ájlatok mög, vagy mögőlek bennetöket!

– Gyere na, iszen tégöd várunk, nem látod? – mondja Gyula leplezetlen jóindulattal, mintha az előbb nem is mi futottunk volna el, nem mi hagytuk volna ott a kenderáztató iszapjába süllyedve, de el kell hinnem, hogy őszintén beszél, örökké álmos-szürke szeméből tévedhetetlen bizalom sugárzik. Vagy mindent elfelejtett volna már? Felnyerít, a gatyájába törölgeti a tenyerét, és Kurják felé nyújtja, aki liheg és vicsorog, izzadt homlokát dörgöli, s bár nem fut, szapora lépések hozzák felénk.

– Gyere barátom, azok hadd fussanak, te velünk lösző, jó? – De Kurják nem felejt, nem tudja méltányolni az eléje tált jóindulatot, ellöki Javós kezét.

– Haggy neköm békít! – A fogát vicsorítja, ránk-ránk morog, mérgesen rugdossa a szomszéd kerékvágásban a port, de azért velünk tart. Gyurka is hátra-hátra tekintget, unja már, hogy sehova se csatlakozzék, hát a

kényelmesebbet választja, megáll, lábujjaival a száraz löszart kapargálja elmerülten, amikor beérjük.

– Szevasztok – mondja, mintha most találkoznánk először, és most is egészen véletlenül. Nem akarom emlékeztetni az ellenkezőjére, visszaköszönök neki, de se Gyula, aki pedig ikertestvére, se Kurják nem fogadják a köszönését. Gyurkát azonban ez nem zavarja, nem tudja annak venni, ami, visszautasításnak. Vagy egyszerűen nem akarja? Közben ott elől Nyers is lelassított, de nem áll meg, nem vár be bennünket. Talán megsértődött, vagy fél, hogy Kurjához pártoltunk ellenében? Kurják valóban bosszút forral. S mivel ellenünk már nincs mit tennie, elkésett, így együtt túlságosan erősek vagyunk, és kénytelenek volnánk összetartani, hát Nyersre fenekedik, akinek a leeresztett sorompó miatt megkellett állnia, s így majdnem beérjük. Kurják rá is kiabál, nem bírja ki, amíg tényleg találkozunk.

– Ugye, szemét, most itt vagy. Csak érgyelek utu, kapsz, neféd! – Nyers nem válaszol, hátrapislant, aztán lehajol, és átbújik a sorompó rúdja alatt, s bár az állomásból idehallani az induló mozdony erőlködését, nyugodtan kel át a sínen, még egyensúlyozik is, a híd túlsó oldalán befordul az őrház udvarára, és fittyet hányva minden óvatosságnak trappolva indul az udvar végében álló kút felé, hogy csak úgy porzanak körülötte a szárnyverdeső, visongó tyúkok.

– Nem vagytok szomgyussak? Gyertök, igyunk! – mondja Gyurka. – Itt jó víz van. – Gyulának egyből megtetszik az ötlet, és átbúvik a sorompó alatt, ő is fut hátra az udvarba, csörög a lánc, vizet húznak, és nekihasálnak a hideg vödörnek mind a ketten. Mi meg már nem érünk át. Gyurka elindult ugyan még, de közben

olyan közel ért a vonat, hogy a híd korlátjához kell húzódnia. Itt várja be, ahogy mi, Kurják meg én, a sorompó fájára könyökölve, amíg az egész szerelvény, az üres teherkocsik vég nélkül csattogó sora, a hármaskör, el nem hagyja a hidat. Csak ez után indulunk el, de még a leeresztett sorompó alatt, s vágatunk a hátsó udvar felé, ahol nemsokára gyomrunkig érő hideg kortyokban nyeljük a vizet. Mellünkön a cseppek hideg cserepei. A kútvízzel telt gyomor jóllakottság-érzése szétömlik a testemben. Főlnézek. Nyers már a kert előtt álló göré tetején kapaszkodik, könyékig turkál a ereszaljban.

– Na, mi van? – kérdezi Kurják, aki nem is ivott. – Tollasok má’?

– Tökösök.

– Nem baj, dobd le őket!

– Hadd, had nyűjjenek!

– Dobd le az istenödet, csak nem sajnálod őket?

– Sajnálja a rosseb, csak nem éröm c’.

– Nyujj bejebb!

– Hát iszen aszt próbálom. – Szalmát rángat ki az ereszaljból. – Na, gyűnnek mán.

– Az üngödbe tödd! – mondja Gyula, és Nyers egészen váratlanul ugyan, de megfogadja a tanácsot, begyűri gatyájába az inget, és szép lassan potyogtatni kezdi bele a verebeket.

– Hány van? – kiabál föl Kurják, aki olyan hevesen érdeklődik, hogy az az érzésem támad, már minden sérelmet elfelejtett.

– Öt.

– Nincs több?

– Nesztök – mondja Nyers, és a nyakunk közé, arcunkba vágja a fészekalja verébszartól ragacsos toll- és

szalmacsomóját. Meghökkenve kapjuk föl a kezünket, hátrálunk meg. A sorompó most emelkedik ritkás csöngetések közepette a magasba.

– Pucújj! – kiáltja el magát Gyula. Nyers elengedi a gerendát, amibe eddig kapaszkodott, és keze, lába összegabalyodva, nyaktörő sebességgel zuhan le közénk, miközben arra is jut figyelme, hogy csipogó, mozgolódó ingmellét furcsa görbedéssel, s térdét magasra húzva megóvja a sérülésektől. A bakter csak most, csak erre kapja föl a fejét. A tornácról fenyeget szabad kezével, amíg a másikkal tovább tekeri a még nem egészen fölhúzott sorompót.

– A hétszentségtöket, micsinyátok itt? Rohassza mög a názáreti azt a tolvaj fajtátokat! Na mögájjatok, ha e'kaplak bennetöket, kitekeröm a nyakatokat. Ki én. – Bekapcsolja a sorompóemelőt, és utánunk iramodik, akik már messze járunk, a paradicsom, a paprika ágyásai között egyre hátrább hatolunk a kertbe. Alattomos dühünknek engedelmeskedve, amennyire kevés időnkből futja, szétrugdossuk az ágyásokat, összetapossuk a növényeket. Így érünk el a kerítésig. Nem vesszük magunknak a fáradságot, hogy átmásszunk rajta, egyszerűen nekiron-tunk, és kidöntjük, s máris szabad az út előttünk, rohanhatunk tovább. Szerencsére késve érkezik, öles karót lóbál a feje fölött, de mi ekkor már a kert végében kezdődő napraforgótábla mélyében csörtetünk. Hangja utánunk süvít, de ő maga szerencsére nem jön tovább. – Micsinyátatok rablók? – Lehajol, és megpróbálja menteni, ami még menthető, fölállítja a kidöntött kórókerítést, azonban ahogy elengedi, az vissza akar dőlni, a kezében lévő bottal kell megtámasztania. Amikor így fölszabadul a keze, először a szemébe csúszott sapkát igazítja meg,

tolja vissza a homlokára, csak azután formál ellenzõt belőle szemét óvni a naptól, hogy utánunk nézhessen. Nem sok öröme telik benne. A nap a szemébe süt, még az ellenzőként föltartott tenyér alá is, mi meg már messze járunk. Kiköp, és pontosan felénk. Nem valószínű, hogy csak a véletlen jóvoltából. – Pfujj, szemét népség. – És visszaoldalog a tornáchoz. A lépcsőről még sokáig kémleli gyanakodva az udvart, hogy valóban eltűntünk-e, mielőtt bemenne a házba, s újra bezárná maga mögött az ajtót. A többiek, amíg én hátrafelé figyeltem, egészen belemerültek a verebek fogdosásába. Nyers egyenként veszi ki az ingéből, és mutatja meg őket. Egészen közel, az orrom alá tolja.

– Na, mit szósz hozzá? – Riadtan hőkölök hátra. Lát-szik rajtam az undor, ami tetőtől talpig elborít, hiába akarom rejtegetni. A belek kékes csomója átlüktet a hárt-tyás bőrön. A leragadt szemhéjak találkozásán sárgás vá-ladék szárad. A végbél kipúposodó nyílásán állandóan fehéres ürülék gyöngyözik elő. A sárga csőr hasadéka a fejhez képest aránytalanul nagy. A végtagok rendszerte-lenül kalimpálnak, mintha nem is ehhez a véres, eres cso-móhoz tartoznának. A többiek röhögnek, de Nyers sze-rencsére nem erőlteti tovább a dolgot. Talán annak kö-szönhetem tapintatát, hogy nálam van a puska? Most először nem sajnálom, hogy magammal hoztam. Nyers visszateszi az ingébe ezt is a többi közé.

– Majd odaszarnak – mondja Kurják.

– Dehogyan.

– Möglátod. – Egy keskeny gázlón átkelünk a túlsó partra. A gázos rétet itt a katáng kék virágai lepik, óriási lepkerajuk letelepszik, és odább görög a szél hullámhá-

tán; odafönn megzörög a nyárfa lombja; a bozótban valahol fölrikkant és elhallgat egy gébics.

– Lüssünk má' valamire – erősködik Kurják.

– Mire?

– Mindöggy.

– Kevés a golyó.

– Mutisd!

– Ennyi – tartom eléje a papírba csomagolt kis ólom-szemeket, de a tartalékról, amit a gatyám levéltörmelék-zsebébe rejtettem, nem beszélek.

– Ölé az.

– Azért csak úgy a levegőbe akkor se hagyom.

– Nem is.

– Hát?

– Lüssünk verebet!

– Én is azt akartam, de itt nincs. Ott kellett volna, a malomnál vagy az őrháznál, ott annyi volt, mint a szemét, de ott meg elfutottatok.

– Futott a rosseb – mondja Kurják.

– Nem te.

– Ez a lüke, ez vót.

– Lüke vagy ám te, meg az anyád.

– Szittad az anyámat?

– Mit veszeköttök má' megint?

– Ez keszte – mondja Nyers.

– Én-e?

– Te hát.

– De az anyádat azt nem szittam. – Nyerszet szemmel láthatóan nem érdekli a beszélgetés, csak megszokásból nem veszíti el a fonalát, folyton az ingébe nyulkál, a verebeket fogdossa, és boldogan, elégedetten vigyorog.

– Még nem fostak bele? – kérdezi Kurják reménykedve.

– Nem – mondja Nyers, azért újra belenyúl az ingébe, de ki is kapja azonnal a kezét, és furcsán fintorogva szagolgatja az ujjá hegyét. – Dehonnem – mondja és visszanyúl, előveszi az egyik fiókát. – Ez itt, ez vót az, az annya istenit – mondja, és ledobja a magatehetetlen testet a porba, ahol az az oldalára fordulva riadtan vergődni kezd. A fejét emelgeti, kitátja sárga csőrét, és lehetetlen csivogást bocsát ki rajta. Nyers közben már a következő bűnös után kutat, meg is találja hamarosan. Kisvártatva az egész fészekalja ott hever egymás hegyénhátán a poros keréknyomokban. A puha, sárga körmök egymás ellen görbednek, összeakaszkoznak. – Mög ez is. – Az utolsót már úgy vágja oda mérgében. – Az annyukat, de fostosak!

– Csak nem akarjátok itt hanni üket? – kérdezi Gyurka.

– Hát micsinyájjak velik, ögyem mög üket? – mondja Nyers, mialatt szaros ingét tisztogatja egy fűcsomóval. Levetette időközben.

– Lűjjük agyon üket – mondja Kurják, s újra megélénkül, mint annyiszor már eddig, a váratlanul jó ötlettől, a saját ötletétől, és hogy semmi időt ne vesztessen, azonnal kikapja kezéből a puskát. Csak utólag kérdezi meg: – Van töttény benne?

– Nincs.

– Aggy egyet!

– Nem.

– Mér?

– Csak.

– Sajnálod üket? – Nem válaszolok, mert szégyellem.

– Vissza köne tönni üket inkább a fészökbe, az any-

nyikhó, ahonnan kivötted őket – mondja Gyula, de bármennyire egyetértek vele, nem helyeslek.

– Tödd! – mondja Nyers.

– Én?

– Te há'.

– Én?

– Na, mire vársz? ~ harsog Kurják. – Fogd őket, osztán eriggy vissza velük.

– Vissza?

– Mér', hova akartad tönni őket?

– Oda.

– Hát akkor...

– De mér' én? Nem én szöttem ki őket, vigye vissza, aki kiszötte.

– Hülenek néző te engöm?

– Jó'van na, én csak úgy mondtam, mit felesütök?

– Add mán ide azt a golót, ne sajná'd! – és meg se várja, hogy odanyújtsam, kikapja a kezemből, hogy biztos lehessen a dolgában, a kis papírcsomagot, és izgatottan, remegő kézzel kezdi el bontogatni. Pár történetet a szájába vesz, egyet az ujjai közé csíp, a többit visszaadja, de mivel a csomagot nem hajtogatta vissza, néhány leesik a földre, de nem keresem, úgysem találnám meg.

– Vigyázz, mert elszóród az egészet!

– Ne törőggly vele, töccsd mög inkább! – nyújtja felém a puskát. Most derül ki, hogy még megtölteni se tudja. Megtöltöm és visszaadom neki. Annaira meglepett, hogy még tiltakozni se tudok. – Hun köll belelézni?

– Itt. Ez a célzó.

– Hát a ravasz?

– Rajta van az ujjad.

– De nem sül el.

– Ráncsd meg rendesen! – A rugó kipattan, a golyó odavágódik a sipogó fiókák közé. Por fröccsen föl a nyomában. A tátott, fekete szájak egy pillanatra elnémulnak, de aztán, mintha mi sem történt volna újra kezdik, amit abbahagytak.

– Nem talál'tá'.

– Rossz a puska.

– Dehogyan rossz.

– Mönny közelebb! – Új töltény kerül a megtört csőbe. Kurják most egészen közel megy. A puska csöve egyenesen mered előre, pár centire csak a kinyitott szájától, de úgy látszik, ez sem elég, tovább közelít, mígnem egészen odaér a csőrhöz a hideg vas, a fej önkéntelenül visszarándul, ekkor pattan el a rugó, és röpül ki az újabb golyó. Nem értem, hogyan lehet, a fióka, ahelyett hogy elnyúlna a porban, még vadabb verdesésbe kezd, rugdal, a fejét dobálja, igyekszik odábbkúszni, de csak jobban eltemeti magát a mély porban. A társai mintha valamivel csöndesebbek volnának. Honnan ez a pánik? Ekkor veszem észre a szárny tövénél kibomló piros foltot, a vér élénk sötétjét, amely egyre jobban elborítja a lilásporos bőrt. Eltalálta hát. A felfokozott verdesés a többieket is felbolydítja lassan. Kurják kimeredt szemmel nézi őket, a szája kicsit szétnyílik, az ajka szögletében alig észrevehető mosoly ránca tűnik fel és tűnik el. Tölt. Most hátulról próbálkozik, tesz néhány lépést, hogy a kiszemelt áldozat mögé kerüljön, de az nem akarja hagyni magát, egyre a nyakát tekergeti, mintha látná vagy legalábbis érezné, mi készül ellene. Amikor sikerül mégis a madár koponyájához, úgy a feje búbja tájékán, odaérinteni a csövet, annyira biztos a dolgában, hogy nem

is céloz, csak hirtelen elhúzza a ravaszt, és bármilyen képtelenség, de megint nem ér célt. Most is talál, valahol, a lábát, mert az fittyed le, és onnan csöpög kifelé ritka és apró csöppekben a vér. Kurják a fűre dobja a puskát, lehajol, és hitetlenkedve vizsgálja az eredményt. A madár fele szárnya, fele lába béna, de még mindig él, meg-megpihen eszeveszett verdesésében, de csak hogy utána mindig nagyobb energiával kezdje újra. Gyula eltakarja a szemét, a többiek a földet bámulják, én is csak fél szemem sarkából merek odanézni lopva. Lehajolok a puskáért, s engem is meglep, milyen mohón markolom meg a tust, szorítom magamhoz. Markomban már ott lapulnak a golyók, az előbb kapartam elő a levél-törmelék közül, de úgy teszek, és tényleg ezt hiszem magam is, mintha mindezek ellenére nem akarnám megpróbálni.

– Add neköm! – kér Nyers.

– Hadd csináljam! – könyörög Gyurka is.

– Haggyátok má' neki, öleget kinlóttak, hadd végezzön velük gyorsan! – mondja Gyula, és rám mutat.

– Én? – csodálkozom.

– Ki más?

– Te tucc legjobban lünni – szól közbe Kurják is, aki időközben napirendre tért sikertelensége fölött, és nem nagyon bánkodik. Olthatatlan kíváncsisága nem engedi most se hátranézni, mindig csak előre hajtja. – Neköd köll.

– Nekem?

– Na csinýád má'!

– Haggyátok – ez Gyula. Kicsit távolabb húzódnak, és elhallgatnak, várakozva figyelik, mit csinálok, ahogy töltök, hajtom vissza a csövet, kezdek el célozni. Szokat-

lan. Talán ettől van, vagy a belső izgalom nem hagy megnyugodni, görcsösen egy pontra figyelek. A tátott száj fölé célzok, oda pontosan a homlokcsont érintésére, úgy számítok, a célzó és a cső nyílása közti másfél centis különbség odáig nem tud kiegyenlítődni, és így kicsit alá repül a látott pontnak a golyó, pontosan a kitátott száj fekete nyílásába. Félig-meddig engedelmeskedő izmaimmal ide erőltetem az engedetlen csövet, amely erre a durva beavatkozásra árulkodón remegni kezd. Behunyom a szemem, és ekkor váratlanul mindent elfelejtek, nem remélt nyugalom vesz erőt rajtam, csak állok, és mintha semmi se volna a kezemben, nem nyitom ki a szemem, a bársonyos feketeség vakondhátának támasztom homlokom. Ellassul minden, egy víz alatti fészek párnája felé hullunk mind, akik vagyunk. Nem vagyok képes visszatartani, megindul a golyó, pedig ujjam szinte érintés nélkül nyugszik a ravaszon, érzem a rugó dobbanását, az összeszorított levegő feszülését és elernyedését, de mintha semmi közöm nem volna hozzájuk. Minden a helyét keresi és megtalálja. Csak amikor újra töltöm a fegyvert, akkor veszem észre, bár akkor se akarom, mi történt. A fej a hátra hanyatlott, és akár egy törött tojás héja, elváltak a koponyacsontok, élükön apró cseppekben ül meg a néhol vérrel szennyezett, néhol meg makulátlanul fehér velő.

Igen, ez az a nyár. Már láttam egyszer, s most újra itt van. Méze beletapad hajamba; egy porral vegyes, ismerős íz. És nem jön eső, hogy lemossa. Reggel van, annyira kora reggel, hogy látni se lehet még. A szürkeség egészen távoli harmatillata az udvarig ér. Azonmód,

ahogy kilépek, ingben, gatyában, megrohan. Kancsalédes nevetés kancsalédes pusztasága. Ki jegyzi meg hibáim? Délután lesz. Most úgy érzem, alig egy moccanás választ el tőle. De majd kiderül, hogy több, sokkal több. Kiderül. Ha arra lesz szükség. Az ég, a táj, a levegő, az udvarban a tárgyak; s mindez csaknem tökéletesen mozdulatlan. Áll csak lélegzet nélkül. Figyelek, bár az önkívület még álomittas udvarában. Ha kivárom, biztosan minden visszarendeződik majd. És miért ne várnám? Van, kell hogy legyen bennem elég bizalom. Mászkálj, mintha mit sem tudnál, gyanútlanul, otthonosan, amíg az ég el nem forog, meg nem áll fölötted, fölöttünk. Szétfoszlik az álom, mint a rongy. Egy-egy lebbenésre ha itt marad még, akkor is. Aztán mindennek vége. Megzendül a kasza. Hideg vashang. Nyikorog a putriajtó. A konyha. A szoba. A műhely. Eddig nem tudtam így egymás mellé helyezni őket. Egyszer ez, másszor az veszett el. Most meg már gyanúsán is magától értetődően van így minden. Kacagva kezd a táncot, kacagva rázd hajad, sugárzón, szerteszét röpjöljön, mint a nap. Nem, valóban nem tudom, ki vagy. Senki? Azért adhatsz, adhatnál valamit nekem. Egy emléknyi hazug villanást. Semmi többet. Ezt se kérem, csak elfogadom. Nem is keli nyújtánod, meglessem a kulcslyukon át. Így, így jut nekem is valami az örömek kertjéből. Nem, dehogy panasz ez. Jutalom. Árnyát föltépi a szél a kertről, s viszi, viszi a szédült égen át. Kutyaorra van, szörbundában jár. Táncol, szőlőt tapos. Az esetlenség vészesen kong, szén zörög. Talán az ördög az? Csak volt. Elfutott. Néznék utána, és már nincs sehol. Kiröhögnek, de nem törődöm velük. Egyre rongyolódóbb foszlányok maradnak csak az éjszakából. Hiába, itt van már a reggel. Megdobban, kondul, zörren,

roppan ez, amaz, lépések dobognak a döngölt föld fölött. A műhely felől hidegen szól az üllő, nagyapám a kaszát kalapálja. Aztán spárgát keres, hogy kifeszítse a takarót, az ablakban motoz sokáig, a hályogüveg előtt, a pókhálózugokban. Az üllő szava mintha még most se halt volna el, mintha még mindig itt feleselne a fülemben, amikor pedig már jól tudom, vége van. Ezen a hamis ütemen is áthallik a műhelyajtó csapódása, aztán a közeledő léptek nesze. Elmegy előttem, és eltűnik a diófa sátra alatt, a kút, a veranda lécei között, ahonnan erre új zajok törnek fel: kút nyikorog, víz csobban, lánc, lábasok, beszéd. Most hirtelen távolabb kerültem tőlük. A műhely hűvös locsolásnyolcasai a földön, talán csak nem tegnap óta, a levegőben a régi tűz illata, rozsdá és olajszag. Az üllő körül, a satupadon csaknem rend van. Az ablak törött üvegén szikrát vet, de nem tud beömleni a nap. A széles ablakdeszkán, a pókhálófészek alatt görbe patkószögek, ismeretlen rendeltetésű üvegek, félig telten, üresen, beszáradva, drótkéfék, olajozókannák, drót, spárga, bőr, lemezdarabkák és még ezernyi minden, amit hirtelen nem tudok megnevezni, észre se veszek e véletlen összevisszaságban. A tárgyakat aránysárga porréteg fedi, finoman, puhán, mint a penész. Kinézek az ablakon. Furcsa, aranyos és mégis avitt homályba úszik bele az utcai diófa lombja, a ház borostyános tűzfala, a kerítés, a kapu, az orgonabokrok. Csodálkozom? Föl se ismerem hirtelen, mi az, amit látok, nemhogy meglepődhetnék. Mennyire üres most minden! Az ismerős látvány hirtelen eltávolodása még fokozza ezt az érzést. A csönd legbelül dallamos zúgásba kezd. Amikor azonban hallhatóvá erősödhetne, visszacsúszik az érzékelhetetlenség homályos közélébe. S ennyi elég is nekem. Néhány ismerős hang cérna-

szála mintha bele-belelőzna unos-untalan e jól elrendezett lebegésbe, de szerencsére mindig megszakad, mielőtt még megérhetném. Nem akarok kimozdulni. Mellemben a nyugalom száguldó kortyai. Légy erős, és hagyd el magad! Ha sose jut el e foszlányokra hullt beszéd teljes jelentésével hozzám, akkor honnan tudom, hogy nekem szól? Hívnak. Minek az értelmet próbára tenni, ha anélkül is minden megoldható? Rossz szokás, azt hiszem. Jobb napokra kéne tartogatni, nem úton-útfélen fecsérelni! Nyitom, csukom az ajtót. Megyek már. Átvágok az udvaron. Most veszem észre, hogy engedelmeskedem. A tornácon katonás rendben már minden előkészítve vár: a kosarak, a szatyrok kendővel letakarva, valami kilátszik a háncs olajsárgája s a kendő búzavirágkékje közül, a kötelek, a kaszák, a sarlók. Ide gyere! A kulacsot tartsd! A jeges csobogás darabokra törik a kezem fején, lecsorog a bőrömön, s a horpadt, háborús kulacs alumínium falán. A hideg láng, egyetlen érintés nyomán egész bőrömet elborítja. Úgy lépek ki belőle, mintha megfürödtem volna. Friss vagyok, és reszketek. Már egészen fölkel a nap. Melegség furcsa békéje perceg a füvek között, a vetésben. Az udvar minden tárgyán, ahogy így elhagyatva egymásba torlódnak mögöttem, az otthonosság jele. Csak azért, hogy nehezebb legyen nem gondolni rá? Megyünk. Körül a mező mocanása. Betöltik érzékeimet. Csordultig, hogy már-már elalszom. Gyarló az ember, kenyere a felejtés. Reggel van, de már fölszáradt a harmat, forró napsütésben fürdik minden. Elkéstünk kicsit. A por még őrzi az éjszaka hűvösét, innen tudom, milyen is lehetett, meztelen lábam elmerül benne, ujjaim közé szökik, s fölverődik mögöttem magasra. Aztán még szűkebb, egészen járatlan ösvényre térünk. Göröngyök, gaz.

A kukorica éles levelei megőrizték, s most fröcsköl belőlük a harmat. A cseppek arcomra, karomra, combomra csapódnak. Nem szeretem. A levelek éle fölsérti a bőromet. Karcolásuk nem mély, eleinte észre se veszem, csak később kezd el csípni, mint a pók marása. Végre kiérünk. Már messziről látom, hogy ritkul, s aztán egyszerre itt van arcom előtt megint az ég. Árpatarló ameddig a szem ellát. Az őszi árpa vastag, sárga gyapja magosra vágva. Mély kortyokban issza a napsütést a vajsárga, rézsárga csönd. A puhára tört szálak a lábam alá simulnak. S ekkor előbukkan a távoli domboldal, ami felé igyekszünk. Nagyapám megvár, a vállamra teszi a kezét, s a tekintetével előre mutat.

– Látod már?

– Hol?

– Ott. Ott ni, az a mijenk. – Az éggel szemben, a láthatár alatt inog a búza lélegző tükre. Vadul loccsan viszsza a nap felé a fény: szeszélyes reflektorpászták. A szomszédban már aratnak. Úgy látszik, későn jövünk. Alig észrevehető pontok a domboldalon. Első pillanatra az se látszik, hogy mozognának. Egyetlen végtelenre néző ablak. Apró, araszoló mozdulatokkal, de előrehaladnak, a hatalmasan zengő, lengő tábla ellen. Lehangoló? Makacsság, szűkség. Két szó csak, és ki tudja, mit jelentenek. A felpúposodó, hatalmas domb mintha megelégedte volna, s meg is moccanna, hogy ledobja őket. Makacsul ragadnak, mint a bogáncs a birkabundán. Vérszívó tetvek. A pusztítás, pusztítás, bárki viszi véghez. Estére megkopasztva, süketen áll majd a domb a kialvó fényben, a szürkület hamujával, porával eltemetve. Már idehallik a kaszakó csattogása. Kitérül a völgy. A learatott, homályos tarló kútja mélyen ásít felém az árnyékból. Vi-

rít az asszonyok színes szoknyája, s kiterül, leng, lobog, ahogy hajladoznak. Pipacs. Búzavirág. Megérkeztünk. Helyet keresünk a bokrok alatt az ételnek, a ruháknak, a víznek. Onnan túlról már a kiáltások is áthallatszanak. Kibontakoznak az arcok. A férfiakon kalap, az asszonyokon kendő. Futok. A búza a mellemig ér. A kalászkok közé markolok. A szemek kiperegnek. Szúrós, bozontos csönd. Fogammal metszem el, s megízlelem. Lisztes, nyomasztó íz tapad ínyemre mint a sár. Befészkel a nyelvem alá. Nehezen nyelem le, de nincs más választásom. A szemek közül, amik tenyeremben maradtak, fölszáll a pelyva. Egyikből a másikba öntöm, hadd felhőzzön tovább. Mennyi van benne? A bogárhűvös magok itt maradnak a bőrömön. Mohón hajtom le föléjük a fejem, szinte öntudatlan, ahogy a szám, a nyelvem eléri őket. Mi ez? Megteszem, pedig nem akartam. Micsoda megalázkodás. Falom őket, hűsük, alakjuk, amit nyelvem még kitapint-hat, jólesik, de amivé fogam őrli őket, a ragacsos pép, hányásra ingerel. Mégis újra és újra megteszem. Nyers, romlatlan erőm hasonló ingerek között robog. A földközél mágnesessége int. A dülőút s a búzatáblák között egészen kirojtosodott, felgöndörödött a gyöp. Átlépek rajta, vissza az árnyékba. Víz, kendők, kosarak, s köztük a levetett ruhák szaga.

Nagyapám és apám már a kaszákat pengetik. Apám ráhajol a vetésre, mintha legelni akarná a zörgő kalászkokat, s nekifekszik a rendnek. Mint almában a harapás, úgy süllyed el az első csapás, alszik ki a gyanútlan lendület. Engem is elragad valami nem egészen megmagyarázható izgalom. Hallom a leomló szálak tüzes ropogását. Lángok nélküli faldosás, egy nem ismert étvágy, ahogy megnyilatkozik. A markot anyám szedi. Ő is megindult

már. Apám kaszája és cipője nyomán a száraz töviből mérgesen lövell elő a por, még egy kicsit visszafogja ugyan a maradék harmat, de nem annyira a rajzását, inkább a melegét. Ez is valmi. Megtudjuk majd nemskára, amikor megszűnik. Pár lépésnyire anyám mögé áll be nagyapám. Neki nagyanyám szedi a markot. Fekete holók. Tékozlón szóródnak a szálak. Ott gyűrődnek, csapkodnak közöttük, mintha beszorultak, csapdába estek volna, és nem tudnának kijutni. Én a kévéket kötözöm. Térddel zuhanok, ó, milyen boldogan még, a recsegő homályba, arannyal, rézzel, tűzzel áttört mélység. Fazékkongás. És közben cselekedni kell. Húzd, csavard, aztán fordítsd be! Ennyi az egész. Átgördítem a másik oldalára, s máris mehetek tovább. Lassan haladok. Hol laza marad a kéve, hol nem akar aláfordulni a csomó, hol szétfoszlik a kötél. Nagyapám visszajön, hogy ellenőrizzen. A fejét csóválja. Kiigazít. Megmutatja még egyszer. Bütykös keze ügyesen jár a rajzó por alatt. Apám meg titokban beköti a maga oldalán, amit ér. Most még majdnem mindegyiket. A tábla vége felé azonban egyre több marad rám. És most apám rákapcsol, mert a sok segítségtől a sarkába ért a nagyapám, bármilyen ráérősen halad. Apám, mint aki elvesztette a türelmét, vadul töri előre magát, s hamarosan több lépés előnyre tesz szert, megáll, letámasztja a kaszát, hogy megfenje, s gúnyos pillantásokat ereszt nagyapám felé, aki most is ugyanolyan ráérősen araszol, mint eddig, nem zavartatja magát.

– Ej, Jani – mondja nagyanyám – mit csapkocc, soká lösz este még! – Apám nem felel, úgy csinál, mintha nem hallotta volna. Elteszi a fenőkövet, s még dühösebben áll neki a rendnek, s közben semmit sem segít nekem. Nem is kell. Bírom egyedül. Kezdem kiismerni a szálakat, a

köteleket. Mégis jólesik, amikor a sor végére érve bekötvé találok néhány kévét, s így pihenhetek egy keveset, mire újra be kéne állnom. Visszanézek. Alig látszik, hogy belekezdünk, s én máris szívesen csinálnék valami mást, de hát nem lehet. A második után a harmadik, a negyedik jön, és tovább, nem érdemes számolni se. A harmatégből lezúdúl a forróság örvénye, s arcomba csap, talán a szél lélegzetfátyolán át, és hallgatag, mozdulatlan jelenléte mindenre átsugározza bénító hatását. Kalapok, levelek, kendők, por, árny, hullám, nevetés, káromkodás együtt sodródnak, ropják a mozdulatlanság táncát. Valahol a távolban, talán egy más nap öblén, eső lánc csörren. Ázva a zápor diókopogása alatt, a sistergő mezőn rohansz, a fojtott lélegzet, egy messzeülő kiáltás kísér. Üveg alatt, túlzóan szürkévé festve az egész. A víz buborékszürkéje ez, lepattanóban éppen. Szerencse? Semmi szél, csak a hó vibrál a levegőben, meg a fény. Nyugodt, csaknem mozdulatlan arccal hajlok a kévék fölé. Ne törődj semmivel! Nem könnyű, de azért megteszem. Öldöklő lassúság. A győzelemhez kevés öröm kell, kevés elszánás, kevés lendület, kevés lángolás, add meg magad, fogadd el, ami kínálkozik, tedd, amit nem tudsz elkerülni, és ha szembe találsz magad az eredménnyel, akkor már minden a saját lelkiismeretedre van bízva, nem a legjobb kezekre, de talán mégsem lehetetlen becsületesnek lenni. A tarlóba lyukat ás a nap. A dombélen már az utolsó rendek inganak, dőlnek le lassan. A kiégett, pusztított föld szabad préda a tarló csipkéje alatt. Apám csak úgy rúgja a port vastag kölcsönbakancsában, nem törődik a kioldott cipőfűzővel sem. Nagyapám elmarad tőle. Nem hajlandó kizökkenteni magát az eltervelt ritmusból. Apám ki is ért már. Anyám most szedi fel az utolsó mar-

...e-
...e-
...k,
...i
...a
...A
...o,
...n
...k,
...is
...a-
...a
...e-
...í-
...íz
...n-
...u-
...é.
...n.
...és
...d,
...l-
...or
...a
...s-
...z
...z-
...k
...k
...e.
...l.
...r-

...kot, s az előző mellé fekteti a kötélre, aztán főlegyenese-
dik ő is. Az egyik kezében a sarló, a másik csípőn. Nagy-
anyám itt halad el, nem messze tőlem. A kendő alatt az
érett kalászkok visszaverődő fénye foltokban hullámszik a
tojáshéjszínű bőrön. Törékeny. Sárga szemében meglob-
ban a tekintet. Mérgesen. Jár a szája, feketeség lakik
benne. Biztosan a nagyapámnak beszél, aki ott lépeget
előtte, és kényelmesen borítja a lábon álló gabonára a
levágott rendet.

– Ne mönny utána, azt akargya, hogy mögszakaggy,
szakaggyon mög ü, ha annyira töri a fránca, há! – Nagy-
apám változatlanul lépked, mintha semmit se hallana
abból, amit nagyanyám a fülébe duruzsol. Apám magas-
ról néz feléje. Arca piros, izzadt, hosszú haja a szemébe
lóg, az ing a hátára tapad. Máris fordul visszafelé, ro-
pognak, füstölnek a göröngyök bakancsa alatt, és lefelé
peregnek a lejtőn. Térdem sebes. Szúrnak, karmolnak a
kusza szálak, az égő toklász a bőrömbe tapad. Ha módom
volna mindenre visszagondolnom, aligha bírnám az erő-
feszítést. Így csak egy-egy részlet jut el egyszerre hozzám,
apránként ismerem föl, amit fölismerek, külön-külön az
apró kellemetlenségeket. Nevetséges, de ezek az apró
fogak a húsomat marják, s ha lassan is, de eljutnak az
igazi fájdalomig. S amikor így minden összeegyül, s tuda-
tomig lökődik, mert nem lehet már leplezni, meglepetést
okoz. Pedig, ha elég őszinte volnék, csak azt találhatnám
furcsának, hogy ilyen ritkán nyújtják be érzékeim a szám-
lát. A fáradtság egy-egy erősebb hulláma már most, az
elején szédülést és hányingert okoz, annyira erős. Még
nem volt ideje visszasüllyedni a fásultság állapotába. En-
nél sokkal többet is meg lehet szokni. Közben nagyapám
is kiért már. Csak nagyanyám hajlong még, nagy fekete

lepke szárnyverései, a lekaszált rendben. Nagypám fűvel nedvesre törli a kaszát, és fenni kezdi. Apám nekem segít. Kutyafuttában köti be a kévét. Megint eszébe jutottam. Végül magam is kibukom a sor végére. Fonnyadt akácok, bodza és csalán. És máris fordulunk vissza. Elsötétedik és megvilágosodik előttem. A kék kristály élén az alkalom tejszínú csöppje; éppen mielőtt lehullana. Elképzelem, ajkamhoz ér. Minek? Iszonyú íz. Csak feledni tudnám! Lemosni? Hosszú kortyok. Verejték sós balzsama. Mire leérek a lejtőn, itt most lejt egy kicsit, ők már új rendben baktatnak fölfelé. Nincs idő pihenni. Már nem is vágyom rá. Amikor elmegyek mellette, anyám rámosolyog. Nem értem. Ruháján a piros minták föllobognak. Mindenütt a szalma finom pora. Nyüszít a mozdulatlanságba szorult táj. Forróság. Ez dől mindenhonnan, a lábon álló búza közül, a levágott rendekből, a tarló tüskéi alatt nyugvó földből, mindenünnen. Mindezt a nyitott kévék mint meglepetést vágják az arcomba, nesze, itt van, amikor rájuk térdelek. Nem megy másként. Forrás a térdem alatt. Ing és mell foszlásnak indul. Ha sokáig megy, majd csak vége lesz. Vége. Nem számolom, mikor, annyira reménytelen. Majd, majd, majd. Elmúlik? Ha hiányzik valami, csak hadd hiányozzék. Egyre vékonyabb, törekenyebb a várakozás. S így megy ez a legvégső ütemig. A megfélemezésbe fogózunk, amíg csak élünk. S amikor aztán megérkezik, amire vártam, amire várunk, nem számít már, mi lesz, megtörténik-e, aminek meg kellene történnie, vagy nem. Arcra borulva nélkül: akarat, nélkül: dac, erő, álom, képzelet, merészség. Micsoda forgás! A kellős középig ragad egyből. Ez aztán az igazi. Nagy kortyokban iszom. A víz ínyemre csap, kijön az orromon, aztán az arcomon,

a nyakamon, a mellemen, a hasamon csurog le egész az ágyékomig. Sistereg, meghasad a bőr. Fölemelem a fejem, és ekkor, pontosan a fejem felett, micsoda véletlen, megkondul, mintha maga a pusztá, üres ég kondulna, egy harang. A magányos hang egyenesen az arcomba patakzik, s olyan mértéktelenül, hogy már-már fuldoklom belé. Elöttem a poros föld, a mindig újra kezdődő sietség. Az izzadság áttör a szemöldökömön, belecsorog a szemembe. Csíp. És a karikák, amiket e nem túl erős, de mégis kellemetlen fájdalom rajzol elém, szétmarják a látványt. Behunyom a szemem. A sötétség jótékony tompasága olyan mohón telepszik rám, mintha nem is akarna elengedni többé. Nem ijeszt meg. A létezés fásult jelei újult erővel rajzanak föl. A forróság éle a bőrömben csíp, az izmaim remegnek, a csontom sajog. Amikor kinyitom, micsoda csalódás, sokkal többet nem látok akkor sem. A megkopott sárga szalmavillámlás, a vörössárga por, s a tomboló, szürke ég egyetlen hintarohanásba keveredik össze. Utolsó, súgom magamnak. Vagy a nehezen moccanó szél löki elém ezeket a szavakat? Föl a kaptatón. Ha lehet, most még forróbb a por. A megbillent talaj makacsul a nap nagyítóüvege alá kényszerít bennünket. A por nemcsak a lépések alól száll föl, a legkisebb érintésre is kiszökik a ropogó szalmából, s a lábon álló gabonából, a hajladozó, lehajtott fejű kalászosok közül. Dél van.

A göröngyök, a kaszák, a szalma zaja csaknem a csön-dig távolodik. Megállok. Egy lobbanás. Az érzékeny fül visszakérdez: mi volt? Nyugodt arc. Így, így. Mintha közben akadályozna valami. Elválaszt. Megment vagy tönkretesz? Csengés, kacagás csomóját bogoztam: terméketlen türelemjáték. Miért sajnálom akkor, hogy vége van? A messzeség magába göngyöl mindent. Az egyetlen

mód, ne akard, amit tenned kell. Hócsengés, földkorgás. Foszlányok. Talán csak nem egy dallaméi? Egy más világ. Kezdede? Vége? Az eltűnt, a fölélő idő megkeres. Kavargó jéghangok, páratollak. Hűlés, olvadás. A zavar-talanság terében együtt – esnek, lebegnek? Föltartom az arcom. Ezerhonna billeg, robog, lejt, zuhan, dől, omol, hull, kavarog, örvénnyel felém. Mögötte az érthetetlen kezdet. Előtte ugyanaz a vég. Sose fejeződik be. A most, a most, a most – mindig ez a legnehezebb. Próbálok akár-melyik pillanatot, ugyanaz. Ha vége szakad mégis egyszer, hazugság lesz, tudom, és mégis! Nem. Nem. Megállás! Letörlöm az arcom. Mi ez, mi volt? Vége van, eltűnt, szétlobbant, nem találok. Föladtam, de még keresek. Ez az? Nem. Szólt valaki? Kék. Bamm. Egyetlen dallam villanása. A távozókat figyelem. Mindig őket. Pedig nem kímélnek. Karcolástól gyógyulni, válni meg vagy az élettől, alig különbözik. Csak annyira, hogy föl se ismerd. Meglepetés vár. Ha így jó, így igaz. És fordítva. A dombok mögött, a semmiben a falu. Falvak. Hol is? Merre, merrefelé? Mikor abbamarad, nem tudom, abbamaradt-e egyáltalán. Váratlanul és közönyösen köszönt be, ami beköszönt. Megáll mozdulat közben, és úgy marad. Egy fényképész műhelyében sem különbül. Ne kövesd. Most kéne továbblépni, amikor könnyűnek látszik, amikor a szél régi nyoma még a bőrödön, nem söpörte le semmi. Az árnyék harapófogója hátamnak, hasamnak nyomja az inget, ami már magába szívta a hűlő izzadságot. Ebédelünk. Anyám és nagyanym a lombok alatt guggolnak, a kosarak között rendezkednek, rakják ki, készítik az elemózsia. Megjött a keresztanyám is, kiterített szoknyája fölött ül, és egy zsebkendővel legyezi magát, piheg, aprókat lehel jobbra is, balra is a szája szögletéből.

Melege van. Szalonna, kenyér, kolbász, paprika, uborka, paradicsom, tejföl, túró. Jön már nagyapám is, apám is, suhognak a fűben a nehéz bakancsok. Eszünk. Aztán a pihenés ernyedtségébe torkollik minden. Nagyapám lefekszik a pokrócra. Nagyanyám, keresztanyám s anyám is elhelyezkednek, csak apám dohog mérgesen.

– Minek itt tölteni az időt. Gyerünk neki, aztán vége is van. Ha nem ülünk le enni, meg vakarózni, dé're pont késszen lettünk vóna.

– Hova sietsz? Ne félj, itt van, megvár, nem vágja le senki helyetted – mondja nagyapám. S nem hagyja zavartatni magát. Betakarózik, a kalapot az orrára húzza a bogarak ellen. Egyenletes szuszogása mintha máris az alvás legmélyebb rétegéből szívárogná. Apám hát nem is válaszol. Fészkelődik, izeg, mozog, nem tudja, mit kezdjen magával, de azért elcsendesedik végül. Az egyik vékony akác törzsének dől ültében, s könyökével félig a földre támaszkodik. Ebben az elég kényelmetlen helyzetben nyaklik le a feje, horkolva és meg-megrándulva alszik. Az asszonyok kipusztíthatatlan sustorgását is elnyeli a fáradtság. A szél apró rebbenéseit meg a bogarak kiállhatatlan neszét hallani csak. Fülem körül, orrom előtt motoznak, szemembe, számba röpülnek, másznak. A fáradtságnak, ami nemrég még a fájdalom élével hasított izmaimon, csontjaimon át, nyoma sincs. A fű szúr, a mozdulatlanság, mint egy nehéz kő, egyre jobban feléje nyom mégis. Nincs más választásom, fölállok.

– Hova mész? – kérdezi nagyapám ugyanannak a mély álomnak a fenekéről, ahova, azt hittem, semmise hatol le.

– Jáccani.

– Na, csak eriggy, de egyre itt légy ám neköm, nehogy e'kóborujj.

– Itt leszek – mondom, és körülnézek. A dél, a csönd, a határ hatalmas, ámokfutó tánca hirtelen beletorpan a lendületembe. Mennyire más most minden, hogy semmi dolgom. Ezer irány vonz, hogy nem tudok elindulni, pedig a türelmetlenség pattanásig hajszol.

A lombok, a kukoricás, a lábon álló búza, a levágott kévék fölött kitartóan ropog a forróság órajárma. Megyek, de mintha egyhelyben állnék. Pocok gurul, szöcske szökken úton-útfélen át. Pördül a pillanat, orsó járja a táncát. És minden vele vágat. Porcelánmerev a levegő. Kiforr az arcomon. Mögöttem fölverődik a por. Nem fújja el a szél, nem ülepszik le, ott marad a levegőben, és elkísér, amerre megyek, kanyargó csikja. Az égen a hőség máza fehérlik. Jó volna valahogy kijutnom alóla. Ezt szeretném, bár szinte semmit nem teszek érte. Tudom, de ha nem tudnám is, minden tagomban érzem, teljesen hiábavaló a sietség. Így, hogy a legkisebb önállóság megvonatott tőlem, elég nehéz jutnom valamire. Nyelvemre kiül a szomjúság lepedéke. Repedezett árokkal, éppen most készülök fölmászni rajta. Nem megy. Érthetetlennek találom. Keresgélésem sehova se juttatna, de ösvény tér ki az árok útvesztőjéből. A komló nehéz, mélyédes illatán át érzem a régitemető hűvösét. Korhadék-éj. Más évszak. Hihetetlen, hogy mégis itt van. Minden megtorpanás után újra és újra elindulok. Minden lehet, minden csoda a földre szállhat. Nehéz arra gondolni, ami nincs. Kialszik a képzelet, s ez már mindennek a végét ígéri. Meddig hagy szűkre szabott időm itt bolyongani a semmőről-se-tudok ingatag ösvényén? Bármikor megérkezhetek, vagy bármikor kudarcot vallhatok. Nem tudom eldönteni, melyik volna jobb. Idebenn a komló, az áfonya, a csalán sűrű sövénye mögött a homályban puha és ned-

ves a fű. Fény alig hatol át. Fönt almafák lombja, lent csupa üreg, forradás és hasadék törzsek. Az árnyékot néhol szaggatják meg a fény cserépfoltjai. Sovány pásztákban csak töredék vetül be a kinti ragyogásból. A filléres foltok meg-megremegnek a fű között. Alig merek feléjük nyúlni. Kezem megáll a levegőben. Akármilyen óvatos vagyok, megtöröm valahol a szivárgás észrevétlen útját. Egy apró folt táncol a kezem fején. Nem vettem észre, mikor került oda, egyszerre itt volt, és most már kényszerűlten vigyázok rá, el ne veszítsem. Elveszítem. Hátamba belenyilall a hűvösség. Összébb húzom az ingem, és hasra fekszem. A föld így egészen közel kerül az arcomhoz. Átitat a fű és az árnyék illata. Mélyet lélegzem. Ennyi hát csak? Egy alma. Fölveszem. Még egészen zöld, fényes, erős bőre szinte világít a viasz opálos rétege mögül. Pókháló. Letörlöm. Fogam megcsikordul, herseg a hús. A fűben az almafa apró ágai. A korhadás eszi őket, lassan, ropogva. Pókok. Hálóikon megcsillan a nap. A fény felszökő, leomló alagútjaiban bogarak cikáznak hangtalan le-föl. Bátorság! Bátorság legények! Kiáltott valaki, vagy csak képzelődöm? Békés, egyenletes minden. Kerék kerékbe akasz kodik. Járnak. Micsoda együgyű öröm! Talán, mert nem az enyém, azért csodálom. Olcsó dolog a megvetés. Hogy magad megcsald vele, arra jó. Másokat!? Kicsorbul a figyelem gyöngye éle. A legkisebb moccanás elég neki. Az ég ide látszik, de csak cserepekben. Üveg színe előtt fehér pára lebeg, a forróság érintése. Leejtem a fejem. Erőfeszítés nélkül, boldogan. Göröngyök törik homlokom. Nedvességük, akár a legrontóbb csók. Tekintetem a rendetlen fűben. Botorkál. Elapad. Mi telik el egy öntudatlan szemhunyas alatt, esztendő, egy órándulás? Talán nem is az idő az. Ahogy a bárd

belehasít a tőkébe, annyi. S amikor újra kigördül a szempillák függőnye, a megkövült régi kép helyett egy másik ugyanolyat látsz. Megpróbálok kiválasztani valamit e lassan ébredő kuszaságból. Egy fűszál. Miért hasonlít annyira a többihez? Mielőtt végigjárná a tekintetem, eltévedek. Irgalmazz, irgalmazz nekem. Imára kulcsolt kéz; tánc: habókos lábak kerülnek elő, a szentségtörés kipróbált tartozékai. Tekintetem mohó kóborlása egyre mélyebbre süllyed. Hová? Egy szép napon majd ott találsz magad valahol. Elképzelem. Előbukkan. Előbukkanok. Ismerős, mégsem hasonlít semmihez, senkihez. Mindez a valamikor már volt varázs jele. Mint a legutolsó kopottság, olyan. Nehéz róla beszélni. Bármit tennék, ugyanez volna a helyzet. A múlt megbízhatatlansága mindenütt jelen van. Most is az forgat, s amíg élek, nem enged el. Azután se. A kételkedés nem válogat. Mintha megszűnethetne bármit bármikor, úgy rendezkedik be a világban. Elég sokszor előfordult már velem, hogy tudni véltem. A sóvárgó tapasztalás sokszor csökönyösen megrögzül egy-egy pontban, de rontó hatalma szétsugárzik. Mit mutat? Jelzőlámpa. Addig kérdezd, amíg hunyorog. Az alma, a fű, az avar lassan mintha a semmibe foszlana. A részleteken a sietség fátyla. Nem is akarom követni. Talán ez a baj. Mintha röpnél, a trappolás már a dülőút poros emelkedőjén kerget. Nyomomban föllobog, és ott marad lebegve a por, mintha a szél, ami melleknek súlyosul, oda mögém már nem érne el. Körül a kopárság évszaka. Híven őrzi a kanyarokat, utamat, amit odahagytam.

Ami a déli verőfényből fölszívódott, most megkétszerezve ömlik vissza. Lúktet a föld, a heverő kévék szinte sivítanak. Megrezzen a szalma, az átfült kalászbokból

pattog a szem. A bádogszín eget vihartorgás horpasztja. Megenyhítene, mégsem kívánod, hogy lezuhogjon. Inkább falod a port, taposod a göröngyöket, téped a szalmát. Amikor újra belekezek, nehezen ébrednek föl tagjaim a rozsdás semmittevésből. Már az első mozdulatok eljuttatnak a kimerültség közelébe, oda, ahol nemrég úgy hagytam abba, hogy nincs tovább. Bármilyen erőfeszítések árán, de legyűröm a mozdulatokat, és mégis az az érzésem, nem haladok. Egy elfojtott áradás gyönyörűsége feszít belülről. A pislákolástól a lobbanásig hullámozó élvezet. Mintha visszatartott lélegzettel víz alatt zuhannék. Egészen amíg nem dörömböl halántékomon a vér. Amikor meghallom, úgy érzem, nem bírom tovább. Lököd a felszínre magad, és lélegezz! Ha lehet, ez minden álmodásnál tisztább öröm, tele tüdővel szívom a hasító levegőt. És újra a maguk durvaságában látom a fényeket, az árnyékokat. Derekam görcsét legyőzve fölállok, visszafordulok. Mögöttem a pusztá tarló. Kaszavágás kaszavágás nyomába ér. Egymásba bomlanak. Sárga a sárgába, fehér a fehérbe. Túl rajtuk, valahol messze, egészen messze a táj. Ami itt arcomat karmolja, az onnan aranylódísztet, lomha róna. Kék dombok vércsöppje. Hazám? Lehull. Lépj ki e képtelen mese fertőzetéből! Tanulj járni! Tanulj beszélni! Tanuld, ki vagy! Ezt kell elviselned, bármennyire mást szeretnél. Bolond beszéd. Egy lélegzetnyi szél, mindegy honnan, mindegy hová, és szabad vagy. A búcsút selyempapír zörgése előzi meg. Nincs többé meglepetés. Egyedül. Ne gondold másra! A hőség és a por kötényében lakunk. Nehéz és merev a levegő, mint a bádög. A tarlóra lecsap a szél, gurulnak a göröngyök. Álmodtam egyszer erről. Minden mértéket el lehet veszíteni. A szórakozott gyilkos ugyanarra készül, mint az el-

szánt, de félúton abbahagyja. Elmegy, mint akinek más a dolga. Kéz a zsebben. Füttyörészik. És vele az igazság. A történet mögött érintetlen marad a kétség. Térülsz, fordulsz. Megkísért még néhány régi villanás az éber fényközökben, de elfelejtet, ahogy kihunynak, mindegyiket. A fáradtság, a fájdalom önmagát éli föl, most már könnyű, olyan könnyű minden tovább. A sárguló nap arcodba süt és lecsorog, le, melleden az árnyék. Szédülök. Aki szeretné, az se érthet meg. A recsegő süppedés fölé térdelek. Hova szakad be? A délután gyűrődik a térdem alatt. A kaszák még mindig harsogva tépik a szálát. Porzik a rend. Nem veszem észre, mikor van vége. Legyűr és megaláz az emlékezet. Gyerünk, összeszedni a szerszámokat, keresztet rakni. Még világos van, de már a kapu lemezét döngetik. A víz fölött távoli lovasok patái. Mindez az alkonyatot idézi. Rá gondolok. Olykor mint ha érezném is, a ruhám szélét érinti, megremeg ujjbegyem alatt. Hazafelé megyünk. Hosszú, unalmas léptek. Visszanézek. Sárga és szőke tajték szökik magasba a néptelen táj domboldalaiból. Aztán visszahull, szétcsorog a földön. Valahonnan ismernem kéne. Úgy hívják, alkonyat. Hát ez az? Nem ilyennek képzeltem. Nem ilyennek. A végtelenbe nyúlik. Éppen csak színét érinti a nap. Akár a villanyfény, mielőtt megszűnik. Válasz nélkül távozik a tekintet. Bőrömön az este hűvös pengeéle. Kioccsan a víz. Síkos moha. Cserepek. Betörök. Máshogy akarom. Mélykék csöndesség. Most értem csak meg hallgatását. Hallgatásom. A szobák. Már itt tévelygek. Mint ha elrontottam volna valamit. Mintha én rontottam volna el. A torokfeketességben az ágy, a légyopotroh-éj bolyhai. Temetésem. Szeretnék nem részt venni rajta, elmenekülni, s ugyanakkor kíváncsi is vagyok rá.

Kihívnak és nem tudok, ezt álmodom. A tanár kérdése után, már ezt se értem, hosszú, kínos csönd következik. Régóta nyilvánvaló, hogy képtelen vagyok felelni, de nem szól, nem segít. Meddig? Szándékosan hallgat, tudja, evvel kínoz meg a legjobban. Legalább azt tudnám, hogy mit nem tudok. Ha a kérdést megértettem volna, könnyebben kivágnám magam. Dehát így? Bevallhatnám, hogy nem értettem a kérdést. Talán megismételné, ha van benne némi jóindulat. Mégsem teszem. Éppen a megoldás látszólagos egyszerűsége riaszt el, tesz gyanakvóvá. A helyzet lassan állandósuló nyomása rámtelepszik. Nem annyira szellemileg, inkább fizikailag rendít meg. Nehéz árnyak. Az ablak pora. A tegnap is volt olyan, mint lesz a holnap. Homlokom verítéke úgy jelentkezik, mint egy újabb meglepetés. Szeretném, de nem vagyok képes letörölni. Attól tartok, elárulna ez a mozdulat. Bármelyik. Vissza kell szorítanom magamban a cselekvés legelemibb kényszerét is. A lélegzetvételnél alább azonban nem adhatom. Újra és újra megvizsgálom, mit vétettem, hogyan kellene, és újra és újra megpróbálok nekikezdeni ugyanannak, s nem sokkal több eséllyel, mint az első kudarcok idején. Maradék erőmet arra fordítom, hogy halántékom környékére összpontosítsam minden figyelmemet. Melyik lehetett? Hányadik oldal? A betűk! A hanyatlás azonban megállíthatatlan. Magam elé nézek, és ezt látom. A keresés annyira lefoglal, hogy már-már megfeledkezem. Fölenged a kínos feszültség. A dolgok, amik így a kezem ügyébe kerülnek, hirtelen kibontják változatosságuk csokrát. Ha nem nyúlna ennyire rendellenesen hosszúra, még talán élvezném. Így azonban minden enyhülésen átüt a vágy, hogy jó volna abbahagyni. Alig várom, hogy ledobbanjon a végetérés fur-

csa-furcsa lépte. S addig mi lesz? Szemtől szembe a kudarcral, s úgy teszel, mintha nem érdekelne. Az út, amit bejártál, elmarad mögötted, s akkor majd ne akard visszahozni. Bármilyen lehangoló gondolni erre, nem tetsz ellene semmit, ha egyszer eszedbe jut. Tovább folytatod, amit elkezdted, viseled, amibe keveredtél, s gyűröd magad mögé, ami elhagyható. Lehet, hogy most kezdődik, amire vártam. Semmi gyanúsát nem észleltem ugyan, de bizonytalanságom ezt sugallja, valamit valahol elmulasztok. Nem kellemes érzés. Az meg már szinte nevetséges, hogy nem tudom, mit, mikor és hol. Sejtlem sincs. Jóllehet nem értek hozzá, elszánom magam. Ezt hívják bátorságnak? Rég volt. Azóta megoldódott sok minden, és összezavarodott még több. Egypár félnotás beszélgetés, amire ráismerek. Amikor helyre küld, olyan mindennapi hangon teszi, hogy jogom volna megsértődni rajta. Tudhattam volna előre, de nem akartam tudni. Kezemben van, csak rajtam áll, fenékig iszom-e a kudarc poharát. Még mindig a padok között lábalok. Meddig tart? Ahhoz képest, hogy alig négy-öt lépés, elég hosszúra nyúlik. És közben mintha még mindig nem tudnám, nem fognám föl teljes valójában, hogy mi történt. Megfigyelhettem volna, és nem figyeltem. Elmulott. Tanúja lehettem volna valaminek, aminek nem lettem. Már a pad előtt állok. Megérintem, egy jelzésnyi lehajlás. Kiirthatatlan, pusztító reflexek irányítanak tovább. Ne gondoldj rá! Másképp képzeltem, de így is jó lesz. Leülök. Ruhák lobognak, akár a kénkőtűz a meztelen test körül. Ha más nem, én látom. Visszatérek, így is mondhatnám. Térdem a deszka érdes vágásához ér. A sarok lekerekítve. Ezt jegyezd meg jól magadnak. Ha más bolondsággal kezdted volna, most avval folytathatnád. Kezed meg-

botlik a faragásokban. Tudás nélkül, harag nélkül tapogatózol a mélyedésekben, amelyekhez nem tettél hozzá egy pengekaparást se. Zsigereimben a bizalom bűnös fészke. Mintha csak egy kiirthatatlan tévedés vétsége volna. Otthon vagyok. Elernyedhetnek az izmok, fölmondhatja a figyelem a szolgálatot, egy lélegzet pihenést megengedhetek magamnak. Meg kell engednem. Lehajtott fejem közel kerül az álomhoz. A szürkesség hátán. Minden ötletből kifogytam. Ez az a pont, ahonnan újabb, megmagyarázhatatlan eredetű lendület képes csak kiragadni, ahonnan ennek kell kiragadnia. A kudarc mindig kínosan érint, pedig megszokhattam volna. Volt benne részem, és még mennyi lesz! Biztosan más is így van vele, és mégis élünk. Nehéz megérteni, talán nem is lehet. Majd elmúlik, hogy újrakezdődjék. Így van jól. Lyukas garasok cérnára fűzve. Csörgetem őket. Elszóródnak. Nem szedem össze. Véletlen volt ez is, mint minden. Hogy jut mindez eszembe? Nem akarom tudni; nem, nem, nem akarom. A csengőre úgysis fölriadok. És ha nem? Az egész osztály vigyázzban áll, és te padra hajtott fejjel, mi mást csinálhatnál ilyenkor, mint amit nem szabad, alszol. Mindez egyelőre még csak álom, és szívódik szét alakját veszítve a lélegzés itatósán. Ne áltasd magad, itt semmi nem segít, a sajnálkozás meg különösen. Beláthatom, amit akarok, de evvel a dolog még nem változik. Ugyanolyanok, ha nem rosszabbak az esélyeim. Azért ne törődj a szemrehányó tekintetekkel, csak menj a magad útján. Lehet, hogy volna jobb irány, boldogítóbb megoldás, de most már, ha eddig nem, ne törődj vele, ezentúl se, szánd el magad, és menj, amerre elindultál tovább, a kidobott idő örvénye hátán.

Mi volt ez? Egyetlen dobogásra ébredek. Az ajtóban rezeg az üveg. Utánuk vetem magam.

– Osztály ví-gyazz! – Gyomrából préseli ki a hangot. Megkésve szedem össze magam. Az üres csöndben a csoszogásom, a kezemből visszahulló füzet zaja. – Leülni. – Ugyanaz a dübörgés, mint az előbb, csak fordított eredménnyel. Rám mutat. – Csak te csinálod. – Körülnézek, de hiába, nincs mentség, és segítség se sehol.

– Én?

– Igen, te.

– De hát...

– Ví-gyazz! – Ugrom. – Leülni! – Ülök. – Ví-gyazz! – Ugrom. – Leülni! – Ülök. – Ví-gyazz! – Ugrom. – Leülni. – Ülök. – Ví-gyazz! – Kezd erőt venni rajtam, nem is annyira a fáradtság, mint inkább a csüggedés, azért megteszem, ami tőlem telik, de ez már, érzem, kevés ahhoz, hogy, ha az eddigiekben hibát talált, elnyerjem tetszését. Valószínű, ő is észreveszi rajtam a kimerültséget, s belátja, nincs értelme tovább kísérletezni. – Leülhetsz – mondja. S ez a barátságos hangnem azt jelenti, befejeztük. Kihátrál megint az egész osztály elé. – Osztály ví-gyazz! – Fölcsap a por körülöttünk álmos olajszagot sodorva magával, és megrezegnek újra az ablaküvegek. – Leülhettek.

– Haza. Hát persze. Dehogysis. Dehogynem. Utolsó óra. Ide nézz, na. Órarend. Szar. Ki írta? – Közben a csomagolás zaja.

– Csomagoljatok már! Itt akartok aludni?

– Készen vagyunk – kórusban mondják, elnyújtott hangon, énekelve. Én nem, mert nem vagyok kész. Kapkodva gyűröm bele a táskámba, ami a kezem ügyébe

akad. A csattal bajlódom, nagy baj nem lehet már. Mindig kipattan, s én mindig újra becsatolom.

– Sorakozó! – A tolongás kisodor a padból, mielőtt elszánnám magam. Hatalmas nyomás taszít előre. Kivágodom az ajtón. Hónom alatt a táska. Azért a biztonság kedvéért megtapogatom. Itt van, hát persze hogy itt. Mint a huzat robog el mellettem az osztály. Egyedül már sokkal nehezebb jutnom valamire. Lépéseim idegenül konganak a kövön. Néhány életlen fénycsík a homályban. Az utca délutáni arca. A korlát előtt ott nyüzsög még egy megtoroklott boly, nem tudok továbbmenni tőlük. Egy túlságosan is nyílt kék szem kellemetlen élesége metszi el utamat. Elöttem áll, és nem mozdul. Az arcra most nincs időm figyelmet fordítani. Az inge elől szétnyílik, kilátszik a résen a sovány, a valószínűtlenül sovány test, a mellcsont, a bordák. Fölöttük a bőr feszült hártýája. Élek. Egy bizonytalan érzés ébredő hullámverése. Hanyagságom. És kihullok, talán mert ki kell hullanom belőle. Szeretnék visszafordulni, rést nyerni, de hiába. Nevetnek. Meglökött valaki.

– Mi az, nem tudsz vigyázni? – Pofon csattan az arcomon. Mintha hirtelen világosság gyulladt volna körül. Nem fáj. A szégyen önkívülete forgatja meg a bűgőcsigavilágot. Szemek. Orrok. Szájak. A tátott nevetés lüktetni kezd a boglyas hajak alján. Kezem az arcom elé emelem, de elkésve, csak az újabb pofon után. Egy csel, és megint védtelen vagyok. Mindig onnan várom a támadást, ahonnan nem jön, és mindig onnan jön, ahonnan nem várom. A kellemetlen, hideg ujjnyomokat, mintha pókhálót törölnék, úgy törölöm le az arcomról. Remegek. Homlokomon kiüt, és észrevétlen gyorsasággal hül el a veríték. Hiába törölöm le, ott van megint, megint és megint. Föl se

merül bennem a lehetőség, hogy visszaüthetnék. Hátrálni kezdek, de úgy látszik, hiába. Jön utánam. És a pofonok ritkán, késéssel vagy éppen megszaladva, gyors egymásutánban vele jönnek. Az egyetlen kétség: kitérni. Az igazi lemondás, hogy erre se fordítasz sokat. Van elég gond nélküle is. Megkönyörülnél akkor is, ha módod volna bosszút állni? Most azt hiszem. Fönn az ég könnyű láza. Számban egy félig-íz üledéke. Régi adósság. Nem baj. Beszivárogoz a pusztulás, a város pestises levegője, miközben fenyőerdők gyűlöletes illatában fürdik a táj. Ha számításra rá, nem ér meglepetés. Tétován és kétségek között, de együtt vagyunk, amennyire lehet, együtt, barátok és ellenségek, és tesszük, bármilyen könnyű, bármilyen nehéz, amit tesszünk. Szeme íriszében fehér rovátkák, a kövülés első jegyei. Látom. Ragyog a nap. Ha visszaütnék, még mindig megfordíthatnám a dolgot, győzelmet és párthíveket szerezhetnék magamnak, hiszen együtt jár ez a kettő. Két jóbarát? Hátrálok előbb, de csak azért, hogy legyen időm gondolkozni. Sárkány melle csattog a szélben. Óra kondul. Reszketve nyelem le egy váratlan jött lélegzet kortyát. Hátamban a korlát éles vasa. Fölnézek. Ahogy ennyire közel vagyunk, arca majdnem az arcomba ér, kiderül, alacsonyabb is, nemcsak soványabb nálam. Ez a fölismerés annyira meglep, hogy nem tudok mit kezdeni vele. Röhögnek. Szégyellem magam. Fejemben a tenger. Messziről zúg csak, de ez elég. Hát még, ha nemcsak hallanám. Ismerni akarod? Nem érdemes. Tudom, és mégis. Érzékeim ki-kihagynak tiltakozva a túlságos megterhelés ellen. Ilyenkor pihenek, bár a hely, az alkalom nem a legjobb. Az éberség beeső fényközeiben mintha mindent látnék, hallanék, itt kellene elindulnom. Megindul a homok, szétperreg, a szürke álmok kicsúsznak aló-

lam. Az ajkam szorosan összezárva. Nem sírok, de szememből újra folyik a könny.

Szél lebben föl a folyóról. Valaki hívogat: gyere, gyere! A sáncok alján hűvösség. Elindulok. Megyek. Ez a legszebb. Milyen szép is elhagyni valamit s megérkezni valahová. Ez az a képesség, ami talán boldoggá tehetne, ha nem volna ilyen nehéz megszerezni s nem ilyen könnyű elveszíteni. Talán. A fák. A japánakác lombja fejem fölött. Aztán az ég romlékony üvege. De a lehelet, ami letörli, tiszta. A föld változó ráncai között, söprés mocskában, fűcsomók buktatóin át vezet az út. Mindennütt a fény és a rothadás illata. Egy beszélgetés. De kivel és hol? Nemrég még egészen a részletek közeléig belezavarodhattam, és most meg, hát tessék, már nem emlékszem rá. A múlt mintha mindig is barátságosabb lett volna. Mit őrzünk meg belőle? Annyi véletlen szól bele, annyi kiszámíthatatlan körülmény, hogy nem érdemes megpróbálkoznom sem számot vetni velük. Pedig a feladat csábító. Majd egyszer, amikor több időm lesz! Eljön az ítélet napja, megszólalnak a haronák, meghasad az ég, mindent fölemészt hirtelen a tolongás és a kapkodás, de te ráérsz, magadban ülsz egy elhagyott földhányás tetején, és az időre vársz, egy bugyorban melletted kipakolatlan bűneid, napok, hetek, évek telnek el, jobb volna, ha sohasem kerülne, de végül rád kerül a sor, ekkor fölemelkedsz, kinyitod a tenyered, ellenzőt formálsz belőle, és fölnézel árnyékod méltatlan zugából a káprázó égre, semmit nem láatsz, lehet, hogy megvakultál, hiába volt az óvatosság, másík kezeddél előremutatsz, valahova oda, a távolba, de ujjad belefullad a sötétség bársonyába. Mi lehet e fölindulás oka? Régen azt hittem, titkuk elérhető, de most már tudom, ha így volna is, hiá-

ba. Micsoda ócska lomtár mögöttem! Lassan már semmit nem használhatok belőle. A várakozók várakozók sarkát tapossák. Sose láttam még tökéletlenebb mozdulatlanságot. Szín, forma és minden nélkül, maga a fényenyl teli üresség ez. És benne az állványzat, amelyen eseménytelen utam pallói vezetnek.

Még mielőtt hazatalálnál, letennéd a táskád, megmosnád az arcod, bezárul a kapu. Belerúgsz, és újra lengeni kezd a lötyögő sarokvason. Nem keni, nem javítja senki. Így, így. Valaki ezt suttogja a fülembé. Itthon vagyok? Minden a helyén: az asztal, az asztalban a fiók, benne a füzetek, a könyvek, a tolltartó, a tolltartóban a ceruzák, a radiók. És így tovább. Elöttem az órarend. A következő nap. Hát igen, a következő nap. Lelkesedésem nehezen volna érthető. A villany sárga, beteg fényt csorgat a papírra. Vacsora után még olvasok. A kályha és az ablak versenyezve küldi felém jeges vagy forró áramát. Az ablakközökből vékonyan csorog a hűvösség, a kályhában tombol, lobog a száraz levegő. A zaj, a zajtalanság átható ritmusa hol a közeledést, hol a távolodást sugallja. A fenyőkön fehéren világít a hó, s az ágak közé besüt a ki-világított, templomkék éjszakai égbolt. Nem az első eset, hogy elveszítem képzeletem fölött a hatalmat. Eddig még soha semmi komolyabb következményét nem észleltem e gyöngeségnek, most azonban nem tudok belenyugodni a látszatra változtathatatlanba. Kiáltások a jégziláncos ürességben. Könyök és térd az ember. Ha lapozok, szinte harsog az egy szál papír, aztán a legmohóbb kiáltás is elenyészik. Egy szeplős arc nyomul a közelembé. Kicsúfolják. Először fölháborodom, aztán a könnyeimmel küszködöm. Az iskolában a ládászögelést tanulják. Ezen kicsit csodálkozom, de elhiszem. Ott minden más, ez is

biztosan. És miért ne? Szívesen tanulnám én is. Nem lennék benne utolsó. Ő a legügyetlenebb, elgörbít minden szöveget. Aztán, egész oldalakat kell átlapoznom, hogy eljussak idáig, a vízgaverseny következik. Én tudok róla, de csak én, hogy miféle meglepetés készül, a többiek nem. Senki. Csak csodálkozzanak. Nekem, aki beláthatok a dolgok mögé, az ellenkezője lenne a meglepetés. A győzelmi dobogó legmagasabb fokán áll. A szep-lős arc, a fölszabadult nevetés, senki nem tudja, mit takar. Éjszakába nyúló gyakorlás a ház mögött a fészkerben, a gémberítő fagy ellenére. De megérte. Ha nem sikerül, akkor persze . . . De hát sikerült, sikerülnie kellett. Egyre ritkábban szakítják meg a melegség hullámai a hideg csorgását, pedig egyre közelebb és közelebb húzódok a tűzhöz, amely már kialvóban. A parázs mély, üvegvrös rétegét a kék és a szürke fölváltva csipkézi ki. A végtelen fenyvesből mint egy kiáltás száll föl a tél és a hideg illata. Szép lehet, annyira szép, hogy arra se érzek kísértést, hogy elérjem. Nem, nem irigység ez. A gyakorlás gyümölcséből bárkinek jut, akinek van ereje megkínózni magát. Nem könnyű persze, de a dicsőség fényében, ha akarod, elfelejtheted. Nem bánod meg. Visszaütök. Gyöngeszédülés fog el, mintha érezném máris a kicsorgó vér illatából áradó mámor leheletét, a győzelem kockázatos lép-csein járnék. Ujjad elgémberedik, a takony orrodra fagy, de ne törődj vele. A kihűlt szobában már a vetkőzés rém-álma lapul, a dunnák mélye makacson őrzi a falak egész napos fagyát. Amíg lehet, amíg rám nem szól apám vagy anyám, felöltözve vacogok inkább. Feküdj már le! Meztelen bőröm, mint a papír gyűrődik, mozdulataimat az érzéketlenség mélyén vonszolom. Tehetetlen vagyok, pedig ez még csak a lefekvés. Mi lesz később, ha már most,

az első akadálnál orra buksz? Nem, nem szabad. A kellemetlenségnek egy egészen hártavékony burkán kell csak átjutnom, hogy feloldódjon minden. Ellenállás nélküli közeg fogad, s elérhető minden, ami elérhetetlen. Kint szürke köd. A reggel szürke köde. Fagy. A város. A vegyigyár szaga. Fölkelek. Pizsamában futok át a havas udvaron. Enyhe szél kaparja a budi deszkafalát. Behúzom az ajtót. Bűdös van. Aztán kint újra a szabadban. Beleharapok a levegőbe. A fészter alacsony gerendájára kapaszkodom. Félig fölhúzom magam, és akkor, mint a villám csap bele izmaimba, ízületeimbe a tehetetlenség görcse. Ne engedj! Akaratom újabb és újabb, egyre erősödő rohama csak annyit ér, hogy nem csúszom vissza, de előbbre se haladok, a feszültség meg egyre elviselhetetlenebbé fokozódik a karomban, a vállamban. Ekkor érkezik az ötlet, hogy a lábammal segítsek. Rugdosni kezdek hát a levegőbe, hogy kimozdítsam magam a holtpontról. Most még az is mindegy, merre, közben ébredek csak rá, hogy nem szabad meghátrálnom, hogy sikerülnie kell, mert ezen áll vagy bukik minden. Nem tudom, hogyan, de egyszer csak arra eszmélek, hogy állam eléri a poros gerendát, arcomra ráragadnak a sötét cserépaljzat pókhálói, hogy sikerült, hogy vége. Elengedem a gerendát, és lezuhanok a fagyos földre. Megpróbálom leporolni a pizsamám, de ujjaim egymáshoz ragadtak, a kezem merev, mint egy kampó, és nem tudom mozgatni. Nem sokáig tart ez az ütöttség, hamar megérezem a vér olthatatlan lüktetését a bőröm alatt, tenyerem halottfehér foltjai kipirosodnak, izmaim megélednek, járok, mozgok, vagyok hát megint. Fölnézek. A disznóól fehér deszkapalánkja, a pattogó, fölhólyagosodott meszelés alól előtűnik a koszos, megrágott fa. Ökölbe szorítom a kezem.

Csattan az első ütés. Még óvatos vagyok, csak kószolgotom, mire számíthatok, hogyan viselik csontjaim a deszka visszadobbanását. A fájdalom áramütése hirtelen fut végig rajtam, de nem adom meg magam neki. Ütés ütés követ. Pereg a mész, döng a palánk. Már nem is érzem. Ha a levegőt csapkodnám, sem volna egyszerűbb. Fokozhatom is az ütések erejét. Nem tudom, mi józanít ki, de abbahagyom. Lihegek. Vastag pára száll, gomolyog elő fújtató orrlíkamból, számból. Még mindig bezárt öklömet nézem, a bütykök élén lassan szivárogni kezd a vér, átüt a horzsolások nyomán s a beléjük tapadt fehér mésztörmeléken is, de fájdalmat nem érzek. Lenyalom. A mocskok száraz, kietlen, s a vér sós íze összekeveredik a számban. Kiköpöm. Kezem fejével letörlöm homlokom izzadságát, s elindulok befelé. Így is túl sok időt töltöttem el, talán el is kések az iskolából. De nem. Érdekes, minden sokkal gyorsabban és egyszerűbben megy most, mint máskor. Határozottan szerencsém van. Még anyám sem veszi észre a leütött sebeket, amelyeknek vérzése gyorsan elállt ugyan, de látszani azért látszanak. Így zuhan egyik napra a másik. Így lesz majd, mert így kell lennie. Ha néha elmulasztom, ha gyöngé vagyok, egész nap gyötör a lelkiismeret, újra és újra felgörgeti nehézkes kényszerképzetét. Már semmi másért, csak önmagáért csinálom mindezt. A fájdalom, a fölhevülés, a fáradtság kioltják bennem az iskolába indulás sokszor elviselhetetlenné fokozódó izgalmaikat, a csömört, a belső ellenállást. Szél fúj fölöttem. Táskával a hónom alatt megyek. Dehát mi felé? Egyelőre hallgatok. Tudom, érzem, egyszer egészen váratlanul majd előbukkan az a sebezhető pont, amit nekem tartogat, talán már most is, a véletlen, és akkor nem lesz más dolgom, mint hogy ki-

használjam a lehetőséget. Erre készülök. És nemcsak a reggelek, az óráközi szünetek is így telnek el. A figyelmem és a képzeletem lankadatlan dolgozik tovább. Hadd késsen, amire várok. Talán jobb is. Minél később kerül eléem, annál jobb, annál biztosabb, hogy elég erőm lesz elfogadni. Kitartáás! A korömlő szél, a kelő nap mind ugyanabba a visszhangos kiáltásba temeti figyelmeztetését, fölöslegesen, mert most már egyetlen szó nélkül is tudnám, mihez tartsam magam, amit eddig a kényszer sem volt képes elhitetni velem. A reggel mindig meghozza a világosságot, csak éppen, hogy eltaláljunk benne, ahhoz kell erőt venni magunkon. Megyek lehajtott fejjel. A belső hang bármerre fordulnék, bármilyen kibúvót keresnék, elkísér mindenhová.

A nyárfa csúcsa lombtalan. Tágas és türelmes ég. Szél se moccan. Hallgatunk. Árki középén áll és mesél, mi körülötte, a sok figyelő, figyelmetlen, de mindenképpen kételkedő arc. Ki ez? Tegnap láttuk először. Talán éppen a mi osztályunkba jár? Sapkája mélyen a szemébe csúszik. Az arca szokatlanul ráncos, a hajszálvékony ráncok mintha egyenest a csontra tapadnának. Szemében a koravenség hatalmas szürkésege. Elszédülök. Kiskabátban van, de a kabátnak a gallérja be van gombolva, mint egy zubbonyé. Csillog a fémgombok reze. Szidol. A mélyedésekben azonban ott maradt a háborús feketeség penésze. Fején félrecsapva az úttörősapka. Nyakában a nyakkendő. Én nem teszem föl. Szégyellem, mert senki se hordja. Amikor mégis valamilyen ünnepélyre föl kell tenni, előtte este azt álmodom, hálóingben állok az utcán. A hideg, ha nem is azért,

hogya leleplezzen, de a bőrömrre tör. Vacogtatóan kínos érzés. És nem én vagyok az egyetlen, aki szenved tőle. Jó volna eltűnni innen, hogy senki ne lásson soha többet. Dehát bármilyen jó volna, homályos ábrándjaim legfenekére süllyed ez az elképzelés, annyira biztos vagyok benne, hogy lehetetlen. A szokatlanul csendes udvar sejtelmesen távolivá avat minden elejtett szót, mint ha éppen most térnének vissza valami igazságtalanul messzi útról, és én kénytelen volnék meghallani őket, hallom, de nem fogom föl teljesen jelentésük. Hogy mégis közölnek valamit, azt onnan tudom, a többiek arcának kedélyváltozása a sűrűségükkel egyforma ütemben hullámoz. Ha jobban meggondolnám, rájöhetnék, hogy esetleg ez sem jelent semmit, de nem gondolkodom fölöslegesen, túl sokszor ráfizettem már. Dehát miért hallgatom ezt az egészet, ha ennyire nem fűlik hozzá a fogam, ha ennyire más foglalkoztat. Mert hát erről van szó. Valaki hirtelen nevetni kezd. Szigorú tekintet utasítja rendre, mintha olló vágná el a hangok szeszélyesen kígyózó szalagját. Boldogtalan a kényszer, aminek senki nem feszül ellen.

- Hallottad?
- Mit?
- Partizán volt.
- Ki?
- Hát ő.
- Ő?
- Igen.
- Talán a nagypapa.
- Nem.
- Te elhiszed?
- Ő mondta.

- Hazudott.
- Dehát mindent tud.
- Olvasta.
- Nem, ilyet nem lehet olvasni.
- Vagy kitalálta.
- Miért pont ő találta volna ki?
- Nem tudom.
- Szerintem igaz.
- Még meg se született.
- Idősebb nálunk.
- Bukott?
- Dehogy, beteg volt.
- Meddig?
- Nem tudom.
- Hülyeség.
- Én elhiszem.
- Hidd.
- Ha odafigyelnél, neked sem járna ennyire a szád, azt hiszem. Én nem tudom úgy elmondani, ahogy ő. Hallgasd meg, és utána beszélj!

Az árokban a fölszáradt eső nyoma, a por rovátkái. Valaki a földre tenyerelve nyög. Egy öregember. Föl akar állni, de nem sikerül neki. Hallani nehéz lélegzését, fújtat és zihál már-már a fuldoklás határán. Szakállá, amelyben nyál, vér és sár keveredik el, eltakarja az arcát, s egészen a rongyos nagykabát gallérjára lóg. Mellette egy kisfiú áll, s a nagyszárnyú ócska kabátba kapaszkodik. Erősen fúj a szél. A kócos, selyemhaj fürtjei kibuknak az ormótlan katonasapka alól. Mindezt a szavak résein át leshetem meg. A hasadékok s a más kereket követelő látvány harca, bármilyen valószínűtlen, nyugalmas szemlélődést szül. Kár volna elmozdítani bármit.

Szeretnék odakiáltani nekik, hogy vegyék észre a veszélyt, és meneküljenek, de tévedés azt hinni, hogy ők kevésbé vannak tisztában a helyzettel, mint én, a mégiscsak kívüllálló. Nem értem őket, mire várnak. A pillanat, amely elválaszt a tudástól, bármilyen vékony rés, most óriási távolságnak tűnik, egész korszakok üressége benne. Nem tehetek mást, amíg fogva tart, megállok hatalma alatt. Csak várd ki a végét! Most figyelj! Na, na, látod? Egyelőre, a látványból ítélve nem sok értelme van az egésznek. Na végre, az öreg fölemeli a tekintetét. Mintha semmi sem történne. Talán vak. Hályog volna az a nyitott szembe temetett fátylas szürkesség? S ha nem, akkor mi bénítja meg, a félelem vagy a hősiesség? Végeredményben egyre megy. Szerencse kell ehhez is, ahhoz is. Bármennyire igazságtalan, így van. Persze, akinek ezek a körülmények az életelemét adják és nem kíváncsisága táplálékai, az más torzításban látja a kibontakozás lehetőségét, a bukás veszélyeit. Az igazság azonban, ha van egyáltalán, innen is, onnan is egyaránt messze van. Mégis rá kell hivatkoznom, felé fordított arccal folytatni tovább az eredményes vagy az eredménytelen találgatást. Nem tudom mire véljem, mintha hirtelen véget érne valami. A behúnyt szem azonban nem odázza el, aminek végül meg kell történnie. Talán jobb volna, ha kinyitnám? Egy kis világos rés a fekete látómezőben. Hogy nagyobb legyen, arra várok. Várom, de nem sürgetem a megoldást. Lassan, araszról araszra közelít, percről percre a múltó idő. Tudom, hogy várni kell. A türelem játékos térképen a veszély zónái mind bejelölve, a találóskérdések alatt fordított írással, de brutálisan egyszerű jelentéssel a válaszok. Beavatkozhatnék, és nem teszem. Pedig most van itt az ideje, hogy úgy mondjam,

most vagy soha. E közelség légörvénye az arcomat súrolja. És mégsem mozdulok, sőt, semmi indítást nem érzek rá, hogy megmozduljak. Bármilyen kellemes a pihenés, egyszer meg kell szűnnie. De ne most, ne most! Mindenesetre kívárom, mi lesz, csak éppen nem siettetem, ezt azért senki nem vetheti a szememre, jár ennyi önzés az embernek, ha már egyszer úgylis él. A túlfeszített várakozás ablaka. A végső esemény előtti hosszú pillanat. Ismerni vélem, amihez pedig semmi közöm. Nem, nem változtathatok rajta már, ha akarom sem. Megpróbáltam, s az első mozdulat kudarcba fulladt. Nem értem, hogyan juthattam idáig olyan messziről, ahonnan eljutottam. Ha visszanézek, semmit nem látok magam mögött. Talán valóban semmi sincs. Nem, ne fordulj vissza! Elfogadom a kéretlen tanácsot, annál könnyebben, mert hiszen kényelmemet szolgálja teljesítése. A leereszkedő szemhéj alól még kilátok. Szempillák rácsa szabdalja föl a képet. Az öregember meg a kisfiú sehol, egyszerűen szem elől tévesztettem őket. Vagy tényleg elbújtak, elfutottak? Nem tudom. Bármire gondolok, azonnal kioltja a kétely. A cselekvés hagymázás közelsége betegessé fokozza bennem az izgalmat. Most, most kellene, és nem tudok szabadulni a régi béklyóktól. Ha valaki megtenné helyettem! De senki nem teszi meg. Béna ujjak. Homok. Mindez a mozdulatlanság tökéletes prése alatt. Elfogyó, vézna sugár, a kialvó szél füstédénye előtttem. Lehajtott fej. Mi lesz? Mi lesz? Mi lesz? A várakozás értelmét vesztő, hosszú ismételtetésbe fúl. És ha fölnézek? Az ég egy darabját látom. Látom. Még akkor is, amikor már vége van. Befejezve a történet, történetem. Lehet, hogy tényleg itt ér véget? Ami tovább kavarog, érzelmes utójáték, selejtes férc. Tűröm, mert mit tehetnék. A kéretlen

tánc átölel, s tovább keveri lépteim a döngő föld fölött. Egyelőre fölötte. Ez valószínű azt jelenti, hogy még élek. Nem olyan természetes. Alighogy egy kicsit csillapul a kezdeti kapkodás, széthajtom, mint egy csokrot, a már amúgy is múlófélben lévő látványt, s mögéje nézek. Hol vagyok? Vartyogás. Címer árnya. Sötét. Kibontakozó, homokfehérre borzolt ablak nyitása. Előtte állok. Nem akarom látni, hogy lassan-lassan a megszűnésig fakul. Így kell majd visszaemlékezniem rá. Ez is eszembe jut, s még akkor, amikor el se múlt. Kiestem belőle, és mégis benne zuhanok. Ezt érzem, de semmi jel nem utal rá. Érdekes. Ugyanaz kísér, mint amikor elindultam, vagy el se indultam még, csak közelebb van talán. Akár egy szeles májusi vasárnap. Késve érkezem. A templomút üres. Mégis el kell maradnia mindennek, amihez ragaszkodom? És amihez nem? Hadd túrjak bele még egyszer, hadd motozzak a szétszórt limlomok között. Egészen biztos vagyok benne, hogy nem talállok semmit, és mégis szeretném megtenni. Most képtelen volnék elmondani, megmagyarázni, miért. A kihagyásos álmok között a puszta föld. És odafönn a kék ég.

Lehet távozni így is? Lehet.

- És akkor meghúztam a ravaszt.
- A ravaszt?
- Igen, a ravaszt.
- Hazudsz.
- Miért?
- Nincs is ravasza.
- A lángszórónak?
- Annak.
- Te tévedsz.
- De van.

- Nincs.
 - Van.
 - Nem is láttál még, nemhogy a kezeden lett vóna.
 - De látott.
 - Hol?
 - A bátyám katona.
 - Nincs is bátyád.
 - Van.
 - Nincs.
 - Te tudod jobban, vagy én?
 - Van neki.
 - Nincs.
 - Van. Nincs. Nincs. Nincs. Van. Nincs. Nincs.
 Nincs. Nincs. Nincs. Nincs. Van. Van. Van. Van. Nincs.
 Van. Nincs. - Mindenki egyszerre beszél és vitatkozik,
 hadonászó kezek és tátott szájak. Ő meg, mintha nem
 róla volna szó, félreáll, és úgy figyel, hogy mi történik.
 Megsértődött. Persze, a legizgalmasabb résznél. Dehát
 kit érdekel ez már? Én is mással vagyok elfoglalva. Az
 előbbi lángolás elfogyó rojtjai bármennyire jelentékte-
 lenek, még láthatók az ég peremén. Az üzenet nélküli
 szürke órák fordulóiban ott lappang az egész önmagát
 emésztő semmiség ugrásra készen. A kiabálás néha egé-
 szen megritkul, már-már elhal, de csak azért, hogy a kö-
 vetkező pillanatban megint a régi erővel folytatódjék.
 A nyárfa törzsének támaszkodom, a hideg napsütés ka-
 parászása kihallatszik a kéreg alól, a hasadékokból. A
 többiek kicsit távolabb állnak. Árki meg a fal melletti
 árnyékban a fagyott göröngyöket piszkálja a cipője or-
 rával. Fölnéz. Megtalál hideg tekintete. Neheztel rám,
 s ez, bármennyire rászolgáltam, rosszul esik. Szemhéjam
 leereszkedik. A vékony résen nem talál utat a látvány.

Felpörkölt földek. Lábam előtt a homok puszta csonkja. Kicsúszom az emlékezet darabjai közül, lábam a semmiben kalimpál. Ugyanez fejjel lefelé is megérthető, ha visszaváltasz. Egyszer, majd ha legyőz a növekvő inger, beleláthatsz. Elképzelem, de nem sokat gondolok rá. Miért nekem kellene szembenéznem először avval, amiről semmi pontosat nem tudok?

Aranysárga, kitátott száj. Felé zuhanok. Jaj! Abba akartam hagyni időben, és nem sikerült. Elfáradtam. De ez még csupa öröm. Eljön az idő, amikor másképp lesz. Avval most nem törődöm. Félretolva, a sarokban a régi, kopott, de azért nem egészen használhatatlan erények. Az ember szívesen előhúzná néha őket. Az egész hányattott élet egyetlen köztöszóban. Hát nem nevetséges? Inkább bosszankodni volna okom, arra, amit nem tennék egyébként. A szálak zúgó, pattogó sötétsége körülvesz. Mondhatnám azt is, megérkeztem. Az események mögém torlódtak. Nem akarok továbbjutni. Minek? Ez is túlzás, hogy itt vagyok. Nem mondom, hogy valami híres magaslat, de egyet s mászt innen is belátni azért. Mélység? Zizegő barlang, ahol a látványt a képzelet lobogtatja. Nem akarom, mégis hol ez, hol az a mozdulat érint meg, s mindegyik nyomán esztét vesztve bolydul föl az aratás tavalyi pora. A kesernyész íz torkomra hurkolódik. Megpróbálom lenyelni. Álmodj inkább! Fekete, rejtélyes láz. Amilyen hirtelen szakadt rám, olyan hirtelen hagy el. Egyik tavaszból a másikba látsz. Közül a más-más évszakok termei. Csak az ajtót, az ablakot ne nyisd ki, nem csalódsz. Legyen elég a látvány! Nehéz megállni persze, hogy bele ne kóstolj a kint kavargó

szélbe, bőrdre ne csorgasd a hideg nap tékozló hullámzását. Sokszor úgy érzem, nem tudom megállni tovább, és elindulok; még mielőtt a cselekvés küszöbére érnék, megtorpanok mégis, eddig legalábbis sikerült, nekítámasztom a hátam, a tarkómat a nyugodt, hűvös meszelésnek, és nem gondolok semmi másra, csak arra, megmenekültem. Közelebből aztán már nem érdekel a dolog. Ha én járok rajta, az én utam. Megpihenhetnék közben, de hát nem akarok. A szalmasötétség valahol mintha megenyhülne, átdereng a világosság. A szalmaszálak érintése hideg és kellemetlen, de megvéd a kinti fagy harapásaitól. S ez jólesik. Csönd van. Lélegzésem s a vétlen moccanások csak repedéseket vonnak bele. A szél egyenletes süvítése, most hallok csak, átjárja még ezt a reménytelen zugot is. A hamuszürke levegőben mintha most állt volna meg éppen valami. Láthatatlan. Aztán mintha újra megmozdulna, itt van a közelemben. Micso-da meglepetés! Nem ismerem föl, de ez nem rontja, nem ronthatja el örömet. Arcom a homályba mered. Érzem a levegő változatlan érintését.

– Te vagy az? – A forró, nedves lehelet párája kicsapódik az arcomon.

– Én. – A hangom rekedt a hirtelen támadt belső izgalomtól.

– Akkor jó. – Most már a teste közelsége is egyre követelőbb. Elborít. Feléje húzódom. Megérintem a szoknya alatt a comb hideg bőrét. Remegve szívom be az édeskés lányszagot. Arcom hozzásimul. A fagy s a dér közein megjelenik a forróság lüktető eleme. Maradj így! Az hiányzik belőle egyedül, amire legjobban vágyom, hogy sokáig tartson. Csak kezdete van. Az érintés első, perzselő láza, és semmi több. Aminek ki kéne bontakoz-

ni belőle, azt hiába keresem. Az arcom s a lassan átforrósodott bőr közé bekúszik a hideg, a megderesedett szalmaszálak. Igyekszem legyőzni őket, talán nem is volna reménytelen, ha ismerném a fortélyokat. Mintha teljesen átzúgott volna rajtam valami felrobajló, hatalmas ösztön, s kimosta volna belőlem a létezés minden elnehezült nyomorúságát. Elhagyott, még mielőtt bármit közölhetett volna velem. Ajkam zsibbadása megszűnik, megvastagodott szemhéjam súlya elenyészik. Igen, elkezdődött hát a rombolás. Egy fölizzó és nyomban kialvó jelzés tudósít. Meddig tartózkodom itt, meddig kell itt tartózkodnom? Ha nem is rabság köt meg, sok jót mondani nem tudok helyzetemről. Tudok magamról, de amit tudok, semmit nem jelent. Elfolyik, akár a víz. Se hideg, se meleg. Közége is kifürkészhetetlen. S a távozás az egyébként is nehezen észlelhető mozzanatokat még jobban egymásba mossa. Fordulj el! Más színnek és más formák, de a lényeg ugyanaz. Nem tudom, honnan veszem, de valami azt súgja, így van, s én, bár értelmem teljes erejével tiltakozik, nem tudok nem hallgatni rá. Mintha teljesen magam volnék, az egyre viharosabban távolodó érzetek búcsút se intenek. A hideg és a karcolások egyetlen pókháló-feszülésében reszketek. Ha így maradhatnék! Semmi mást nem kívánok. Kevés örömmel is beérem. Beérném. A szörny, amit minden különösebb erőlködés nélkül zártam el eddig magamban, most kilép bőröm nem is kellemetlen borzongása alól. Ó, nem, azért még nem a napvilágra. Talán majd eljön annak is az ideje. Jó lesz. Azt akartam, hogy ne változzon semmi, és most, amikor érzem, hogy mégis megváltozik minden, nem tudom az ellenkezőjét akarni, mintha sose ízleltem volna a tiltakozás hevét. A csönd. A szél. Ar-

com a kihamvadt levegőben. Béke? Úgy hagyott itt, hogy észre se vettem. Utólag arra gyanakszom, itt se volt, csak elképzeltem, és most, amikor szükségem volna rá, képtelen vagyok fölidézni. Ami valóban volt, nem érhet véget ilyen nyomtalanul, csak azért, hogy megalázzon. Most mással vagyok elfoglalva, s nem akarom észrevenni akkor se, amikor már lecsap körém, s füstölve szórja szét a jeges szalmát, a hirtelen támadt változást. Amíg van erőm, félretolom, s avval áltatom magam, elmúlik, nem tart soká, de csak a közelgő csalódást mélyítem el, magam ásom magamnak még mélyebbre kudarcom fekete gödrét. Hiába szorítom össze a szemem, a szám, tapasztom be fagyos ujjammal a fülem, nem sikerül visszajutnom, vissza a régi homályba. Rúgásoktól döng a föld, fröcskölnék a fagyos göröngyök. Ijedten kapok utána, hogy visszarántsam lemálló szalmapalástom, hiába tépek, harapok, ekkor már a napvilág nem kívánt tágassága vesz körül, a láthatatlan égbolt, a határ ködbeomló, képtelen messzesége. Amikor végre kijózanodom, tudom, hogy semmi jóra nem számíthatok. A hatalmas árnyak meggyűrődnek, ráncot vetnek a göröngyökön.

Ez a sárga, de mégis erős fény az alkonyaté. Fölöttem az ég. Nehéz lett volna elképzelnem, hogy ilyen, most azonban, hogy itt van, természetesnek veszem, bármilyen rendkívüli. A tompasárga elévült háttérében öszezsúfolva a felhők. Akár, ha véletlenül találkozol valakivel az utcán, egy arc hajol fölém, bele ebbe az irgalmas messzeségű fénybe. Hátamban a fagyott göröngyök éle, a puszta földön fekszem. Az arc csak egy visszfényektől fölszántott üres terület, csupán a sötét körvonalak tetszenek szilárdnak. Nem ismerem föl. Idegen? Tartózkodom, hogy bármit föltételezzek róla, mégis

megtettem. Elhessegetem magamtól a gondolatot, de most már hiába, megtörtént, s attól, hogy senki sem tud róla, nem kisebb a szégyenem. Az undorral elegy vádaskodás a véremben van, talán a legrosszabb védekezés, de nem választhatok helyette mást, örökölttem. Megpróbálok föllállni. Na! Most. Gyerünk! Nem az erőm, de valami elhagyott, ami nélkül nem megy ez se, semmi. A széttépett táj arcomba csap. Hórojtos, barna dombok. Erősen világít fönn az ég. A nap már seholy, de talán éppen ezért. Világító színe lassan megtisztul a szalma föl-kavart szilánkjaitól. És akkor megint egy arc. Talán az előbbi, talán egy másik. Jó volna elfelejteni. Perzsel a messzeség, lobog az alkony sátra. Az indulat néha a leg-szemérmetlenebb tódítást hozza a számra. Később aztán, ha csak eszembe jut is, nem kell, hogy bárki emlékeztessen rá, elfog a szégyen. És a düh és az indulat hiábavalósága a fulladás szélére sodor. A tehetetlenséget mindennél kényelmetlenebb elviselnem. Képtelen vagyok megszokni, bár volt benne részem elég. Hát még ezután! Nem merem még csak föltételezni se, mi vár rám. Egy pillanatra még mintha áteresztené a sárga alkonyizást az arc, de aztán egészen közel kerül hozzám, sötét árnyékát egyenesen a szemembe veti, csak a göndör, fekete haj rései között szikrázik föl itt-ott az ég. A sötétben tapogatózó tekintet megkülönbözteti lassan a vonásokat, sokkal nehezebb most, mint amikor elvakultan a káprázatban bolyongott. Eddig ismeretlen, feszült érdeklődés köt a részletekhez, az egészen elenyésző részletekhez is, a vaskos ajak, a durva fül, a benőtt szemöldök, s a finom metszésű szem. Mintha láttam volna már mindezt. Fölfedezem az ismeretséget, de öröm nem társul hozzá. Térdem álllok. Kezemet most emeltem föl, a föld jeges kí-

gyómarása még a bőrömön. Várok egy keveset, hogy erőt gyűjtssek. Vesztemre, az ütés a mellemet éri. A fejem hátracsuklik. Újra látom az ég ragyogását, de már mintha kihűlt volna a sárga üvegablak-szín. Vagy csak a lehelet köde takarja el előlem? E kevés bizonyos is eszeveszett ingásba kezd. Mintha semmit se látnék ettől fogva, semmire se emlékezném.

– Hagyd!

– Miért?

– Iszen ölege van má' így is.

– Nem hagyom – sziszeg.

– Te!

– Fogd be a szád! – Erre aztán csönd lesz. Ha legalább azt a hideg tüzet, ami az ég volt, megőrizhetném emlékeim között, valamit segítene, de nem. Mintha végleg és minden eltűnne körülém. Semmi se fontos. Az ütéseket, a rúgásokat sem érzem. Valami más ez. Nem értek vele egyet, de előnt. Ott kezdődik újra, minden, hogy megérezem a hátam sajgását és azt, hogy egyre visszataszítóbb erővel nyom valami a föld felé. Hason fekszem. Nem tudom hogyan, de megnyugtat, hogy idáig legalább eljutottam. Egy térd nyomódik a gerincemre, a bordáim közé. Képtelen vagyok még csak gondolni is bármire, ami esetleg kijuttathatna ebből a félig kínos, félig nevetséges helyzetből. Legjobb, ha nem értjük egymást. Az egyre fokozódó nyomás furcsa rázkódásokba torkollik, a fájdalom, amit ezek az ütések okoznak, eltölpül a tehetetlenség súlya mellett. Nincs türelmem sokat várni, megmozdulok. Semmi válasz. Nehéz lesz jutnom valamire, egyszerűen nem érzem magam. Kinyújtom a kezem, és semmi, mintha meg se moccantottam volna. Így, az öntudatlanság peremén egyensúlyozva kezdem el,

és szinte sikerül. Régóta nem hiszem, hogy közöm van ahhoz, ami velem történik. Csak tudnám a kezdete még, vagy már a végét járom. Az az érzésem, mintha haladnék valahova. Semmi biztosat nem tudok a dologról, de ez nem zavar. Sőt! Így mintha valamivel még biztonságosabb volna. Nem merek rágondolni. Szerencsére mások sem törődnek velem. Túl szép. Az aggódó képzelet torokgyíkja. Egész a fuldoklásig megyek. Egészen addig, amíg el nem múlik, és itt nem hagy, ahonnan elindultam, a tétova kezdet, ki tudja hányadik ez is már, martalékaként. Ami egyszer elveszett, elveszett egészen. És mégis megint a lépések lavinája. Új zavar a tárgyak között. A hiányos emlékezet nem válogat. Mögöttetek hiányzó elszánások, mögöttetek kell az út végére érnem; de én magam megérem-e, megérhetem-e ezt?

– Az anyátok úristenit, kicsinyátok itt! – Mint vilám idegen éle, úgy metszi el a recsegő beszéd, csak nem nagyapámé, kilátástalan, s egyre kilátástalanabbá bonyolódó hányattatásaim. A kiáltó ég zuhanni kezd. – Széthánnyátok azt a drága szómát, hogy a ménkü á'na belétök! – Az ismerős hang kilép megszokott köréből, és most sosem érzékelt lényében nyilatkozik meg előttem. Mire rászánnám magam, hogy valóban odafigyeljek, csönd van. Csak a szél erősödése, halkulása, más nesz sokáig nem hallható. Késő. A tekintet riadtan kutatja, mi látható e hatalmas elnémulásból. A nap most mintha megint előtűnne, igaz, hogy már valameddig a látóhatár mögé csúszva. Köd hályoga takarja, amit csak erőlködve világít át. A szél hideg. A kevés havat kékre horzsolják a ferde sugarak. A behavazott mező a lábunk előtt, beront a házak közé, az udvarokra, és nyers hevét sisteregve önti mindenre, ami útjába áll. Még nem men-

tek el, fekete félkaréjban a kazal mellett állnak, s valamit ők is eltakarnak a napból. Nagyapám nem szól többet, csak fölvesz egy jókora husángot, kiköp egyet, és lép néhányat feljűk. És megáll. Mert ekkorra elindulnak. A fekete, foszló pernyéalakok egy darabig egymás körül forgolódnak, úgy távolodnak a mezőben árkon és bokron át, amíg el nem tűnnek egészen, föl nem szívja őket a tél. Nincsenek, de bolyongásuk kevergő, fenyegető üteme itt maradt bennem, földidézhetem bármikor, s hívatlanul is előrobbanhat, amikor akar. Kút mélyébe ejtett hang. Nem tudod, visszahullik-e egyáltalán, s ha igen, akkor meg azt nem, mikor. A hideg ég alatt, az üvegtélben egy boldog nap búcsúzik tőlem. Mozdulatlan figyelem. Valahogy másként, másért van ez is, nem ahogyan és amiért kellene. Fejem fölött összekoccannak a fák ágai. A szél csinálja, én csak hallgatom és várok. – Na, begyüssz? – kérdezi nagyapám.

– Nem, még maradok kicsit.

– Ahogy gonduld – mondja, és elindul befelé a házba. Leng a nyitva hagyott kapu. Nyitva hagyta. Most ő is. Pedig hányszor megszidott ezért. Ez már több, mint lehetőség arra, hogy visszatérjek, szinte csábítás, mégsem élek vele. Elindulok. Az üres ég, a kiáltó szél, a pusztta föld mágneses tere egyre messzebb forgat, ránt, hajszol, terel, oda, ahol az elkergetett, gonosz árnyak megintcsak fölszöknek az ólomég felé. De itt már egészen más helyzet fogad.

– Mi löszünk az oroszok. – Csupa nagyfiú, Giszler, Szűcs, Bognár, a két Vajda, Vörös Dezső fia is velük van, és még olyanok is, akiket nem ismerek.

– Én nem löszök némöt – mondja Kurják.

– Osztán mér' nem?

- Mer nem.
- Talán te mondod mög?
- Én.
- Hadd mán, ne veszőggy vele.
- Piszkok.
- Gyerünk!
- Ne haggyátok.

- Hurááá, hurááá, hurááá! - És elrobognak. Látom, ahogy röpülnek kitarzott kézzel az árkon át. Egymásra nézünk mi, akik itt maradtunk. Hát persze megint a kicsik, a gyöngék, akikre nem volt szükségük, akiket könnyű lesz megverni, ha arra támad kedvük; Kurják, a két Javós, Nyers, néhány ismeretlen gyerek a vásártér felől és jómagam.

- Én nem jáccok - Kurják próbál lázadni megint.
- Hát aztán, azt hiszed, érdekli őket?

- Nem. - Kár, hogy így van, mert nekem is leginkább arra volna kedvem, hogy föladjuk, szétszéledjünk, elfussunk, ha még lehetne. De nem lehet. Elindulunk a védtelen, szeles mezőn ritkán, távol egymástól, mégis egy csoportban, nem annyira valami felé, mint inkább valami elöl, először lépésben haladunk, lassan fokozódik csak végkimerítő rohanásig az iram, s ahogy fogy az erőnk, úgy kerülünk egyre közelebb egymáshoz, szinte a ruharáncokig, szinte a lihegésig. Árnyékunkat végtelenre nyújtja az erős, de alig látható, már-már vízszintes nap-sütés. Túl azon is. Legörbül a világ peremén, pattogzik a látóhatár pörköltpapír széle.

- Tatatata, tatatata. Tatatata, tatatata... - Géppuskatűzben füstöl a védtelen mező lábunk előtt, talpunk alatt. Tartalék erőnk utolsó kortyát nyeljük. Megint, megint és megint. S ekkor, már jóval túl a reményveszt-

tésen, azon vesszük észre magunkat, hogy kikerültünk a veszélyes zónából. Az idegek, az izmok ellazulnak, csak botorkálunk, vagy még azt sem, beérjük avval, amit a fogyó lendület magától elénk vet. Ők behúzódtak a szélvédett fedezékekbe, de nekünk sehol nincs helyünk, ahol megállhatnánk, kifújhatnánk és rendbe szedhetnénk magunkat. Arcunkat a nap, a szél lepi, hiába zárjuk szorosra az ajkunkat, húzzuk szűkre a szemünk, a legkisebb rést is megtalálja, s besüvít rajta a fény, a hideg. A csöndben csak a süppedő lépések, a lihegés vág utat. A takaratlan hó arcvonala. Az elfúló nap, a beálló sötét nekünk kedvez. Észrevétlen, magunknak is az, hiszen nem beszéltük meg, megközelítjük az ellenséges állásokat. Sorokba rendeződünk. Nem parancsolja senki, mégis minden cselekedetünkön a gépies engedelmesség látszta. Megállunk. Itt az alkalom a rajtaütésre, és micsoda alkalom, mégsem akar nekiindulni senki. Még mindig mozdulatlanul állunk az előmlő, sötétkék ég alatt a teljesen elboruló alkonyatban, s csak bámulunk magunk elé. A közeli kukoricaszár-halomból idáig vetődik egy-egy nyers, mutáló nevetés, hangos káromkodás.

- Mér vádútuk e'?
- Mit?
- Hát hogy mi löszünk a némötök?
- Vádúta a rosseb.
- Nem?
- Nem hát.
- Akkor mik löszünk?
- Lögyünk mink az oroszok!
- Azt nem lehet.
- Miért?
- Mert már ők... Ők azok.

- Számít az?
- Számít hát.
- Dehogyis.
- Az oroszok nem harcútak egymás ellen.
- Hát akkor mik lögyünk?
- Mit tudom én.
- Hát te, te se tudod?
- Nem.
- Legyünk magyarok.
- Nem lehet.
- Mér ne lehetne!
- Dehogynem lehet.
- Löhet?

- Löhet hát. - És ekkor már mind ezt zúgja - Löhet. Hát persze. Mi vagyunk. Naná! Mi. Persze hogy. - Az nem lehet, hogy ennyi idő alatt elfelejtettük volna, hogy ők az erősebbek, és mégis mi vagyunk, akik támadunk. Ugye, csak álmodom? A szavak, a kihagyott lélegzet feketé sávjai a mozdulatok között egészen másról árulkodnak. Az elborult eszmélet villámlásközei.

- Ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta... - Mintha vonat robogna valahol. Nem érhetsz a végére soha. Amit a csönd, a homály elrejtene, a föld kérge megmutatja. Repedésig tatom a számat, mégsem biztos, hogy belőlem ömlik a hang. Főként az tesz gyanakvóvá, hogy erőfeszítésemtől teljesen függetlenül szárnyal föl vagy halkul el.

- Előőőreeeeee... - Ropog a kukoricaszár, ahogy előugrálnak mögüle, és keveregnek szanaszét.

- Tatata-tatatata, tatata-tatatata... - A torkolattűz kékre festi a havat.

- Düdüdüdü-düdüdü, düdüdüdüdüdüdü... - Közben egy nehézgéppuska állandó kelepelése biztosít.

Az ellenkező irányba rohannak, csak a hátukat látni. Menekülnek. De mi van? A széles háta, a porzó kabátok, akárhány lövés éri őket, sértetlenek. És most, micsoda furcsa pillanat, amikor észreveszik, merről jött a támadás, és ráeszmélnek, kik vagyunk, megfordulnak. Meglepett arcukon a kárvallott alázat, a megszégyenülés, a félelem. Eressz beléjük! A bosszú soha nem érzett erővel támad föl bennem. Szédülök. Elfehérült ujjal markolom a görcsös, gallyas ágat, a géppisztolyom, és rekedten üvöltök. Hátrálnak, de arcukról lassan elszáll a meglepetés keltette fintorok köde, az alázat, a megvertség gúnyos mosollyá fajul. Hát így állunk? Eliszkolunk késő, pedig azt kellene. Kezemben még mielőtt eldobhatnám őket, megolvadnak a göröngyök, és összesározzák a tenyerem. Átözönlünk az árkon. Eldobálom a göröngyöket. Találnak és célt tévesztenek. Aztán tovább lök, még tovább a kivédhetetlen lendület. A szemközi kerítés állít meg, arccal a palánknak esem, vakon, tapogatózva állok föl, fordulok vissza, nézek körül.

Egészen hirtelen alszik ki az ég. Egy közeledő hórihorgas alak árnya veszik el benne. Nem is egyé, többen vannak, sokkal többen. Egyetlen hang nélkül közelednek, és lassan, annyira lassan, hogy szinte szégyellem. És pusztá kézzel. Még arra se volt idejük, hogy valamit fölkapjanak. Mindent leráztak magukról, a játék szabályait, az ütéseket, a göröngyöket, és most itt vannak, hogy megint csak ők hajtsák be vélt adósságukat.

– Aggyátok mög magatokat!

– Nem.

– Kerüld mög, addig én innen... – Közrefognak. A karomat szorítják. – Na! – Megcsavarják. – Most mög-adod magad?

– Nem.

– Neem? – És még jobban megcsavarják.

– Nem. – Kicsit zavartan néznek egymásra. Vörös és a nagyobbik Vajda. Valaki közülünk futásnak ered, a többiek utána. Elengedik a karomat, de nem mozdulnak mellőlem, ők is a futókat figyelik. – Árulás! – Üvöltöm bele teljesen hang nélkül és hiába a lüktető sötétbe. Nem tudom mi lesz, de már nem is érdekel. A fölháborodás kiforgat önmagamból. Rúgnék, harapnék, de ekkor már senki nincs a közelemben. Még látom eltűnni őket, s hallom lomha, dobogó lépteiket, ahogy a menekülők elé vágnak. Máris terelik vissza őket. Nem érzek szánalmat. – Gyáva szarok – sziszegem feléjük, amikor elhaladnak előttem. Nem néznek föl. A két előbbi alak visszalép mellém, újra belemarkolnak a karomba, s a pofámba röhögnek. Most döbbenek rá, mit mulasztottam. Megszökhettem volna. Dehát nemcsak azért nem tettem, mert nem jutott eszembe. Így utólag se csábít a lehetőség a kietlen sötétben egyedül menekülni a megvertség, a kudarc ocsmány érzetével a számban, az egész testemben. Nem. Most az egyik, a kisebbik, Vörös az, belerúg a bokámba.

– Mi győztünk – mondja.

– Nem igaz.

– De.

– Nem. – Elfúló hanggal, a számra tapasztott mocskos tenyér alól is tovább mondom. – Igafsz. Nefiga sz. – Az erőszakos ujjak a számba hatolnak, a nyelvemet keresik. Egyre kevesebb módom van arra, hogy ellenálljak az ütéseknek, szorításoknak, rúgásoknak, vagy hogy kitérjek előlük. És ekkor, mert már nincs más választá-

som, megharapom a számba tolakvó valamelyik ujját. A vér sós melege ínyemre fröccsen.

– Auúúú! – Vörös az, most látom. Sérült kezét a másikba fogja, és féllábon ugrál. – Harap a szemét. – Nekiramodom, de a karom ott marad Vajda lankadatlan szorításában. Másik kezével elkapja hátamon a kabátot, hogy pattog a gomb, ropog a varrás, és visszaránt régi helyemre. Megpördülök saját tengelyem körül, nem tudom, az ő akaratából vagy a saját ügyetlenségem folytán, és fejfel a kerítés deszkapalánkjának vágódom. Egy még dühödtebb, még erőszakosabb kéz, ezt már nem látom, kié, a hajamba markol, és többször is elrántja a kerítéstől, és visszacsapja a fejemet. Taknyom, nyálam, könnyen összekeveredik az orromból szivárgó vérrrel. Vajda most lehajol hozzám, a hangját, a lehelete cigarettabűzét megismerem, és újra a fülembé súgja, amit az előbb.

– Mi győztünk.

– Neműűű... – Válaszom már elfúl az újra a szám elé tolakvó széles tenyérben, ahonnan hidegen kenődik vissza az orromba, a számba a lecsorgó váladék. Köpködök, az orromat fújom, de ezek semmitől nem undorodnak, csak még buzgóbban kennek vissza rám mindent. És most már nem enged a szorításuk, miközben egyre részegültebben kiabálnak.

– Mi győztünk. Mi győztünk. Mi győztünk. Mi győztünk. Mi győztünk. Mi győztünk. – Egy száz az óvatosan megnyitott ujjak között egyenesen a fülembé köpködi a recsegő hangzókat. Mindig mások, és egyre többen kapcsolódnak bele a kiabálásba. Újra megpróbálom a szabadulást. Minden energiámat összeszedem, hogy sikerüljön kicsúsztatni néhány kiáltást a tolakvó tenyér mögül, hogy megpróbáljam túlharsogni őket. – Mi győz-

tünk. Mi győztünk. Mi győztünk. Mi győztünk. Mi győztünk. Mi győztünk. – Nem sikerül, de ettől fogva nincs már többé jelentés a szavakban. Összeragadnak és teljesen önkényesen válnak szét, mintha önmagukon csúfolódnának. Nincs tovább. Valóban, mintha véget ért volna valami, olyan érzés lesz úrrá rajtam. Nem tudom, mikor engedtek el, a kerítéstől az egyik fáig, onnan vissza a kerítésig, aztán egy másik fáig támoigok. Hirtelen mintha mindent elnyelt volna a sötét, az előbbi zajos kavargásnak nyoma sincs, némaság lakik minden zugban, minden repedésben, megbúvik és előszökik, mikor hogy támad a kedve. Egy-egy árny mintha meg-megrebbenne azért valamelyik távoli, homályos utcalámpa fényköréből kibukva, egy-egy trappolás mintha fölhangzana, aztán elhalna a hepehupás köveken, hamar fölszívja, megemésztli őket az este. Hideg van. A csillagos égből mintha egyenesen ez szállna alá. Ahogy távolodom tőle, egyre hihetlenebb, ami történt. Ha nem fájna a szorítások, az ütések nyoma, már ek is feledtem volna mindent. Azért haladok lassan, bármilyen nehezen és bizonytalanul megy is. Megérkeztem? Odafönn zörögnek a diófa ágai, a kapu nyitva, mintha csak engem várt volna. A mező felől az üres égen még mindig a sötétedés dereng. Lehajtom a fejem, a föld kopott filmszalagja akadozva megindul, megáll, indul, megáll. Apró ágak hullanak a földre, a hajamba. Megroppan egy-egy fagyott göröngy. Járok. Megállok. Fúj a szél. Nem tudom hova, mi felé, de nem akarok előre nézni. Ha lehetne, akkor most visszatérnék, vissza oda, ahonnan jöttem, az ismerős gyalázatba, a régi ég alá, ha százszor ugyanaz a kudarc várna rám, akkor is, de nem lehet.

A csengő hangjára mindenki vigyázzba dermed, engedelmeskedik ennek a gyűlölt reflexnek. Ki törődik vele? Az izomban félig kész mozdulatok bénasága. Nem túl igazságos. Az óra vesztesen tép ki az esőből, a tegnap esőjéből, a holnapéból. A jelen, hát igen, az egészen másvalami. Ismeretlenebb akármelyiknél. Benne vagyok. Erre, arra a képzeletem, az emlékezetem kilát ugyan belőle, de én magam... Többet egyszerűen képtelenség elérni. S ha mégis, mire volna jó? Merő hiúság, mint minden vágyakozás. Egy újabb éles csöngetés, amelyik már a sorakozót jelzi, szakítja félbe lázas sietségem. Hova készülődöm? Nincs idő tovább e haszontalan dolgokkal foglalkozni. Igyekszem, mert igyekeznem kell a helyemre, el ne foglalja más. Igaz. Na végre, hát sikerült. Lihegve, porosan, lökdösődve, de benn állunk mind a sorban. Aztán elvonulnak az osztályok, csak mi maradunk kint. Senki se törődik velünk. Milyen óránk is lenne? Alighanem orosz. Vagy mégsem? Mindegy, elmarad. Az izgalom csak lassan lesz úrrá rajtunk. Még mindig ugyanúgy állunk, ahogy a sorakozónál egymás mellé sodródtunk. A zaj, a türelmetlenség alig lazította meg a sorokat. Ha most belép, még mindent a szokott rendben talál, s egy hangosabb szó elég, hogy elfeledtesse velünk a törvénytelen reménykedést, de a kapu nem mozdul, senki, semmi nem bukkan elő a folyosó fagyott homálya alól. Megindult a lökdösődés, és pillanatok alatt fölrobbantja a sort, a rendnek az emléke is eltűnik. Eleven szilánkok röpülnek szerteszét. Megállok, hogy levegőt vegyek. Nem volt időm védett szögletet keresni. Meglöknek. Félig harapom el a szomjas lélegzetet, és máris tovább. Gyerünk! Miért, és hova? Csak az idő teljen, nekem most az is elég. A kezdeti örület egyre szakadozottabban for-

gatja a rohanás kerekét. A legvadabb lendületből egy szemvillanás alatt a legnyomottabb mozdulatlanságba zuhansz. Araszolva próbálok benne előrehaladni, a sivatagürességben, az akváriumnémaságban. Teljesen vak-tában tájékozodom. Valahonnan mintha beszélgetést hallanék.

- A nővéremnél...
- Képzeld!
- Háromkor kel.
- Én járok a közértbe.
- Lányokkal beszél.
- Nem szeretem.
- Micsoda ócskaság!
- Egy kulcsot adtam érte.
- Add vissza!
- Utoljára a ragozást kérdezte.
- Elmarad.
- Itt...
- Az óránk...
- Krinolinnak kéne...
- Nem.
- De igen.
- Beteg. A tanáriban hallottam, hogy beteg.
- Hogy kerülsz te a tanáriba.
- Hallgatózott.
- És aztán! Senkinek semmi köze hozzá, úgy hallotta, ahogy hallotta.
- Felőlem!
- Fő az, hogy elmarad.
- Elmarad?
- Nem hallottad?
- Mit?

– Hát hogy beteg.
 – Ugyan.
 – De, biztos. Hát már itt lenne, ha nem volna semmi baja.
 – Majd itt lesz.
 – Majd ha fagy.
 – Ha ha ha, he he he. Ha ha ha, he he he.
 – Mit röhögsz? – Már verekednek is. A harsány üvöltés betölti az udvart.
 – Elmaraaaad! Elmaraaaad! Elmaraaaad!
 – Csönd legyen marhák, meghallja valaki és kijön.
 – Bújjunk el! – Az udvar egy kevésbé belátható szögletébe húzódunk. Lehet, hogy a végén tényleg sikerül megúsznunk? Még mindig nem nagyon hiszek benne, pedig már elkezdődött. Vannak, akik ölni tudnának, olyan mély meggyőződés hevíti őket. Dehát akkor mért nem mennek haza, ez már úgylis az utolsó óra. Csak a szájuk jár. Én is szeretném, hát persze hogy, de jó is volna! Elindulni! A folyosó szürkületi alagútja. A kapu. A lépcső. Bukunk lefelé. Az utca. A levegő bő kortyai. Dehát csak képzelem. Lefényképez. Mintha hatalmas fáradtságot pihennék ki, úgy térek vissza. Bolondok. Nevetnek, zajonganak, mint az előbb, már semmi sem fékezi őket. Miért van az, hogy ugyanekkor én nem tudom jól érezni magam? Miért nem vagyok képes elfeledni, hogy mindez csak máz? Belül ugyanolyan nyomorultak, mint kívül én, csak nem tudnak róla. Minek irigyelném hát tőlük a kedvet és az erőt? Nem volna rossz persze részt venni örömlükben, ha lehetne, de annyira messze van, ha csaknem az arcomba csap, akkor is, hogy nem csábít semmi az elérésére. Mintha álmodnék, annyi. E föl ismerés leforráz. Most már dachból is elfordulnék, dehát

hová? Befelé. Ez a hely itt, a kerítés mellett végre alkalmasnak látszik, hogy megpihenjek. Szél zúgítja a napsütést, de ide nem ér el. Messze látni mégis, át a szomszéd udvaron, ki egészen a kocsiótig. Az úton a kivénhedt bazalt mintázata. A házfalakon a repedezett vakolat. E tolakvó apróságok zavarnak, de nincs mit tennem, a levegő nagyítóüvege rájuk tapad, és fölmutatja őket sorban. Miért gyűlnek ide körém, ha egyszer nem érdekli őket? Abba is hagyják. Hülyeség! Hátat fordítanak. De azért nem teljesen, mindig és újra vissza-visszavonzza őket a kíváncsiság. Egyenként jönnek, aztán itt ragadnak. Várunk valamit, és most már nemcsak én, és nem tudjuk, mi lesz az. Az utca mozdulatlan, de zsúfolva van mindenféle, említésre se méltó aprósággal. A kék ég, a szürke úttest, a színes házfalak felületéből ömlik a fény. A suttogásra, ami csak lassan ébred föl körülöttem, nem sokat adnék, ha nem kéne látnom magamnak is a kövezeten trappoló hórihorgas, de csaknem széteső alakot. Látnom kell, de ez még nem jelenti azt, hogy föl is ismerem, mint ahogyan valószínűleg ők sem, csak a találkozásban merészebbek, mint én.

- Krinolin . . .
- Jön a Krinolin.
- Hol?
- Ott ni.
- Ne hülyéskedj!
- Gyere, nézd meg, ha nem hiszed.
- Tényleg.
- Dehogy is, ez nem ő.
- Hát ki?
- A fene tudja, de valaki más.
- Krinolin.

– Krinolin? – A kopott lódenkabát az alak mozgását csaknem egészen elnyeli. Az arc a fölhajtott gallér mögé merül. Ezek a gallérok! Biztos, hogy nem a hideg ellen védenek. Hanem? A túl hosszú, szürke pantalló rácsúszik a cipő fejére, a harmonikaráncok megtorlódnak, majd kisimulnak a bizonytalan lépések ütemére. Félő, hogy egyszer úgy marad, megrogyva, összegörbedve ott az úttest közepén, két lépés között. Nem tudni pontosan, mi védi meg attól, hogy azt tegye, ami felé pedig minden erő, s elemi vágyai húzzák, talán a félelem, talán a gyávaság. Egyre megy. Tovább és egyre tovább bukácsol az utca bazaltszürke vizében. Furcsa és sajnálatra méltó igyekezete nem talál visszhangra, vagy legalábbis olyanra nem, amelyet megérdemelne. Merülés és fölbukkanás között, ebben a túlon túl veszélyeztetett pillanatban nem jó helyen van. Az az érzésem, ha kinyúlnék utána, elérném, s egyetlen, nem is túlzottan erős mozdulattal lenyomhatnám az úttest szürke felszíne alá, hogy nem merülne föl többé, eltűnne a délutáni napsütés békés gyomrában. És tényleg, behunyom a szemem, nem kellett volna, és kinyitom, és nincs sehol. Már éppen sajnálni kezdeném, amikor előlép ugyanavval a töretlen botladozással az egyik kerítésoszlop mögül, és folytatja tovább az útját. Hova az istenbe igyekszik ilyen elvete-mülten és minek? Mintha tudna valamit, amit én nem tudok. Csak nem megalázni akar vele, hogy így kimutatja? És ekkor elkezdi a véletlen elém szórni lehangoló ajándékait. Mit kezdjek velük? Vissza is utasíthatnám, de nem teszem. Hagyom, hadd heverjenek körülöttem, de még csak meg sem érintem őket. Micsoda buta gőg tart vissza, fékezi meg bennem a kíváncsiságot? Ha tehetném, most lenézném magam. Néha a vibráló napsü-

tés ellenére is azt hiszem, este van. Ebből az estéből bontakozik ki. Ahogy közeledik felénk, egyre gyorsabbak és egyre biztosabbak a nemrég még túllontúl kétségbe vonható léptek. Kivillan az arc a gállér mögül, a savószín, félénk szem tekintete. Ahogy liheg, a kabáton át is láthatóan emelkedik és süllyed a mellkasa. Semmi kétség, valóban ő az. Ebben a ritmusban élek én is, bár mozdulatlan vagyok. A kimerültség ismerős érzése körültapogat. Belülről támad, pedig mintha kívülről érintett volna meg. A belek, a szív, a máj körül visszataszító szorongás üzen. A felszín megsemmisítő bánata, ha más ügy is, ajtót tár. A sietség mintha csak lassítaná a közeledést. Ő nem tud erről szemmel láthatóan semmit. Kijátszották. Én is köztük vagyok, miért akarok mindent másra kenni? Ha most odakiáltok, talán még segíthetnék neki, de nem teszem. Megéled pokoltánca fölött cinkos hallgatásom. Talán ezektől félek, hogy megvernek, vagy mi az ördög? Verjenek. Kinyitom a szám, de hang alig jön belőle, csak valami hangokra alig emlékeztető rekedt suttogás. És nemhogy valami kibontakozna belőle, hanem ami benne van, az is megsemmisül. Némán tátogok. Mintha levegőt se kapnék, fuldoklás környékez. Ne kutasd, mit hoz a várakozás, úgyse azt hozza, amit hoznia kéne. Add meg magad a zavaros örömnnek. Egy kis kényelmet igazán megérdemelsz néha te is. Elfogadom, hát persze. Nem vagyok türelmetlen, sőt egyre jobban kezdem érezni magam így, hogy semmit nem teszek a körülmények megváltoztatásáért. Ennek ellenére nem mondhatnám, hogy letettem eredeti szándékomról, ameddig csak élek, mindig újra és újra hozzáfekedhetek. Ez a lehetőség ad erőt a pihenéshez. Közben mintha valaki elértette volna a szándékomat. Vagy én magam voltam az?

Elhangzik a kiáltás, és most már szinte mindegy, kinek a szájából. Úgy kúszik át a jegesen tiszta napsütésen, mint egy repedés. Nem valószínű, hogy meghallja, de azért szép, hogy elhangzott, csak éppen nem tudok örülni neki. Újabb sietségbe kezd. Lehet, hogy teljesen függetlenül mindattól, ami történt. S ha nem? Már fut. A hibás fogakról lehúzódik az ajak. Pára merevül a tekintetre.

– Hajrá Krinolin! – Hát ez az? Valami egészen mást képzeltem, amíg nem jutott el hozzám e kiáltozás értelme. Most itt van, és egyáltalán nem tudok mit kezdeni vele, elfog az undor. Én a helyében, furcsa kívánság, nem csinálnám tovább, visszafordulnék, és nem törődnék vele. Ő másképpen dönt. Valami számomra ismeretlen erő hajtja. Döngve nyílik a fakapu. Idáig hallani, ahogy kilöki a folyosó az udvarra a dőrejt. Becsukódik ugyanígy. Még be is csukja! Vigyáz a rendtartásra. Csak nem rá is vonatkozik? Hallani magányos lépteit a kövezeten. Egyenetlenül, mintha bicegne. Aztán elakadnak a lépések, pedig még nem ért ide. Hol van? Valami történik ott a folyosó homályában, elrejtve a tekintetünk elől.

Hunyorog, ahogy hirtelen szemébe tűz a nap. Csönd lesz. Elhallgattunk. Nem is tudom pontosan, mikor. Én mintha egy kicsit késve láttam volna meg, mintha előbb találkoztam volna a csönddel, mint vele magával, aki okozta. Áll. És mi is. Mind várunk valamire. Még csak nem is nézzük egymást. Kerüljük a látványt, mert ugyanolyan kínosan érint. Aztán lopva és szakadozott pillantások árán mégis szemügyre vesszük egymást. Mire jó ez? Szürke, csíkos flanellingéről hiányzik a felső gomb, s lehet, hogy még a következő is, a bőre mélyen kilátszik a zakó meg a nagykabát alól. Az ing gallérja szét van

gyűrődve. A mell szőrös. A szürke, ősz szőrszálak ritkásan meredeznek elő a kigombolt nagykabát alól. Csak nem melege van? A karja lecsüng, a fejét előrelógatja. Azt hiszem, tétovázik. Dehát miért, ha egyszer elérte, amit akart? Aztán egy hirtelen elszánással széttárja a kabátja szárnyait. Az esendő, vékony test lelepleződik. Elfog a szégyen. Félrefordítom a fejemet. Nem nézek oda, de mindent látok. Akárki intézi így, nincsen jól. A hasa is kilátszik egy másik hiányzó gomb helyén. Nem fázik? Helyette is érzem a levegő jeges harapását, ahogy átüt az izzadságon. Most egy egészen szemérmetlen mozdulattal a nadrágjáért nyúl, visszahúzza a derekára, s belegyűri a kilógó inget. Talán nem vette észre még, hogy itt vagyunk, azt hiszi, senki se látja? A kabát szárnya újra összezárul. Egy kicsit későn ugyan, de így is megkönnyebbülést okoz. Nemcsak nekem. Többekből is egyszerre szakad föl a lélegzet, amit eddig visszatartottak. Nem kéne törődnöm vele, de a feszült figyelmet kioltani már nem áll hatalmamban, egészen addig, amíg a fáradtság meg nem szünteti, s akkor aztán magától átadja helyét a szórakozottságnak. Ezen át látom, ahogy lehajol megkötni a cipőjét. Föláll. Mennyit fáradt, hogy rendbe hozza magát, és mégis ugyanolyan rendetlen, mint amikor érkezett. Ez valahogy a lényéből sugárzik, és csinálhat akármit ellene, nem tudja kivédeni. Na, most, még egy utolsó huzigálás a kabáton, gallérigazítás, és . . . És semmi. Áll, néz, nem szól semmit. Az ajka lila, nem lehet tudni, a hidegtől vagy az izgalomtól. Beharapja. Amikor kiengedi, látszanak rajta a fehér fognyomok. Fölemeli a fejét, a nyakát előrenyújtja, mintha csodálkozna. Az nem lehet, hogy még most se látja, ami előtte van, az udvar zavaros képét: az ismerős kerítéseket, a port, az árnyék-

szék palánkját és minket, egyre sűrűbbé verődő rajunkat a nyárfatörzs körül.

– Sorakozó! – A hang rekedt, és omlékony, mint a hamu. Mintha meg sem hallottuk volna. És tényleg bizonytalanok vagyunk benne, nem tudjuk, elhangzott-e, vagy csak úgy képzeltük. Nem lepődik meg a sikertelenségen. Fáradt egykedvűséggel, mint aki előre számított erre is, lehajtja a fejét és megismétli: – Sorakozó! – Annyi határozottság sincs ebben az újabb kísérletben, mint az előzőben volt, szinte csak magának mormogja a földre. Vár. Majd mintha ismét motyogna valamit, de most már teljesen érthetetlenül. Valahonnan nevetés hangzik föl. Az nem lehet, hogy közölünk! Hát akkor honnan? Az udvaron rajtunk kívül senki nincs. S ez annál különösebb, mert végül is, anélkül, hogy észrevettük volna, sorba álltunk. Talán ő maga nevetett? Dehát az arcán semmi finta. Vagy valamelyik ablakból, és nem is ide szolt? A nehezen mindenesetre túl vagyunk, pedig senki nem remélte, s nem akarta közölünk, legkevésbé talán ő maga. Vonulhatnánk be az osztályba, csak a vezényszó hiányzik. Elfelejtette? Nem. Közelebb lép, végigsétál a sor előtt, mindenkinek az arcába néz. Ennyire gyorsan összeszedte magát? Talán a nem várt győzelem részegítette meg. – Ki volt az? – Tehát mégsem ő. Persze hogy nem válaszol senki. Nem tudjuk. És most az egyszer tényleg nekünk van igazunk, de ő ebbe nem akar beletörődni. – Döme! – kiáltja kibicsakló hangon, mintha csuklana. Döme nem mozdul. Hátral áll, mint mindig, és kicsit ki is lóg a sorból. – Ide hozzám! – Nemhogy közeledne, inkább, ugyan csak lassan, óvatosan, hogy ne legyen feltűnő, távolodik. – Nem hallod? – Igen, ez a merészség vagy talán inkább ez a gyávaság fölháborít-

ja és fölbátorítja egyszerre. Mintha hasra akarna vágódni, akkora lendülettel indul neki. Leng a zöld lódenkabát árnya. A csapzott, sötét haj, félrelebben a homlokából. A ráncok fölfutnak szinte a koponyára. Persze éppen Dömének már van tapasztalata, hagyja, hadd érjen egész közel, úgy tesz, mintha észre se venné, s csak az utolsó pillanatban ugrik el, amikor a fölfokozott lendület már vakon taszítja előre áldozatát. Krinolin a kerítésnek ütődik, lever egy-két darabot a maradék vokalatból, a meszes, homokos por a kabátjába ragad. Először evvel akar foglalkozni, el is kezdi porolni, de aztán észreveszi magát, és szégyenkezve, minden meggyőződés nélkül ugyan, de folytatja, amit elkezdett. Útközben, mintha a harag újabb hulláma öntené el, láthatóan új erőre kap. Lobbanás. A haj féktelen tája, ahol szürkébe hanyatlik a nap. Fáradt vagyok. Keserű emlékek ébrednek bennem. Nem is emlékek ezek. Egy rossz értelemben vett hősi ábránd szilánkjai. Milyen hamar leengedett. A lötyögő, szörcsögő tudó nehezen látja el feladatát. Körülrohanta a vécét, és most, amikor a rogyadozó térdek már visszafelé hozzák, az eltorzult arc a teljes kétségbeesést tükrözi. Hol vagyok? Döme sehol. A sor sűrűje, ami már nem hasonlít sorhoz, bújtatja valahol. Nem nézünk befelé, mi magunk sem akarjuk tudni, hol guggol, kinek a lába mellett, kabátja szárnyába takarózva. Mind összébb húzódunk. A kényszer nem enged eltávolodni egymástól. Az üres udvar sötét háttérében be-berogyó térdekkel még mindig ő igyekszik felénk. Úgy érzem, egyenesen felém. Tudom, mindez csak képzeletem csalása, de amíg egészen be nem igazolódik, nem tudom elhinni. A kényelem országa. Erről ábrándoztam, s most már azt sem tudom elképzelni, hogy egyáltalán lé-

tezhet valahol. Mégis neki vagyunk kiszolgáltatva az ész minden útmutatása ellenére, s oda jutunk, ahova nem szeretnénk. Én is. Ő is? Mindannyian. Megáll a tétova lépések egyike közben, a derékba tört mozdulat keresztjére feszítve. A visongó nevetés, ami nemrég eszméletlenre rázott bennünket, megszűnik. A látvány bénítja meg vagy a véletlen? Amikor kikászálódik ebből az önmaga állította csapdából, már itt áll előttünk, s a cérnavékony, komikusan meggörbedt nyakról egy mindenre elszánt arcot fordít felénk. Harag gyűri a ráncokat, nyoma sincs már rajta a szánalomnak. Egy végzetesen viszszatasztító erő lapul meg minden mozdulatában. Nincs merszem bevárni, hogy elérjen. Biztosan így vannak vele a többiek is, mert mintha összebeszéltünk volna, szinte parancsszóra szétrebben az egész osztály. Ki erre, ki arra. Fölismerhetetlenül elkeverve minden: arc, láb, kéz egyetlen zavaros vibrálásba olvad. Én vagyok ez, vagy már más valaki? Mire megtudhatnám, vége van. Más kezdődik a helyén. És ugyanígy járok avval is. Úgy ér véget minden, hogy itt hagy, a bizonytalanság kellős közepén, persze, ha magamra is, nem a nyugalmas magány ez, amire vártam, megzavarnak minduntalan, bár igyekszem tudomást sem venni róluk. Elég, ha akkor, amikor a legkellemetlenebb, kénytelen leszek rájuk ismerni. Akkor se lesz késő. Sőt! Még az is korán van. Legjobb volna végképp elodázní. Kár, hogy nem lehet. Szívesen beélném avval, ami eddig kijutott nekem, ha módom volna eligazodni benne, de nincs. Olyan érzésem van, véget nem érő tapasztalatok sora áll mögöttem. Első, utolsó, ki tudja megkülönböztetni? Valami borzongató nyom a születés előtti idő homokjában. Iszonyattal vegyes az érzés, amit, ha végiggondolom mindezt, érzek, éreznem

kell, bár semmi kedvem hozzá. A fáradság már a vesémet gyötri. Meg kéne állnom. Dehát hogyan, mi van a többiekkel? Az udvar forgó motollaarca hajol fölem. Ha megállok, ha utolér, hát legyen, nem bírom tovább, nem érdekel.

– Hajrá Krinolin! – Harsog a kavargó udvar a kiáltásoktól. Most látom csak, hogy a fölvert porban minden elveszett. Percekig nem bukkan elő belőle semmi látható, csak a dobogások, a kiáltások őrlő mocska. Egy imbolyogva közelgő szempár, és éppen most, amikor elhelyezkedtem volna. Csak nem ő az? Semmi biztosat nem tudhatok. Mindenesetre menekülnöm kell, legalább addig, amíg e visszatért csöppnyi erőből futja. Miért engem szemelt volna ki, ébred föl bennem a kétely. Vagy csak a szokásos szerencsétlen véletlen ez is? Mintha számítás, álnok és hazug számítás lapulna mindennek a mélyén. Nem tehetek mást, elfogadom a bolond kitérőket. Legalább azt tudnám, miért a vécé körül, ebben a szűrés, ocsmány bűdösségben hajszol. Csak nem valami terve van ezzel is? Mintha most sikerült volna leráznom magamról, és ahogy megkönnyebbülve kinézek a nedves téglatámfal mögül, onnan néz farkasszemet velem. Elindulok felé. Nem bírom már. Legalább megtudom, mit akar. Belegyaloglok a gomolygó porba, az arc meg sem mozdul. Érdekes, hogy minél közelebb érek hozzá, annál homályosabb lesz. Ez persze amilyen furcsa, legalább annyira megnyugtató. Végre föllélegezhetek. Dehát mi ez, a csillapuló por felhői alól az üres udvar ásit felém. Hol vannak? A folyosó csattogó lépések zaját okádja. Bementek, és én itt maradtam? Az ijedtség könnyűvé tesz. Meglódít, de nem tudom hová, mi felé. És máris ott járok a folyosó homályában, a bedörrenő ajtó zajának visszhangja még

itt lüktet a falak között. Elkéstem. Kezem az olajfesték hűvösét érinti. Térdem meg a csorbult kövezetet. Eléstem? Nem baj. Fölkelek. És tovább. Nem érzek fájdalmat. A véres nyirok gyöngyei azért megjelennek a horzsolásban. Nem állhatok itt a csukott ajtó előtt a végtelenségig. Mindegy mi lesz, lenyomom a kilincset. Megzörren az ajtóban az üveg, ahogy becsukom magam mögött. Nekidülök, hogy megpihenjek s hogy tájékozódjam valamelyest, fölmérjem, amennyire lehet, a helyzetemet.

Rendre vártam, vigyázzban álló osztályra s arra, hogy dühödöt, számonkérő tekintet fogad. Na, mi az, eltévedtél? Vagy valami ilyesmire. De nem. Szerencsére senki se figyel rám, így hát nyugodtan eltűnhetek a zavarosban. Ahogy a padomig érek, mert ide menekültem, hova is menekülhettem volna máshova, mintha az utolsó hajrá Krinolin is elnémult volna. Valami furcsa zavarodottság uralkodik el az osztályon. Most kéne cselekednie. Az előbb mennyire meghajszolt, most meg mégis a pártján vagyok? Dehogy, csak éppen érdekel, elvégre az én bőrömre is megy a játék. Keze a széken, kicsit túlságosan is hanyag tartás vesz erőt rajta: a fél lábára áll, de arra sem egészen. Most elengedi a széket. Valaminek következnie kell. A zaj csak bizonytalanabb, de nem enyhül. Nehéz, hát persze, hogy nehéz. Zöld szeme tétovázva mered ránk. A kabátját vesse le, vagy rendet csináljon előbb, egyelőre maga sem tudja eldönteni. Most mintha az utóbbit választaná. A szemhéj rebbenései alatt állhatatos ugyan a tekintet, de a rejtőzés elveszi az erélyét. Aztán mégis a kabáttal kezd foglalkozni. Micsoda csalódás ez nekem, s talán nemcsak nekem. Elveszíti így a maradék híveket is. Ugyan. Figyelek. És amit észreveszek, és elrejték magamban, a tudás tele van tévedésekkel, de

nem baj, ennyi szabadság, ennyi kétség kell is talán, hogy cselekedni tudjak, amikor majd nem lehet halasztani már. A biztonság egy ponton túl megbénít. Szerencsének tartom, hogy nem lehet benne részünk, bármennyire közel járunk hozzá. Ezért nem akarok elképzelni most se semmit előre. Háttal áll. A nagykabátot fölakasztja a fogasra, s amikor készen van vele, nyújtózik egyet. A zakója alól hátul kilátszik az inge, alighanem rosszul túrta vissza az imént. Vagy kicsúszott megint? Visszafor-dul, nem néz az osztályra. A lehajlott fejről lelóg kétoldalt a zsíros haj, s közepén, a választék helyén kilátszik a koponya vöröse. S nemcsak ennyi. A részletek vég nélkül szaporíthatók, bár nem érdemes erőt és figyelmet fecsérelni rájuk. Azt se mind ismerem meg, markolom föl, ami a kezem ügyébe esik. Elszóródnak, és én megyek tovább. Ez ennek a rendje. Eszembe nem jut soha többet, mit hagytam el, mit veszítettem. Egyszerűen nem hiányoznak. Valahogy mintha magától is helyre állna a rend. Mégis neki volt igaza, nem érdemes foglalkozni vele. Evvel se? Csak ekkor fordul végleg szembe velünk. Fölemeli az asztalról az osztálykönyvet. Kinyitja. Bal kezével támasztja alá, a jobbal pedig a nevek között kotorász, föl-le járkálnak az ujjak. Csak nem feleltetni akar? A rossz előérzet megüli a gyomromat. Különben általános a nyugtalanság. Tulajdonképpen senki nem kényszerített rá, elhallgattunk mégis. A csönd hosszú és kínos távolsága közte és köztünk. Gyűrűzve terjed, s egyre újabb és újabb hullámok rakódnak rá. Akarom, nem akarom, bele kell lépnem ebbe az egyre terjedő és egyre mélyülő körbe. Zuhanok. Az álom lejtője ez vagy valami más? Hó! Hóha, hó! Megálltam. Már nem hittem benne, amikor végre mégis sikerült beleadnom minden

erőmet. A torpanás nyomán por, kő, fáradság özöne robajlik át. És aztán a szédülésig fokozódó várakozás. Ezért álltam volna meg? Emlékek a ki nem hamvadó tűzben. És mindez szavak és mozdulatok nélkül. Ki lesz, aki először megtörheti ezt a . . . Mit is? Valahogy véget kéne vetni neki, de minden változás ellenemre van. Az öntudatlanságból, a gyomor egy orvul támadó görcse árán tör fel torkomon a kiáltás.

– Beeee! – A rémület azonnal átkutat mindent. Az éber tudat utólag a legapróbb rezzenetekig ellenőrzi az eseményeket, és semmire se jut. Valóban én lettem volna? Nem tudom meg talán már soha. Ez egy kicsit elszomorít. Olyan hirtelen tudok sajnálni valamit, amilyen hirtelen képes vagyok megfélemezni róla. A röhögés, ami a váratlan kitörést követi, már nem válogat. Részt vesz benne mindenki. Nem is hallani meg a hangokat külön-külön. Levette vállunkról a veszélyt. Dehát ha nem én voltam, akkor ki volt? Ne törődj vele, légy hálás, és ez elég. Elvesztem. Túl közös élmény ahhoz, hogy fogalmam lehetne róla. Nem baj. Átjuthatok így is dübörgő alagútján. Csakhogy ott megint hova érek? Kétséget terem. Kiderül nemsokára, mi lesz. Ahogy elhal a nevetés utolsó csuklása, még ijesztőbb s még áthatolhatatlanabb csönd és üresség telepszik közénk. És itt van a következő pillanat, amely lecsap valamelyikünkre. Csak nem én leszek az? Mért lennék én, amikor semmit nem csináltam. Most meg tényleg ezt hiszem. Akárki lesz, csak jöjjön már, és tegye a dolgát. Becsapódik az osztálykönyv. Krinolin előrelép, egészen a dobogó pereméig, miközben a könyvet odadobja az asztalra, csak úgy porzik. Nyikorog a deszka. Úgy áll meg, hogy csak a sarka marad fönn, talpa a levegőben lóg. Kicsit bizonytalan

helyzet. Ingadozik. Nem tudom, mit szeretnék jobban, ha leesne, vagy ha úgy maradna. Úgy marad. Mereven néz előre, úgy érzem, egyenest az én szemembe. Hülye rögeszme, miért volna mindig velem elfoglalva. Ugyanígy bárki más érezhetné ezt. És nem érzi? Körülnézek, de nem látok semmi különöset a padra boruló arcokon. Lehet, hogy ugyanígy nem árul el az enyém se semmit.

– Ki volt az? – Na végre. Miért kellett ehhez ennyit várnia, csak nem hiszi, hogy ettől hatásosabb? Dehogyanem. S kár volna tagadnom, hogy van némi igazsága. De sokkal többet vesztett már eddig, minthogy megérte volna. Senki nem felel. Ilyenkor nem érdemes kérdezni. Időközben, úgy látszik, ő is rájött, mert taktikát vált. – Gyere ki! – Most már határozottan egy pontra mutat. Nincs kétség, hogy kire gondol, de az nem mozdul, igyekszik félreterteni, bár most már késő.

– Én?

– Te. – Döme, mert róla van szó, úgy látszik, végképp kiszemelte magának, erre sem mozdul. A régi feszültség: farkasszemet néznek. Mozgolódás támad a padok között. Újra elhal. Várunk. Mi lesz? Úgy néz ki, semmi. Krinolin, mint aki beletörődött, tehetetlenül áll a padsorok előtt. Nem mer behatolni közéjük, habár, ez látszik nyugtalan és üzőtt tekintetén, egészen még nem mondott le róla, hogy megtegye. Talán szívesen meghátrálna, de valami érthetetlen kényszer teste-lelke ellenére is arra űzi, hogy szembeszálljon. Egyre idegesebben ingadozik a dobogó szélén, aztán egyszerre ledobban a padlóra. Nem lehet tudni, akarta-e vagy véletlenül. Nekem az az érzésem, véletlenül. Ott járkál az első sor előtt leheletközelre. Föl-alá. És egyre gyorsabban. Megint piros és izzad, valószínű az izgalomtól. Döme ott van tőle csaknem kar-

nyújtásnyira, a második sorban. – Nem hallod? – Előrenyújtja a nyakát, úgy, hogy csaknem az arcába beszél. Megállt és még mindig a válaszra vár, de alighanem hiába. Meggörnyed, mintha valami oka volna rá. Irtózatosszerű erőfeszítés látszik rajta, amikor újra megszólal. – Gyere ide!

– Nem megyek.

– Nem?

– Nem. – Még mindig ugyanolyan mozdulatlanul állnak szemben egymással, a különbség csak annyi, hogy ha ez lehetséges, Krinolin még jobban összegörbed, mint az imént. Már csaknem alulról néz Döme arcába, akinél pedig egyébként legalább két fejjel magasabb. Döme nem néz vissza rá, hátat fordít, s így én is láthatom az arcát, amelyen nyoma sincs a félelemnek vagy az izgalmnak. Csodálkozással tölt el a fölfedezés, vigyorog. Barna arcából, amelyre az izzadsággal elmázolt por rajzolja ki kosz-színű márványerezetét, kivillog a sárgás-fehér fog. És ekkor, éppen ebből a derékba tört fintor különös tavaszából lódítja ki valami vagy valaki, olyan hévvel, hogy az ajtóig meg sem áll, feje a deszkának koppan. Fönn megzörren az üveg. A kicsi, tömör test most megbicsaklik. Csak nehezen szedi össze magát, a fejét tapogatja, dörzsöli. Fölötte Krinolin dühtől fintorgó arca. Mit csinál? A test fölszívódik a porzó homályban. Nem látom. S amikor eloszlik a por, akkor meg nem akarom hinni, amit látok, nem csinál semmit. Pedig így van. A lecsüngő kar, a mozdulatlan, reszkető térdek, a hajlott hát külön-külön. Mintha semmi sem kapcsolná össze őket. A mozgásnak halvány emléke sem fedezhető föl rajtuk. Pedig hát ő volt az, neki kellett lennie, aki az imént mégis megcsinálta, amit csinált. Ütnie kéne, erre

vártam, tele tenyérrel, a tarkóra, az archa, semmit nem kímélve, egyenest a vad, barna szemek közé. Most az egyszer jólesik a csalódás, jólesik látnom, hogy nem ezt teszi. Valószínű ő is ugyanígy van vele, és nem sejti, hogy amit kienged a markából, a leszámolás pillanata már soha többé nem tér vissza. Döme unja meg először a várokozást. Előrehajol. Mintha a vereség nehéz árnya lehúzná a vállát, a fejét, úgy jön felénk. A helyére igyekszik? Csak ki akar törni a kutyaszorítóból. Nem mérlegel, nem számíthat. Minden áron, ez sugárzik róla, ahogy nekiindul. Krinolin kicsit késve veszi észre.

– Megállj! – Kiáltásnak szánta, de csak néhány alig összerakható, színtelen hang, aminek a vége ráadásul köhögésbe fullad. Látja, hogy ez nem segít. Egyik kezét, talán kétségbeesésében, az állához kapja, mint a sopánkodó vénasszonyok, a másikkal a megugrott Döme után kap. Olyan hirtelen és vad mozdulat ez, hogy fölismernem is kínos, mintha az élete függene tőle. De már csak az inget éri el. Döme kitépi magát, talán a lendület sem engedi, hogy megálljon. A helyén van. Kicsi, vaskos ujja a pad deszkájára feszül. Remeg az izgalomtól. Mi van vele? Most menekült meg, és megint ott van elől, ott rohan a katedra felé, ahova időközben Krinolin visszalépett. Mi lesz? Mint egy darab kő, olyan erősen, olyan egykedvűen zuhan előre, leszegett fejjel, s pontosan Krinolin gyomrának. Krinolin nem is védekezik, csak föl emeli a kezét, hátrál egy kicsit, de minden különösebb meggyőződés nélkül.

– Az ingem, eltépted az ingemet! – A zokogásba vegyült kiáltás fuldokló hangzóiból kell összeállítanom a szavakat, de nem megy nehezen, van már gyakorlatom benne. A durva kiáltáshoz, elhaló lihegés ragad. – Pi-

szok! – Most, mondom magamnak, és hirtelen lehajtom a fejem, nehogy lássam, amikor megtörténik, aminek az előzményeit annyi érdeklődéssel és annyi gonddal figyeltem pedig.

– Hurrá! – És üvöltöző, hadonászó gomolygássá olvad az egész osztály. A röpködő karok, a hullámozó háttak, az ingó fejek között most már megkönnyebbülten keresi a rést tekintetem. A tábla előtt hideg, semleges fény. Krinolin a táblának dől. Kékes, gyűrött keze a gyomrán. Egészen a térde fölé görnyed. Döme sehol. Szitál a por. Ez a kép is csak egy pillanatra merevül ki elémm. Aztán darabokra szaggatja az osztály nem szűnő vad tombolása. Úgy érzem, engem is elragad, belekényszerít ebbe a viszolyogtató szenvedélybe a környezet, már-már megérintem a mozgás, az erőfeszítés peremét, látom felbujtó mélységeit, s közben megszegyenítően tétlen vagyok, csak ülök a helyemen a pad fölé görnyedve, miközben bőröm a faragások hullámaihoz ér. Ennyi csak. Ha a puszta bőr beszélni tudna, elmondana talán mást is. Így azonban hiába fordítom az érintések beszédét bármilyen érthető nyelvre, nem áll össze belőle semmi. Azért elkezdem mégis. Talán nem egészen hiába. Érdekes dolgok kerülnek felszínre, ha sikerül befejeznem. Ez a vonzás is azonban, akár a többi, egyre ritkuló erőterével együtt eltávolodik tőlem. Krinolin közben újabb és újabb reménytelen kísérleteivel bajlódik: szeretne fölállni és odább menni vagy összeesni végleg. Egyik sem sikerül neki. Na, talán most. Fölemelkedik. Csaknem egyenes, de a keze még mindig a gyomrán. Megkísérli, hogy elinduljon. Megtántorodik. Vissza! Lélegzet-visszafojtva figyelem a meg-megnyíló réseket. Már csak az egyszerű kíváncsiság dolgozik bennem, se félelem, se szánalom

nem torzítja el. A mindig más részletek bombarobbanásai. A kilincs felé nyúl. Kár, hogy nem láttam, hogyan jutott idáig. Nem éri el. Keze az ajtó lapjára tapad, a vékony ujjak lecsúsznak a sima deszkán, miközben követik a keret bemélyedését, s fönnakadnak a díszítés rovátkáin. Aztán ennek is vége. Odalenn görcsösen megvonaglik. Most gyűjt erőt az újabb kísérlethez. Elég soká tart. Az eltorzult arc mintha hányást gyűrne le. A második kísérlet fogyó ereje ellenére már csaknem célhoz viszi, sikerül megfognia a kilincset, de mielőtt kinyithatná az ajtót, meglazul a szorítás, lecsúszik a rézfogantyúról, és most minden ellenállás nélkül zuhan vissza a padlóra. Rájött, hogy takarékoskodnia kell az erejével. Türelem rongycsomója. Várhat. És a harmadikra, igen, a harmadikra, akármilyen valószínűtlen, sikerül neki. Ekkor már rajtam kívül senki nem törődik vele. Én meg, bár tudom, engem sem kímél majd, szinte örülök a sikernek. Becsukódik utána az ajtó. És evvel mintha jogom lenne hirtelen mindenről megfeledkezmem, fölugrok, rohanok, előre, föl, gyerünk, tovább. De jó is! Hol kalimpálsz?

Föltépődik az ajtó, olyan zajjal, hogy azt még mi is halljuk, a legnagyobb önkívület kódébe belehasít. Még be se lépett senki, de máris csönd van. Nem tudjuk, mi történt, mi történhetett. Én is csak sejtem az árulás titkát. A pad és az ablak közé szorult tekintet mit talál a meszelt üvegtáblák kopásüregeiben? Egy kocsi. Mintha a hó esne. Baktat a ló, lelóg a feje, süllyed, aztán emelkedik. Csak azért süllyed le, hogy fölemelkedhessék, s azért emelkedik, hogy lesüllyedhessen. Így mászik lassan a fal mocskos fehérére alá a látvány. Zsír és almafoltok csúfítják el. Ingéről leszakadt a maradék gomb is, hallottam a reccsenést, amit a cérna vetett. A nadrágja felcsúszott,

a zoknija le. Az elálló cipősarok alól kilátszott a lyuk fele holdja. Megtalálta, gondosan a zsebkendőjébe csomagolta, aztán eltette. Minek kellett ennyit kockáztatni egyetlen gombért, amikor úgyse varrja föl? Senki nem lép be, de a nyitott ajtókeret, bár mozdulatlan, magához vonzza a tekintetet. Puskás, hát igen, ő az! Végignéz rajtunk, az osztályon. Megvető tekintetét többször is megsétáltatja, meg-megáll egy-egy arcon, aztán unottan tovább keres. Széles ajka lebiggyed, még jó, hogy ki nem köp. Mit akarhat?

- Ví-gyazz! - Derékba tört pálca nyekkenése. Még mindig csak várok, és semmiről semmit nem tudok. De mit csinálnak a többiek? Hagyjuk! Egyszerre csak egy dolgot, azt is elég nehéz elviselni. Valószínű, mind ugyanígy vannak vele, mert egy mukkanás nem hallatszik, csak ahogy összezsattannak a cipősarkak, s a tenyerek a combokra csapódnak. A vigyázállás szokása. Közben elkalandozhatnak a gondolatok, azokat nem ellenőrzi senki. Jó volna pedig. Röptük alatt a békétlen jelen repülőútja. Parókatánc. Balról az álmok városa. Jobbról egy másik, de egészen ismeretlen kapu. A deszkán lecsorog a vasalás rozsdája. Egy férckötélen esőitatta felírással tábla lóg: zárva. Mégis az az érzésem, ha akarnék, minden akadály nélkül beléphetnék. Megégné. Olyasmit láthatnék ott, amiben még soha senkinek nem volt része. Hát akkor miért nem megyek? Mert nem megyek, az az igazság. Nem szeretem a titkokat. Dehát ha kiderül, ha kideríted, akkor már nem lesz titok többé. Éppen ez az, amibe nem akarok belekeveredni, csinálja más, aki jobban ért hozzá. Mert aztán mit kezdenék mindavval, amit megtudok? Nem akarok újabb adatokat szolgáltatni. Minek erőlködjem, amikor elveszhetek

amúgy is? Puskás közben belépett az osztályba, és javában rója a padsorok közét. Érdekes, észre se vettem, amikor elindult. Olyan közel megy el mellettem, hogy arcomon meglendül a levegő, talpam alatt megreccsen a padló. A huzatban érezni a pácolt dohány illatát. – Karokat föl! – Nem kiabál. Alig hängosabb annál, mint ha magában beszélne, és mégis furcsa módon mindenki megérti, és mindenki engedelmeskedik. Olyan meztelenül és hibátlanul sorakoznak egymás mögött a hangok, hogy minden eltűnik hirtelen körülük, itt maradnak a mocskos falak között hibátlan önmagukban, még akkor is, amikor már egészen másról van szó. Nem meri senki leengedni a kezét, pedig hát mi történhetne, egy pofon, fül- vagy pajeszhúzás nem olyan nagy dolog. Nem is ettől tartunk. Egyszerűen nincs módunk másként cselekedni, mint ahogyan ő akarja. A vállat pedig már is hullámokban támadja a görcs. Éppen, amikor a megszokás folytán mindennek ellenére lazulni kezdene a figyelmünk, még szorosabbra húzza a kényszer csavarját. – Békaállás! – Hogy félre ne értsük, miről van szó, megmutatja. Senkinek eszébe se jut nevetni, pedig a nyakendője megoldódik, a zakója félrecsúszik, mellén kilobban a fehér ing, hanyagul minden összevissza. Senki más nem úszna meg szárazon hasonló helyzetet. Hogy megmozdulhatok, bárha még kényelmetlenebb helyzetbe szorulok is ezáltal, nagy könnyebbség. Föllélegzem. Lélegzet könnyű árnya rajtam. A többi arcon is bizalom és férfias derű. Ez igen, itt van mit állni. A megkínzott izmok azonban hamar elküldik a tiltakozás újabb és újabb jeleit, a bőr alatt a tejsav csípős árama zsibong, a kielégítetlen feszültség. A legkisebb mozdulat is mint ha homokot csikordítana meg az ízületek között. Az

iménti bánat, az iménti öröm ide nem ér. Semmit se tetünk érte, és hirtelen egy más világ laza állványzata között állunk. Félelmetesen egyedül mindannyian. Hála és szemrehányás keveredik bennünk. Látom a szomszédom arcát, s hiába van karnyújtásnyira, a világítás, pedig hát aligha változott az eltelt kevés idő alatt, csaknem ismeretlenné torzítja, távolítja. Bevallanám, hogy megaláztak, de nem ilyen egyszerű. Zsebre tett kéz, papíralarc. Hol vagyok hát? Gyerünk, a lejtő síkos átka mögött a tenger ásít! Mit tagadjam, ez vagyok, akiben az álom lassú kútja borzong. Bőröm mohón nyeli a jeges kortyokat, így jutok egyik csobbanástól a másikig, míg nem az is végetér. Az üres égre nézek. Fölszegem a fejem a hétpróbás harsogás elé. Mintha üzenne valaki, dehát ki az? Túl messziről rémlik felém ahhoz, hogy fölismerjem. Egyszer mégis ott járkálok majd közöttük, a sűrű erdő fenekén. Csupasz ágak a téli szélben, hajszoltságom hieroglifái. Azért itt is van zug, hajlat, amit ismerek. Egy lehajló ág kérge az ujjamhoz ér. Elengedem. A visszamaradt lendület sokáig ingatja ég és föld között. Az érintés minden emléke bőrömben lakik, megőriztem az ezernyi hajlat nem létező titkát, s velük, tőlük megtévedve megyek tovább. Éppen a megízlelt otthonosság döbbszentára, hogy eltévedtem. Talán az első lépés a kezdet kezdetén ezt jelezte. Elég sokáig tartott, amíg fölismertem. Ezek már csak a következményei. Magára, a végzetes cselekvésre nem emlékszem. Talán majd egyszer eljön az idő, hogy megismétlődik ugyanaz. Hajam a homlokomba hullik. Ez még semmit sem jelent. Lábamban és karomban remegés bukdácsol. Az óra hidegen, vadul folyik valahova. És érintés nélkül hagy itt. Hirtelen, mint a megvetés, kinyílik az ajtó, aztán becsukódik. Remeg

az
ben
de
gye
a r
s an
gom
nem
Tek
köz
hata
kon
min
szen
A t
soha
más
s fá
távo
van
mag
ha d
De
tás,
vagy
scho
szen
meg
köz
dik,
tam
is a

az üveg. Elment? Még bevallatlanul, de már itt van bennem a téves fölismerés. Nem tudom mire használni, de azért örülök neki. Talán túl is értékelem. Ha kellő figyelemmel gyűjtöttem volna össze s őriztem volna meg a részleteket, most mindazt tudnám, amit nem tudok, s amire annyira szükségem volna. Biztos lehetnék a dolgomban, és nem vagyok. Elmulasztottam valamit, s hogy nem tudom, hol és mikor, ez nem változtat a tényeken. Tekintetem sietve igyekszik pótolni, amit még lehet, s közben olyasmikbe kap bele, amiket már amúgy sincs hatalmában véghezvinni. Arcról arcra, a padlón, a falakon siklik, hogy képtelen vagyok megállítani, aztán meg mintha beleragadt volna valamelyik koszos sarokba, a szemétkosáréba, a szekrény vagy éppen a kályha mögé. A tárgyak, talán csak egymástól való félelmükben, de soha nem állapodnak meg egyetlen pillanatra sem. Egy-másra siklanak, hogy szétrebbenhessenek azon nyomban, s fárasztó ürességet hagynak egymás között. Mérföldes távolság, amiről azt sem tudhatom pontosan, hol van, és hogy mit mitől választ el. Bennem. Magamat magamtól. Ez is egy lehetőség, ha nem nyilatkozik meg, ha ott lappang mélyen az idegek hatalma alatt, akkor is. De bármikor testet ölthet, volt már példa rá, egy kiáltás, egy ajtónyitás, egy leejtett kréta, becsapódó fűzet vagy akármilyen apróság formájában. Egyelőre azonban sehonnan semmi hír. Egyetlen pontra figyelek, s igyekszem megtartóztatni minden mástól magam. Nehezen megy, de talán ez megnyugtat, erőt ad a további várakozáshoz. A pontról magáról s a tárgyról, amihez kötődik, nincsen semmi elképzelésem. Amikor kiválasztottam, a véletlenre bíztam magam teljesen, vagy legalábbis amennyire lehetett. Az embert sohasem engedik el a

kötöttségek egészen, még amikor megtagadják, akkor se. Akkor a legkevésbé. A réz szemcsés, sérülésektől megviselt felülete. Éppen csak megmutatkozik, és elrejtőzik máris a látvány. Ennyiből is föl kéne ismernem, ha egyáltalán fölismerhető. Föl is ismertem talán, csak nem merem megnevezni, attól tartok, tévedek, és evvel mindent elronthatnék, mindent, ami olyan biztatóan indult. Egy résnyi fény a múlt hordalékán. Lehet, hogy ez az? A tanterem világosságában valami megsemmisül. Egy kilincs. Világosan kivehető a formája. Kicsit igazságtalannak érzem, hogy most meg ilyen egyszerű fölismernem. Akadozva, de elindul kifelé a szokásos úton. Kinyílik az ajtó. Mintha nem erre vártam volna. A résben ugyanaz a hanyag tartás, amit már ismerünk. Elnehezült ajak, széles fogak. Miért olyan homályos minden, csak nem az emlékezet tolakszik föl megint? Én, a kisszerű tulajdonos, nem erre vártam. A jövőt hívom korgó gyomorral. Pedig hát sem ez, sem az. A csapda két szája között, Puskás bársonyzakója mellett föltűnik a búbján kopaszodó fej. Egy régi seb lila forradása. Krinolin. Mit akarhat már megint? Izmaimban leülepszik a fájdalom. A kegyelem habját eltépi, és a szemétre, a sziklák homokos tövébe veti a kíméletlen tengeri szél. Már abbahagytam az apró mesterkedéseket, amelyek arra irányultak, hogy könnyítsek a helyzetemen. Annyi időt elfecséreltem velük és mégsem jutottam sehova. Az erőszak jelenléte, úgy látszik, könnyíti a szenvedést. Ha sokáig tart az a suttogó beszélgetés ott, egyszerűen nem bírom tovább. Nem lázadás, ez a pusztá tény. Dehát úgy is ki kell várnom, s akkor tényleg megtudom, mi lesz. Hacsak valami váratlan közbe nem lép. Rég érzem már, hogy leselkedik rám. Nem ismerem mezői szí-

nét, alakját, távlatát, amiket az eltelt időbe vetít, s amivel a várakozókat fogadja, csak annyit tudok róla, ezek az öntudat kihagyásai. A csaknem tökéletes kétség beárad a fölszabadult nyílásokon. A halánték tűszúrásnyi rése. S ekkor a két pont hirtelen tágulni kezd. Nem ígértek ilyen viharos gyorsaságot. Dobban a padlón a meztelen térd. Foszlik az arcról a bőr, akár a rongyos itatós. Tudom, hogy nem lehet igaz, bele kell nyugodnom mégis, hogy a látvány nem tágít előlem. Labda száll a kongó falak között. Minden akkor csúszik ki érzékeim közül, amikor a legérdemesebb volna megtartani. Hallani, beszélni, látni, fül, szem, száj kevés. Végül is csak a fájdalom tart fogva. Tovább lökhetne akár egy vállrándítás, megszegett ígéret, de nem lök. Nyomasztó súlyokat cipelek. S ez még nehezebb, mint elszabadulni. Először a karom szeretném visszakapni. Megpróbálom erőszakkal, de nem megy. Most a lábammal próbálkozom, s nem egészen sikertelenül. Látom, a többiek is beharapott szájjal, összeráncolt homlokkal hasonló buzgalomba merülnek el. Először a bokámat próbálom puhatolózva ideoda mozdítani a feszítések, húzások, nyomások korlátai között. Aztán a térdem. Combom akár az izzó vas. Itt már nem segít az efféle alattomos csel. Vagy, vagy. Föl kellene lázadni. És az ajtórésben még mindig annak a sehova se tartó suttogásnak a rémképe lakik. Mit akarnak? Föltárul végre, berémlik a folyosó fekete torka, s elnyeli mindkettőjüket. Az ajtó lapja visszafordul. A kilincs kialvó, sárga csillogása még figyelmeztet valamire, de az ilyen apróságokkal most tényleg nincs idő törődni. A részletek mind egymás hátán, ahogy az emlékezet poros lomtárában hevernek majd. Szemtől szembe a sötét

biztonság maga. Mélyéről egyetlen messzi hang hallik föl. Auuú! Aztán a csönd borotvaéle. S a fészkelődés, mielőtt aláhull.

A robbanások süket párnái alól indulnak meg. Elkéstem. Miért mindjárt ennek kell tudatosulnia bennem? Szögesdrótokat ingat a szél. A távolban, a füstölgő réten tankcsapdák keresztjei. Mindezt mintha szemcsés üveg alatt látnám, egy akvárium vizében. Újabb robbanások bőffenek föl a súlyos föld alól itt is meg ott is. Mindez azonban mintha nem zavarná, ami közöttük kikristályosodik, a mozdulatlanságot, a csöndet. A lélegzet visszafajtotva a múlt óra keserűségét őrzi. Itt minden más. Új ég. Új föld. Tudom. Érzem. A kibontakozó mozgás még benne szunnyad a mozdulatlanban, de nem sokáig. Kezdetük óta zárt ablakok. Akvárium mögötti évek. Megnyikordul a szék. Egy repedés, amely csaknem az ablakba hasít. A látóhatár cikcakkjai, a felhők lobbanása feledtető forgásba szédül, hasonlóan az ébredéshez. Békétlen, poros út. Görbedt lovak teher nélkül, és nem is a szükségüket végzik. Repülőgép zúg. Elhalkul és fölerősödik. Légiriadó. Gyerünk, csak nehogy végleg, a feszült öröm alagútjába! Elfogadom boldogan, amit nyújtanak. Poros szőlőíz fénye ajkam élén. A távolban apró pontok. A figyelem nehézkes bakugrásai keresik, találják meg és vesztik el őket. Se alakjuk, se hangjuk nem árulkodik még másról, csak arról, felénk jönnek. Egy kicsit várj, és könnyen fölismerheted őket. Nem kell különösebb szakértelem hozzá. Most már nincs visszaút, azalatt is közelednek, amíg másra gondolsz. Fölnyilall a torkolattűz. Sárga selyem hasad el. Mintha egy hosszú

út érne véget. Megérkezünk és nem nézek vissza. A padló tele van napraforgóhéjjal, mintha egerek rágtak volna. A levegőben a puskapor és a korom íze. A füst s a barna fény gomolygása alatt férfiak. Sisakjuk a robbanások lüktető ütemét visszfényli. A kerítések mögött, az ablakok zugában arcok. Hátország. Aztán újra a szél süvít, fegyverek ugatnak. Szemben, és most már egészen közélről, hogy semmi kétség ne férjen hozzá, az ingó szögessdrótok. Egy sisak kopár gömbje. Puffanó posztózsákban a test: a törzs és a végtagok. Pizsmogás, vakarózás mocska. A hiba lassú, fárasztó úton jut el a tudatomba. Suttogások, székrecsegés korbácsütései a sötétben. Nem, nem nézek oda. A feliratokat mindig kicsit késve olvasom el, vagy úgy se. Szavak. Megállok. Visszanézek. Minden az öröm telt villámfénye alatt vibrál. Egyre bősegebben ömlik a zene. Hagyom, folyjon át rajtam, mossa el, ami az útjába kerül, úgyszincs arra szükség. A váratlanul visszatért csöndben kerekre tágul a szem, bámulat perzsel. Hótalp siklik a ritkás erdőben egyre mélyebbre a havas homályba. Egy nevetés békéje, nyílt láng köré hintett beszéd. A gallér prémje érzékeny női ajak közé gyűrődik. Könnyek. Korty és ringatás. Kitérők sokasága az elkoptatott időben. A föld csücskébe harapsz. Menthetetlen. A székek támlái között átlövell a fény. A vetítés pászmájában porszemek cikáznak. Egy kilótt tank testéből tűz szivárog. A másikban még jár, zokog a motor, de csak az ég felé fordult kerekeket hajtja. Van, amelyik csövével fúródott a földbe. Kód. Zaj. Az özönlő mozgás önmagát emészt, habzsolja föl. Recsegnek a székek, beszélgetés ébred a sivárságba szemérmetlenül belevilágító villany alatt. Elalszik a villany. A főhadiszállás: lépcsők, oszlopok. Átvonul a vezérkar. Vállpán-

tok, jelvények, aranycsíkok. Az asztalt, a falakat térkép-
pek borítják. Belép valaki. Fölgyűri az egyik térképet,
egy másik van alatta. Támadások lázgörbéi, időpontok,
csapatmozdulatok, erőátcsoportosítás. Lehajtom a fejem.
A padló rései felém leselkednek. Por, jóleső olajszag
emelkedik. Beszívom. Tüdőm megtelik az ismerős kese-
rűséggel. Csak föl ne nézz! S máris végtelen tájon rohan
a tekintetem. Szétáradó, hömpölygő zene. Határtalan.
Megborzong a hátamon a bőr. A szél arcomba csap. Sor-
ra maradnak el mögöttünk a fák. Kendők lobbannak ki
a szélben. Tankcsapások és robbanások nyomai, lövész-
árkok. Az üres föld. Megcsillan a hajnali fény a görön-
gyökön. Bukdácsolva kerget. Az egyik forduló eltakar,
a másik visszatérít. Vastag sár, tócsák, nedvességtől ola-
jos ásónyomok a lövészárkok falán. Csönd van, csak oda-
fönn zümmögnek a golyók. Ől széna egy beásott zugoly-
ba vetve. Béke. Poraira? Igazságtalan. A hajnal már itt
kotorász valahol egészen közel. Talál-e valamit? Nem
valószínű. Azért kivilágosodik. A nap. Síkos lövedékek
csúsznak be az ágyúcsövekbe. Egy, kettő, három, négy,
öt, hat, hét... Egyszerre zúgnak, sivítanak ki, fúrnak
magukat át a levegőn. Álmos böffenések jelzik a becsa-
pódásokat. Göröngyök szakadnak ki a harctér már amúgy
sem ártatlan húsából. Egy kivilágított ablak cserepei. A
fedezék ferde palánkja. Mindegy, jogosan vagy jogtala-
nul, a bosszú fölemészti, ami elébe kerül. Valaki fölugrik
a halvány derengés alól, kílép a fényre, és előrerohan.
Elesik. A fények és az árnyékok kavargása egyre kétsége-
sebbé növekszik. Szakadt film. Fehér recseg bele a feke-
tébe, és vissza. Sípólva ugranak elő mélyükből az égő ka-
rikák. Közepükben az áramló köd mindent átlukasztó
huzata. Aztán egyetlen láng nyelve nyal le mindent fe-

ketére. A székek csattogása, a kiabálás áthallik ezen is. Beszélgetés tör elő a gépházból. Zörög a szalag, ahogy befűzik. A kép még mindig nem képes kibontakozni a szakadások lyuggatott, kirojtozott villámszélei közül. A fekete egy kattanással átadja helyét az izzó-fehér vászonnak. A fortyogás lassú ritmusa feszegeti ugyan, de sokáig ez marad, ez a merev, fájó felszín a szemem előtt. Aztán, mint egy előregedett papír, kusza rajzokban reped meg. A repedésekben előfénylik a feketeség. Eleinte csak lassan, szálkásan terjed, teríti szét a rombolás hálóját, később azonban viharos gyorsasággal önti el a látványt. A bizonytalan, máskor meg túlzottan is éles, szilánkos formák, árnyékok és fények maguk alá temetik a látványt. Ha egyáltalán van ilyen. Mit védelmez a vakság előtt a behorpadó távlat? Recseg, pattog megint minden. Még mielőtt valami megjelenne, újra átrándul szemem előtt a fehér vászon. A sötét emelkedő mögött a világító égbolt. A dombélen megjelennek a láncaltapok. Alulról látom őket. Mint a gyík tokája, remeg a ragadós, sáros acél. Mögötte ott lüktet a kerekek mozgása, de ez sem képes kilendíteni bizonytalan, indulás és visszabukás között imbolygó helyzetéből. S ekkor mégis túldöccen a holtpon-
ton, és mintha mi sem történt volna, unott nyugalommal gördül előre. Már nemcsak a párolgó olaj szagát, de a meleget is érzem. Menekülnöm kéne? A hanyatló életösztön nem segít semmiben. Érzéketlenségem gyanús méreteket ölt. A szűkülő szem, a remegő gyomor, bizsergő fejbőr, a táguló orrcimpa nem figyelmeztet semmire. És éppen most, amikor a legnagyobb szükség volna rá. A homok csaknem térdig ér. És minden igyekvés ára, hogy még mélyebbre süllyedek benne. A szándékok, elhatározások most már semmit nem számítanak. Szó se lehet kö-

nyörületről. A szájalomnak nincs helye a földön. A poros nyárfaútról fölnézek az égre. Recsegetve nyílnak szét, s mutatják meg az égbút kék fenekét egész tekintetemnek, a százados törzsek. Valahol távolról szekér zörög, ostor patogását hallani, a széna tetején egy lány ül és énekel. Köténye vásznát a térdére takarja. Homlokán por, tekintetét az ég nyeli el. Az ének abbamarad. Madarak rikoltoznak. Hűvösödik. Megjön az este. Vállamon az ing elnehezül. Aztán föllobban, zilált madárszárnyak. Fázni kezdek. Mintha valami eddig még nem ismert, alig észrevehető fájdalom mozdulna meg halk roppanással a csontjaimban. Egy lezuhanó téglát tojást pukkaszt szét a homokfészek alján. Nem nézek vissza. Megpróbáltam, és mit nyertem vele? Tenyerembe temetem az arcom, és behunyom a szemem. Nem tudom, meddig várok így. Elfogytak a lélegzet kortyai. Ahogy fölemelem a fejem, újra rámcattan a látvány, és egyre csak zuhan, zuhan felém. Nehéz, kattogó acél. Lüktetnek a lánc talpak, dörömböl a zöldre festett páncél, az ágyú csöve fáradtan füstölög. Eltűnt, hiába kapom utána a fejem. Hitetlenkedve tapogatom a csontjaimat. Még élek. Magamba roskadva ülök a földön, és nem látok, nem hallok semmit. Ha rám, ha öntudatomra volna bízva, képtelen volnék életben tartani magamat. Szerencse, hogy nem kérdezi senki, akarom, nem akarom, elapad, fölpezsdül, hogy újra elapadjon, újra fölpezsdüljön, megy magától minden. Büszkeségre, örömré semmi okom. És milyen furcsa, lassan mégis magamhoz térek, fölébred bennem a mozgáskészség, a változtatási kedv. Óvatosan, hogy zajt ne csapjak, fölhajtom a széket, és elindulok kifelé a mérges térdek, hullámozó hátak között. Dobálják le a zászlókat. Egymás hátára hullik, hallani vélem zuhanásuk, a nyél csörömpölését,

os
s
a
t-
ö-
ét
k.
l.
k.
ő
n-
é-
it
r-
r-
a
n.
l
g.
k
a
i
,
L
,
L
n
ö
n
t

koppanását, díszes és egyszerű, golyópörkölte és vadonat-
új. Mindez a becsapódó ajtó, és a hátam mögött történik,
engem mégis tovább szív, fal magába a látvány, ami már
nincs sehol.

Vége

ISBN 963 15 0723 8

FELELŐS KIADÓ A SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ IGAZGATÓJA

FELELŐS SZERKESZTŐ BENEDEK MIHÁLY

MŰSZAKI VEZETŐ JÁNOSA ISTVÁN

MŰSZAKI SZERKESZTŐ M. BECK ANNA

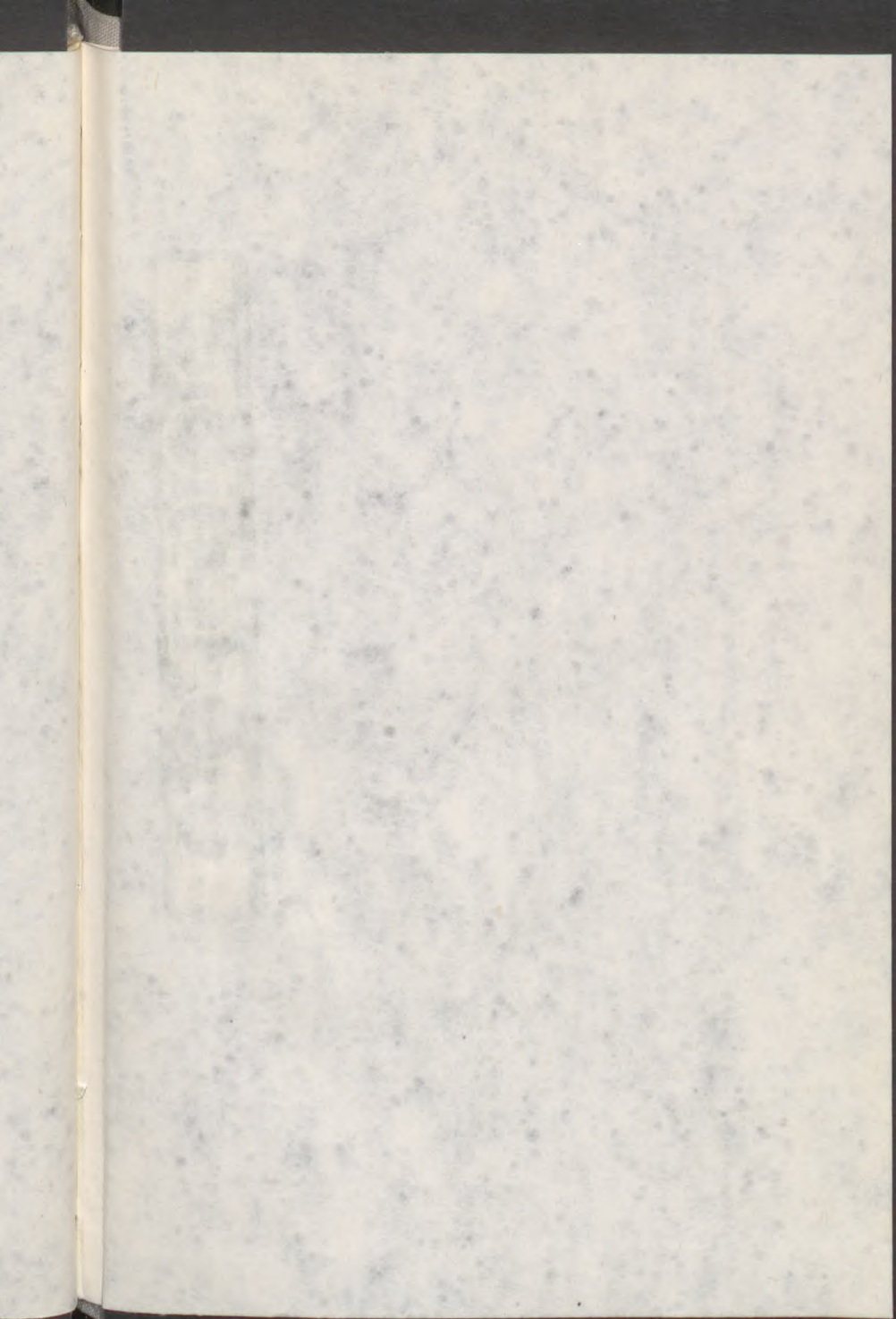
A VÉDŐBORÍTÓ- ÉS KÖTÉSTERV KOLOZSVÁRY BÁLINT MUNKÁJA

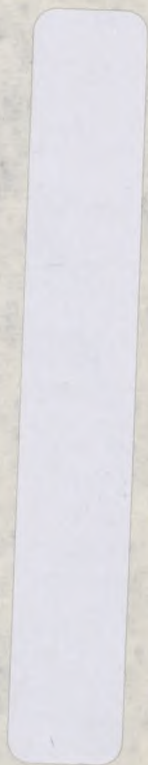
A SZERZŐ FÉNYKÉPÉT MEZEY KATALIN KÉSZÍTETTE

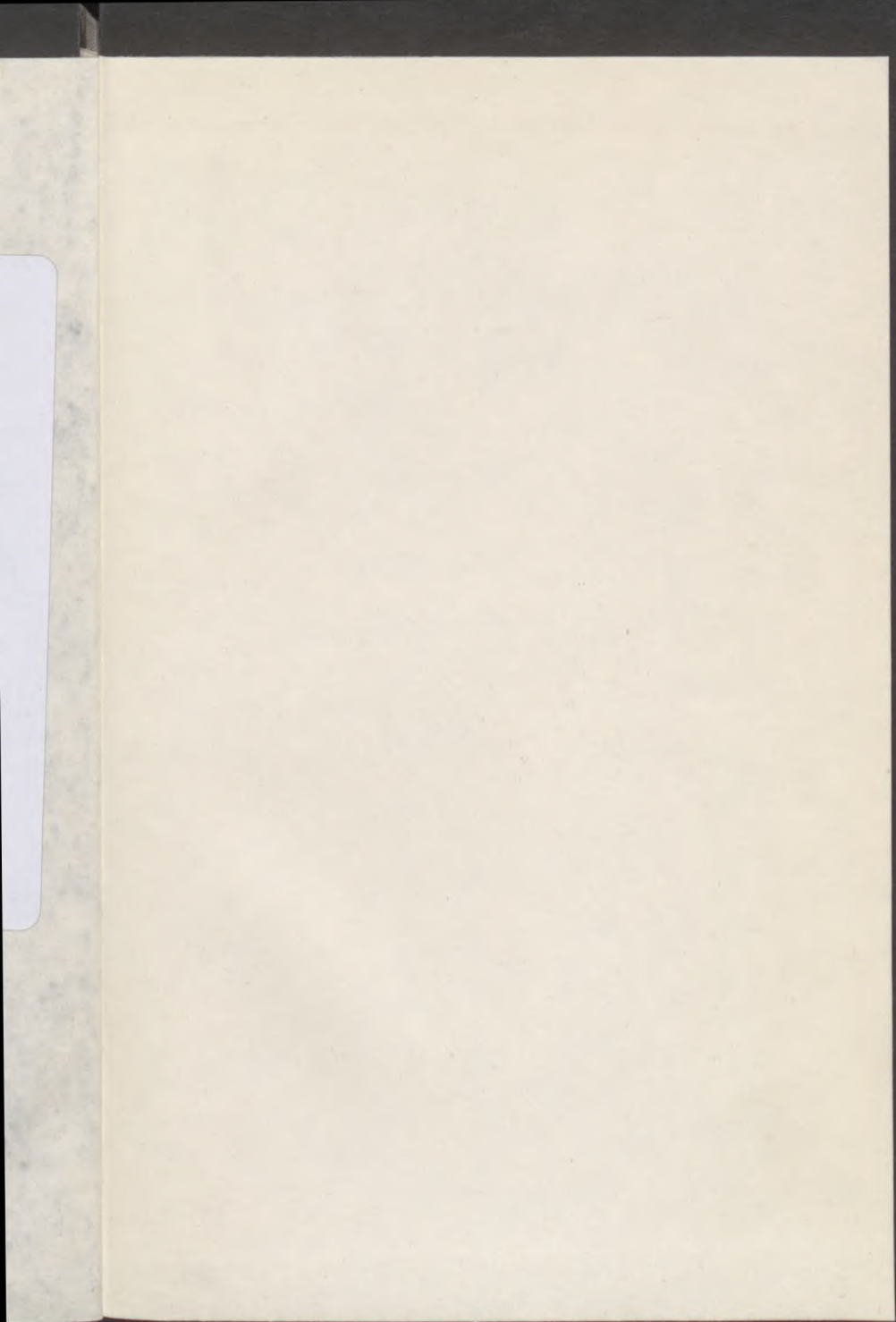
MEGJELENT 1976-BAN. 18,8 A/5 ÍV TERJEDELEMBEN

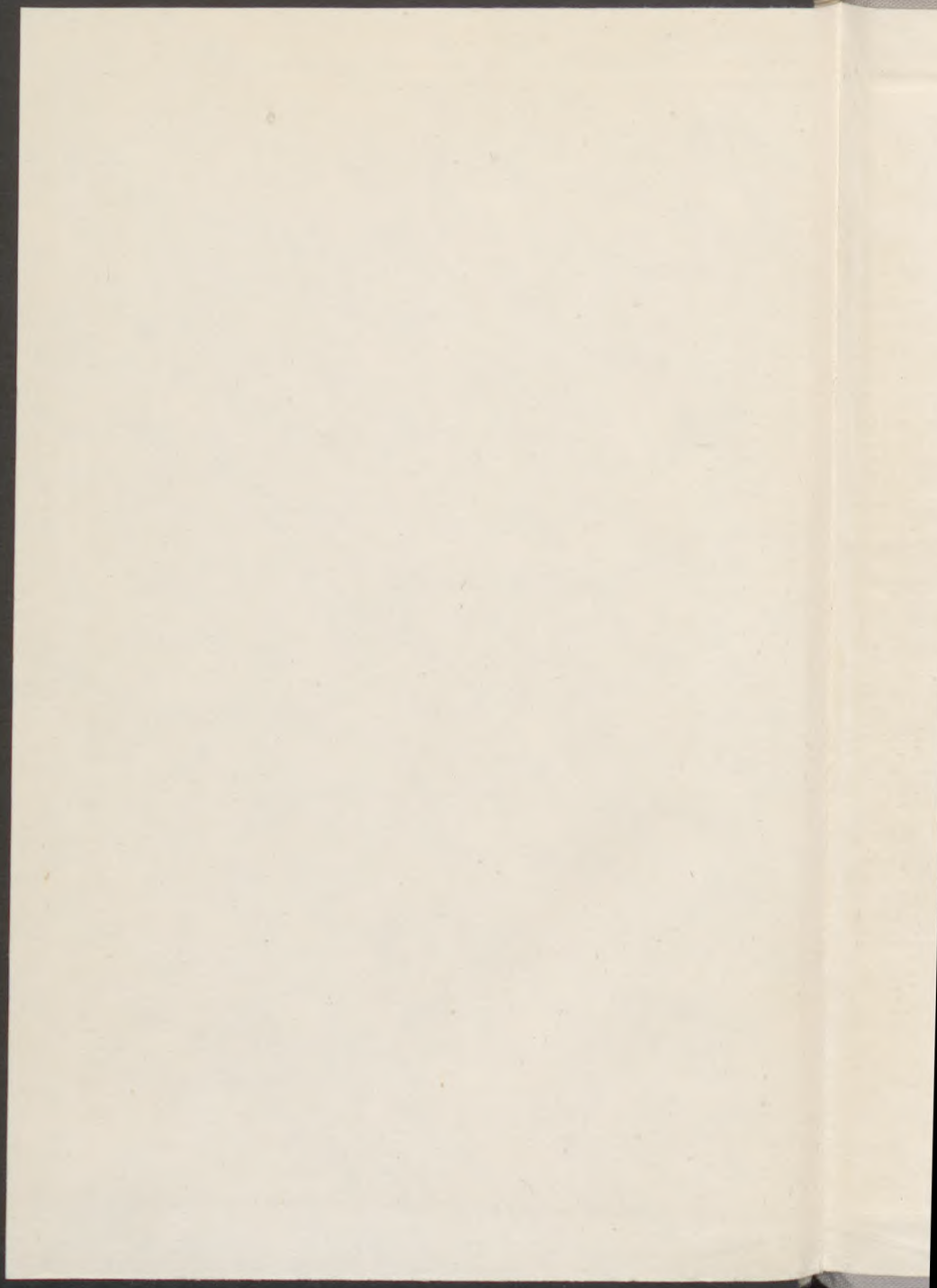
Sz-2380-h-7778 MSZ 3601-39 ÉS 3601-35

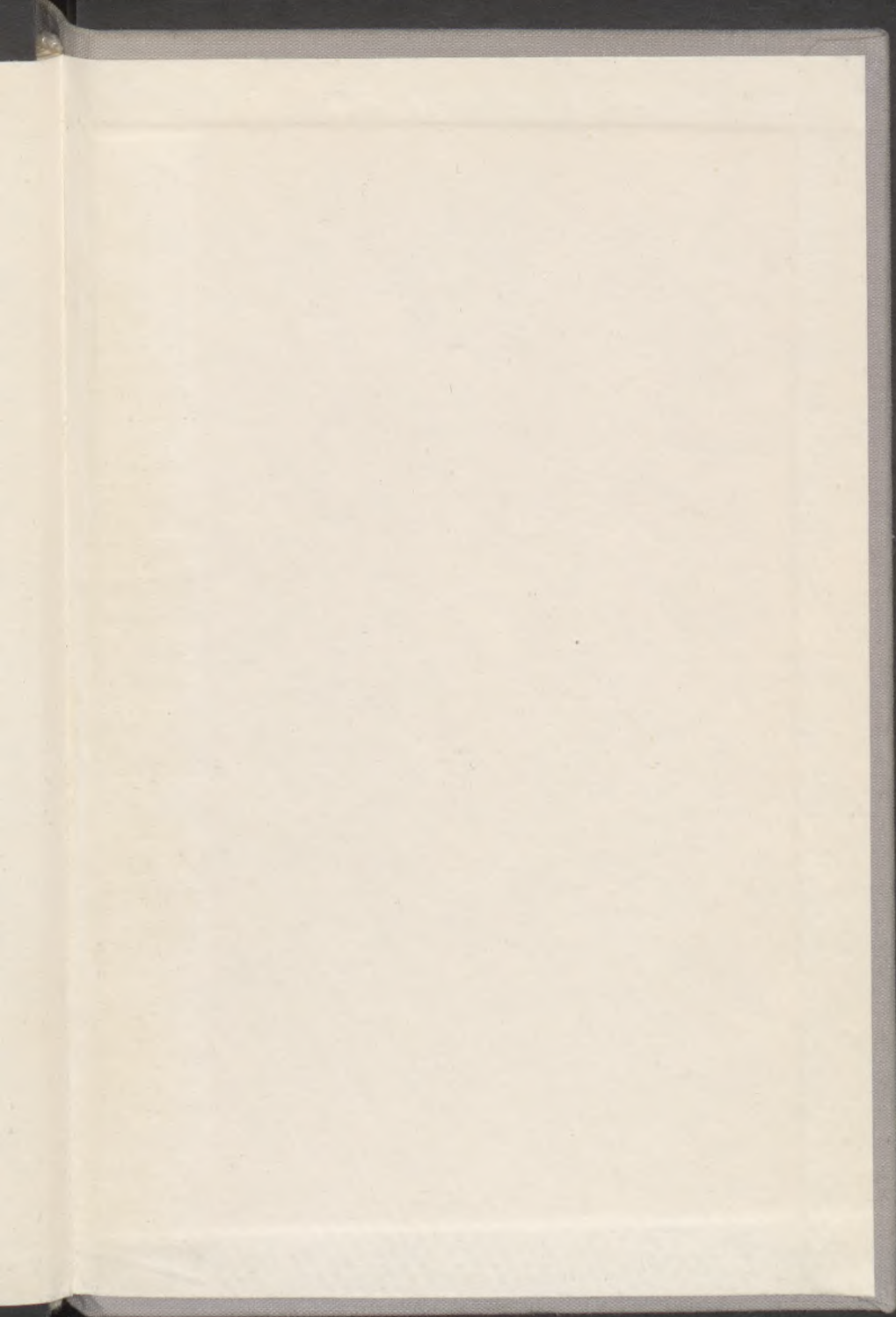
76-1140 PÉCSI SZIKRA NYOMDA - F. V.: MELLES REZSŐ

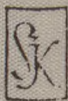

25- P1

OLÁH JÁNOS - KÖZEL